

ژبپوهنه (ژبلار)

بنسټيزه، معياري او

په ژبلار

ليکونکي: ډاکټر ماخان ميري شينواري

خپرونکي: انجنير شمشاد زهير شينواري

Ketabton.com
خپرونکي: ketabton.com

بون: جرمني: جولای ۲۰۲۳

د لوي څښتن

په سپيڅلي نامه، چې

ډېر مهربانه، رحمان

او رحيم دی.

و د پښتو ژبې ستر سرلښکر

ارواښاد وزیر

محمد گل خان مومند بابا

ته

سرلیکونه:

۴۱	مورفیم څه شی دی	۷	سریزه
۴۳	نیونه، بنوونه، غوښتنه	۱۲	کرنویبونه
۴۶	۴ - جمله یا تیورېم <u>Theorem</u>	۱۶	Name - نوم
۴۶	وینادولونه یا وینابنې:	۱۶	نر - بنځي وال نومونه
۴۸	ادورب یا قید او ډولونه یې:	۱۸	ځانیز نومځاینیوي:
۴۹	د وییونو ترنې:	۱۹	د نومځاینیوو ډولونه:
۵۲	څه پردیکول (پردې)	۲۲	ادجکتیو یا خوي وی
۵۵	سر غوندالی یا بنستغوندالی	۲۵	د خوویبیونو جگېدنه
۵۸	غوندالجورونه	۲۶	د ژبنیزو توکو پېژند:
۶۱	اتریبوت- ورزیاتونه	۳۱	غوندالجورښت بنونه
۶۴	Partizip پارتيڅیپ:	۳۳	ترنویبونه
۶۶	کرونی او پری - یا نه کرونی		بنستغوندال - او ځنگیز غوندالترنه
۶۹	ترنویي یا - لغات		فونیم څه شی دی؟ ۳۵ phonem
۷۱	سیده - و ناسیده ویناوی		<u>Allophone</u> د یوه غږ ډولوالی ۳۷
۷۷	انتروگاتیو غوندالی		دېستینگی م : Distingem
۸۰	خوزند transformiëren/		گرافي م Graphem
۸۳	پیدایښت		مورفیم ۳۷ Morphem
۷۴	غوندالغري		فوني مبدلېدنه په منځغر کی
	انترجکشنونه(ویین ویونه یا دویلو ویونه)،		Phonetik فوني تیک ۴۰
۷۷	ترانزیتیو او اینترانزیتیو		د فونولوژي ۴۰ Die Phonologie
۷۹	پوهنیزه پرېکړه		۱-ویي ډوله فونیتیک ۴۰

۱۱۳	لاندي شيان شته	۸۱	سيمانتیک
۱۱۴	پرېديکات يا غونډالوینه	۸۲	کړندولونه او بدلونونه يي
۱۱۷	خاوندولي- ، داتيو شی		دويمه برخه
۱۱۹	اتريبوت د غونډالغري برخي په څېر	۸۵	پسې ترلي
۱۲۰	ولاړ او پراته حالتونه.	۸۶	د پسې ترلو ډولونه
۱۲۱	د نورو حالتونو سره و مخ ته خو	۸۷	پسې ځاينوي يا اړيکويونه
۱۲۳	ابلاتيو يا بي لي دنه	۹۰	څنگه والي يا حالتونو ته څه اړتيا
۱۲۷	پوښتنو مخاينويي:	۹۰	د دې ليکنې په ليکنو کښي څه .....؟
	دريمه برخه:	۹۱	په پښتو کښي حالتونه
۱۲۷	له ويونو څخه تيرېدنه نه شته	۹۲	حالت څه شی دی؟
۱۳۱	تکيه اړ- او ځانيز نومځاينويي	۹۲	پښتو ژبه دوه حالتونه لري
۱۳۹	د مور ستونځي له ژبلار سره چېرته دي؟	۹۴	حالتونه د تکيه اړ نومځاينيو سره:
۱۴۰	پښتو او ژبلاريزي ناوې ستونځي يي	۹۶	حالتونه د پوښتنو په بنسټ
۱۴۱	پښتو او ژبلاريزي ناوې ستونځي يي	۹۹	د حالتونه نوې څېر نپوهنه
۱۴۲	د پښتو په ژبلار کي هغه بنسټيزه ستونځي:	۱۰۲	څنگه کړی شو دا روښانه کړو؟
۱۴۲	په پښتو کي د حالتونو...	۱۰۲	د پښتو حالتونو د ستونځويو بريا
۱۴۳	اوس هغه ما ژبلاريزي.....:	۱۰۴	پرته کونه
۱۴۴	ولي بايد دما خبره سمه وي؟	۱۰۷	خويويونه د پسې ځاينيو سره
۱۴۷	کوم سم، ناسم او ولي؟	۱۰۹	د حالتونو و روښانونو ته د مخه
۱۴۴	په ژبه کي د سم او ناسم بنوونه	۱۰۷	پسې ځاينويي
۱۴۹	د پښتو زپلاريزي ستونځي ...؟	۱۱۲	پسې ځاينويي

له فزیک څخه ۲۱۷	سنترپوزېشن ۱۵۳
۲۱۸ پرتلنه او پرتله کونه او د عکس	په ژبلاړ کې نوي میندني ۱۵۴
۲۲۴ له پښتو سره دنورو ژبو زده-...	پای یادونه: ۱۶۱
د ډاکتر ماخان میري شینواري	په ژبلاړیزه څېړنه کې مو ....؟ ۱۶۲
کتابونه یا ژباړې او لیکنې ۲۴۶	دوه پرانستي غوښتنلیکونه: ۱۶۵
د ډاکتر ماخان میري شینواري لیکنې	اېرگاتيو ژبي ۱۶۸
او ژباړې ۲۴۸	د اکوزاتيو د بېلگو څنگه والی په پښتو ۱۷۱
د ډاکتر ماخان میري شینواري ژوند	یوه غوره څرگندونه: ۱۷۲
ته یوه لنډه کتنه ۲۵۶	افغان- - او دباندي پښتو پوهان ۱۷۵
ډاکتر شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له	راځی، چې پښتو سمه زده کړواو ۱۷۸
امله ستاینلیکونه: ۲۵۸	د ولس ژبه، که پردی ژبه؟ ۱۸۴
	اکسومورون ۱۸۷
	سیستم څه شی دی؟ ۱۹۲
	نیولوجیزم ۱۹۵
	دا مو د ستونځویو لار نه ده ۱۹۹
	څنگه پوهیږو، چې دا یا یو ۲۰۳
	له ،، واحد،، څخه مور څه پوهیږو؟ ۲۰۶
	ژبه معیاري کونه ۲۰۹
	ژبه قرار داد دی او که څنگه؟ ۲۱۲
	ایا مور پیداېښتي پوهني ۲۱۵

سرېزه

ډېرو گرانو او منلوو ژبپوهانو او ژبمینه- والو!

- د ورسره بلدتیا له مخې دا سرېزه غزېدلې، خو و ما ته یې لوستل اړین برېښي.

- پښتو یوه اېرگاتیو ژبه ده، نو ژبلار یې هرو مرو له الماني او نورو ژبو لکه انگرېزي سره توپیر لري.

- په ژبه یا په ځانگړې توگه پښتو ژبه کېنې پر یو څه باندې پوهېدل او یو څه پر ژبلار یا ښه یې ژبپوهنه باندې سم لیکل توپیر لري. د کلیوالي گړدودونو اغیز.

- داسې یو کتاب په لومړي ځل پر پښتو باندې د پښتو په ژبپوهنه کېنې د تاسو و مخ ته وړاندې کيږي. هغه څه چې دلته لیکل شوي، د ژبې په هکله په نړیوال معیار دي، ځکه چې د یوې وتلې ژبې څخه یې پېژندونه رانیول شوي او د پښتو ژبلار سره یې سمون شته. په خواشینۍ باید ووايم، چې مور لا تر اوسه پورې په هیڅ یوه پوهنه کېنې داسې کتابونه نه لرو، چې مور له هغو څخه د ژبپوهنې په لار کېنې گټه واخلو، نو دا داسې څېرنې دباندنیو ژبو په بنسټ باید وکړو. د مور پخوانیو ژبپوهانو، گورو، چې هر څه له عربي څخه د عربي له نومونو سره رانیولي او یواځې هغه اړیکو یونه، تر نویونه او یا اړونده وییونه یې، چې مسلکي نه دي یا د ژبې د ریښې سره نالرونده یې د پښتو ورزیات کړي، خو بیا هم هغوي ستر کار کړی، چې تل باید د ستاېنې وي.

- بیا وایم، چې زه په الماني ژبه د یوه نالماني په څېر په الماني ښه پوهېږم او پښتو خو مې خپله ژبه ده او تر اوسه پورې مې نږدې درېشپېته لیکنې په پښتو کړي، خو بیا وایم، چې پر پښتو باندې او لا تر اوسه پورې و پښتو ته نابلدې دي.

د دې کتاب دویمه برخه د مور د ستونځویو لپاره غوره ده:

د هغه ژبنیز یووالو ډله چې د مور ژبه یې لکه هغه د نورو ژبو مخامخ نه لرو: لرو
suffix نه لرو: prefix، لرو: postposition نه لرو: präposition

ښه بدلیږي یا گردانیږي: کرنویونه.

ښه بدلیږي نه: نومځاینوي یا نومویونه، خوویونه، خو:

داسې ژبنیز یووالي شته، چې په ورزیاتولو یې دا کمښت پوره کيږي.

او داسې د نورو ډېرو ژبنيو ويوالو پيژندونه يا په پوره ډول پيژندونه نه دي ور كړشوي، يا په ټوله كښې پيژدونو پام نه دی شوی يا نه شو كېدی يا يې نه شو كولی.

- د ما ستر ارمان له ځان روغ ساتلو څخه پرته داوو، وښاييم چې پښتو هم - لکه نورې ژبې - يوه پوهنيزه ژبه ده او دا كار مي په شمېر پوهنه، فزيك او د پښتو په ژبپوهنه كښې - و سر ته رسولی دی او باوري يم، چې په پوره هڅو به مي له كمو ناسمونونو سره ځان مخامخ كړی وي يا مخامخ شوی يم.

هره پوهنه روښانه ده.

پيل يادوني: څه تکرار شته، خو و ما ته زورونکی نه برېښي.

لومړی ۱ : د ما ليکنې او په خانگري توگه، هغه چې ما د دې كتاب په دويمه برخه كښې ليكلي، د مور دا تراوسه په پښتو ژبپوهنه كښې ليكلو كتابونو سره، چې و ما ته رسېدلي، پوره پوهنيز او د خونديونې له لار څخه پوره توپير لري

۱ - هر پيژند مي له الماني څخه رانيولی، خو د پښتو ژبپوهنې پر لار باندې مي انډول بېرته ريښتونی وركړی.

۲ - هېڅ يو ويي مي له ځان څخه نه دی جوړ كړی.

۳ - هڅې دلی يم، چې ليكنې مي په معيار او پوهنيزو دلايلو ودانې وي.

۴ - هر د بلې ژبې وی مي په پښتو انډول بېرته وركړي.

۵ - ليكنې مي ډېرې نالېدې دي، خو ناسمې او ناپوهور نه دي.

۶ - هېڅ كله مي موخه د ژبې سوچه كول نه دي او دا ناكېدونكي هم ده.

۷ - هر د بلې ژبې ويي، چې پيداېښتي وي، په پښتو كښې هم له پيداېښت څخه شته دی. له خانگرنو څخه ژبه هم خالي نه ده.

يوه هيبېبيليه مي دا ده، مرسته وكړی، چې پښتو ژبپوهنه مو په ژبلار لوريزه وي او ناسمونونه مو تر كېدونې پولې پورې له منځ څخه وړي وي.

زه پوره خواشینی كېږم، چې ژبپوهان به همدا اوس هم راته پوره برگ وي، خو وماته دې بخښنه وكړي، ځكه چې زه هم پر دې خپلو ليكنو باندې باوري يم او نږدې اولس كاله

می یې په هکله لیکنې کړي او په هکله می یې د لیکنو څېړنې کړي، چې له پنځلس کاله را په دېخوا می د ژبپوهنې او اړونده کتابونو لیکلو باندې بریالی شوی یم او دا باید د مور و ټولني ته وړاندې کړم.

زه لوړه کوم، چې هغه ډېر یې، چې له تاسو څخه هغه ډېر پښتوپوهان چې پېژنم یې، ډېر راباندې گران دي او تاسو ټول هغه د ما د عمر او یا داسې یو څو کاله راڅخه مشرانو پښتو ژبې ته ستر کار کړی، چې دا ژبه یې په داسې لږ وخت، دا په دې پوهېدنه، چې له ۱۹۶۴ ز کال له پیل څخه راپه دېخوا دې ځای ته را رسولې او په ډاډ ويلي شم، چې دا د تاسو په برکت او هلو ځلو نوره له مرگ څخه ژغورل شوې او ان چې د کمپیوټر ژبه شوې، خو په خواشیني باید ووايم، چې ژبه مو ژبلاړیزه پوره نیمگړې ده، چې گرامري ودې ته پوره اړتیا لري. زه په دې اخیښو پنځلسو کلنو کښې د ژبې له گرامر یا ژبلاړ سره بوخت یم، په دې توانېدلی یم، چې په ژبلاړ کښې مو دې ناتوانی ته پام راوگرځوم او گد کار ته مو راوبولم، خو په خواشیني باید ووايم،

چې: نه دا چې په دې کار بریالی نه شوم، ان چې لیونی، ناروغ او داسې او هغسې وبلل شوم، خو په دې می زورېدنه دومره نه ده، لکه دا لیک چې لیکم. په دې کښې باید یوه ستره بې ادبي وېرېښي، خو زور یم، وخت می کم دی، نو له دې امله می ودې زورېدونکي کار ته ملا را وتړله. او س نو که دا ژبلاړیزې ستونځې له تاسو سره گډې نه کړم او دا پوره روښانه تاسو ته وړاندې نه کړم نو دا به په رښتیا ډېر د ما لخوا له ما سره او همداسې د ژبې سره سم او ښه کار نه وي. ما دا په خپلو لیکنو کښې پوره روښانه کړي او په دې اخیښو کتاب کښې می ټول اړخیزه څېړلي، چې هیله ده په لنډ وخت کښې به و تاسو ته په ketabton.cim کښې وړاندې شي، اوس یې داسې لنډېز له تاسو سره د خبرو لپاره گډوم.

شتونځي یا نېمگړتیاوي، چېرته او څنگه دي؟

مور به په لاندې کښې هغه غوره یو څو د مور د لیکوالانو لپاره نابلد یا نه سم پېژندل شوي ژبتوکو پېژندونه ورکړو او له بنسټ څخه به یې بیا څېړنه و مخ ته بوزو:

۱ – په پښتو ژبه کښې څه یا کوم وپینډولونه ښه بدلیري او که غواړی، گردانیري او کوم نه ښه بدلیري؟:

۱ ۱ – په پښتو کښې یواځې د کړنو بیونو ښه بدلیري.

۱ ۲ – نوم یا ښه یې نومځای نیوي نه گردانیري، لکه په الماني، انگرېزي او همداسې نورو ژبو کښې، چې ښه بدلیري.

۱ ۳ - خويويونه هم بڼه نه بدلوي، خو جگېدنه يې شته، لکه په درې کښې

لنډ دا لاندې پيژندونه ورکوي او دا دې په ياد وي، چې دا ټول د ما همدا په دې اوس و تاسو ته وړاندې شوي کتاب کښې شته.

ا- نومويونه: که په يوه غونډاله کې نومونه او نومخاينوي راشي او د مخه يې دا لاندې مورفېمونه نه وي، نو هغه کړوني او پرېکړوني دي. لکه ما، تا، مور او نور. تا سپين ووا. ته سپين ووهلي. گوري دلته په لومړي کې، ، تا، ، کړوني دي او په دويم کښې ، ، ته ، نه کړوني يا پرېکړوني دي، خو که ووايو:

سپين ما لپاره کتاب راوړ. سپين ما سره لار يا سپين ما پورې راغی. دلته گوره له دې غونډالو څه نه پوهېږو، ځکه چې ، ، ما ، ، کړوني دي او په دې غونډالو کښې ، ، ما ، ، کړوني نه دي، نو لنډ: د دې ، ، ما دمخه بايد داسې څه ورزيات شي، چې و دوي ته اړونده پوهېدنه ورکړي او له هغې څخه، ، دما، له ما، تر ما، په ما.... ، ، جوړېږي، چې دلته دا ، ، ما ، ، د ، ، نه کړونو، دنده غوره کوي او د ، ، نه کړونو، ، نومخاينويو په څېر پوهېدنه غوره کوي.

ب- مورفېمونه لکه: د، له، په، پر، تر، و، .... چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د د نورو ژبتيونو سره - لکه د نومخاينويو او نومونو سره يې مل راتگ د هغوي پوهېدنه بدلوي، دا په دې پوهېدنه، چې نه کړوني کيږي.

پ - پسېخاينوي: څخه، سره، کره، کښې، ته، باندې، پورې، لپاره، دمخه او نورو ته دې يې په گډه فکر وشي، چې د پيژند ژبلاريز وي.

ت - حالتونه: حالت د نوم او نومخاينويو گرامري واکوالي يا دنده ده، د نور ويونو سره. په پښتو کې دوه حالتونه لرو.

په حالتونو کښې نومويونه بايد په غونډله کښې د نورو توکو سره زغموړ يا ورسره جوړ شي، چې دا په نورو ژبو کښې د نومخاينويو بڼه بدلول يا گردان دي، خو په پښتو کښې نومخاينويو بڼه بدلون نه لري، نو له دې امله بايد يوه بله لار ولري، چې دا د بڼه بدلون دنده په غاړه واخلي. پورته مو په گوته کړل.

دې ته به هم همدلته گوته ونيسم، چې دا مور په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

لومړی: کړونی حالت.

دويم: نه کړونی حالت.

ما دا حالتونه د پسي – او مختکيه اړ نومخايونو له لاري پوره روښانه کړي او د هغې له مخې مو دا د ، له ما، پر ما، په ما...، ستونځې هم اوبی کړي دي. دا هم باید دلته ولیکم، چې د نومويونو په هکله داسې مېډنه يواځې او يواځې ما کړي.

دا دي د همدې کتاب په اړونده ځای کېني وکتل شي.

يوه غوره يادونه: هره پوهنه په ځانگړې توگه پيداېښتي پوهني لکه ژبه هم، يوه روښانه روښانېډنه او همداسې روښانونه لري.

هر څه چې څنگه دي همغسې بايد د ژبپوهنې له لاري وښوول شي. دلته د ژبپوهانو ابتکار نه شته، هر څه رښته او له ځان څخه يو څه جوړول مو و ناسمونونو ته رابولي. دا ډېره اوږده ليکنه د سرزې لپاره خورا اوږده ده، خو که پعه سره سينه مو ولوستله، اړينتيا ته به موي پام راوگرځي.

سناسو ماخان

،نه هغه زړه هغه دماغ او هغه زه پاتې يم
خدايزده چې څه ومه اوس څه يم بيا به څه پاتې يم

تاب د سخن مې پاتې نه دی نور ليکلی نه شم
د يو ناتوانه اسويلي غوندي په خوله پاتې يم،

حمزه بابا

د لوي څښتن په سپيڅلي نامه

Verb ورب (لاتين verbum temporale، مهالوی يا وخت اړوند وی يا لنډ: وی) وختوی، کرنوی، بوختوالي وی د یوه ویدول له پاره د ورځني (traditionellen) گرامر يا ژبلار مسلکي وینه (افاده) ده، چې یو بوختوالی، یوه پینه یا یو حالتوی په گوته کوي او وپونه په بر کي نیسي لکه تلل، خوړل، الوتل او نور. یا

پېژند: کرنویونه په خپله دنده کي د یوي غونډالي یو منځنی پرېديکات جوړوي، چې په خپل گردچاپير يا چاپيړيال کښي نور ټول توکي تنظيم کړي. هغه د موضوع د رول يا دندې جوړونه ټاکي او هغوي د مهال، مودال (د کرنې د حالتونوسره سراوکار لري. د ما په ليکنوکي گوته ورته نیولشوي) اسپکتوی (ژبلاريز وی دي، چې د یوه حالت وختخای په گوته کوي) بوختوالی او نورو معلوماتو، ... ټاکونکي دي.

هغو ويی ته یو کرنوی وايي، چې څه کرل کيږي يا پيښيږي يا څه شی کيږي.
-- کرنوی په ځانيزه بڼه

یوگن يا ځانله: ۱. کس: زه ځم. ۲. کس: ته ځي. ۳. کس: هغه ځي.
Plural (Mehrzahl) ډېرگن يا ډېر:

۱. کسان. مور ځو. ۲. کسان: تاسو ځي. ۳. کسان: هغوي ځي

یادونه: په پورته کي: ۱. او ۲. د لومړي او دويم په ځای ليکل کيږي. زيات وخت – لکه د مخه مې چې گوته ورته ونيوله. ۱-م، ۲-م ليکل کيږي.

ډېره اړينه یادونه: په پورته غونډلو کي –م لکه زه ځم، -ي، ته ځي ... دا د تلل پڼه بدلون يا گردان دی، چې –م، -ي ... او نور يې پسي تړلي يا سافي کسونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د د مخه ورسره تړلو ويونو پوهېدنه غزوي.

دوه ۲- Hilfsverben مرستندوي کړنويونه: يېدل يا يل، چي ماته سم برېښي، لرل، کي دل.

د مرستندوي کړنويونو په مرسته بېلابېل وختونه جوړيږي،
د بېلگي په توگه: مور تللي يو، مور تللي وو، مور به لار شو.
کله کله دا د ادورب، نوم يا خويوي سره ځانله يا يواځي وي.

د بېلگي په توگه: هغه لاندې دی. زه وری يم يا لوړه لرم(؟). زه نېکمرغه يم.
مودال کړنويونه: بايد، غوښتل، اجازه لرل يا - ورکول...

هغه يا که غواړي دا تل د يوه کړنوي د اينفينيتيو (بنسټينه) سره په تړاو کي دي او د هغه
سرچينيزه وينا بدلوي.
هغه کړي شي د بېلگي په توگه رابند کړي، يو څه هر ورو (مجبوريت) شي، يوه هيله
يا غوښتنه(؟) ووايي (افاده کړي)، يو څه بې بنديزه يا خپلواک کړي.
بېلگه: هغه بايد راشي، هغه دي بيده شي، زه کړي شم (د چا ومخ ته) ولولم.....

دوه ۳- ناتوانه کړنويونه:

دا هغه کړنويونه دي، چي بنسټ نه بدلوي.

بنسټينه ..... ۱. بنسټ بڼه ..... ۲. بنسټينه ..... ۳. بنسټينه (۱)

انځورول ..... زه انځوروم ..... ما انځور کړل..... ما انځور کړي وو

ويل ..... زه وايم ..... ما وويل ..... ما ويلي وو

توانمند يا غښتلي کړنويونه : هغه دي، چي بنسټ بدلوي.

بنسټينه ..... ۱. بنسټينه ..... ۲. بنسټينه ..... ۳. بنسټينه (۱)

ځغاستل ..... زه ځغلم ..... زه وځغاستم ..... زه ځغاستی وم.

لمبل ..... زه لامبم ..... ما ولمبل ..... ما لمبلي

دايوه بنسټ بڼه د بنسټ کړنوي له امله ده او دا پسي بله تړي منح ته راغلي يا ور څخه
پاتي بنسټينه يا ميراث دی. نه پوهيږم څه نوم ورکړم.

نالاريز (نا منظم يا بي قاعدې يا بېلاريز) كړنويونه

بنسټينه ..... ۱ . بنسټينه ..... ۲ . بنسټينه ..... ۳ . بنسټينه

تلل ..... زه ځم، ..... زه لارم..... زه تللی وم

اړيښه يادونه: د دې كړنو سره د وخت له مخې د كړنويونو بڼه بدلېږي او پرته له دې، ځانگړو ويونو سره د اوس وخت لپاره نومځای نيوي هم خپله بڼه بدلوي:

لومړی: هغه كړنويونه، چې كېدل كيږي او بل يا پرې كړوني ته اړ نه دي، په هغوي كې نومځای نيوي بڼه نه بدلوي.

بېلگه: زه ځم. زه لارم. زه تللی وم.

دویم. هغه كړنويونه چې پرېكړونی لري.

بېلگه: زه خورم. ما خوږه. ما خوړلې وه يا خوړلی وو. دلته يو څه شته، چې خوړل كيي.

په پښتو ژبلاركي كړنوی د بدلېدنو وېي په توگه پېژند لري، چې يو بوختوالی (كه بوختيا؟)، يوه كېدنه يا يو حالت په نخښه كوي يا بنايي. په ښوونځي ژبلار كې دا له دې امله بوختوالي، مهالوی، يا كړنوی هم بلل كيږي او په لاندې برخو وېشل كيږي:

- په بوختوالي/كړنه كې(ژړل،گوتنيول،وركول).

- كېدنويونه (لويېدل، زورېدل) دا داسې ويونه دي، چې كړوني ته اړتيا نه شته دا كړل كيږي نه، دا كيږي يا كېدل كيږي.

يادونه: كړنه او كېدنه: كړنه يو كړونی لري يعني يوڅوك څه كوي او كېدنه كړونی نه لري، هغه كيږي.

- حالتويونه (دا هغه كازوس حالت يا پېر نه دی) (درېدل، ژوندكول، پاتي كېدل يا پاتېدل). دا منځپانگي ټاكني ته گوتنيونه هم كېدی شي، داسې چې: شيبيزې بوختياوي، كېدنې او حالتونه په نخښه كولی شي(بيلگې: چمتوالي، پېښه، راتلنه).

- د كړنوی توپير د نورو ويونو سره په دې كې دی، چې دا په پښتو كښې يواځې يا هم بڼه بدلېدونکی ويونه دی.

۱ - سپين ځي = تلل (سپين)= ت (س)

۲ - پيشو مورک ونيوه = نيول (پيشو، مورک) = ن (پ،م)

دا سم انديز جوربنت د ژبلاري کړن-ارزبنتوالي ځانگړی ډول جوړوي.

داسې لږ نوره روښانونه هم، چې دما ورته پام راوگرځيد:

- کړنوی: تلل: لارم يا ځم،

- مهالوی: تلل: ځم، تللم، لارم، تللی یم، تللی وم

- بوختوالیوی: بوختتیا وي: لوستل.

مندې وهل.

او سپورت کول.

څوبیلگي: تلل

مور وکابل ته ځو.

تاسو وکابل ته ځی.

هغه و کابل ته ځي.

لنډ: ځو، ځی، ځي، ځي، ځم.

یادونه: د مور ژبپوهان یا ځني لیکوالان لیکي، چې دا -م، -ي، -ي... منفصل او که متصل نومځاینيوي دي، خو دا سي نه ده. دا د کړنویونو د وخت او کس اړونده بڼه بدلېدنه ده او دا م، ی او و پسې تړلي دي پسې تړلي دي وکتل شي).

یادونه: د سفې کس یا پسې تړلو سره دي هم پرتله شي.

نورې بیلگي که غواړی تاسو یې راوړلی شی.

مور په پښتو کتابونو کې تر اوسه پورې زده کړي، چې د عربي فعل یا ورب ته کړ وایي.

یادونه: مور د فعل سره دوه ستونځي لرو.

۱ - کړ که کړنه یا بوختتیا(بوختوالی)

که رښتیا ووايم په کرنه پوهیږم، چې دا د کرل و لاس ته راغلی.

که دا د ،،کرل،، لپاره کر وي، نوکرل نوم په کرنه جوړیږي اونه په کر

۲ - پوښتنه داده، چې ایا کرنوی په کوم پای توري یا په روښانه توګه یې که ووايو په کومي یې سره ټاکل یا ښوول کیدی شي؟

۳ - Name نوم

نوم د یوه نوي پوهنیز پیژند له مخې نومونه په یوه کس، یوه شی او یا یوه ځانله کس یا څه د معلومات ډېری یا - سټ یا یوې کلمې باندې تنظیم شوي، معلوماتو معلومولو یا ټاکلو ځانګړنوالي په چوپړ کې دي. یا

پیژند: د یوه کس حیوان یا یوه شي لپاره له یوه یا ډېرو ویینو څخه جوړه نخښه ونه یا یه په نخښه کونه، چې یو څوک د یوځلوالي په څېر راوباسي. ځانیز نوم.

۱ - د یوه کس، کورنی نوم یا یوه نوم لپاره په نخښه ونه.

لکه سورګل، سپین.. کشمالي، غوندوسکه او نور.

د نوم او نومن توپیر له پاره یې پیژندونه سره پرتله کړی

دوه نور ژبنیز توکي.

نومونه

Nomen / Substantive

نومونه، شینومونه یا نومویونه..

یادونه: که دا سوبستانتيو او نومونو ته نومویونه ووايو، دما په اند به لنډ موخه ور وي (وراندیزونه):

نومونه/ سوبستانتيو یا شینومونه ژوندي، شیان او کلیمې په ګوته کوي.

روښانه یا څرګند نومونه/ سوبستانتيو شینومونه شیان دي، چې سړی یې ګوري، لمس کوي یې او حس کوي یې. له دې امله ،،نومویونه،،

د بېلگې په توگه: مېز، پانه، غونډوسکه، پياله.

ذهني نومونه/ سوبستانتیو شیان دي، چې پرې فکر کيږي او احساس کوي يې

بېلگې: کار، تفريح، خوبني، زړه بدې

نومونه/سوبستانتیو يا شينومونه کومې پيژندنځينې لري؟

نومونه/سوبستانتیو گڼونځينې (تعداد بنې) لري:

یواځی یا یوگن (مفرد) بېلگه: ونه، گلاب، پرستن.

ډېر يا ډېرگن (جمع) لکه ونې، گلابونه، پرستني

یادونه: د مور ژبپوهان د یوه یا و ځانله ته یو گری او ډېرو ته ډېر گری وايي او له وگري څخه یې رانیولی. دا ناسم دی، له دې امله هم، چې دا د وگري سره سر او کار نه لري، دا د هر څه یا هر شي یا یو څه سره سر او کار لري، چې دا دې هرو مرو وگري نه وي او نه دی.

یو گن په دې پوهېدنه، چې گن یې یا په گن یو دی یا یواځی دی او ډېر گن په دې پوهېدنه، چې گن یې له یوه ډېر دی، نو ځکه ډېرگن.

بیا: منډه، منډی. منډه باید یوه وي، له دې داسې په پوهېدو، چې گن یې یو دی. منډی، دلته باید دوه .... پنځه... منډی وي، چې گن یې له یوه ډېر دی، نو له دې امله ورته ډېرگن وایو، نو لنډ یوگن (ځانله)، ډېرگن (ډېر یا ډېرې). دلته که یو گن وي، یا ډېر گن، نو د گن بڼه نه بدلیږي.

نوم/ شینوم یا نومویونه په پښتو کې دوه نرښځیوالي یا نرښځیتوب دي، چې د پیدایښت الې له لارې سره توپیريږي، داپه دې پرپوهېدنه چې دا نومونه نارینه او ښځینه دي.

نر- ښځیوال یا نرښځیتوب د نارینه او ښځینه لپاره د ناټاکلو پيژند ځینو له لارې: یو، یوه، له یوه، له یوې، او ..... دا له په هغه خپله موخه یا پوهېدنه وروسته راځي.

نرښځیتوب په پښتو ژبه کې د ځنې تورو یا نوره هم ښه زیات یې د غبرلرونکو تورو له لارې څخه پيژندلکيږي.

ارینه یادونه:

دا دې په گوته وي، چې څوک نر/بڼځيوال د کوم توري له لارې نه شي ټاکلکې دى. دا په دې پوهېدنه چې دا نه ټاکل کيږي، دا همداسې له پيدايښته دي، چې همدا يې ډېره غوره ده. زموږ ژبپوهان په دې هکله د پوره ناسمون سره مخامخ دي، لکه د ئ منځ ته راوړنه، چې ناسمه ده، دا په دې پوهېدنه چې دوي د يوه غبرلرونکي توري له لارې کړ يا کړنه او نوم غواړى وټاکي، چې داسې ژبنيزه لار نه شته. د تورو له لارې څخه څه نه ټاکل کيږي.

کوم توري دي، چې دا يې له مخې پېژندل کيږي (که ووايو، چې کوم توري دي، چې دا ټاکي، ناسمه ده، دا پر دې پوهېدنه باندې چې ټاکل کيږي نه).

-- دا نرښځيتوب کېدى شي، يواځې په يوگن بڼه کره شي:

نارينه پر يوگن بڼه باندې: مېز/ پر ډېرگن بڼه باندې: مېزونه

بڼځينه په يوگن: پيال/ ډېرگن: پيالې.

-- ډېرگن (په نوميناتيو يا نوميز) د پېژندځېبې سره جوړېږي.

موږ په پښتو کې يواځې ناکلي پېژندنځېبې لرو: يو مېز، يوه پيال

Pronomen نومځايڼيوې (هم: له پاره ويونه):

يادونه: گومان مې دى، چې د موږ زبپوهان ورته نومځري(؟) واى، خو پوره باوري نه يم او په بل نوم يې هم نه پوهيږم، داسې بڅښنې راته کوى، ملامت يم، خو څه وکړم، زموږ د پښتو يا بيخي په پښتو پوهنې لا تراوسه کورته نه دي راغلي، لکه دا په نورو ژبو پوهنې. پوهيږو، چې داليکنې له کورڅخه بې له کتاب او کتابتون سرته رسوو. دا دې دلته په گوته وي، چې نومځايڼيوى هرو مرو د پرونوم انډول دى او همداسې دى، که غواړو او که نه؟

نومځايڼيوې:

هغه وييدولونه دي يا د ويونو هغه ډله ده، چې د نومونو په ځاى راځي يا د نومځاى نيسي. نو له دې امله نومځايڼيوې. دا کټمټ د پرونوم انډول دى. د موږ د پښتو ادبياتو کښې ورته نومځري وايي، چې رېښتيا نه ورباندې پوهيږم. گومان مې دى ځرى نماينده ته وايي، خو نومځايڼيوى موخه ور او د پېژند سره سم دى.

ځانيز نومځايڼيوې:

د نورو ژبو مخامخ په پښتو کې دا د یوگن لپاره دوه دي: زه، ما، ته، تا، هغه، هغې، هغه (ن، ښ).

ډېر یا ډېرگن: مور، تاسو، هغوي.

په پښتو کې نومخاینوي نه بدلیري پرته د یوگن لپاره، چې په دوه ډوله دي.

یادونه: دا به په حالتونو کې نور هم روښانه شي.

په الماني کې له الماني رانیولي ورته، لپاره،، ویونه هم وايي. پرو نوم د نوم خای نیسي، نو له دې امله نومخاینوي هم بلل کیري اوگردانیري یعنی بدلیري.

یادونه: په الماني ژبه کې نوم گردانیري یا بڼه بدلیري، خو په پښتو بڼه بدلېدنه نه شته، خو دا په حالتونو کې څرگندیري، چې هلته د نوم او همداسې د نومخاینوي سره چې دا مورفېمونه ورزیات شي، نو پوهېدنه یې بدلوي لکه له ما، پرمېز، تر کور او دما او نور.

یادونه: دا نومخاینوي به په دویمه برخه کې پوره یا هغه د اریښوالي له لارې و څیرل شي.

د نومخاینويو ډولونه:

د الماني لاندې پرو نومونه یا نومخاینوي په انډول پښتو څیرو:

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpronomen او onomen Interrogativpronomen

Personalpronomen ځانیز یا شخصي نومخاینوي

ځانیز یا شخصي نومخاینوي دي: زه، ما، ته، تا، هغه(ن او ښ)، هغه، مور، تاسو(ن، ښ)، هغوي او د هغوي بدلیدونکې بڼې؟؟ دي.

پښتو کې نومخاینوي بڼه بدلون، لکه د الماني په حالاتو کې نه لري، دا به په اړونده خای کې روښانه شي.

Possessivpronomen خاوندوالي - یا څښتنوالي نومخاینوي

دا پوسسيسيو نومخاينيو (خونديوالي نومخاينيو) اړوندوالی يا خاوندوالی يعنې ملکيت په گوته کوي، موردا دوه سره توپيروو د مل په څير او د نومخاينيو په څير د په ځای په بڼه يا په څير

يادونه: دا په حالتونو کې بڼه روښانه شوي. چې دا مې ليکل تر هغې پورې په حالتونو او د نومخاينيو په بدلون، بڼه يې پوهې دنبدلون باندې نه پوهېدم، په دې اخرو کې بريالی شوم، چې د خپرونو له لارې له تاسو سره شريکي شوي هم دي او م ک له لارې.

بيلگه

دا د ما بکس دی

دا د ما دی

Reflexivpronomen نومخاينيو

رفلکسيو- يا راگرځيدوني نومخاينيو مور د راگرځيدني يا بيرته راگرځيدني سره (ځان تيرباسل يا ځان تيروتل، ځان ناسميدل (غلطيدل/غلطيدل؟)) او رامات کړنو (ځان پيژندل) سره کاروو

بلگه:

Ich habe mich verlaufen.

ما ځان تيرباسه يا زه تيروتم (خبره په ما اوزه کې ده)

Wir kennen uns

مور (سره) پيژنو

يادونه: په پښتو اکوزاتي نه شته، نو دا غونډله د کړوني په حالت کې راځي.

که پام وکړو، نودلته هم هرومرو پښتو او الماني، همداسې فارسي بل ډول دي.

Relativpronomen نسبتې يا و ... ته نومخای نيوي

د نسبتې نومخاينيو (هغه، دا، کوم، ...) سره مور نسبتې غونډالې په گوته کوو.

بيلگه:

:Die Polizei sucht den mann; der die Bank überfallen hat

پوليس سرى لتوى، هغه(كوم) چي بانک وهلى.

Interrogativpronomen

پوښتنويينيز - يا پوښتنيز نومخاينيو

پوښتنيز نومخاينيو (څوک، څه شى، چاته، د چا) په پوښتنغونډاله کې د نوم په خاي راځي، د هغه پسې يا د کوم چي مور پوښتنه کوو.

بيلگه:

د درې سره به لږ ستونځې ولرم، خوزه پوهيرم، چي تاسوله ما بنه پوهيرى.

?Wer wird das sagen

دا به څوک ووايي؟

?Wer sagt das

دا څوک وايي؟

?Wer hat das gesagt

دا چا وويل؟

Wer hat das gesagt gehabt?

دا چا ويلي وو؟

يادونه: دلته گوره له،، څوک،، څخه،، چاته،، لاره. درې سره يې پوره توپير شته.

Demonstrativpronomen.

پام راگرځونې نومخاينيو دي: دا، هغه وييونه دي، کوم چي . مور پام راگرځونې نومخاى نيوي هلته کاروو، چي يو څه (د نورو له ډلې) راوباسو يا غوره کوو يا د پامور گرځوو.

بيلگې:

Möchten Sie dieses hemd oder jenes?

تاسو دا کمیس غواړي یا هغه؟

Indefinitpronomen

ناتاکلي نومخاینیوي.

دې ناتاکلو نومخاینیوو پورې اړه لری: یوڅه، نه، سړی، یوڅوک، هر. مور دا کاروو، کله چې مور یوشی ټولیزکوو

بیلگه:

(ایا) ته د ما لپاره یوڅه کری شي؟

غوره یادونه: په الماني کې نومخاینیوي بڼه بدلیري، خو په پښتو کې د نومیز نومخاینیوي، چې مور همدا لرو، بڼه نه بدلیري، پرته د اوس حالت څخه، په پښتو باید یوه بله لار وي، چې په هغې زه هم په دې اخرو کې وپوهېد او په پښتو کې هم دا لومړی ځل دی، چې دا کار کیري او که اجازه وي، دا به د ما میندنه هم وبولم. دامیندنه ځکه لیکم، دا لار په ژبه کې شته، خو ما ومیندله.

خوي وی Adjektiv Das وریات شوی،،

په ژبپوهنه کې هغه د وییونو ډله ده، کوم یا هغه چې د یوه څرگند شي یا یوه ذهني شي، یوې کیدني یا کرنې یا حالت او داسې نور جوړښت روښانه یا تشریح کوي.

ادجکتیو،،خویوی،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیري، په ښوونځي کې ،،څنگه،، وی (یو شی څنگه دی؟) هم بلل کیري، چې زموږ پښتو ادبیاتو کې یې ستاینوم بولي. د ستاینوم سره مور لږ د ناسمونونو سره مخاخ کیرو او هغه دا چې دا به یا ښکلی او یا نابښکلی وي او خوي نوم ډېر څه خوندي لري یا ډېر خویونه یا ټول خویونه.

خوی ویونه کیدی شي وکارول شي:

attributiv اتریوتیو (یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت ورکړی، د بیلگې په توگه. ښکلی ورځ)

prädikativ پرېډيکاتيو (د يوه پرېډيکات برخه د کوپولا سره: د بيلگي په توگه: ورځ
بنکلي ده) يا

ادوربال adverbial (هغه بنکلي سندرې وايي)

د ژبلار د خبروڅه پوره غزېدلې وي، خو د اوس له پاره زه په دې لږڅه بسيا کوم. که
ژوند وو، نو بيا به يې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مينه وال بڼه کولی شي.

د خويويونو جگېدنه په الماني او پښتو کې:

د الماني ژبې زيات خويويونه کيدی شي جگ شي. دا تلنه
کومپار اڅيون Komparation يا درجه بندي يا بڼه يې جگړالی بلل کيږي.

په پښتو کې د خويويونو بڼه نه بدليري، خو اړونده جگونه لري.

موربه يې دا اوس همدا د ډېر، خورا او زښت سره درجه جگه کړو.

بنکلي Positiv: schön

ډېر بنکلي Komparativ: schöner

خورا بنکلي Superlativ: am schönsten

داسې خويويونه هم شته، چې د هغوي د جگوني سره ستوی بدليري:

او موربي بيا په ډېر او خورا سره جگوو:

بڼه، ډېر بڼه ، خورا بڼه gut, besser, am besten;

زيات، ډېر زيات، لا زيات ، viel, mehr, am meisten.

دې ته ټول مينه وال رابولم، چې اندونه سره گډ کړي.

اوکه د نوروژبوڅخه يې هم گټه واخستله، نولا نوربه هم بڼه شي.

ځنې خويويونه شته، چې په هغې دا جگيدنه نه شي راتللی:

ټيک همغه يا مطلق خويويونه لکه بلاربه (ډېره بخښنه ډېوي، چې دا بې ادبي ونه گنی،
که حامله وليکم هم همدا ده، خو عربي ده)، مړ اونور.

د رنگونو جگیدنه بیا شته لکه شین، تک شین، شین چک.
 سپین، تکسپین، سپینچک او همداسې نور او همداسې په ډېر او زښت او خوراباندې هم
 جگېدی شي یا جگيری.

خویویونه او ډولونه یې:

-- خویوی یو څنگه والی یا حالت یا یو خوی په نخښه کوي،
 په غونډاله کې دا سری د لاندې پوښتنې په ځواب کې پیدا کوي یا میندي:
 یو شی څنگه دی؟
 لکه پورته مو، چې وویل، په پښتو کې خویویونه هم بڼه بدلون نه لري.
 د بېلگې په توگه: رنگه، ښکلی، ارام، مړاوی، خپلواک ...

ځنې ادجکتیو یا خویویونه د پسې تړلي یا سیلې له لارې پېژندلکیري (پسې تړلی Suffix):
 (نای، -ور، -ور، - والی، -توب او نور

-- ادجکتیو له دوه ادجکتیو یا له یوه نوم/شینوم او یوه ادجکتیو څخه جوړ دي:
 د بېلگې په توگه: تیاره شین، غښتر، رنگارنگ ...
 -- د ادجکتیو یا خویویونو کارونه:

موثر گړندی ځغلي. (پېدل (د شته والي) په څیر پوره کونه، کېدل،
 پاتېدل (prädikativ).

گړندی موثر. (نوم /شینوم ته ورزیاتېدل (attributiv).

گړندی گټي. (د خپلواک نوم / شینوم په څیر (substantiviert)

په پښتو کې خویویونه یا ادجکتیو بڼه بدلون نه لري یا نه بڼه بدلیري:

۱ - نومیز: کوشنې زدکونکی پر ستایېلو باندې خوښیري.

۲ - پرېکړونی: کوشنې زدکونکی ستایلیکیري

۲ - خاوندوالی: دا د کوبښني زدکونکي ولاس ته راوړنه ده. دلته ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی.

۳ - داتيو: ستايېنه وکوبښني زدکونکي ته ده. يا له کوبښني زدکونکي څخه ستاينه کيږي. له کوبښني هلک سره ستايېنه مل ده. له کوبښني هلک کره خو او همداسې نور.

دلته دي د حالتونو برخه په پام کېښي ونيول شي، وروسته څيړل شوي ده.

دا پورته لږ روښانه کوو:

و ۱ - ته: کوبښني. دلته زده کوونکی کوبښني دي، دا په دي پوهېدنه، چي کړونی دی.

و ۲ - ته : دلته کوبښني هلک پرېکړونی دی.

و ۳ - ته: دلته د ،، د ،، د واکوالي مورفيم ورزياتيږي.

و ۴ - ته: د مورفيمونو، و ،، له لاري څخه بدلون دی او همداسې له ،، له ،، سره.

-- د خويويونو جگېدنه

په پښتو کي د خويويونو جگېدنه، ليکه د الماني او فارسي پر څيړ باندې نه شته، خو انډول يي پر لاندي ډول باندې شته دی.

بنسټپوری (زياتي دنه يا مثبت) : گړندی، جگ، ښکلی

۱ - لومړی جگېدنپوری (کومپاراتيو Komparativ) ډېر گړندی، ډېر جگ، ډېر ښکلی.

دويم جگېدنپوری (سوپرلاتيو Superlativ) خورا گړندی، خورا جگ، خورا ښکلی.

يادونه: د ،، ډېر،، او ،، خورا،، په حای ماته بل څه ښه مناسب نه برېښي، خو تاسو په کي فکر وکړی.

-- خويوی له پرتليزيويونو سره: لکه، يا، له، چا سره

ښه کېدونکی يا ډېرېدونکی: دومره همدومره ... لکه: زه (هم) دومره لوي يم لکه ته Komparativ کومپاراتيو..... لکه، ... ته له ما څخه ډېر لوي يي.

يادونه: زموږ ادبيان ليکي: ترما ډېر لوي يي او دا ناسم دی.

يو اړيکوی تل د هغه له نسبتوي سره څنگ په څنگ وي.

(نوم/شینوم، نومخاینیوی، خوی وی یا ادورب)

اړيکوی تل هممهال یا سملاسي د مخه یا پسي پروت وي

یادونه: پرتله کونه له ،،و یو څه ته،، سره کیږي. لکه سپین و اتل ته جگ دی. که ووايو، چې: سپین نسبت و اتل ته جگ دی. دا به هغه ورسره بلده لیکنه وي، خو دلته ،، د نسبت،، لیکلو ته اړتیا نه شته یا زیات دی.

-- سړی څنگه یو پسي خای نیوی یا اړيکوی له ادورب څخه توپیرولی شي؟
یو پسيخاینیوی د یوگن وي په څېر د غونډالي غری یا غونډالغری نه دی.
-- یو ادورب د یوگن وي په څېر غونډالغری هم کیږي شي.

بېلگه: ټکی د گردی-دباندي (دلته د یوه گډوله ويی په څېر راځي) پروت دي (دلته پسيخاینیوی یا اړيکوی د نوم/شینوم سره د پسيخاینیوي څنگه والي یا په حالت کې دی).

یادونه: ما په پیل کې داپورته غونډاله داسې لیکلې وه: ټکی له گردی څخه د باندي پروت دی.

دا دپورته غونډالي ناسمه لیکنه ده، ځکه چې په دې غونډاله کې به ټکی له گردی څخه دباندې وي، خو هغه خای به د گردی له خاوندوالي څخه بل خای کې دباندې وي. ټکی د باندي پروت دی (ادورب - لوکال- یا خایز ادوربال) پرتله له دې څخه کیږي شي یوگني یا ځانله ویونه د اړيکوي (مخ-یا) په پښتو کې مخخاینیوي نه شته) پسيخاینیوي) او د ترنوي په څېر هم وکارول شي.

بیا: د گردی-دباندي، په دې پرېپوهېدنه، چې دا دباندې د گردی دی یا - - پورې اړه لري او که ووايو،، له گردی څخه د باندي،، نو کیږي شي، دا دباندې د گردی نه وي، دابه یو بل چېرته کیږي شي وي..
بېلگه:

هغه د گادیتنگ په ترڅ کې له کرکی څخه کتل. (اړيکوی له نوم/شینوم سره د داتیو په حالت کې)

هغه له کرکی څخه کتل، په داسې ترڅ کې چې دباندې زورور جگر وو. (ترنه)

د ژبنیزو توکو پیژند:

دا چې د ژبپوهانو له انده د ځنو ژبنيزو توکو روښانه پيژندنه شته، نو له دې امله مي د ځنو له پاره دا پيژندنه بيا بيا راوړي، هيله ده، چې شنري مو نه کړي. که د ليکنې په ترتيب کې مو ناسمون سترگو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پيژندونو و ما ته پوره خوند راکړ او د ژبې پيل کې بايد راوړل شوي وي.

ويی:

يو ويی يو خپلواک ژبنيز يوون (يووالی يا ناسم يي واحد) دی. د يوه غږ يا سيلبي سره په مخامخوالي دا په پيدايښتي ژبه کې پرته له غږ يا سيلبي يوه خپلواکه مانا هم لري. يو ټوليز باوري پيژند د دې له پاره نه شته او ستونځمن هم دی. دا موضوع ډېره اوږده څېړل شوې، ما يې يواځې هغه لنډ پيژند له تاسو سره بيا گډ کړ.

پورته مو وويل چې وی توتېه کېدی شي، مگر مورفيم نه توتېه کېدونکی، چې له دې امله يې غږيووالی هم بولي، او کېدی شي، چې دا يو مورفيم يو وی وي.

بيا د غږونو ډولونه او نورې ځانگړتياوي هم شته، چې هغه په دباندنيو د پرمختللو ژبو په ادبياتو کې هرو مرو شته او په ښه توگه. لکه په موسيقي کې يې لرو. بيا

وی څه شی دی؟:

يو وی يو خپلواک ژبنيز يووالی (ناسم يي واحد) دی. په پيدايښتي ژبه کې دا - د غږ يا سيلبي مخامخ- يو خپلواکه يا ښه يي نارونده مانا لري. يو ټوليز منل شوی پيژندنه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې دا د ،، ويي ،، کليمه د ژبپوهانو منځ کې يا پوره اوبی نه ده او يا يې په بل څه يادوي. گومان مي دی يو فرانسوی ژبپوه د ،، ويي،، په ځای ساده ،، نخښه،، کاروي. دلته هم د ليکلو او روښانه ونې، ښه يي **څېړنې اړتيا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبو کې يې وگورئ..**

غونډاله يا غونډله :

يوه غونډاله له يوه يا ډېرو ويونو جوړ رابند ژبنی يووالی (واحد ناسم دی) دی. د غونډالکليمې پيژند له بېلابېلو ليدلورو ورکړ شوی دی، چې يو بل سره نه پتوي يا ښه يې نه پوښوي. په ټوله کې يوه غونډاله له ژبپوهنيزې لارې، د يوه ستر يووالي په څېر، پيژندل کېدی شي، چې د سينتاکس (پيژند يي ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی شي. ځنې څرگندونو غونډاله د خبرو اترو ٠ کمونیکېشن) د خورا کوچني د پوهونې يووالي پيژندل کيږي. خبرکړنې (خبراکت) په څېر منځ ته راتلی شي، له بله انده دلته د څرگندونې کلمه کارول کيږي

د غونډالي کلمې ټاکلو له پاره ډېر ډوله ليکنې يا اندونه شته دي، چې د ټولو يوځايکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالي پيژندونه رسيري. هر ژبني بشوونځي خپله و ځان ته د غونډالي پيژند و منځ ته راوړي. بېلابېل سم انديز، فلسفي، د خبرو اترو پوهنيز او ساپوهنيز اړخونه لږ يو بل سره يو غځيز کوي، ليدل کيږي. ورته نيولکيږي، چې د نخبونو پسي غونډاله يوه يواځني کلمه ده، بلکه يوه ټوله کورني، چې يو بل سره غوڅووني يا گډغوڅوونکي په دې مانا چې گډ څه سره لري) ځان پسي لري.

پارتيکل Partikel وړې ژبني ټوټې

د نه بڼه بدلېدونکو يا اوبستونو، په بېلابېلو ويډولونو پورې راټولو شويو نخبو ژبني يووالي دي.

NICHT(NOT) : PART

نه (پڅه ه) (که نهء)

د يوې وينا د نهء والي لپاره کارول کيږي.

،، دا سمه نهء ده، ،، هغه لوي نهء دي، هغه و خپل ورور ته يا له خپل ورور څخه کوچنی دي،،.

-- زه له تاسو سره نهء ځم.

-- د يوې ټولې غونډلې په ځای نه والی.

،، څوک راسره راځي؟ - زه نه.

-- له هغو ويونو سره کارول کيږي، چې منفي پوهېدنه لري او دا ومنفي پوهېدنه يي کمزوري کړي.

،، دا بد نه دی، مگر يو څه کم دي،،.

نه (Nein/no)

نه (د روښانه ه) سره: د يوه ځواب لپاره کارولکيږي، چې يو امر، يوه غوښتنه، يوه هيله ونه مني.

کړی شي له ما سره مرسته وکړي؟

نه، زه وخت نه لرم.

کړی شي له ما سره یو چای و څښي؟

نه، مننه!

ته باید هغه څه وکړي، چې زه یې درته وایم!

نه.

- چې یو ه کپکونکي چېغه یا غږ ترې رامنځ ته شي. اوه/ نه، دا سي هم!

- د دې لپاره، چې یوه وینا سمه یا پوره کړي.

،، هوا خرابه وه، نه، په دې ورځ سوچه بوچه خرابه وه،،.

Partizipation برخه - یا ونډه لرنه

به

-- باران به وشي

-- هغه به بله اونۍ و کور ته لاره شي

-- هغه به په دې بنکلي هوا کښي په باغ کښي وي.

-- هغه به پوه وي، چې څه کوي.

-- په دې ترڅ کښي به هغه دا لیک د لاسه کړی

هغه وايي، چې هغه به سبا و ډاکتر ته لار شي.

۱ . ۱ Definitionsbe fund پېژندپیداکونه

Schulduden د بنوونځي دودن

Duden-Grammatik گرامر دودن -

Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- او پرېډيکات په څېر

1.1.4 Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنوکي په څېر

1.1.5 Satz als kommunikative Einheit

غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

دا موضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

د پيژند پيداگونه :

دلته کېدی شي د غونډالي يوڅو خواړه شوي پيژندونه بېرته ورکړی شي:

د بنوونځي دودن - (دودن د الماني ژبي شننيزه کتابونه دي، چې په هره څانگه يانږدې په هره څانگه کې يې لري): د غونډالي د بنوونځي دودن پيژند دی: ،، ژبه يو رابند ژبني يا تړلی يووالی دی، چې له کوچنيو يوونونو يا يووالو (ويونه او ويونډلي يا - گروپونه) يوځای ايښوول شوي وي،،

دا چې غونډالي د يوه وي سره شتون لري (بېلگه يې : څه)، نو کېدی شي د يوې داسې غونډلي پيژند د ويې څخه توپير ونه لري. يا توپير نه شو کړی.

دا هم روښانه نه ده،، چې ژبني يووالي لاندې څه پوهېږو. يوه ويډله (سنتاکما) هم په خپل دننه کې هم رابند يا پوښلی ژبني يووالی دی. نو له دې امله په پورته پيژند کې دويونو پسې راتلنه يا تعقيب په خپل دننه کې يو ژبني رابند يا پوښلی يووالی دی

نو له دې سره پورته پيژند د ويونو پرلپسې راتلنه ،، په خپل دننه کې يو رابند ژبني يووالی دی.،، يو په خپل دننه کې رابند ژبني يووالی، بې له دې چې د پيژند له مخې روښانه وی، چې د څه له امله يا کومې لارې يوه داسې ويډله دې ځان له يوې غونډالي سره بېل کړي

غونډاله ستر يووالی يا يوون يا يووالی (واحد ناسم دی) دی، چې د سينتاکس له لارې جوړېدی شي،،

د بلومفیلد پیژند له مخې،،: غونډاله د خورا لویې خپلواک سینتاکتیکې بڼې په څېر ، چې د خپلې لوري د هېڅ گراماتیکي جوړښت په یوه خورا لویه سینتاکتیکي بڼه کې خوندي نه ده. ،،

د دودن گرامر: د دودن گرامر زیات غونډالپېژندونه راته وړاندې کوي:

،، یوه غونډاله یو پوښلی یا رابند یووالی دی، کوم چې د سنټاکس له لارې جوړ شوی دی

مور نا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو:

ناپوره غونډالې :

د ،، غونډالې،، کلیمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوي اړتیا له مخې یا اړینډوله د غونډالې یو یا ډېر غړي نه وي.

بېلابېل تیو پونه سره توپیر یزي:

Anakoluth[on] (= Satzbruch) غونډالماتېډنه یا - پرېکېډنه

یوه پېچلې غونډاله دغونډالری او غونډالزیاتونو سره سرې یو غونډالراگرځېدونکي هم بولي.

غونډالې کړی شي د یوه یوه تروني (سینډېټیک) یا د ډېرو ترونو (پولسینډېټیکي) یا بې تروني (اسینډېټیکي) یو د بل سره وتړل شي.

Beispiel: سینډېټیکي: :

سینډېټیکي: ،، زه راغلم، ما وکتل او زه بريالی شوم،،.

پولیوسینډېټیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بريالی شوم،،.

اسینډېټیکي: ،، زه راغلم، ما ولیدل، زه بريالی شوم

نومیزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې غونډالې بې له مرستندوي کړنې دی پوهیږو.

بېلگه: ،، ښځه لاره، پیسې لارې، کور لار

پیداېښتي ژبه:

په ژبپوهنه کې پیدایښتي ژبه هغه ده، چې له انسانانو ویل کېږي یا له انسانانو خبرې پرې کېږي یا یوه زېږېدلې ژبه، چې له یوه نا لارښود شوي ودې څخه ومنځ ته راغلي وي. دلته دې ته به هم گوته ونیسو، چې ژبه - لکه چې څنگه یې زموږ ژبپوهان وايي - معامله نه ده، پیدایښت دی.

د ژبې نور ډولونه، لکه جوړې شوي یا مصنوعي ژبې، هنري ژبې، د نخبو ژبې او نورې شته، چې موږ یې نور د ځیړنو نیت نه لرو..

بیا: چې له پیدایښتي ژبې غږیږو، نو له دې سره جوړه پوهیږو، چې ژبه قرار داد نه دی، پرته له موږ څخه منځ ته راغلي هغه ویونه، چې په پیدایښت کې په ژبه کې نه وو، خو موږ له دې سره مخامخ نه یو، له دې سره پرمختللي هیوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه منځ ته راوړي

ټولیز پېژند یا غونډال جوړښت بنونه: Syntax

د سینتاکس لاندې سړی د غونډالو جوړونو بنونه پوهیږي. دا کره کوي، چې څنگه له یوگنو یا ځانله برخو - ویونو څخه موخه وړې غونډالې جوړیږي -

د سینتاکس لاندې سړی یوځای ایښول شوی پیدایښتي یا جوړښتي نخبه سیستم په ټولیزه توګه و نخبو ته ګډوله لارسیستم پوهیږي

د غونډالو جوړښت

غونډالې د ژبې د توکو له یوځای ایښوولو څخه جوړیږي.

ګډوله غونډالې - پیلونه

یوه ګډوله غونډاله له دوه یا ډېرو پوره غونډالو جوړه ده، چې هغوي یو د بل سره تړلي، سم اندیز خپلواکې غونډالې دي، چې ګډه موضوع لري او تړنویونو، او، او همداسې ،، یا،، سره تړل کېږي. دا ډول غونډالونه تنظیم شوي (بنسټغونډاله یا اصلي غونډاله) تړنه بلل کېږي. تړنویونه (د بېلګې په توګه یا، او) سړی منظمکونکي تړنویونه بولي. Numerale ګڼیز: دوه (دوی) لاری، شیرم ټولګی.

غواړو چې ګڼونه په ګڼونځینو ولیکو: ۲ لاری، ۶ - م ټولګی (۶ ټولګی ناسم دی).

-- ځنی نومونه/شینو مونه د هغه د یسی سیلې یا بنه یې تړلي (د پښتو ادبیاتو کې لکه وروستاری بلل کېږي، خو ما ته یې دا یسی تړلي موخه ور بریښي) د یسی مورفیم په مرسته پېژندل کېږي. دا کېدی شي په سفی کس کې وکتل شي، هلته روښانه دي.

- والی، - توب، .....

کوچنیوالی، نارینتوب،

کلیوال، کلیواله، نرولي، بنخولي.....

Konjunktion تړنوييونه

دا تکرار دی، خو داسې نوي څه هم لري.

کونیونکټیون (لاتین: پښتو اندول یې: تړوني یا تړنويي) ویدول

کونیونکټیون، تړونوی، یونکټیون په ګرامر کې یو وییدول دی، چې د ویونو، غونډلي برخو، یا غونډلو منځ کې سینتکتیکي (syntaktische په نڅښو) تړنې منځ ته راولي او هممهال سم اندیزې یا ګرامري اړیکې د تړلو توکو په منځ کې روښانه یا افاده کوي. د پرېپوزېټیونونو یا اړیکویونو سره یوځای، چې ژبنيزي ورنږدې موخې پوره کوي کیدی شي کونیونکټیونونه د اړیکویونه Relatoren په څیر رایوځای شي. زه یې په دې پیل کې درې بیلګې راوړم، چې دوه یې د شمیرپوهنې بنسټ تړوني دي. دا باید په نڅښه کړم، چې دا په شمیرپوهنه کې ویناوې سره تړي، دا زما د شمیرپوهنې سم اند کتاب کې بیا ښه روښانه شویا وړونده لیکنې یې هم شته.

لومړی:

،،یا،،

وکابل ته ځم یا وکندهار ته ځم. یا

و کابل یا و کندهار ته ځم

دویم:

،،او،،

زه و جلال اباد ته ځم، او و کابل ته ځم.

جلالاباد او و کابل ته ځم

یادونه: دا دوه تړنويونه ،، او ،، او ،، یا ،، د شمیرپوهنې سم اند بنسټیز تړنويونه دي .

دریم:

،،تر،،

ټول کسان ناست وو، ترڅو- یا تر هغې پورې، چې ټول میلمانه وکتونو (خوبځایونو) ته

لاړل یا

ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې، چې ټول میلمانه کورونو ته لاړ شي.

زه به له ۴ بجو څخه تر ښپږ بجو پورې درشم.

په دې لمنځتون کې له ۲۰۰ څخه تر ۲۵۰ کسانو پورې ځایېږي.

پورته غوندالي ته يوه يادونه، چې اړيینه ده: ځنې کسان به ووايي، چې: له ۲۰۰ تر...

دلته له څخه نه شته، ځکه دلته د ۲۰۰ موخه پيل نه دی، دا له ... نه دی.
گورو، چې ،،تر،، ترونوی دی او پرته له دې پرېپوزېشن هم دي. داپرېکړه ناسمه ده؟؟؟
که ،،تر،، يوه بله گراماتيکي دنده سرته رسولی، نو ما به دلته راوړې وی، خوبايد
وهڅيرو، چې ،،تر،، د نورو اړیکو یونودنده په غاړه نه اخلي
ځنې لیکوال او پښتو پوهان يې د پرتلي له پاره هم کاروي، خودا ناسم دی. بله لیکنه کې به
دا راوړل شي. بیا

تر نویونو

سپین له ننگرهار څخه راځي. خوره له خوست څخه راځي..

سپین له ننگرهار څخه راځي او خوره له خوست څخه راځي

زیات وخت د دوه غوندالو په منځ کې یوه سم اندیزه ترنه شته وي یا شتون لري.

سپین وکابل ته ځي. سپین وکونړ ته ځي.

سپین وکابل ته ځي یا وکونړ ته.

په لاندې بېلگه کې دویمه غونداله د لومړی غوندالي له پاره یو لامل دی او لومړی
غونداله د دویمې غوندالي یو سم اندیز پسي رتلنه یا پرلپسي ده.

بېلگه: پرلپسي (تعقيب) – لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. د دوه غوندالو سم اندیز گډاریکوالی د دوه ترنویونو له
لارې جوړیږي. سړی کړی شي د یوه سم اندیز دلیل-پرلپسي-اړیکې د بېلگې په توگه
ترنویونه ولي، چې، له دې امله، ځکه چې، و کاروي.

بېلگه:

دا(ولي) چې: هغه نه راځي، دا (ولي) چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

خُکه چي: هغه نه راځي، خُکه چي هغه ناروغه دی.

ترلشوي غونډالي د يوې کوما(بېلې دننځبنه) له لارې سره بېليري. ترنويونه لومړی او يا دويمې غونډالي پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخبنه،، کوي. سړی کړی شي د خنو ترنويونو له لارې (د بېلگې په توگه خُکه چي) د غونډالو لړی پرلپسې سره بدلې کړي، د خنو سره نه (د بېلگې په توگه داچي، له دې امله).

بېلگه:

خُکه چي: هغه نه راځي، خُکه چي هغه ناروغ دی.

خُکه چي هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

بنسټغونډال – او ځنگيز غونډالترنه

ترنويونه د کړني يا کړ نځای ټاکي. د کړ نځای ټاکني پسې سړی کړی شي د سم انديز غونډالترني دوه اريز- يا اصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچي ترنه، چي په هغې کې کړنه په يوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړی: ځاي په ځای وي). د ترني دا ډول ځنگيز غونډالترنه بلل کيږي يا سړی دا ډول ترنه ځنگيز غونډالترنه – يا نيممنظمه ترنه بولي. ترنويونه سړی نيممنظمه تروني بولي.

بېلگه: خُکه چي(ځنگيز غونډالترنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، خُکه چي هغه ناروغ دی.

داسي لنډه زياتونه:

مور په پښتو کې لرو: کړونی، پرېکړونی، نه کړونی. دلته درې دي

په عربي او فارسي کېني: فاعل او مفعول: دوه. مور هم دا کاروو، چي د پښتو لپاره نېمگري دي، خُکه پښتو درې لري.

په الماني کېني: اکتيو او پاسيو لرو.

له ما سره، ښه يې د ما له ليکنو سره د گرانو لوستونکو ستونځې دا دي، چې زه د کيډلو تر پولې پورې ټولې پوهنيزې ليکنې په پښتو ليکم او له دې سره د مور ژبپوهان او ليکوالان بلد نه دي.

دا په پښتو ليکل د مور د ليکوالانو او ژبپوهانو لپاره ډېر نابلد دي. دا نابلدتيا يوه ستره ستونځه ده، په رښتيا يوه ستره ستونځه ده او پښتو په رښتيا د هرې پوهنيزې ريښې په پښتو د ليکلو توانلري.

فونيم څه شی دی؟ phonem

فونيم:

پيليدونه: په نورو ژبو يا لږ ترلږه الماني کې ډېر ويونه شته، چې د غږ په مانا دي، خو مور په پښتو کې همدا غږ، گږ او ويل لرو. نه پوهيږم، چې اواز مو پښتو دی او که نه؟ زه به په دې غږ او گږپاتي شم او بيا له الماني به د هغه بل ډول غږ له پاره دا د غږ سره مل په يوه بل ډول روښانه کړم

پيژند: فونيم زور يوناني نوم دی په لاندې پوهيږنه دی:

(Ein Phonem (له altgriechisch φωνή phōnē, پښتو: غږ يا گږ)

د ټولو غږونو يو ذهني ټولگي دی، چې په يوه گريزه ژبه کې همغه يا برابره توپيرېدونکي دنده لري.

بېلگه: که فونيم /بن/ راواخلو، نو دا په بېلو بېلو ځايونو کې په بېلا بېل ډول ويل کيږي، خو موخه ترې همغه اخستل دي يا همغه اخستل، دا په دې مانا، چې په پښتو کې يې د ويونو په منځ کې کوم توپير نه لري دا يواځې د ويښې ډولونه دي، لکه په ،، ښه،، کې، چې ځنو ځايونو پرته له بن په خ او ش هم وېل کيږي، خو موخه ترې همغه پوهيډلکيږي، نو له دې امله گريزه ژبه يا په ويلو کې، خو که کوم فونيم بدل شي، نو مانايي ورسره نه بدليږي.

دلته په فونيم کې همدا گږ يا غږ يووالی دی يا که غواړئ همدا يو غږ يو يووالی دی لکه د /ر/ يا /ت/ او نورو غږ، چې خپله مانا نه لري، خو په وی کې وی ته هغه انډول مانا ورکوي دا دې په گوته وي، چې دا غږ د سيلبي له لارې روښانه دی..

د دې بېلگې په دې نورو ژبو کې لږ روښانه دی، خو زه ورسره په پښتو کې ستونځې لرم، چې هغه بايد په گډه سره اوبی کړو.

دا یوونونه یا یووالی، نو په ژبه کې څنگه او کوم دي؟

په پورته کې گورو، چې /ر/ او /ت/ مو ورکړي، چې همدا هر یو یې یووالی دی. همدایې د پیژند یووالی دی، چې غږ راوځي، نو دا به یو سیلبي وي. که زه ناسم وم، بخښنه راته وکړی، خو گومان مې دی، زموږ ژبپوهان یې څپه بولي، که داسې وي، نو بیا گڼ – یا غږڅپې ته به څه ووايو. راځی، چې په دې سیلبي پاتې شو او که غواړی سیلاب.

د سیلبي او څپې تو پیر غږ په څپو خوریري سیلبي همغه یو اواز راوستنه ده.

لاندي بیلگې گورو:

بیلگې: ،، مور،،/،، پور،،، مار،، /،، تار،،

په پورته کې گورو، چې نور ټول توري همغه دي او یواځې لومړي توري یې سره بدل دي او له دې امله پوهېدنېدونکي دي.

د دې ویونو د پوهېدنو توپیر د وپلو یا لیکلو، ویونو جوړې یا خورا کوچنی (مینیمال) جوړې بلل کيږي لکه دا پورته. مینیمال ځکه، چې هغه خورا کوچنی جوړې دي. وروسته روښانه پیژند شته

بیا: دا به هم دلته په گوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سیلبي په څیر رامنځ کيږي یا منځ ته راځي..

Allophone د یوه غږ بدلوالی

د دې یوه غږ بنس الوفونونه /بنس/ روښانه دي، چې په بیلایېلو ځایونو کې بیلایېل ویل کيږي.

الوفون یوناني وی دی، چې الو د بل او فون د غږ یا گڼ په مانا دي یعنې بل ډول غږ یا اواز یا گڼ، نو له دې امله الوفونونه د فونیم بل ډولوالی دی، چې د فونیم بدلون یا سبفونیم بدلون په نامه یادېږي

د سره خپلوانو ویونو یا کلمو پیژند یا یې نوره هم بنه سره توپیری پیژند ونه یې :

دبستینگیم : Distingem

فونیم او گرافیم د دبستینگیم کلمې یا د وی لاندي سره راټولیري یا رایوځای کيږي.

دا په دې مانا، چې دبستینگیم دوه برخي دي: گرافیم او فونیم.

گرافیم Graphem

. فونیم له گرافیم څخه توپیر لري . گرافیم د لیکلشوي ژبي خورا کوچنی مانا توپیر بدونکی یووالی دی

فونیم Phonem

. فونیم د ویونکې – یا گڼ ژبي خورا کوچنی مانا توپیر بدونکي یووالي دی

مورفیم Morphem

یادونه: مورفیم دلته لنډ راغلی. بل ځای کې بیا پوره څېړل شوی دي.

فونیم له مورفیم څخه توپیر لري. فونیم د خورا کوچنی د ژبي پوهې دنتو پیر بدونکی یوون یا یووالي په څېر پیژند لري، په داسې حال کې چې مورفیم د ژبي خورا کوچني مانا وړونکي یووالي یا یوون په څېر پیژند لري، چې دواړه سیمانتیکي ژبنیزه منځپانگه لري.

یادونه: دا یو اوږد د خبرو څه لري، چې زه یې زما د پاتې وخت سره لږ نورې شننې ته بېواکه یم، خو دا مې داسې لږ څه پیژندونه له الماني تاسو سره گډ کړل، په دې هیله، چې ستاسو مینه مې ورسره راپارولي وي، بیا وایم، چې دا پوهنه پرته له یوې وتلې ژبي د زده کړې څخه نه کیږي

د دې کلمو د یووالو پیژندونه

پورته مې ولیکل، چې د فونیم یووالی لکه لاندې بېلگه کې /م/ دی

د مورفیم یووالی سیلبي یا سیلاب دی، هر مورفیم یو سیلبي دی.

بېلگې: ،، مور،،/،، پور،،، شل،، / شل،، (د ش پخ پخ الف سره ویل

د مانا توپیر د گریزو ویونو جوړي یا خورا کوچنی (مینیمال) جوړي بلل کیږي

دا به هم دلته په گوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سیلبي په څیر رامنځ کیږي یا منځ ته راځي

بیا یې یووالی: د دې پورته ژبنيو توکو یووالی نو د سیلبي څخه څرگندیږي، دا یو سیلبي دي او دا یې یووالی هم دی. یو وی کړی شي یو سیلبي یا ډېر سیلبي وي، مگر دا ټول یوسیلبي دي.

فونېم د ويلشوي وي پوهې دنتوپيرېدونکې يووالی دی. دا په دې مانا، چې د يوه فونېم بدلول د يو بل فونېم سره د دوي پوهې دنه بدليري يا تغير خوري

د دې لاندي څخه موخه پوهېدل کيري او وروسته همراخي.

دا لاندي بېلگې په گوته کوي، چې فونېم ماناوړونکې يووالی نه انځوروي، بلکه مانا توپيرونه په گوته کوي

سړی ویلی شي: فونېم د يوه وي هغه خورا کوچنی غريزه جوړبنتبرخه ده د وي توپيرېدونکې دندي سره. د فونېم د بدلون له لاري د وي مانا بدليري، دا فونېم پخپله نه مانا وړونکې دی.

نوري بېلگې:

فونېم بدلې دنه په پيلغږ کي

کور - گور

مړه - پره

تار - مار

فونېم بدلې دنه په پایغږ يا پایگر کي

کار - کال

ورور - خور

فونېم بدلې دنه په منځغږ کي

کور - کار

ډېر - ډار

تول - ټال

يادونه: د ماپه اند که دلته د غږ په ځای گر وکاروو بڼه به وي.

Phonetik فونېټیک

(زره يوناني φωνητικός phōnētikós پښتو پوهېدنه يي غږ - يا گډاروند ,) .

φωνή phōnē , پښتو پوهېدنه يي غږ

يو پوهنيز دېسڅېپلېن يا دېسپلېن دی، چې ژبغږ په لاندي دلايلوڅيږي: په ستوني گنده، مری-، خوله او د پوزې په ورشو کې غږجوړونه او د غږ او گږحس کول د اکوستيکي خوي او د غږ يا گډ کارونه د غوړونو او انساني مغذ له لاري

دا دوه دندي لري: غږجوړونه او غږاورېدنه، نو:

فونېټیک يوه خپلواکه د ډېرو پوهنو په منځ کې ځغاستي ځانگه ده لکه لينگوېستیک، اناتومي، فيزيولوژي، نوېرولوژي، فزيک او شمېرپوهنه. د فونېټیک څيړنورشو يا څيړن اله گډېدلې يا ويل شوي ژبه يا لنډ گډ ژبه ده د هغې په ټولو رېښتينوالي- يا رياليزه کولو کې.

فونېټیک هم لکه فونولوجي ويلشوي يا غږېدلې ژبه يا لنډ گډ ژبه څيږي. فونېټیک د فونولوجي څخه ځان په يو بل اسپک يا کړنلار بېلوي. فونولوژي د ژبپوهنې برخورشو په څېر غږونه په يوگونو ژبو کې د خپلو پوهېدنو پېرېدونکو دندو غږونه ټولگيزوي. په مخامخ يې فونېټیک د فزيکي ، نيورولوژي، فيزيولوژي د يو يو بلې ژبپوهنې لاري ، چې غږجگوالي جوړښت، د هغې وړنه او د هغې احساسونه په کې غوره دي او د پېداېښتي پوهنو څخه گټه اخلي.

د فونولوژي پيژند:

Die Phonologie (زور يوناني وی دی. φωνή phōnē , پښتو غږ ، λόγοςlógos پښتو پوهنه) فونولوژي

په پښتو غږپوهنه، د ژبپوهنې يوه برخورشو ده. دا د ژبپوهنې په دننه کې په ټوله کې د د فونونيټیک څخه بايد رابنده شي، پر دې پوهېدنه باندي، چې په منځ کې يې بايد پولي وي:

په داسې حال کې چې فونيمیک د ژبغږونو روښانه خويونه څيږي، چې ځنگه جوړيږي او فونولوژي د يوگونو ژبو د غږونو گډسيستم د دندي سره سر او کار لري. له دې سره دا د ژبلار يوه برخه جوړوي.

فونېټیک:

پېژند Definition

فونېټیک د ګرځپو یا ژبڅپو پوهنه ده، د سېلبو، خپل جوړښت د ویونکي او د هغه په کاراچونه د غور له لارې، چې د انسان د خبرو اترو فزیکي، روحي یا ارواپوهني او فیزیولوژیکي ګرموادو ټولوالي په پام کې نیولو سره

د یوې پوهني په څېر د فونېمیک د ژبغرونو رواجي څېرنو له مخې یې ټاکل، د موږنو یا اوسنیو څېرنو په څیر تنګ دی. له دې امله لاندې فونېټیکي څانګې سره توپېروو:

۱-ویېندوله فونېټیک

,artikulatorische Phonetik

۲ – غریز فونېټیک د فونېټیک هغه ورشو ده، چې د ویل شوو جګو یا غرونو سره بوخته ده. دلته د بېلګې په توګه څېرل کیري امپلیټوډي یا جګوالی او فرکونڅ

,akustische Phonetik

غریز فونېټیک د فونېټیک

دالاندې یې نه ژباړم، دا ګران لیونکي په دا څلورو پرمختللو ژبو کې لوستلس او روښانه کولی شي.

دا په دې څېرته کړي، چې غږ د شتونې او ژبې او نورو غږ الو له لارې څنګه پیداکیري

,perzeptive Phonetik

,physiologische Phonetik

.funktionale Phonetik

دا پورته ژبنیز توکي مې همداسې پرېښوول، زما د فزیکي توانه راته داسې څه لري برېښي، خو ګران لوستونکي په هره پرمختللي ژبه کې دا پیداکولی شي

phonemic فونېمیک .

پېژند: د پیداېښتې ژبې د غریزې - او لیکنژبې روښانه روښانه ونه یا که غواړئ شننه

پيژند: مورفيم څه شی دی؟

مورفيمونه د اوازونو يا تورو کوچني ټولگي دي، چې د ويي يو خپله مانا يا غوره والی ولري.

بيلگه: ،، لوي ،، وی يو مورفيم دی. دا د بيلگي په توگه په ،، لويوالي ،، ، ، لويان،، کي کارولکيري.

،، - والی،، هم يومورفيم دی. دا په دې پوهېدنه، چې يو شی داسې دی، لکه دا وی، په کوم پورې چې دی تړلکيري. دا د بيلگي په توگه په ،، لويوالي،، ، ، بنکليوالي،، ، ، لټوالي،، کي کارولکيري.

همداسې ،، -ان،، يو مورفيم دی. دا د نورو په څنگ کي کارول کيري، چې وښايي، چې يو څه زيات په بر کي نيسي، د بيلگي په توگه ،، لويان،، ، ، چرگان،، . زيات ويونه له ډېرو مورفيمونو جوړ دي، که سړی مورفيمونه وپيژني، نو سړی کړی شي د وی په مانا ساده وپوهيږي.

مورفيمونه اوژبسيلې زيات وخت همغه يا يو شی دي، مگر تل نه. ،، ژوند،، له ،، ژوندکولو،، ، او ،، مگر،، هم مورفيمونه دي. مگر سړی وايي،، ژوند-کول،، او ،، م-گر،، .

يا

مورفيم

مورفيم خورا کوچنی اواز- يا غړيوون يا غړيووالی دی، کوم چې په بيلابيلو ژبنيز اړوندوالي سره همغه مانا لري.

سړی د خپلواک او تړلي يا بلواک مورفيمونوپه منځ کي توپيروي، چې دا يواځې (فقط) د ويونوپه دننه کي رامنځ ته کيري.

که الماني ژبي ته پام وکړو، نو په هغې کي درېزره ليکسيکي مورفيمونه، ۱۶ بيلابيل گرامري مورفيمونه او ۱۰۰ وييجورونکي مورفيمونه شته.

ناروند يا خپلواک مورفيمونه :

لکه: ميز، ټوکه، سر

تړلي يا بلواک مورفيمونه : لکه

کب- گي ، بنسټ + کوچنيونه يا کوچنيکونه

لويان، بنسټ + زياتواليپاي

که تاسوپه نورو ژبو کي دا کوری، ډېرې ليکنې پرې شوي او هر چا د خپلي خوښي سره پيژندونه ورکړي، خوموخه - چې خورا واړه ژبيونونه دی - همغه ده.

،، مورفيم،، له فرانسوي راځي "morphème" ، له يوناني "morphe" - له پښتو ،،

جوړښت، بڼه،،

يو وی کیدی شي توتبه کیدونکی وي او له دي امله د ډېرو مورفيمونو جوړوي، خو يو نه توتبه کیدونکی وی سملاسي يواځي يو مورفيم انځوروي.

ما په پورته کي يا د پرېپوزېشن خبرو کي ،، له ... څخه،، د ... سره،، د پ په توگه راوړي، خو هلته ،، له،، او ،، د،، مورفيمونه دي،، څخه،، او ،، سره،، پوستپوزېشنونه دي. يا دا لاندي

پيژند: مورفيم د ژبي يو خورا کوچنی پوهي دنورونکی يو والی (واحد سم نه دی) دی د بي لابېلو مورفي مونو د يوځاي کولو سره وييونه جوړېږي. مورفيم په ژبپوهنه کبني يوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي (دويونو جوړونې او بني پوهنې) يوه برخه ده.

يادونه: پام دي وي، چې دا دلته مورفي مونه د پسي ترلي يا سافيكسون هم دي. (هلته كتل کي دي شي).

نيونه، بنوونه، غوښتنه

دا ويونه، چې زه يې دلته اوس د گرانو لوستونکو سره شريکوم، زيات په شمير پوهنه کي کارولکيري، خو په ورځني ژوند اونورو پوهنو کي هم ورسره مخامخ کيرو.

وراندنيونه (preconditio لند: نيونه ، فرضيه)

وراندنيونه يو حالت او يا يو خوي دی، چې بايد پوره وي، له دي د مخه چې يو بل حالت، يوه کرنه يا يو بل خوي او يا يوه بله پروسه د بنوني شي يا وبنول شي.

د بيلگي په توگه په يوه څه کي د ننوتني منلو يا داځي ليدو اجازي د مستحق کي دو له پاره ازموينه زيات وخت يوه وړاندنيونه يا که غواړی فرضيه ده

يوه وړاندنيونه کي دي شي يواځي د يوه حالت يا يوه خوی يوه وړاندنيونه وي.

په سم اند کي وړاندنيونه په لاتين کي د پريميس Premise په نامه هم بلل کيري.

په شمير پوهنه کي وړاندنيونه د يوې بنوونلاري يوه غوره برخه جوړولی شي

په دي توگه ايندکشن وړاندنيونه induction precondition (پاڼونه د ايندکشن بنوونه) the prove of induction Induktionsvoraussetzung (د ځانگړو څخه په توليزو پاڼونه) Induktionsbeweis پيل په نخښه کوي.

بېلگه : په ډېرو هېوادونو کې د تابعیت منلو لپاره په پوره سويه د ژبې زده کړه له هر څه څخه د مخه وړاندېونه ده.

په افغانستان کې د پوهنتون ننواتي لپاره د کانکور ازموینه وړاندېونه ده.

قضیه یا جمله :

جمله په شمېرپوهنه او سم اند کې یوه نوې پوهه یا پیژندنه ده ، چې له اکسیومونو ، ټاکنډویو(پیژندونو یا تعریفونو) او څرگنده جملو څخه فرمولبدي کيږي. ددې لپاره، چې د یوې جملې وینا و منل شي یا وپېژندل شي، باید و بنسول شي . که پر کره توگه باندي ونیسو نو دا یوې منلې legitimierte (قانوني) پرلپسې ټولگیز (صنفي) پریدیکاتي سم اند د پایوني پرلپسې ده یا که غواړی پایله ده.

بنسونه:

په شمېرپوهنه کې بنسونه د یوې وینا د رښتیاوالي یا نارښتیاوالي باوري راوېستنې (بنسونه) ده. دا د اکسیومونو، چې سر له سره رښتیا نیول شوي وي او نورو وینا و څخه، چې رښتیا یې تیاره بنسول شوي وي راوېستل کيږي.. دلته له اکسیوماتیکي axiomatischen بنسوني خبرې کوو.

شمیرپوهنیز بنسوني زیات وختپه ورو، وروپلو د نورو غوندالویا جملوپه بنسټ سرته رسيږي.

جوړښتيزي - او نا جوړښتيزي بنسوني.

شتونښونونه:

شتونښونونه چې وښايي ده، یا یوه تلنلار ورکړ شوي، چې اوبی ته موبیایي،دا په دې مانا چې، یواوبی جوړيږي یا منځ ته راځي.

د یوه نه جوړښتيزي بنسوني سره د خوینو لرلوسره د یوه اوبیشتون پای کيږي. کله ځیناسیده نیوني کيږي، چې اوبیدی شتون نه لري. له دې بنسونو لاس ته نه راځي، چې سړی څنگه اوبی لاسته راوړي.

غوښتنه (ثبوت) Behauptung

غوښتنه (ثبوت) *Behauptung* يا ،، څرگند يا روښانه حکم ،، تضمین شوی قضاوت ،، هم بلل کيږي، يوه جمله ده د ځانگړي مانا سره او له ويونکي څخه داسې ويل کيږي، چې ټوليزه او د تل لپاره وي. که د بېلگې په توگه څوک پوښتنې ته ، چې ايلانډن له پاریس څخه لوي دی،؟

ځواب وايي: لندن په ۲۰۰۰ ز ک کې د پاریس څخه زیات اوسیدونکي لرل،، نو له دې سره دی غوښتنه رامنځ ته کوي.

يوه غوښتنه نه يواځې لکه (څرگندونه) ويېنه يوه جمله ده د ټاکلي خونديونې (متن) سره، بلکې يو ټوليزه کرڼه کاروایي ده: د ويل شوي وينا لپاره يوه ټوليزه په اختيار کې نيونې (چې گوندي د ټيکوالي دعوا پرې شوي وي) باوري کيدنه . John R. Searl ددې لپاره د خبروکار “speech act” کلمه و کاروله.

غوښتنې کېدې شي ټيک (همداسې رښتيا) وي يا نارښتيا. دا له دې امله موخه وري دي، چې غوښتنو باندې د منلو او ردونو له امله خبرې اترې يا که غواړی مباحثه وشي، شک پرې راشي، ومنل شي يعنې تصدیق شي، چې زور پرې واچول شي، ونبول شي، رد کړاي شي(يانې تضاد يې ونبولې شي).

د نورو ژبنيو څرگندونو څخه يې رايې لونه

غوښتنې(ثبوتونه) نه دي لکه دا لاندې:

۱ - په نيونو ودانې يا فقط نيولشوي يا نا جدي جملې. د په توگه په ادبياتو، ژبمريڼونه يا ټوکي ټکالي لکه (،، په يوه وخت کې يو پاچا وو.....،،)

۲ - پوښتنې، شک، گومان(،، نه پوهېږم، چې ايا دا به راشي،،)

۳ - تيوريټيکي نيونې(،، نيسو، چې هر خاوند د جگې گټې هلې ځلې کوي،،)

۴- امر (،، لاسونه جگ،،)

۵ - کلیمه ټاکنه يا نوميڼال پيژند (،، د زياتو اتومونو ټينگه ترنه دي ،، ماليکيول ،، و بلل شي.

۶ - د ځانيز خوند يا مزي څرگندونه(،، دا موزيک مي ښه راځي،،)

کومه گټه نه لري، چې دلته د رښتياپوښتنه رامنځ ته کړو. دا ډول جملې له بله اړخه په ارزښت کيږي، د بېلگې په توگه موخه ورتيا، هنري خونديونه، مجلس ارزښت.

د غوښتنو ډولونه.

غوښتنې د خپلو منځپانگو له لارې په برخو وېشل کيږي ، د بېلگې په توگه:

-- غوښتنه، چې نړۍ څنگه جوړه شوې، داسې په نامه empirische يا په تجربو ودان، په رښتيا faktische يا مثبت ښوونه(،، دا ونه له لسوکالو څخه زړه ده، ، ، سرپ له وسپني درانه دي،،) دا ډول غوښتنې تجربه- پوهنه ده، په ځانگړې توگه empirische ايمپريکي کارونه په پيدايښتي پوهنو کې.

-- سم انديز-شميرپوهنيزې غوښتنې(،، د ۱۴۴ څلورۍ ريښه ۱۲ ده او پوره سم يې ۱۲±،،) دا د شميرپوهنې اوسم اندله لارې؟

-- ارزښتيډونکي غوښتنې (،، سپين و برگ ته ښه باجه يا رباب وهي،،).

-- يوه لار ،يوه کچه، اخلاقي غوښتنې(،،سړی بايد له دوي سره مرسته وکړي، چې بې له کومې تيروتنې يا ناوړه کړنې يا گوناوړ شي،،). دا ډول غوښتنې د نورماتيو-يا مثبت اخلاق Ethik الې دي.

-- hermeneutische روښانه، موخه ښوونيزې غوښتنې (،،د سپين بيرغ ښکاره کونه دا مانا لري،چې: ،، مورتلېم يو،،). دا ډول غوښتنې د ژب - او کلتورپوهنې الې دي.

دني ساپکولوژيکي يا دننه (ځان) کتنې غوښتنې innerpsychische oder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،، ،، گيښی خوړخوند لري،، ،، زه گورم، چې ترمومتر ۱۰ درجې خيلزيوس ښايي،،).

غوښتنې په نورو برخو هم وېشل کيږي:

-- غوښتنې په پخواني وخت کې په يوگرو يا ځانگړو پېښو، اوسمهال يا راتلونکو پېښو.

(،، گوپتي په ۱۸۳۲ کې ومړ،، که د گوپتي په ځای مې کوم افغان ليکلی،نود زېږېدنې يا مرگ ورځ مې يې بايد اسانه پيداکولی شوی، دا چې دا مې نه شوکولی، ار شوم همدا الماني پرېږدم په خواشيني). دا ډول غوښتنې د تاريخپوهنې الې دي.

--- د ټاکلو ډولونو شيانو شتون غوښتنه (،، په دې ځنگله کې دينگړی شته،،).

--- په تجربوي قانونمدی یا لاراروندوالي غوښتنې (،، که څوک یوه کریستال گلنی په مرمخمکه وغورځوي، زري زري کيږي،،)

--- د علتونو غوښتنه (،،سپي مړ شوی، ځکه چې هغه سرطان لروده،،).

مور د ثبوت په ځای د دې نوي وی ،، غوښتنه،، سره بلد نه یو، خوگورو چې دا سم همغه ثبوت دی.

غوښتنه: سپي په سرطان مړ شوی.

بنوونه: دا بیا باید وښوول شي، چې همداسي ده اوکه نه.

Imperativ په امریه بڼه، غوښتنې، امر

Implikation په کې رادننه کونه

جمله (شمير پوهنه)

یادونه: دا په ژبپوهنه کې هم باید همداسي وي او همداسي ده.

جمله په شمير پوهنه اوسم اند کې یوه نوي پیژندنه ده، چې دا له اکسیومونو، پیژندونو او تازه پیژندل شوو جملو څخه وتلي فرمولبندي کيږي یا جوړيږي. د دې له پاره چې د یوې جملې وینا وپیژندل شي، باید دا وښوول شي.

په نورمال ډول جملې د خپل غوره والي په ترتیب په یوه اهرامډوله ترتیب په برخو ووېشل شي، چې ترتیب یې داسې برېښي:

۱ - Lemma مرستندوی جمله (د یوه غوره بنوونه کې مرستندوی جمله)

۲ - Korollar د کره کونو یا ترې لاس ته راوړنو یوځایکول، چې دا له یوې جملې یا یوه پیژند بي د لویو بوختوالو راکول کيږي. زیاتوخت پای لاسته راوړني)

۳ - Proposition (سم اندیزې ویناوې).

۴ - جمله یا تیورېم Theorem (پوهنیزه - او بنسټجمله یا ستجمله. Theorem تر اوسه پورې په زیاتو ژبو کې کارولکيږي.

نل ژبنیز - یا ورځني ژبنیز لیډني غوښتنه

--- تل ژبنيز ليدني غوښتنه په ټوليزه توگه فکر دی.. که سړي ته يو فکر يا پېښه پيدا شي، نو سړی کړی شي دا يوه غوښتنه وبولي.

بيلگه- غونډاله: د ما غوښتنه ده، چې زه مو تر بيايم.

مانا: زه اوس په دې فکر اغم، چې په مو تر کې ځم.

غوښتنه د فلسفې له ليده يا له مخې:

وينادولونه يا وينابڼې:

درې Modi مودوله يا وينادولونه شته: اينديکاتيو، او ايمپيراتيو

اينديکاتيو Indikativ نومينال وينابڼه ده: ته کونيوکتيو ځي، هغه ځي او داسې نور.

کونيوکتيو يا ناسيده وينابڼه: غوښتن- يا هيله بڼه: زه به لار شم، ته به لار شي.

ايمپيراتيو Imperativ امر بڼه: لار شي.

Konjunktiv ناسيده وينا:

کونيوکتيو په هغه حالتونو کې کارول کيږي، چې ريښتونی نه، بلکه يواځې شونی يا ممکن وي. يا دا:

زيات وخت وينا په ناسيده وينا کې د امکان په چاپيريال کې راځي، دا د امکان بڼه يا شونتيا بڼه او يا کې دنتيا بڼه هم بلل کيږي. کونيوکتيو دا نه بنايي، چې يو څه شوني دي.

زه به لار شم، ته به لار شي اوداسې نور.

دا موضوع پوره اوږد او په زړه پورې د خبروڅه لري.

دا څه ليکنې مې چې وکړې، نود ژبې سره مې مينه نوره هم زياته شوه اوداسې وايم، چې په دې زاړه بدن يا تيروخت د ژبې زده کړی شم.

Adeverb ادورب او ډولونه يې:

-- دا وی ادورب په غونډاله کې یو غونډالغری دی او یا یو اتریبوت
 لوکال ادورب (خای ادورب)
 -- چېرته؟ کومخای؟ (دلته، هلته، پاس، لاندې، دا، هغه، دباندې)

-- له کومه ؟ (له پاسه، له دباندې، ....)

وچېرته؟ و کومخای ته؟ (و بنی لورته، و هلته، د مخ په لور یا و مخ ته...)

(Temporaladverb (Adverb der Zeit
 تمپورال ادورب (د وخت ادورب)

- کله؟ (لمرلوېد، سهار، اوس، وروسته، هغه وخت، نن ...)

-- څومره اوږد؟ (په ساعتونو، تراوسه پورې، تل، له هغې څخه ....)

-- څومره ډېر؟ (ډېر، کله کله، --- ...)

(Kausaladverb (Adverb des Grundes
 کوزال ادورب (د لامل ادورب)

ولې؟ له څه امله؟، په څه ترڅ کې؟، له څه سره؟، له څه څخه؟، د څه لپاره؟

(Modaladverb (Adverb der Art und Weise
 مودال ادورب (د رقم او ډول ادورب)
 څه ډول؟ څنگه؟

(د زړه له کومې، ځانگړې، بلډول، نېکمرغه، څرگند، بې ادبه، ډېرواره، نږدې، ډېر،
 لږ، نږدې)

ادوربونه کېدی شي وکارول شي

- له یوه کړنوي سره په تړاو د څنگه ورکړې په څېر (زه دلته پاتېږم).

- له یوه خوږوي یا له یوه بل ادورب سره په تړاو د اتریبوت په څېر (تل ارام پاتې شي،
 کله دباندې، کله دننه؟)

یو ادورب کړی شي د تړنوي دنده واخلې، که دا څنگیزه غونډاله ولري. تړنیز ادوربونه
 کېدی شي لکه خوږویونه د خونديوني او نیت یا قصد په څېر ووپشل شي.

اړيکونيز ادوربونه جوړيږي د بېلگې په توگه... څخه

- دې + پسي = دې پسي

- دې(ځای) + پسي = دې پسي

- څه + پسي = څه پسي

- څه + هکله (باره) = (په) څه هکله

له ترنوي سره کېدی شي ويونه، ويونډلې(-گروپونه) او غونډالې يو له بل سره وتړل شي.

دا د غونډالو خپلواک غړي نه دي او اتريوت هم نه دي.

له ويونترنو سره به ويونه، ويونډلې يا غونډلې يو له بل سره تړل کيږي؟

داخپلواک غونډالغړي نه دي او اتريوت هم نه دي.

د ويونو ترني:

بېلگه: سپين، غرنی او تورگل گرځېدا (چکر) ته ځي.

سپينگل او ملالی سررول(بنسټرول يا اصل رول) لوبوي. (لکه په فيلم کې)

له وييدلو(- گروپونو) سره ترنه

بېلگې: د ډلې کار ولاس ته اړني به په يوه ستره پلاکات يا يوه ليدونکي تخته ليک وبنول شي.

په غونډالترنو(Parataxe) کې له دوه سر غونډالو سره.

بېلگې: سپين فيلمجوړونکی دی او سپينگل د کامري و شاته ولاړ دی.

ملالی غواړي وموزيم ته لاړه شي، خو (مگر) سپينه په مينه و سينما ته ځي.

له سر غونډالې او څنگغونډالې سره غونډالزياتونه يا ورزياتونه

بېلگې: لمر بېرته ځليږي، له هغې څخه وروسته چې ورېنگي وورېده.

د پوستوالا يا پوستورونكي پوست راوړ، سره له دې چې د شپې توانمنده ورينگي وه. يادونه: و ماته گرامري، سره له دې سم نه برېښي. دا، له دې سره، بايد وي، كه دا د پسي ځاينيوو يا داتيو حالت دى.

يادونه: د گرامر له مخې څخه به يې،، سره له دې سره،، ليكنه سمه وي او دابه راته روښانه كړي، چې دا دواړه سره به توپير ولري. توليز فكر اړين دى. له ترنويونو سره سرى كړى شي خپل نيت ووايي يا څرگند كړي:

(kopulativ): يو له بل سره لړۍ كې

بېلگې: همداسې، او، لكه څنگه - لكه هم، هم، پرته له دې (له دې څخه پرته)، له دې (سره) برابر، لومړى، پاى، بالاخره(؟).

بېلگه: زه په سپورتونونه كې غړى يم، همداسې په موزيك بڼونځي كې هم.

(disjunktiv): څه پرديكول (پردي)

يا- او يا، يا....

بېلگه: مور يا په گاډي كې ځو يا په موټر كې.

(restriktiv): څه بندول يا رابندول يا كمول

مگر، ځانله، ټيك (فقط؟)، بياهم، چېرته مخامخ، ترهغې پورې، دومره لري....

بېلگه: مور اوس له درس سره پيل كوو، ترهغې پورې چې ټول چمتو وي.

(kausal): لاملول (لامل راوړل)

ځكه، كه، سره له دې (له دې سره سره)، داسې چې....

بېلگه: هغه و تياتر ته په وخت نه راغى (را نه غى)، ځكه گاډى ناوخته راوړسېد.

(temporal): وخت وركول

په ترڅ كې، وروسته له دې، له هغې، تر....

بېلگه: هغه يو سخت ټكر كړى وو. له هغې (وخت) څخه تل بيا درديري يا خوگيري (كه غواړى درد لري).

(negierend): څه نه کول (نه والی) (او که څه نه ول، لکه تور، نه تور)

بي له ، په ځای . نه-بلکه...

بیلگه: هغه په ورېځو کې تېرول، چې په ځای یې بېرته وکوټگی ته لار.

(konditional): یو شرط ایښول:

که، کله، بلډول، پرته له (له دې څخه پرته).....

بیلگه: ملالی هر ورو غواړي تیا تر ته لاره شي، که لا کارتي شته وي.

(komparativ): پرتله کول

څنگه، پس نو، کله چې، ټیک داسې....

بیلگه: سپین داسې اغیز وښود، چې گوندي هغه به ډېر زړه بدی وي.

(instrumental): لار ښول (الات ښول)

له دې سره، په دې ترڅ کې، په دې کې.....

بیلگه: هغه په څرگند ډول خپل توان ښه کړ، داسې چې --- یا ځکه چې ---- یا له دې سره چې هغه زیات تمرین وکړ.

(konzessiv): قانع کېدل یا قانع کول، ښه یې: ورباندې منل :

په رښتیا... مگر، له دې سره، کله چې .. مگر، هممهال،

بیلگه: له دې سره چې له جکر څخه خبروو، خو مور بیا هم لارو.

(adversativ): څه مخامخ کول:

مگر، بلکه، له دې زیات، مخامخ، هم، بیا هم، د څه مخامخ، خو

بېلگه: هغه د کور کار نه کوي، خو په مینه و سپورت ته ځي.

proportional): نسبت څرگندونه (متناسب) يا پرتله بيز:

همغومره، څومره، څومره... همغومره

بېلگه: هرڅومره چې هغه ډېر کار کوي، همغومره ډېرې پيسې اخلي. يا: سپين و روښان ته جگ دی.

(modal): يو رقم او ډول څرگندونه يا ښونه

په دې چې، ځکه چې

بېلگه: هغه مور نيکمرغه کوي، په دې چې يا ځکه چې ناولتوب غورځوي.

سر غونډالې يا بنسټغونډالې: Hauptsätze

هغه غونډاله، چې پوره موخه څرگندوي او هو همداسې د څنگغونډالې پيل کې راځي (تل داسې نه وي، خو دې ته دې تل پام راوگرځول شي).

د غونډالې خونديونې له مخې سرې توپيروي:

Hauptsatz als Aussagesatz

سر غونډاله د ويناغونډالې په توگه

بېلگه: ورينگي وريري. توپ رغري. زدکونکی يوه غونډاله ليکي.

يادونه او پېژند: وينا هغه ده، چې يو رښتيا ارزښنا رښتيا يا نارښتياولري.

ويناغونډاله هغه غونډاله ده، چې رښتيا ارزښت رښتيا يا نارښتيا يې ښوول کېدی شي يا بايد و ښوول شي.

- د ما د، سم اند، کتاب کتلی شي.

Hauptsatz als Fragesatz

سر- يا بنسټغونډاله د پوښتنغونډالې په توگه

بېلگه: (ايا) ورينگي سبا وريري؟ ولي غونډوسکه ورغړېده؟ (ايا) ته يوه غونډاله ليکي؟

يادونه: که پام مو وي، نو د ويناغونډالي او پوښتنغونډالي په منځ کې توپير نه ليدل کيږي، نو دا پوښتنغونډاله به يواځې له پوښتننځې سره موخه وره کوو او که ،،ايا، به ورسره ليکو؟

په ويېنه کې يې بيا روښانه توپير شته.

Hauptsatz als Aufforderungssatz

بنسټغونډاله د امر په غونډالي په څېر

بېلگه: سملاسي يوه غونډاله وليکه! ناسمون مه کوه! ليکه!

سر غونډاله د درنښت امري په څېر

بېلگه: هيله ده چې په غونډال ليکني پيل وکړي.

يا: که و هغه ته څه ووايي.

بنسټغونډاله د غوښتنغونډالي په څېر:

بېلگه: کاش چې تا ناسمون نه وی کړی! تا کړی شو چې پوهنتون پيل کړی!

سر غونډاله د غږ غونډالي په څېر:

بېلگه: گوره، ډېر ناسمونونه دي درلودل! دا داسې ناوړه!

Infinitivsätze اینفینیتیو د کرنوي بنسټبڼه يا بللڼه او هغه ته خپله پوهېدنه ورکوي. هغه له وی بنسټ او پایونې څخه جوړه ده. اینفینیتیو غونډالي له ټاکلو ویونو او اورونونو يا بڼه يې بڼه بدلونونو وروسته کاروو.

بېلگه: ومخ ته لرل (د يو څه کرنې). زه و مخ ته لرم، چې د تې نيس لوبه پيل کړم.

زيات وخت اینفینیتیو غونډاله له سر غونډالي وروسته ځای ياځای په ځای وي، ډاکړی شي چې د غونډالي پيل کې راشي..

spätlateinisch (modus) infinitivus = نه نږدې ټاکونکی (نه له نږدې څخه ټاکونکی)

اینفینیتیو غونډالي د کرنويونو سره په بنسټبڼه غونډالي دي.

”Infinitivsätze ohne “zu
اینفینیتیو غوندالی بی له،، ته،، څخه

بېلگې: په څوکۍ ناست پاتې شه. سم يې: پر څوکۍ باندې ناست پاتې شه.
زه موټر ولاړ پرېږدم.

”Infinitivsätze mit “zu
اینفینیتیو غوندالی له،، ته،، سره

بېلگې زه وعده درکوم، چې و سبا ته به له تا سره وگورم.

”Infinitivsätze mit ”Modalverben
اینفینیتیو غوندالی،، مودال کړنویونه)

بېلگې: زه غواړم تا په روغتون کې وگورم.
ته کړی شي (اجازه لري) له ټولگي سره و رسختي يا ارامۍ ته لاړ شي

”Infinitivsätze mit ”werden
اینفینیتیو غوندالی له،، به،، سره

بېلگې: موږ به نیا اونیکه وگورو.
ته به ناوخته راشي.

: Partizipialsätze

پارټیڅیپغونداله یوه ځنګیزه غونداله ده له پارټیڅیپ ۱ سره (پارټیڅیپ پرېزنس) یا له یوه پارټیڅیپ ۲ (پارټیڅیپ پرفکت) سره. دا برخه غونداله د سر غوندالی و شي ته موخه لري او دپارټیڅیپ په ډېرو حالتونو کې غزیري.

بېلگه: په بریا هیله من، هغوي وخیل تیم ته دعا وکړه.

یو پارټیڅیپ یوه گراماتیکی یا ژبلاریزه بڼه ده، چې له یوه کړنوي را بېلیري او له دې سره سره کله، کله د یوه خوي وي خوي غوره کوي، په ځنو برخو کې د یوه کړنوي خوي هم غوره کوي.

Partizipialsätze

پارتيڅيپ غونډالي د پارتيڅيب ۱ (پارتيڅيپ اوس وخت) او پارتيڅيپ ۲ (پارتيڅيپ تېر وخت) سره جوړيږي.

پارتيڅيپ ۱ له يوې پارتيڅيپغونډالي له دوه هممهالځغاستنده کړنو سره کارول کيږي. بېلگې: په الوتکه کې ناست، وجگېدو ته صبر کوي.

پر ځمکه باندي پروت، هغه ستوري گوري. په پارتيڅيپيالغونډاله کې له پارتيڅيپ ۲ سره کړنه په بنسټ – يا سر غونډاله کې کړني څخه د مخه کړل کيږي.

بېلگه: پاس نا وخته ورکړل شو، تور لوبغاري(تور ساتونکي يا گولساتونکي) وکولی شو هغه ونيسي.

همدا اوس چې دی وپېن شو، هغه وو چې تلفون زنگ وواهه.

Die Satzreihe غونډال لړۍ

Der zusammengesetzte Satz يوځايشوي غونډالي

يوه غونډال لړۍ (Parataxe) – غونډالترنه هم بلل کيږي. له دوه يا ډېرو برابرارزبنته غونډالو څخه جوړيږي:

بېلگه: مور وکار ته ځي. پلار و خرڅلاو ته.

مور وکار ته ځي(،) او پلار و خرڅلاو ته.

(Ein Satzgefüge (Hypotaxe

غونډالزياتونه (Hypotaxe)له سر - يا بنسټغونډالي (زيات وخت له يوه ترنوي سره تړلي) څخه جوړه ده.

په ژبلار کې د هيبوتاکس لاندې د يوې ځنگيز غونډالي د بلي ځنگيز غونډالي سره ترتيبول پوهيږو. يوه گډوله غونډاله، چې له يو ځله يا له ډېر ځلو هيبوتاکسو څخه لاس ته راغلي وي، په ژبلار کې غونډالزياتونه پوهيږو. (کېدې شي مور د مخه بل څه نومولي وي، خو زه ترې خبر نه يم. زه ملامته يم).

له غونډالزياتوني څخه په ژبلاړ كې يوه گډوله غونډاله پوهېږو، چې لږ تر لږه له يوې بنسټ – يا سر غونډالي او له يوې ځنگغونډالي څخه جوړه وي (او يا هم زياتي ځنگيز غونډالي ولري). غونډالزياتونه د هيبوتاكس په ميكانيزم جوړه يا ودانه ده. بېلگه: زدكونكى يو څه پوهيږي. هغه بايد زده كړي.

زدكونكى پوهيږي، چې هغه بايد زده كړي.

غونډالزياتونه يا له څو غونډالو يوه جوړونه...

په غونډالزياتونه- يا له څو غونډالو څخه يوه جوړونه كې بنسټ-يا سر غونډاله او ځنگيز غونډاله.

ځنگيز- يا ځنگغونډاله د بنسټغونډالي و مخ ته، و ځنگ ته او يا د بنسټغونډالي په منځ كې وي. هلته يوه غونډالزياتونه و منځ ته راځي.

-- ځنگيز غونډاله له بنسټغونډالي څخه د مخه:

بېلگې: دا چې يا ځكه چې باران وريږي، لوبه په كوټه كې كوو.

سره له دې چې زه وخت نه لرم، سينما ته ځم.

-- ځنگيز غونډاله د بنسټغونډالي پسې:

مور لوبه په كوټه كې كوو، ځكه چې باران وريږي.

زه سينماته ځم، سره له دې چې وخت نه لرم.

-- ځنگيز غونډاله د بنسټغونډالي منځ كې:

بېلگې: مور لوبه ، دا چې باران وريږي، په كوټه كې كوو.

زه، سره له دې چې وخت نه لرم، سما ته ځم.

-- ځنگيز غونډالي

ځنگيز غونډالي كې دې شي د هغوي د دندې له مخې څخه توپير شي، بيا كې دې شي غږغونډالي وبلل شي.

-- شیعوندالی (غریغونداله په کړوني حالت کې)

څوک چې وری وي، باید وڅوري. (څوک باید وڅوري؟)

ډېر خوبېږم، چې ته مې نن کتو ته راځي . - څه (شی) مې خوبښوي.

-- شیعونداله (غریغونداله د خاوندوالي -، داتيو-، خاوندوالي- يا اړیکوین شی په څېر يا بڼه):

بېلگه: زه پر یاد باندې لرم يا بڼه يې: زه یاد لرم يا راوړم، چې هغې یوه جایزه گټلې. (څه (شی) مې یاد لرم؟)

سپین سوچ وواهه، چې هغه څه کړی شي. (سپین څه سوچ وواهه)

هغه هکپک وو، چې هغه یوه جایزه گټلې. (هغه په څه هکپک وو؟)

Adverbialsätze: ادوربال غوندالی:

بېلگې:

هغه و لمبا ته لار، (کله) چې هغه د کور کار پای ته ورساوه. (هغه کله لمبا ته لار؟)

سپین ناوخته راغی، ځکه چې گادی ناوخته شوی وو. (ولي سپین ناوخته راغی؟)

Attributsätze: اتریبوتغوندالی:

اتریبوتغوندالی په ژبلار کې یوه ځنګیزه غونداله ده، چې د یوه اتریبوت دنده لري، داسې چې له یوه نوم (سوبستانتیو) یا د یوه سوبستانتیو گروپ په واک کې وي.

بېلگې: سپي، چې غاږي، نه داړي. (کوم سپي نه داړي؟)

پیل (فیل) اموخت (عادت) لري يا اموخته دی، چې (هغه) سر خوروي (پیل څه اموخت لري)

Konjunktioalsätze: ترنغوندالی:

ځنګوندالی د ترنویونو له لارې لارښودیري

کړنوی زیات د څنگیزې غونډالې په پای کې په ځای وي.
د خپلې غوښتنې یا نیت سره سرې دا توپيروي شي:

(Kausalsatz (Begründungssatz
کوزالغونډالې (لاملغونډالې)

(تړنې: چې، ځکه، ځکه چې، دا چې، داسې په نامه(؟))

بېلگه: زه تا واده کوم، ځکه چې راته گرانه يي.
سبا ته بنونځي نه شته، ځکه چې د رسختي پيل دی

Konditionalsatz (شرطي غونډاله)

(شرطونه: څنگه والی (؟) (حالت) د خبرو دي، کله (چې)، که، پرته له، بل ډول...)

بېلگه: نمرې به دې بنې شي، که تا درسونه زده کړل.

زه چای جوړوم يا کړم، که ته راځي.

(Modalsatz (Satz der Art und Weise (د رقم او ډول غونډاله،

(کنجکشن يا تړنويونه: داسې چې يا که چېرې، که چېرې، که)

بېلگه: تاسو لوبه گټلې شئ، که (چېرې) تاسو پوره وهڅيږئ.

(Temporalsatz (Zeitsatz

(وختغونډاله)

(تړنويونه: (چې، له هغې، دي ...) وروسته، تر څ کې، له هغې پسې، پورې (دلته مي ،،
تر،، ليکلی وو، خو د وروستيو څيړنو له مخې،، تر ،، ناسم دی او څه پرېپوهېدنه نه
لري. دا موضوع لږ پيچلې شوې، چې بل ځای کې به پرې وغږېږو)، ....)

يادونه: تر د تړنوي په څېر هم راځي، خو د له او ..... نورو ځايښوي نه شي کېدی

۱۰ بجو تر ۱۱ بجو پورې. يا ۱۰ - ۱۱ بجو

بېلگه: تولگی (هغه) مهال (د کادو) و تمځای ته راغلل، چې گادې راورسېد.

غونډالجورونه

يوه ساده غونډاله څنگه جوړه ده؟

نجلی ليکي (شينوم (نوم)+پرېديکات)

(ايا) نجلی ليکي؟ (پوښتنوی + شينوم يا نوم + پرېديکات)

ژوندپياتو د مرو (ومرو ته) دعا وکړه. (نومځايښوی + خاوندوالی شی) (د، ته، حالت) + پرېديکات)

پلورونکي له مشتریانو څخه خوښنه وکړه. (شينوم + داتيو شی + پرېديکات)

ځوان ملگری گوري. (شينوم + خاوندوالي شی)

ښونکي ليکناسمون پام کې لري. (شينوم + اړيکویز شی + پرېديکات)

زه په شينو او رو کې اوسېرم. (شينوم + ځايوربيال + پرېديکات)

گادی ناوخته ځي. (شينوم + وختيز ادوربيال + پرېديکات)

سترنج د وختي رولو له امله کرم

د ما د ملگری سپی په اوبو کې لامبي. (د خاوندوالي اتریبوت + شی + ځای ادوربال + پرېديکات)

کوم ځاييدلونونه شونتيا شته؟ يا کوم ځاييدلونونه کېدی شي؟ (خوښه مو)

ځوان خپل ملگری گوري. (شينوم + د خاوندوالي شی + پرېديکات)

پوښتنه يې هم همداسي ده، خو،، ايا، يې و مخه ته راتلی.

(ايا) دا ځوان خپل ملگری گوري دا ځوان. (نوم + اکوزاتيو شی + پرېديکات)

شينوم (غونډال اله) او پرېديکات (غونډالوينا)

(يادونه: پرېديکات هغه څه دي، چې يوه کرڼه کرل کيږي يا يوه کرڼه کيږي)

د غونډالغرو سره

شينوم (غونډال اله) او له پرېديکات (غونډالوينا) سره سړی کړی شي ساده غونډالی جوړې کړي.

بېلگې: کوچنی لوبیږي. موټر روانیږي. سړی پخوي. ښځه گنډي.

د پوښتنې په بڼه: (ايا) هلک لوبیږي؟ (ايا) موټر روانیږي؟ (ايا) سړی پخوي؟

یادونه: زه پر پکړه نه کوم، چې دا به څنگه راغلي وي. مور په پښتو کې لکه غونډاله یو ډول لیکو او بیا پوښتننځبڼه پسې زیاتوو او یا یې د مخه ایا لیکو. فکر به ورته وکړو. شی یا بڼه یې نوموی کړی شي

یو نوم/شینوم – یو نوموی -

یو نوموی د مل سره-

یونوم/شینوم د اتریبوت سره -

یا هم یو نومخاینیوی وي.

یادونه: په بڅبڼه. تاسو پوهېږي، چې دا پورته - د ،، وي،، په خای لیکل شوی، دا په دې پوهېدنه، چې په هر خای کې د ،،-، په خای وي راتللی شي. شینوم (غونډال اله)

زدکونکي زده کوي.

څوک یا څه شی؟(نومیز)

څوک یا څه شی زدکوي؟ زدکونکی زده کوي.

شینوم: زدکونکی

(Das Prädikat (Satzaussage
پرېدیکات (غونډالوینا) (څه کیري)

زده کونکی زدکوي.

څه کوي.... ؟ څه پېښېږي...؟

پرېدیکات وایي، څه دي، څه پېښېږي یا څه کړل کیري یا څه کیري.

زدکونکی څه کوي؟ .... زده کونکی زده کوي.

پرېدیکات زده کول.

پرېدیکات تل یو کړنوی دی.

شی – غونډالپوره کونه

Mit den Satzgliedern

د غونډالغرو سره

شینوم یا نوموړي (غونډال اله) او پرېډیکات (غونډالوینا)

کېدی شي سړی ساده غونډالی جوړې کړي؟

بېلگه: کوچنی لوبې کوي. موټر ځغلي، سړی پخوي، بنځه کار کوي

د پوښتنغونډالی په څېر: ایا کوچنی لوبې کوي؟ ایاموټر ځغلي؟

ایا سړی پخوي؟ ایا بنځه کار کوي؟

یادونه: په پښتو کې دا پوښتنوی له ویلو څرگندیري او زیات وخت د ،، یا ،، ورسره نه لیکي یا وايي.

اتریبوت- ورزیاتونه

اتریبوت خپلواک غونډلغري نه دي.

ادجکتیوي یا خوویویز اتریبوت(هم: اتریبوتي خوویویونه):

خوویوی یا هم گنوی له یوه نوم/سویستانتیو سره زیاتیري:

بېلگې: بسکلی کور. دما نوي غونډوسکه، دریم ځای

:postpositionales Attribut

یادونه: د لته هم ماپه لومړي سر کې دا برېږویشن لپاره څېړل وو، خو هغه د پښتو حالت نه دی، نو د تېر غونډې به کله د پښتو یو او کلېبل حالت وي.

اتریبوت: د نږدې ټاکنو لپاره د یوه شي ورزیاتونه

اړیکوییز اتریبوت:

اتریبوت کېدی شي له ډېرو وییونو او له نورو وییونو – د یوه اړیکوي سره په تړنه- جوړ وي.

بېلگه: زه شمېرونی(کمپیوتر) له اعلاناتو څخه اخلم.

:Genitivattribut

خاوندوالي اتریبوت:

شي يا نوم ته په خاوندوالي ورزیاتونه

بیلگه: دما د ملگري سپی بڼه روزلشوی دی.

د هنرمند انځورونه هکپکونکي وبریښي ده.

یادونه: مور د څنگه والي یا حالت په هکله څه ستونځي لرو، په دې هکله مي په لنډ تیر وخت کې لیکنه هم خوره کړي، که هغه مو وکتله او د سمون په هکله مو یې فکر وکړ، خوښ به شم.

Partizip پار تیڅیپ:

د کړنوي لپاره یوه د نڅبنوني بڼه ده، چې د کړنوي (بیلابیل وختپوری) او هم د خویوي (جگوالي توان) خویونه لري او له دې سره د کړنوي او خویوي په منځ کې ځای نیسي (په دواړو پار تیڅیپ شوی)

،، تلونی،، د کړنوي،، تلل،، اوسمهال پار تیڅیپ دی.،،

Partizip als Attribut ►

پار تیڅیپ د اتریبوت په توگه

بیلگه: خوښو لیدونکو پر خپلو ځایونو باندي چغې کړي

هغه په ځغاستندي – یا ځغاستپتی (ور) زدکړه (تمرین) ورکوله.

غونډالجور وني

وختونه

اوس وخت: تلل

ځم، ځو، ځي، ځي، ځي

Präteritum oder Imperfekt = 1. Vergangenheit

لومړی تیر وخت: زه پرون ټوله ورځ په کور کې وم ، ځکه چې (زه) ناروغ وم.

ما غوښتل و سينما ته لار شم، خو بايد په بستره كې پاتې شم.

ما تبه لروده او د غاړې درد.

تېر وخت ۲ Perfekt = 2. Vergangenheit

تېر وخت ۳ Plusquamperfekt = 3. Vergangenheit ▶

۱ Futur I = 1. Zukunft ▶ راتلونکی

۲ Futur II = 2. Zukunft ▶ راتلونکی

تېر وخت او ۳. تېر وخت د مرستندوي كړنويونو، لرل، يا،، يل،، سره.

راتلونكي د مرستندوی كړنوي،، به+ كړنوی،، سره. دلته هم مرستي ته اړتيا ده،

په پښتو غونډله كې كړونې چې د اينكليتيكي نومخاينيوو په بڼه دي، د كړنوي پای كې راځي او دا په ډېرو مهالونو كې او له دې سره غونډله- پوره غونډله- له يوه وي څخه جوړه ده، چې دا غونډله هممهال كړنوی او كړونې دواړه لري.

بېلگې: تلل: ځم، ځي، ځو او..... لارم....

خورل: خورم، خوري...

مرسته: په پای كې د كړنې سره د كړوني ځاينيوو ځاينيوو تورو ته څه وايي؟

ايا دا لوريز يا لنډ نومخاينيوو دي، كه څنگه؟

وروسته څپرل شوي. لنډ: دا اينكليتيكي نومخاينيوو بلل كيږي.

د كړنويونو بدلون يا بدلېدل (د لرل او به سره)

بېلگې ناتوانه كړنويونه ..... بېلگې توانمند كړنويونه

اوسمهال: ..... زه وايم..... زه ځم

ته وايي ..... ته ځي

هغه (ن، ښ) وايي ..... هغه (ن، ښ) ځي

مورن وايو..... مورن ځو

تاسو وايی..... تاسو خئی

هغوي (ن بن) وايی..... هغوي (ن، بن) خئی

اوس تېر مهال يا پرفکت: ما ويل ..... زه تللم(*)

تا ويل..... ته تللي

هغه(هغی) ويل ..... هغه تلو، هغه تلله

تاسو ويل (ويلو)..... تاسو تللی

هغوي ويل(ويلو).... هغوي تلل(تللي)

مور وويل..... مور لارو (لارلو)

تاسو وويل ..... تاسو لاری (لارلی)

هغوي وويل(ويلو)..... هغوي لارل (بن لارلی)

پرفکت: ..... ما وويل..... زه لارم (لارلم)

تا وويل (وويلو)..... ته لارلي

هغه، هغی وويلو ... هغه لاره(لارلو)

بن. لاره (لارله)(توپير په ه کي دی.

مور وويلو ..... مور لارو (لارلو)

تاسو وويلو..... تاسو لارلی

هغوي وويل ..... هغوی(ن، بن) لارل (بن. لارلی)...

پلوسکوم پرفکت: ما وويل... زه لارم فکر : ماويلي وو

تا وويل..... ته لارلي .... تا ويلي وو

هغه، هغی وويل..... هغه(ن، بن) لاره (لارله)

مورن وويلو ..... مورن لارلو

تاسو وويلو ..... تاسو لارلی

هغوي وويلو..... هغوي (ن،نن) لارلو (لارلی)

راتلونکی ۱ : زه به وايم..... زه به خم

ته به وايي ..... ته به خي

هغه به وايي..... هغه به خي

مورن به وايو.....مورن به خو

تاسو به وايي..... اسو به خي

هغوي به وايي..... هغوي به خي

راتلونکی ۲ : ما به ويلي وي .... زه به تللی وم (*)

تا به ويلي وي..... ته به تللی وي

هغه به ويلي وي..... هغه به تللی وي

هغه به ويلي وي..... هغه به تللی وي

مورن به ويلي وي..... مورن به تللي وو

تاسو به ويلي وي..... تاسو به تللي وى

هغوي(ن،نن) به ويلي وي..... هغوي (ن،نن) به تللي وي

لاندي ته يادونه: په لاندي کي د لرل او يل کړنو يو سره بي له خانيز نومخاينيوو هم دا غونډالي د يوه ويي په خيړ سمی دي. لرم، يم او نور

Aktiv und Passiv کړونى او پرې – يا نه کړونى

غوره يادونه: مورن په الماني يا لاتين کي اکتيو او پاسيو په دي پوهېدنه چې کړوني او نه کړوني او په عربي کښي فاعل او مفعول، دا په دي پوهېدنه چې کړوني او پرېکړوني

لرو، خو که پهبښت کښې ورته فکر وکړو، نو مور په پښتو کې دا دريواره لرو: کړني، پرېکړوني او نه کړوني، چې دا په حالتونو يا پېر کښې ښه روښانه شوي دي. يا

يادونه: او هغه عربي يې فاعل او مفعول (کړني، پرېکړوني)، خو په پښتو کې يې بايد پرېکړوني او بل يې نه کړوني و بولو، خو که نه کړوني يې و بولو بسيا کوي، ځکه چې پرېکړوني هم نه کړوني دي.

په کړنغونډالې کې شى (غونډالپوره کونکى) په نه کړونغونډاله کې سبجکت (غونډال اله) کيږي.

کړنغونډاله (کړنښه): ملالی(سبجکت) و هوگی(ا ب ج ک ت) ته ډاډ ورکوي (پرېډيکات).
ناکړنوی (زورېدښه): هوگی(سبجکت) ډاډمنه کيږي (د ملالی له خوا)

Aktiv اکتیو:

په يوه اکتیو - يا کړنغونډله کې سبجکت کړونی دی، نو کړونی بيا په همغه حالت کې وي.

بېلگې: ملالی هوگی ډاډه کوي. (ملالی کړوني ده، هغه و هوگی ته ډاډ ورکوي. هوگی نه کړوني ده)

هوگی ربريږي. (هوگی په همغه حالت پاتې ده.)

ځلمی ډره وازوي. (ځلمی پخپله ډره وازوي.)

زه ښوروا لرم. (زه پخپله ښوروا لرم)

Passiv: نه کړونی يا نه کېدونى: دا نه کړونی د کړوني مخامخ دی، نو دا ناکړونی دی.

بېلگې: هوگی ډاډه کيږي. (هوگی پخپله څه نه کوي)

ډره وازيږي. (د درې وازول پيښيږي. يو شى دا وازوي)

ښوروا لرلکيږي. (ښورا له دې سره څه نه کوي، يو کس يې لري.)

پرېکړونی: سپين هوگی وهي. دلته سپين کړونی او هوگی پرېکړوني ده.

هوگی وهل کيږي: دلته هوگی نه کړوني ده. (دلته دې په گډه فکر وشي).

سیده -، ناسیده شی

سیده شی: پیژند: غونډالغری، چې د کرنوي، پهخاوندوالي کې، د غونډلي په واک کې دي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده ډکوي.

مخامخ وی یې ناسیده شی.

۱ - کارونډي لگه: په غونډله کې. ،، زه د کور کيلي لټوم. ،، د ما د کور کيلي،، یو نومیز غونډال غری دی، چې په خاوندوالي ډول دی او د یوه سیده شي دنده وکړنوي ،، لټوم،، ته پوره کوي.

یوه غوره یادونه: مور باید وهڅي، چې په خپلو ټولو لیکنو کې یو څه چې په پیداېښي توگه راتلی شي، بې پروا پرې نه ږدي. لکه په پورته غونډاله کې، چې د کرنوي د مخه ،، و ،، باید ولیکو. له دې سره د غونډالي څرنگوالی هم په پام کې نیول کېږي، چې باید ونیول شي.

۱ - سیده شی نخبونه له سیمانتیکي دندې سره سر او کار لري، چې په ډېر ډول جوړښتونو کې خوندي ده، دا د کرنوي له کرنو څخه سیده اغیزمن شی یا ابجکت، چې هغه په ډول اړونده کې دنجوړښتونو شی یا ابجکت کېږي. ،، د کور کيلي د ما له خوا لټول کېږي. ،،

۱ - ،، داسیده شی پسې نښتی له کرنويکرنو (یا د کرنوي له کرنو) څخه اغیزمن دی...،،

وی - یا لغاتیو هی دنه

: Wortbedeutung/Definition (معنی)

ناسیده شی

ویپوهی دنه/ پیژند

۱ - ژبه: غونډالبرخه، چې د کرنوي په واک کې دی، په ډاتیو ډول وي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده پوره کوي. دا کلیمه د برخې په څېر د جینیتیو لپاره دنده هم پوره کوي

-

او ډاتیو شی همداسې اړیکوي شي لپاره کارول کېږي. دلته نور هم ډېر څه شته، چې باید لیکل شوي وی، خو نور ورته سترې شوم. کارونډي لگه:

-- په غونډاله کې: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، ،، له تا،، نومینال غونډالغری دی، چې د الماني په داتیو او پښتو کې ،، له تا،، حالت یا پېر کې دي او وکړنوي ،، مرسته کوم ،، ته د یوه سیده شي دنده پوره کوي.

-- د ناسیده شي نخبونه د داتیو لپاره کله د همغه پوهنیزه کلمه د پاس کلیمي (دا پاس په دې پوهېدنه دی، چې هغه بل څه خوندی لري. برخه ورته نه شو ویلی، هغه بیابل څه دي) لپاره کارول کېږي پرته له اکوزاتیو (سیده شی) څخه.

-- دا ناسیده شی په الماني کې (و پښتو ته دې پام وشي) له سیده شي څخه په څېر نه د یوه ناکروني غونډالي سبجنک (نومويي) په څېر کارول کېږي: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، داسې کېږي، چې،، له تا سره به مرسته وشي،،، دا ناسیده شی ،، له تا،، په داتیو حالت پاتېږي.

Der Konjunktiv ترنويي يا - لغات

کونیونکتیو یا کنجنکشن

Der Konjunktiv I

کونیونکتیو ۱ ترنويي ۱

۱ – کونیونکتیو زیات یوه هیله، یوه غوښتنه یا (یوڅه) رابلني ته وايي (افاده کوي).

دا چې ویل کېږي، لا تراوسه رښتیا شوي یا کرل شوي نه دي، بلکه د ویونکي له خوا څخه داسې غوښتلکېږي.

بېلگه: - هوښ ولره

- سړی دې دوه هگی واخلي

- هغه دې صبر وکړي.

۲ – له کنجنکشن ۱ سره ناسیده/ نه وپیزی (نه ور غریزه) ویناوي جوړېږي.

بېلگې: ځوان وايي، هغه هره ورځ خپله د خوښې مری خوري.

پلار وايي، هغه دې پیسي سپما کړي.

(Konjunktiv II (Möglichkeitsform II

کونیونکتیو ۲ (شونتیا بڼه) تر نوییز ۲ :

۱ – کونیونکتیو ۲ یو څه وایي چې په خیال کې وي، خو عملي شوي نه وي.

بېلگه: که شونتیا یې وی یا که کېدی شي یا که کېدونکې وي، هغه به هره ورځ خپله د مینې مری خوري.

ما به داسې نه وی کړي.

زه به داسې څه هیڅ (وخت) ونه کړم.

کونیونکتیو ۲ زیات وخت د درنښت له امله هم کارول کيږي.

بېلگه: ما به هیله لروډی، چې تا دې یو ه غزل ویلي وی.

ما به تاته مشوره درکړې وی، چې دا کتاب دې ولولي.

۳ – کونیونکتیون ۲ کارول کيږي، هغې پسې چې یو څه ته لاسرسی شوی وي.

بېلگې: نو دا به وو.

د ازموینې لومړی پړاو به تا اوس سرته رسولی وي.

۴ – کونیونکتیون ۲ کارول کيږي، چې یو څه تېر او سرته رسېدلي وي.

بېلگه: که بس په خپل وخت راغلی وی، زه به په سم وخت ښونځي کې وی.

۵ – کونیونکتیون ۲ کارول کيږي، که یو څه همدا اوس پېښېدلی.

بېلگه: که ما په همدې وخت کې پیسې لروډی، زه به له تاسره سینما ته لاړ شم.

۶ - کونیونکتیون ۲ کارول کيږي، که یو څه لا نه وي پېښ شوي.

بېلگه: که مور د ښونځي کار دا اوس نه لیکلی، زه به نېکمرغه وی.

Konjugation im Konjunktiv I

بدلون په تر نویونو ۱ کې

اوسمهال

زه ځم	زه وايم	زه خبرې كوم
ته ځي	ته وايي	ته خبرې كوي
هغه، هغوي ځي	هغه، هغوي وايي	هغه، هغوي خبرې كوي.
مور ځو	مور وايو	مور خبرې كوو
تاسو ځي	تاسو وايي	تاسو خبرې كوي
هغوي ځي	هغوي وايي	هغوي خبرې كوي

Perfekt پايښوی راتلونکی

زه دې تللی وم ما ویلي دي ما خبرې کړي
 ته دې تللی وي تا ویلي دي تا خبرې کړي دي
 هغه، هغوي دې تللي وي هغه هغوي ویلي دي هغوي خبرې کړي دي
 مور دې تللي یو مور ویلي دي مور خبرې کړي دي
 تاسو دې تللي وی تاسو دې ویلي وي تاسو خبرې کړي دي
 هغوي دې تللي وي هغوي ویلي دي هغوي خبر کړي دي

Futur I راتلونکی ۱

زه به لار شم زه به ووايم زه به خبرې وکړم
 ته به لار شي ته به ووايي ته به خبرې وکړي
 هغه، هغوي به لار شي هغه، هغوي به ووايي هغه، هغوي به خبرې وکړي
 مور به لار شو مور به ووايو ، مور به خبرې وکړو
 تاسو به لار شي تاسو به ووايي تاسو به خبرې وکړی
 تاسو به لار شي تاسو به ووايي تاسو به خبرې وکړی

هغوي به لار شي هغوي به ووايي هغوي به خبرې وکړي

Futur II راتلونکی ۲

زه به تللی وم مابه ویلي وي ما به خبرې کړې وي

ته به تللی وي تابه ویلي وي تا به خبرې کړي وي

هغه، هغوي به تللي وي هغه، هغوي به ویلي وي هغه هغوي به خبرې کړې وي

مور به تللي وو مور به ویلي وي مور به خبرې کړې وي

تاسو به تللي وی تاسو به ویلي وي تاسو به خبرې کړي وي

هغوي به تللي وي هغوي به ویلي وي هغوي به خبرې کړي وي.

Die direkte Rede

سیده ویناوي یا – خبرې یا گړېدل(؟)

یادونه: ما پورته د هغه اړوند وي دوه ډوله پوهېدنې لیکلي. دا توپیر لری. د سم اند له مخې وینا یو څه او خبرې بل څه دی. وینا یو رښتیا ارزښت رښتیا یا نارښتیا لري او هغه باید وښوول شي، چې داوینا رښتیا او که نارښتیا ده او خبرې دا نه وایي. دا به داسې ووايو، چې ټول هغه ويل، چې دا د وینا پيژند نه لري، خبرې دي.

سیده خبرې د یوې غوندالې برخه ده، چې ویونه بېرته ورکوي، کوم چې ویل شوي وي.

دا ویل شوي چې په نخښه کړو، د نخښوننخښو منځ کې ځای په ځای کیري.

شونتیاوي:

پلار وویل: “نن مور یو چکر وهو.”

“نن مور یو چکر وهو”، پلار وویل.

“نن،، پلار وویل،، مور یو چکر وهو.”

“ایا نن یو چکر وهو؟”، سپین وپوښتل.

“مور نن یو چکر وهو!،، سپین غږ کړ.

Rede die indirekten ناسیده خبري

په ناسیده خبرو کې (نه وبيزي خبرې) دا ويلشوي ويونه بېرته نه ورکوي، بلکه په يوه وبيزه خبرې خبر ورکول کيږي.

سړی دېلگي په توگه په کار اچوي، که سړی د يوه بل يوه وبيزه خبره يو دريم ته ورکوي.

ناسیده خبرې دې په کونيونکڅيون ۱ کې ځای په ځای وي.

سپين و ماته وويل، هغه نن د فوټبال (پښو غونډوسکې) لوبغالي ته ځي.

سپين و ماته وويل، چې هغه نن د فوټبال (پښو غونډوسکې) لوبغالي ته ځي.

لوبغاړی په اند وو، هغه په بنه حالت کې دی.

ناسیده خبره په کونيونکڅيو ۲ کې ده، که کونيونکڅيون ۱ څخه يواځنی روښانه وي:

سپين وويل، که د هغه مورپلار نن يو نوی موټر اخستلی وی. ما به هيله لرلی وی، چې هغوي نن دلته راغلي وی.

ناسیده خبرې زيات په اينديکاتيو وي، که روښانه وي، چې يوه ناسیده خبره مخ ته پرته وي، په ټوله کې يه يوه غونډاله کې له يوه پيلويي سره .

سپين وايي، چې هغه د کورکار کوي.

موټروان په اند دی، چې دی مختگ لري يا ----،--لومړيتوب لري.

Interrogativsätze انټروگاتيو غونډالي

روښانه ده، چې ته به په دې ويينو کې ځانله پوښتننځينه په پام کې لري. دا کېدی شي ډېره پارونکي يا په زړه پورې وي، چې ستا د ژبې نوي ويونه و پيژني. پښتو ژبه په ټوليزه توگه يا په ټوله کې پوره پيچلې ده، خو زيات دا بيا هم بيخي سم انديزه او يواځې کېدی شي، چې پيچلې روښانه شوي وي. گرامر (پښتو ژبلار) ټکي په ټکي ژباړل شوی (*)، د ليکلو هنر،، نن مور د دې لاندې د ويونو - او غونډالو پوهنه(۱) پوهيږو، دا په دې پوهېدنه چې د ديوې ژبې لارسيستم. د نورو ژبو په څېر مور هم کړی شو ز مور د پښتو گرامر يا ژبلار په بېلابېلو موضوعو عچاپي ريالونو وويشو:

انعطاف(اورېدنه). زموږ ستونځې دا دي، چې موږ په پوهنه کې د ويونو د څرنگه والي سره نه يو مخامخ شوي.

سړی په يوه څه هلته پوهيږي، چې ورسره مخامخ شي او په هغې کې يې پام ته راشي، چې څه څه دي؟

اورېدنه، بڼه بدلېدنه: د دې دوه ويو او نورو کارول بايد موخوږ وي.

اورېدنه کې لور يا موخه له يوې لور يا يوې موخې بلې ته اوږي.

بدلېدونې هغه دي، چې موخه همغه ده، خو د وي بڼه بدليري.

يادونه: موږ په ځمکچپوهنه کې وايو: نقطه انعطاف: دا هغه ټکي دي، چې په هغه کې کزه خپله لور اړوي، دا په دې پوهيږي، چې لور بدلو، نو له دې امله اوږنټکي.

خوزند /transformieren

بڼه بدلول، اورېدل، بدلول کول.

د اورېدل لاندې څه پوهيږو؟

۱۱ - ترانسفورمي يا خوزند تلونی: لور، ځای لور بدلول.

۱ ب - اورېدل (ترانسفورمي، لکه په ۱۱ - کې د موټر لور بدلون ځان چمتو کول...: ب) رېفلکسيو يا بېرته راگرځېدونی راگرځېدل: ځان راتاوول، بل لور ښوول؟

پيدايښت (بي له ډېرو):

يادونه: کېدی شي دلته لږ بيا راتلنه وي، خو لوستل يې ښه دي،

ټولې هغه ژوندی او مړې څرگندېدنې يا پېښېدنې، چې بي د انسان د څه کړنې څخه شته يا منځ ته راځي پيدايښت دی. يا پيدايښتي دي

،، ناژوندی پيدايښت،،

- د بوټو، ژوو، اوبو او تيگو، د ځمکې د سر برخو په څېر ټولوالی يا د ټاکلو ځايونو) چې انسانان نه وي ورغلي او يا له هغوڅخه نه وي جوړ شوي).

، غوربدلی پیدایښت،،

ویدیولونه

په پښتو کې .... ویدیولونه شته: نوم، ادجکتیو یا خوی وی، نومخاینیوی، گنیزویونه، کرلویونه، ادوربونه، اړیکویونه یا نسبتی ویونه، ترنویونه او انترجکشنونه. دا ویونه کېدی شي په بدلېدونکو او نه بدلېدونکو ویدیولونو ووبشل شي. دا د یوه لنډه یادونه وي او نور مخ ته نه شم تللی.

غوندالغري

د غوندالي جوړښت او موخه د غوندالي جوړښت په واک کې دی. دلته یا له دې سره باید ته غوندالغري او ویدیولونه سره ردېدل نه کړي. ویدول ټولگی یا کاتیگوري بلل کيږي، په کوم کې چې ته هر ځانګړی ويی ترتیب کولی شي. غوندالغري په څنډ د یوې غوندالي ټوکې دي، دوي یوه دنده سرته رسوی او کله کله کړی شي له یواځې یوه وي څخه جوړ وي، کله کله له ډېرو یونو څخه هم یا ویګروپونو څخه هم جوړ وي. د پښتو غوندالغرو پورې شینوم، برېدیکات، شی لکه خاوندوالی شی او داتیوشی او اړیکوی شی او همداسې ادوربالي ټاکنې، چې کله، چېرته، څنگه او یا ولې یو څه پېښيږي.

دا چې له کومو غوندالغرو غونداله جوړه شوې ده، کړی شي د غوندالي د یوه ژورې څېړنې څخه راوباسي.

وختښه: مور په پښتو کې درې وختښې لرو. اوسمهال، تیرمهال، او رتلونکی مهال.

د دې لپاره چې دا مهالښې Adpositionen اړیکویونه یا نسبتی ویونه د کسانو، شیانو یا پېښو په منځ کې اړیکې ټاکي. له دې امله اړیکویونه هم بللکيږي. دوی کړی شي کوزال kausale (بنسټ – پرته ، بي، په ځای)، لوکال lokale (ځای بېلګه: (کره، باندي)، تمپورال temporale (وخت- بېلګه: (له) څخه، شاوخوا، ترڅ، ته) یا مودال modale (بېلګه: پسي پېښه، مننه) نسبتونه یا اړیکې روښانه کوي.

کوزال(بي له ما څخه، پرته له ما څخه یا له ما څخه پرته، د ما پر ځای باندي)،

ځایيز: (پر یوه بجه باندي، د ۱۱ بجو شاوخوا، پر ۱۱ بجو باندي)، وختيز - له ۱۱ څخه

گنيز

گڼيز گڼويونه دي او گڼون يا تعداد، درجه يا د ټاکلو شيانو ډېری دي. داسې په نامه توانگڼونه هم شته (يو، دوه) يا هم څومواليز (لومړی، دويم).

Interjektionen انترجکشنونه (ويين ويونه يا دويلو ويونه) دا ويينويونه يا افاده ويونه دی يا فقط ويل کيږي. دوي په رېښتيني د غونډالي سره يو غريزوالي کې نه راځي، خو دا يوچا ته غږ کول يا جگ غرونه دي، چې د هغو سره ته ټاکلي احساسونې ويلي شي (کله آ، هی هی، بوی).

ويي جوړونه او ويپوهي دنه

ويي جوړونې په ويي سپماکي همداسې چټک مخ ته ځي لکه ويي له منځه تللي. که د لرلو ژبنيزو الو په بنسټ ويونه منځ ته راځي، نو دې ته ويي جوړونه وايي. د ويي جوړونې غوره يې يوځای اېښول شوي ويونه (گډوله ويونه) او رابېلېدنې دي.

غونډالشننه

د دې لپاره چې سمه غونډالشننه وکړو، ته بايد لومړی په يوگونو غونډالغرو باندې يو ليد واچوي يا وپيژني

د غونډالغرو ټاکنه

غونډالي له غونډالغرو څخه جوړې دي. ته دلته زده کوي، چې ته څنگه غونډالغري ټاکل شي او څومره غونډالغري شتون لري يا شته دی.

غونډالغري څه شی دی؟

لکه څنگه چې ته په ډاډ پوهيږي، غونډالي په خوښه نه دي جوړې شوي. دوي له غونډالغرو، په دې پوهي دنه چې له ويونو يا اړوند ويونډلي څخه جوړ دي. غونډالغري د يوې غونډالي په دننه کې يواځې يا فقط د پوره برخې په څېر غونډالي ته ور واچول، لري يا د بل ځای نيوي کېدی شي. سړی غونډالغري په ترې نه تېرېدونکو او پوره کېدونکو غونډالغرو سره توپيروي.

د غونډالغرو او ويپولونو په منځ کې څه توپير دی؟

دا غوره ده، چې ته غونډالويونه د ويپولونو سره رډېدل نه کړي، که څه هم دوي کله ورته اورېدليکږي، د بېلگې په توگه ادورب (ويپول) او ادوربال (غونډالغري).

وويډولونه د غونډالې توکي دي، له دې سره هر يو ويي تنظيم يا ترتيب کيږي.
کرنوييونه، نومونه يا خويوييونه د وييوندولونو بېلگې دي.

غونډالغري يې په څټ يا مخامخ د غونډالې غري دي. غونډالغري بيا له بېلابېلو وييونو،
وييډولونو يا وييډلو جوړ دي.

سپين چټک له بنوونځي څخه وروسته خپل د کورکار وسرته رسوی، چې د خپل گران
ځمري لپاره ډېر وخت ولري.

- سپين: سبجکت يا نوم

- سرته رسوي: پرېډيکات (Prädikat) غونډلويڼا، چې يو شی يا څوک څه کوي او يا له
هغه سره څه پېښيږي.

- له بنوونځي څخه وروسته: تمپورال ادورب

- چټک: مودال ادوربال (Modaladverbial)

خپل د کور کار: خاوندوالي حالت

- چې دخپل گران ځمري لپاره ډېر وخت ولري: Kausalobjekt

- گران: Attribut

کوم غونډالغري شته دی یا شتون لري؟

ترې نه تېرېدونکو غونډالغرو پورې نوم او پرېډيکات اړه (که غواړئ تعلق) لري.

يوه پوره غونډاله لږ تر لږه دا دوه غونډالغري لري. ټول نور غونډالغري لکه
adverbiale ادوربال ټاکني يا شيان پوره کېدونکي غونډالغري دي او نه هر ورو اړين.

ټاکل يا شيان پوه کونکي غونډالغري دي او نه په زور اړين.

Das Subjekt يا نومويونه

سبجکت تل د نوميز يا بنه يې د کړوني لپاره راځي او پوښتنې ،، څوک، چا، ياڅه؟، ته
ځواب ورکوي. سبجکت په يوه غونډاله کې بنسايي، څوک يا څه يو څه کوي. په هره پوره

غونډاله کي بايد يو سبجکت خوندي وي. سبجکت د بېلگې په توگه کولی شي، يو نوم، يو ځانيز نوم، يو نومځاينيوى يا يو نوميزکونکى وي.

نوم: ځوان بېديري.

ځانيز نوم: سپين بېديري.

نومځاينيوى: هغه بېده دى.

نوميز کونه: خرار زوروي.

له پوښتنې ،، څوک، چا، څه؟ سره کړى شي په يوه غونډاله کي سبجکت وټاکي. دلته يو څو بېلگي:

پرون په تلوېزيون کي ښه فيلم و ښوولشو. پوښتنه: پرون په تلوېزيون کي څوک يا څه وښوولشو؟ سبجکت: يو ښه فيلم.

هوگى په جگ غږ خاندي. پوښتنه: څوک يا څه (شى) په جگ غږ خاندي؟ سبجکت: هوگى.

دا چي ته پرون دلته وي، زه خوښ شوم يا وماته يي خوښي راوبخښله. پوښتنه: چا يا څه زه خوښ کړم؟

سبجکت (نومويونه): دا چي ته پرون دلته وي.

يادونه: که وگورو، نو په پښتو کي دا نوموى يا سبجکت د پرېکړوني لپاره هم راځي.

بېلگه: څوک ووهل شو. او نور.

Transitivität (له لاتين *trānsitiō*) ترانزيتيو او اينترانزيتيو

ترانزيتيويټي (له لاتين څخه: اخوا تلل يا پورېوتل، اوښتل)

پيل يادونه: زه داليکنې له الماني ادبياتو رانيسم. کيډى شي ډېر د سمونونو څه يا په کي وي په کي دي. دا ډېر کار دى، کيډى شي دا ښه شوى وي، خو دا هم تاسو ښه کولى شي، نو مرسته مو مه سپموى.

ترانزیتیویتي (له لاتین څخه: اخوا تلل یا پور بوتل، اوبنتل. زه گوره اور بدل نه لیکم، چې هغه لور بدلون ته وایي، دا په دی پوهېدنه چې له یوې لور بلې ته اوري. لور بدلوي) یو ژبلاریز خوي دی، چې و یوه کرنوي یا په ټولیزه توګه یوه جوړښت یا یوه غونډلې ته لیکل کېدی شي. ترانزیتیو مخ ته لرو، که په غونډله کې هم سبجکت او هم یو (سیده) ابجکت و مخ ته ولرو یا همداسې له یوه کرنوي و غوښتل شي.

intransitiv اینترانزیتیو هغه جوړښتونه همداسې کرنویونه بلل کېږي، چې سیده شي نه لري. که دوه شیان مخ ته ولرو، نو دا جوړښت همداسې کرنوي ditransitiv دیترانزیتیو) دي دوه ته وایي) بلل کېږي.

بیا: ترانزیتیو او اینترانزیتویا کرنیز – اوکېدنیز کرنویونه او یا لازمي او متعدي: که رېښتیا ووايم، نو په لازمي او متعدي باندې نه پوهېږم او په دی هم نه پوهېږم، چې کوم یې لازمي او کوم متعدي دی او دا څه پوهېدنه لري، خو دا الماني یې گورم، نو دا یو یې کرل کېږي او دابل یې کېدلکېږي (دپه دی پوهېدنه چې نه کرلکېږي)، نو ایا دابه کرلکېدونکي (کرلکېدونی) او کېدونکي (کېدونی) نه وي؟

او که غواړی خوزند او ناخوزند.

بیا یې پېژند: هغه کرنویونه ترانزیتیو دي، چې د سبجکت په څنګ کې ابجکت هم لري (دوه ارګومنتونه). اینترانزیتیو یې په مخامخ یو سبجکت بسیا کوي، دپه دی تری پوهېدنه، چې دابوه ابجکت ته اړتیا نه لري (یو ارګومنت) چې یوه غونډاله ترانزیتیو یا اینترانزیتیو دی، کېدی شي له پوهېدنې څخه یې وپېژنو. او د کرنوي له جوړښت څخه هم پرې پوهېدی شو، چې کوم یو وي ترانزیتیو یا اینترانزیتیو دي.

د دی لپاره بېلګې:

سپورمی ډوډی پخوي(ت)، ډوډی پخيري(ابنت)

سپین کتاب لولي(ت) . کتاب لوستل کيري(ابنت).

د ترانزیتیو پښتو پوهېدنه: اخوا تلل یا پور بوتل (لکه له یوې پولې).

د مور ژبپوهان ورته لیرنده کرنه لیکلی.

پوهنیزه پرېکړه: د دی لپاره موخو بلل:

کرنیز کرنوی او کېدنیز کرنوی یا کرنوی کرنوی او کېدونی کرنوی. د دې لپاره اړتیا نه شته، چې مور دې د ت او اینت لاتین ویی پوهېدنه ولیکو. دا د ما د وړاندیز نومونه هغه څه سیده په گوته کوي یا بنایي.

په ټولنه کې: پلار او حوی یا حوی او پلار ترانزیتو دي او ورور او بل ورور دا اینترانزیتو دي. له یو و بل ته سیده تلل او له یو و بل ته ناسیده تلل دي.

په ژبلار کې د ترانزیتو پېټي د روښانوني په هکله نه هم اندیزوالی له بېلابېلو درسي اندونو له لارې هم منځ ته راځي. دلته د ښوونځي ژبلار اود ټولیزې ژبنیز ژبلار ي سره مخامخ لیدلور.

ترانزیتو پېټي د ښوونځي په ژبلار کې

په ورځني ښوونځي ژبلار کې به ترانزیتو پېټي د یوه ویی پر خوي باندې، چې د څنگه والی یا حالت خاوندوالی واکوالی ولري، پېژندل شوي یا یې پېژند وړکړ شوی. د دې له مخې څخه یو کرنوی ترانزیتو دی (چې ،،موخه ور،، کرنوی هم بلل کیږي)، که د هغه یو مللوبغاری څنگه والی یا حالت خاوندوالی ولري.

د ښوونځي په ژبلار کې توپيروننځینه په پاسیووالي کې ده. یو کرنوی د دې له مخې ترانزیتو دی، که د پاسیو و مخ ته تگ په لور کارول کېدی شي، چې له هغې سره (خاوندوالی -) اېجکت یا شی سېجکت کیږي.

بېلگه: هغه پیسي ليري - دا پیسي د هغه لخوا ولېږل شوي

په ژبپوهنه کې ترانزیتو پېټي

په ټولیزه ژبپوهنه کې د دې (د ښوونځي ژبپوهنې له مخې) په څېټ لږ روښانه شوی. په دې ترڅ کې چې د ښوونځي ژبلارې له مخې خاوندوالی د ترانزیتو ټاکنو پېژندنځېنو په څېر په چوپړ کې دی، نو په ژبنیز لیدلور کې د خاوندوالی منځ ته راتگ د یوه جوړښت ترانزیتو خوي په څېر راورل کیږي. په ژبپوهنه کې څنگه والی ، حالت یا کاسوس په سر کې یې پېژند د ترانزیتو پېټي له مخې وړکول کیږي. له دې سره د هغو ژبو لپاره هم لار وازه ده، چې خاوندوالی (لکه [Ergativsprachen](#)) نه لري او کېدی شي د ترانزیتو پېټي پېژند وړکړل شي. لکه پښتو.

دا موضوع ډېره څېړنه دما لپاره هم ستونځمنه ده. ډېر څه لري، خو هغه له وتونځي څخه يې را استل وموخه ژبي ته لږ څه ډېريري او پېچلي كيږي هم. بڅښنه دې وي. وځوانانوته

لنډ ښوونځي كې خاوندوالی او په ټوليزه ژبپوهنه كې بې له خاوندوالي هم پېژند لري. خو د دې لپاره به بېلگه راوړم:

سپي پوليس وډاره.

پام، سپی ډاري.

دا دويمه غونډاله يوه ټوليزه پوهېدنه لري، دويمه يو ځانگړی حالت روښانه كوي.

نورې بېلگې: كوچني غاب مات كړ(ت). غاب ماتيري يا غاب مات شو(اينت)

مور مری پخوي(ت)، مری پخيري(اينت)

لمرورانگي د واورو سري ويلې كوي(ت). د واورو سري ويلې كيږي(اينت).

كړلكيري او كېدلکيري يا كرنيز او كېدنيز.

سيمانتیک SEMANTIK

سيمانتیک د ژبي برخه ده، د ،، نڅښو،، پوهني سره سر او كار لري، چي دلته دا نڅښه د ويي ، كليمي او د ژبي د ټولو برخو لپاره ځايناستي ده.

په ژبپوهنه كې داسې په نامه سيمانتیک د پيدايښتي ژبي – دا هغه ژبه چي مور يې پېژنو او هغه د ژبي په څېر راوړو

چي څه به په سيماتيک كې و څېړل شي

په سيمانتیک كې د يوه ويي، د يوې نڅښوني او يوې غونډلې په پرې پوهيدلو لومړيتوب لري. كه د بېلگې په توگه يو بي موخي يا نري ناسمپوهېدنې غونډله جوړه شي، كېدې شي د سيمانتیکي څېړنو په بنسټ د ،، بې موخي،، په بڼه په نڅښه شي.

كه څوك د يوه شي ژبنيزه پرېپوهېدنه غواړي وڅېړي، هغه تل د سيمانتیک سره بوخت وي.

سیمانتیک په نوې مېدیا کې

په دا اوس وخت کې سیمانتیک د برېښنا لټونماشینونو بڼه والي کې هم یو غوره رول لوبوي. دا لټونماشینونه د یوه وي یا ویبرخو په مرسته یا لاس په پای کې کره میندي، چې پلټونکي یا لټونکي یې لټوي او د دې په مرسته له ډېرو خپلوانو کلیمو سره تړل کيږي.

کړنډولونه او بدلونونه یې

یادونه: دلته هم شاید څه تکرار وي، خو کله سړی و تکرار ته هم اړ کيږي.

دا په دې پوهېدنه، چې کړنویونه ټولگیز دي او باید ټولگیز شي.

دالاندې ټول هغه څه دي، چې که څېړل شوي وي، خو ډېر بڼه او که نه، نو دایې بنسټیزه لیکنه او پیل دی، چې نوره باید روښانه شي او روښانونه یې یې په گرانو مینه والو لوستونکو او د ریښې خاوندانو باندې وي.

دا پوښتنې هم باید وڅېړل شي. داسې پیل کوو:

و لاندې ته یادونه: له دې فکر سره مخ شوم او ومی غوښتل له تاسو سره یې گډ کړم، چې یو له بل سره مو مرسته کړې وي. کېدی شي دا کار تاسو لا د مخه کړی وي. که مهالونه او نومونه یې را څخه سم ونه لیکل شو بڅښنه دې وي او تاسو یې سم کړی، چې همدا له اوسه مو د مرستې مننه.

زه به دا ویونه داسې وبولم:

۱ – ناځواکمن کړنویونه: هغه ویونه، چې خپل بنسټ ساتي او د وختونو سره بڼه بدلوي، ناځواکمن کړنویونه بلل کيږي.

۲ – ځواکمن کړنویونه: هغه ویونه چې پوره بڼه نه ساتي او په یوه لار بڼه بدلوي، خو ټوله بڼه د ناځواکمن ویونو په څېر نه ساتي، ځواکمن کړنویونه بلل کيږي.

۳ – بې لار کړنویونه: هغه ویونه، چې سوچ بوچ لار نه لري، بېلارې کړنویونه بلل کيږي.

دا ټول ویونه دې گران لوستونکي په ټولگيو د وېشلو وروسته سره ټولگیز وليکي.

بېلگې:

بیلگه و ۱ - ته: درېدل:

اوسمهال: درېږم، درېږي، درېږي او نور

روان اوس مهال: درېدلی یم، درېدلی وي، درېدلی وو او نور

تېر مهال: درېدلی وم او نور

راتلونکی: وږه درېږم، وږه درېږي، وږه درېږي او نور

درېدم، درېدي، درېده او نور

بیلگه و ۲ ته: خوړل

اوسمهال: خوړم، خوړي، خوړي.

روان مهال: خوړل مې. خوړل دي، خوړل يې، خوړل مو

اوس تېر مهال: ومې (وږي، ومو، ويې) خوړ، خوړه يا خوړل

تېر مهال: خوړلي مې (دي، مو، يې) وو.

راتلونکی: وږه يې خوړم (خوړو، خوړي، خوړی، خوړي).

پوښتنې ته په ځواب کې؟: خوړلي مې (مو، دي، يې) دي (وو).

بیلگه و ۳ ته: تلل:

اوس مهال: ځم، ځي، ځو، او نور

اوس مهال: لارم، لارو، لاري، لاري، لاره، لارل، لاره، لاري (لارلي)

روان مهال يا څنگه مهال؟؟?: اوس تېر مهال: تللم، تللو او همداسې نور.

تېر مهال: تللي وم (وو، وي ... او نور)

راتلونکی مهال: لار به شم. او نور

-؟ تللي به وي.

دا پورته گوره درې ډوله کړنو یونه راغلي. داباید بڼه روښانه شي، چې داویونه څه بلل کيږي او دا ژبلاړیز بدلونونه یې هم باید پوره وڅیړل شي. هغه بنسټ یې دا پورته دی.

په پورته نومخاینیوو کې مورځانیز نومخاینیوي نه دي کارولي یا نه کارپري او که څنگه؟ د دې ډول نومخاینیوو لپاره دڅیړنې او بللو بل ځای شته. هغه ورته وگورئ.

یادونه: دما د پښتو ژبلاړ د ښوونځي لپاره لیکنه کې کېدی شي دا نور ډولونه راغلي وي، او که نه، نو ورزیات به یې کړم او تاسو یې هم پوره کولی شئ.

یوه بله ستونځه:

په پښتو ژبلاړ کې له یوي بلي ستونځي سره هم مخامخ شوم او هغه دا چې. ځني خویویونه داسې انگیرل کيږي، چې گوندي کړنو ییونه دي، چې له تاسو سره یې گډوم:

مورځویویونه لرو او پوښتو، چې د دې خویویونو سره یو څه څنگه ابادوو:

خویویونه: سپین، رنگه، ښکلی، جگ، خراب، جور، ټیټ.

یوه څه ته خوي ورکړه څنگه کيږي؟

که یو څه غواړي ښکلی کړي، نو دا ښکلي کول دي. خویوی + کول

که یو څه غواړي خراب کړي، نو دا خرابول دي. خویوي + ول

خراب، خرابول او که خراب کول؟ نابلد خو په ژبلاړ برابر. سپین، سپینول، که سپینکول، رنگ کول او که رنگول. ښایسته او ښایستول او که ښایسته کوم، خو ښکلي ښکلي کول، چې ښکلویل ورسره سم نه راځي او که بڼه نه پرېشي؟ نور دې گران مینوال سره جور کړي.

یو نوم او یا شي ته یو خوي ورکول:

په ځنو خویویونو پسې ول زیاتيري. داپه دې پرېپوهېدنه چې خوي وی + ول

او په ځنو پسې بېا کول ورزیاتي، دا په دې پرېپوهېدنه چې: خوي وی + کول

دا ځانگړني دي او که باید یوي لار ته سره راوړل شي او ایا دې کې هم یوه لار شته او که توکلي همداسې دي.

رنگ کول

رنگول او رنگ کول.

بښکته کول، پورته کول

تیتول جگول

دا هم فکر ته راځي، چې گوندي دا به همغه لار وي، چې په ځنو ځایونو کې دا د کول ،، ک ،، نه لیکل کيږي، خو زه پرېکړه پرې نه شم کولی او مشوره مو غواړم.

له بلې خوا په پورته کې یو توپیر په دې کې شته، چې دا لومړی خویوی په ،،ه،، پایکيږي او دا بل بیا په بې‌غریزه توري پای مومي. دا دې نو گران ژبمینه وال سره و ځيږي.

خویویونه په پښتو کې خپله بڼه نه بدلوي، جگې‌دنلار یې د نورو ژبو په څېر لکه الماني یا درې نه ده، خو بیا هم د جگې‌دنې توان په ډېر، خورا ډېر، زبنتډېر سره کېږي.

....

دویمه برخه

پسي ترلی Suffix

Suffix پسي ترلی یا وروستاری

دا چې سفېکس یو افېکس(ترلی) دی، نو د افېکس پيژند څخه به پیل وکړ

Affix ترلی: افیکسونه یا د وییونو سره ترلي (لنډ: تري. زه د تري پر ځای باندي د ترلي پلوی يم، ځکه تاري یا تري راته سم ژبنيز جوړښتونه نه برېښي) د وییونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخي په گوته کوي (يو په يو بنسټ پوري) ترلی مورفيم)، چې هغه پخپله د نورو ژبنيزو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څېر د نورو شته وییونو یا وییونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د بنسټويي په څېر نه دی. هغه وییونه چې افېکسونه وړ سره ترلکيږي، بنسټويیونه بلل کيږي.

سفیکسونه یا د وییونو پسي ترلي، د وییونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخي په گوته کوي (يو ترلی مورفيم)، چې هغه پخپله د نورو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څېر د نورو شته وییونو یا وییونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د مور په

ادبیاتو کښې روستاري(؟؟) بولي، خو له پيژند څخه داسې برېښي، چې پسي ترلي يې موخه سمه په گوته کوي. تاري د مور ژبپوهان د ترلي د لنديز لپاره کاروي، چې ژبلاريزه نه ده) دا د بنسټوي په څېر نه دی. هغه ويونه چې سفېکسونه ور پسي ترلکيري، بنسټويونه بلل کيري.

په پښتو کې زه ونه توانېدم، چې پرېفکس ومومم. مرسته وکړی.

Suffix پسي ترلي يوه سيلبي يا مورفي مونه چې په يوه ويې پسي ترل کيري، له دې امله پسي ترلي بلل کيري. لکه: -تيا، -والی، -توب لکه لويوالی، زرورتيا، کوچنيتوب.

په الماني ژبه کې سفېکس ته سيلبي هم وايي، خو دا داسې نه ده، ځکه چې په پښتو کې مو ، -والی، لرو او دا دوه سيلبي ده او يا لکه پښتونولي. په الماني بيا سيلبي نه شي پوره کولی.

کېدی شي يو سفېکس يا پسي ترلي د بنسټوي په پای کې نه وي، ځکه، چې يو بنسټ ويې پسي څو سفېکسونه يو په بل پسي راتلی شي. لکه بنکلتياوي. دلته گوره ، ، تيا، او ، ، وي، سفېکسونه يا پسي ترلي دي.

د مورفي پيژند: مورفي د يوې ژبې خورا کوچنی پوهېدنورونکی يووالی دی. د بېلابېلو مورفي مونو گډوله کولو له لارې څخه ويونه جوړيږي.

Suffix او سيلبي په بيلابيلو گرامري هوارو يا سطحو کې پراته دي. سفېکسونه مورفولوژيکي يووالي دي او سيلبي غريز جوړښتووالي دي. مورفولوژيکي او غريز ويونو توپيرکونه دي يو په بل هرو مرو بايد سر ونه خوري يا دي هرو مرو يو په بل نه وي پراته. د رابېلېدنې ترلو لپاره داسې لار ده، چې د بنسټ وي او پسي ترلي په منځ کې د سيلبو بېلونه نه مني او يا په پښتو کې يې ځنې دوه سيلبي هم دي. لکه -والی. خپلوالی خپل - والی. پام به ورته کوو، له دې څخه لا بڼه بېلگه پيدا شي.

يادونه: په اېنفورماتيک او شمېرپوهنه کې دا بل ډول کارول کيري يا بل ډول ور څخه پوهېدل کيري، چې هغه دلته نه څيرو.

Präfix پرېفېکس يا مخترلي (مختاري؟) لنډ: يوه مخسېلبي ده، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو د بنسټويونو - چې دا د مخه ور سره ترلي وي - پوهېدنه غزوي. مخترلي په پښتو کې نه شته يا ما نه دي موندلي. مرسته

پسي ترلي لکه: -توب، -تيا، -والی. دا يو هم پوهېدنه نه لري، خو د پسي ترلو پوهېدنې غزوي.

یادونه: په گډوله نومونو کې مختلري او پسي ترلي نه شته. لکه درملتون، بېلتون او نور.

د پسي ترلو دندې:

-- نوميز کوونکي پسي ترلي: خوبېدل، خوبې، زړور، زړورتيا، کوچنی، کوچنيتوب.

-- خوييز کېدونکی پسي ترلی: لکه سړيتوب، کوچنیوالی

-- نرېښخه ټاکونکی پسي ترلي: لکه سړيتوب، غمخور، غمخوره یا بنوونکی، بنوونکي.

پسي ترلي کړی شي له يوه توري هم جوړ وي لکه پورته په بنوونکي او بنوونکي کېښي.

لويوالی، هوبسيار تيا کېدونکی یا کېدونکی.

کوچني کونه: مورکي، خورکي، کورگري یا کورگوټی.

یادونه: که راوړل وگورو، نو کېدی شي واندو یا مو اند ته راشي، چې گوندي دا،، را،، به پرېږدي کس وي، خو داسې نه ده.،، را،، اینکلينيکي نومخاينيو دی، چې له پيژند سره سم د کرنويي سره سرېښ دی..

یادونه: په يو څه پوهېدل او يو څه سم بلل یا ليکل، د دې توپير بايد وشي.

مورن دېر یا لږ د ورسره بلدتيا له امله تل په،، له ما څخه،، کې دا څخه نه لیکو او ويل کيږي، چې دا،، څخه،، دلته حرف کيږي، خو دا ناسم دی. د،، له ما،، يواځې دنومخاينيو،، ما،، چې په کړوني حالت کې د،، له،، سره و نه کړوني حالت ته راځي.

مورن د ژبلار له بلدي لار څخه پوهېږو، چې له،، څخه،، سره،، له،، راځي او په څت که ولرو، چې،، له،، نو پوهېږو، چې،، څخه،، د پسيخاينيو په څېر راځي، نو که دا ونه ليکل شي هم سم به وي، خو داسې نه ده. پوهېږو، خو ناسم دی. پرته له،، څخه،، سره، کره پسي هم ور سره د پسيخاينيو په څېر راځي، نو،، څخه،، حرف ځکه هم ناسم دی، چې،، له ما لار،، نو داسې به و اندو، چې له ما څخه لار، خو دلته هر يو له پورته پسيخاينيو څخه راتللی شي.

له پسي ترلو سره د مورن د ليکوالانو ستونځي:

که پسي ترلي له پورته پيژند څخه را اخلو، نو د کومو ستونځو سره نه مخ کيږو. په بنوونکي کې گوره پسي ترلی نه شته، دا گډوله نوم دی. په ورتيا کې دا،، - تيا،، پسي ترلی

دی. دا می گوره،،تیا،، نه او،،-تیا،، می لیکلی،، حُکه چې،، تیا،،، یواځې نه راځي یا نه لیکلکیري.

پسې ځاینیوي؟) نسبتې ویونه یا (و) ته ویونه

د پوستپوزیشن لاندې چې څه د پوهیدلودي

پسې ځاینیوي، خو بنه یې اړیکویونه

یادونه : دا دې دلته هم په گوته شي، چې په پښو کې پرپېوزپښتونه نه شته یا د ما ومخي ته نه دې راغلي او هغه څه چې ما کله ، کله بللي، هغه ناسم دي.

هغه ویونه، چې نور ویونه یو د بل سره اړیکو کې راوړي او یو ټاکلی(ځایز، وختیز او داسې نور، بې له بدلون) نسبت ورکوي، نسبتیوي د بیلگې په توگه په، باندې، سره، لپاره،، امله، ته.

پسې ځاینیوي.

د ځای، مهال، نومونو او شیانو په منځ کې د اړیکو څرنگوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړیکویونه.

پوستپوزیشن د غوښتنې حالت سره سم یا د پوهېدنې سره سم ټولگیز او ډلېزکیري

پوښتنې ته په ځواب کې،، وچیرته؟،، (یو) شی وچیرته ایښودل شوی؟ یو شی وچیرته خوزبنت کې دی؟)

کرنویونه چې ځای اړوندوالی په نخښه کوي

liegen (= to lie) پرېوتل)

stehen (= to stand) درېدل)

sitzen (= to sit) کښیناستل)

hängen (= to hang) ځورندېدل یا ځورندول)

stecken (= to stick) چوخول

legen (sich) (= to lay) ایښول)

(stellen (sich) (= to place) خای په خای کول)

(setzen (sich) (= to sit) کښیناستل)

(hängen (= to hang) زورندول)

(stecken (= to stick) ننباسل، چوخول)

بیا لنډ:

پ کیدی شي د خپلي کاروني له مخي سره توپير- يا بيل شي:

خای اړوند پ/ پوښتنويونه: و چير ته ، له کومي لور څخه، له کوم خاي څخه

ته و چيرته اوسيري؟ په خوست کي.

بناغلی سپين و چيرته ځي؟ و ډاکتر ته

وخت اړونده پ: کله، پر څو بجو باندي، تر کله (پوري)، له کله (له کومه وخته يا له څه وخت څخه،

د يوکال پایلو به کله ده؟ په راتلونکي يوه نۍ کښي او که پر... باندي.

فيلم پر څو بجو باندي پيليري؟ پر اته بجو او پنځلس ددقيقو باندي

له کوم وخت څخه الماني زده کوي؟ يا له کله څخه الماني زده کوي؟ له څلورومياشتو څخه را په دې خوا.

موډال پ ...../ پوښتنې: څنگه، ولي، د څه لپاره.

ته پرون ولي له مور سره را نه غلي؟ د خرابي هوا له امله.

الماني د څه لپاره زده کوي؟ د مسلکودي (کريري) لپاره

کله خراب بيديري؟ له پوره سپوږمۍ سره

کرنويينه له پوستپوزېشني پوره کي دني سره

له يوه څه سره ميل لرل: سپين له څه سره ميل لري؟ ټيک له موټرو سره.

پر څه باندې خنډل: پر څه باندې خاندې؟ - د هغه پر توکه باندې.

له څه څخه ژوند کول: زده کړی له څه څخه ژوند کوي؟ د خپل پلار له پیسو څخه.

څنگه والي یا و حالتونو ته څه اړتیا لرو؟

د څنگه والي یا حالت په مرسته پوهېږو، چې نوم/شینوم په غونډله کې کوم رول غوره کوي یا نیسي او په کوم،، نسبت،، (اړوندوالي یا په اړیکو کې) د غونډالي د نورو ویونو سره ځای نیسي یا کارول کيږي. بي له څنگه والي یا حالت به ډېرې غونډالي نه پوهېدونې یا هکچونکې برېښېدی یا برېښيږي.

دا د یوه پوهنتوني پوهنیزه لیکنه نه ده، د بسوونځي ساده لیکنه ده.

په خواشینۍ باید ووايم، چې په پښتو کې زه د داسې لیکنو سره مخامخ نه شوم او یا مې ځنې لیکنې، چې لوستلې، داسې راته برېښېدې، چې گوندې په پښتو ژباړل کې د یو دوه نورو موضوعاتو په څنگ کېني دا هم نه ده څېړل شوې. د ما د پښتو گرامر لیکنو په اوږدو کې سړی هرو مرو د هر پوهنیز څه سره مخامخ کيږي.

د دې لیکنې په لیکنو کې څه راسره مرسته وکړه؟

۱ – پښتو ژباړل دوه حالتونه یا پیر لري.

۲ – د یو چا په لیکنه کې مې ولوستل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی.

۳ – مورفیمونه څه دنده لري؟

۴ – پښتو د الماني ژبې مخامخ د نومځاینیوو بدلون نه لري.

۵ – پښتو یوه ارگاتیو ژبه ده. او

۶ – په یو ځای کې دپښتو په ژباړل کېني و، په گومان مې، چې د الماني ژبې لپاره یا د الماني ژبو لپاره لیکل شوي وه، چې ،، و ما ته،، داتيو حالت دی.

دا هغه مرسته کوونکې او هڅه کوونکې څه وو، خو هغه خورا ډېره یا بنسټیزه مرسته د الماني ژبې وه او ده. دا اوسنی لیکنې مې دا وروستی لیکنې هم دي، چې دا وده د پرلپسې نویو څه کنل او له پورته یادو موضوعاتو څخه مرسته لاس ته راوړل وو.

دا چې د پښتو لپاره څوک د یوې بلې ژبې له کلرولو څخه گټه اخلي، په دې پوهېدنه نه ده، چې گوندې د هغې بلې ژبې څه رانیسي. مور د نورو ژبو د پېژندونو څخه گټه اخلو او په پښتو کې انډول څه میندو، چې دایې غوره گټه اخستل دي.

په پښتو کې حالتونه یا څنگه والی

د ما له ټولو لیکنو څخه موخه دا وه، چې ځان روغ وساتم او له بلې خوا مې دا هم غوښتل، چې وښایم، پوهنې په پښتو هم لیکلکېدی شي، آن که پښتو هم وي.

یادونه ۱: دا د ما ټولې گرامرې لیکنې، هغه د ښوونځي ساده لیکنې او د هغو روښانه ونې او نه دي څخه لورې یا د لورو څپرې نو.

په نورو ژبو یا الماني ژبه کې، دا په ښوونځي ولوستل کيږي او زده کيږي، چې هلته یې د ښوونې لارې هم داسې ساده دي، خو پېښتو کې سر له یې هم لږ پېچلتیا لري.

یادونه: د پښتو حالتونو په اړه و ما ته تر اوسه پورې څه ومخ ته نه دي راغلي، نو اجازه به وي، چې دا داسې د ژبلاړې په دې هکله لیکنې، د ما موندنې و بولم.

پیل یادونه ۱: د حالتونو غوره والی: د مور ډېرې ستونځې او د ناسم لیکلو ستونځې د حالتونو په نه پېژندلو کې دي. تر هغې پورې، چې دا حالتونه ژبې او همداسې و ښوونځيو ته نه وي ننوتلي، دا ستونځې مو نه اوبی کيږي. دا تر اوسه پورې نه وو میندل شوي او اوس مې ډېرې لیکنې ورباندې کړي.

پیل یادونه ۲: په پښتو کې د اوس وخت لپاره د یوگن دوه نومځاینيوي زه، ما، ته، تا او هغه، هغه او د ډېرگن لپاره یو یو نومځاینيوي لرو.

یادونه: لیکلي مې وو یو گنو او ډېرگنو، خو یوگن او ډېرگن سم دي.

دا د پښتو بل ځانگړنوالی دی، چې د هر یوه لپاره بېلابېلې کړنډولونه شته دی.

دا دوه یا له هغو و لاس ته راغلي څلور څنگه والي یا حالتونه به تل له مور سره مل وي، نو ښه پام او څپر نه یې همدومره اړینه ده: دا نور نه څپر م، په ډېرو لیکنو کې څپر ل شوي.

حالت څه شی دی؟

حالت د نوم او نومخاينو گرامري واکوالی یا دنده ده، د نور وییونو سره. په پښتو کې دوه حالتونه لرو. دې ته به هم همدلته گوته ونیسیم، چې دا مورن په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

پښتو ژبه دوه حالتونه لري:

یادونه: دا دې په یاد ولرو، چې دا موضوع د کتاب په دننه کې غزولي روښانه شوي ده.

لومړی:

کرونی حالت (لاتین یې *Rektus* رېکتوس): دا کړی شو نومیز (بنه یې: ځانیز) حالت هم وبولو: په دې حالت کې یو څوک څه کوي. دا هم په دوه ډوله دی. زه، ما، ته، تا او نور انډول یې. همداسې مورن، تاسو، هغوي.

بېلگې: ۱ - زه ځم. زه لارم: د هغو کړنو لپاره چې څه کوي، خو پرېکړونی نه لري. او

۲ - زه خورم، ما خوړه یا خواړه: دلته په یو څه څه کیږي، یا دا کړنه پرېکړونی لري. خو په ډېرگن کښي: مورن خورو، مورن ځو. دلته یو مورن، تاسو، هغوي لرو او بېس

یادونه: نوره روښانونه یې هم په بل ځای کښي شته

دویم: *Obliquus*

نه کرونی حالت یا اوبلیکوس: له نوم څخه یې برېښي، چې دلته څه نه کیږي. له دې به داسې وپوهېږو، چې کرونی نه دی.

دا حالت په درې ډوله دی یا درې برخي لري، چې یو یې پرېکړونی او دا نور دوه یې نه کړوني دي:

دویم ۱: پرېکړونی حالت: په دې حالت کې په یوه څه څه کیږي. دلته بیا د یوگن لپاره همغه دوه نومخاينوي لکه په کروني حالت کښي، خو د بدلي دندې سره. په دې حالت کښي د زه پر ځای باندي د کروني ما او په ځنټ د ما د دندې لپاره زه راځي.

دا یې یوه بله ځانگړنه ده.

بېلگه (په ډېر بختښه، خو د بنه پوهېدلو لپاره به یې بېلگه دا وهل، ډبول راوړم): لکه: سپین یې وواهه. په دې حالت کې یو څوک یا څه وهل کي.

دلته هم لکه پورته د ډبرگن لپاره: مور وهي، مور يي وو هلو او نور

بېلگې: ته وو هل شوي. ته سپين وو هلي. يا: تازه وو هلم. دلته، تا، کړونى دى او زه پرېکړونى يا نه کړونى دى.

دويم ۲: د خاوندوالي حالت: په دې حالت کې يو څه يا څوک د يوڅه خاوند دى. ، د ، د خاوندوالي مورفيم، خپلواکه پوهېدنه نه لري او له نوم يانومخاينيو سره هغه د کړونو نومخاينيو پوهېدنه په نه کړونو بدلوي.

بېلگې: دما کور. د تا خولى. د هغه ځوي او نور او د پسيخاينيو سره لکه:

د ما لپاره، د ما لخوا، د ما مخامخ. نور يي ما ونه موندل.

دويم ۳: دا د الماني و دا تيو حالت ته ورته دى او ما د پسيخاينيو حالت بللى، خو نوم ته يي پام بايد په گډه وشي:

يادونه: په پښتو کې د مور ستونځي ټولي يا هغه ډېرې يي په همدې حالت کې، چې پرې غږېدلي يو:

بېلگې:

۱ – له کور څخه. زه له کور څخه لارم.

۲ – له کتاب سره. زه له کتاب سره راغلم.

۳ – له سپين کره. زه له سپين کره يم.

۴ – له تا پسي. زه له تا پسي روان يم.

۵ - تر کابل پورې. له کندهار څخه تر کابل پورې نږدې پنځه سوه کيلو متره لار ده. يا

له ننګرهار څخه تر کابل پورې.

دلته دا يادونه اړينه بولم، چې تر يواځي ا و يواځي په همداسې ځاى کې راتللى شي، چې د وخت يا ځاى پوله ټاکي او په نورو ځايونو کې ناسم دى.

۶ – په کور کېنې. زه نن په کور کېنې يم.

۷ – پر مېز باندې. کتاب پر مېز باندې پروت دى.

۸ - پر ما پوري. پر ما پوري ختي نښتي.

يادونه: په ۵ - او ۸ - پوري راغلي، خويپوهي دنه يي سره بېله ده. په ۵ - دا يوه پوله ده او په ۸ - کي دا پر يو څه پوري څه نښتي.

۹ - و سپين ته. ما و سپين ته وويل.

د ما همدومره فکر ته راغلل، نور يي تاسو پيدا کړي.

حالتونه د تکيه اړ - يا کليتيکي نومخاينيو سره:

يادونه: دې نومخاينيوو ته پسي - يا دمخه سلېښ نومخاينيوو هم ويل کيږي.

بيا: که د (ډېرو) ناسمونونو مخه غواړو ونيسو، نو پر حالتونو باندې له پوهېدنو څخه پرته بله لار نه لرو.

د کليتيکي يا تکيه اړ نومخاينيوو پرمسته باندې يا له مخي څخه هم څلور حالتونه لرو:

پروکليتيکي يا پسي تکيه اړ نومخاينيوو: مې، مو، دې، يي

اينکليتيکي - يا مختکيه اړ (و مخ ته تکيه اړ) نومخاينيوو: را، در، ور

حالتونه:

د تکيه اړ نومخاينيوو سره هم بايد دا حالتونه لکه په رېکتوس او اوبليکوس کي بېرته ورکړل شي. دلته به وگورو، چي دلته څه ځانگړني شته. په پای کي.

لومړی: د پسي تکيه اړ نومخاينيوو سره

لومړی ۱ - کړونی: پرېکړونی: سپين مې (مو، دې، يي) وه واهه. سپين پرېکړونی او مې کړونی دی

لومړی ۲ - د پرېکړوني حالت: سپين مې (مو، دې، يي) وهي. سپين کړونی، خو مې پرېکړونی دی.

لومړی ۳ - خاوندوالي حالت:

سپين مې (مو، دې، يي) ورور دی.

په اوبلیکوس حالت کې: سین د ما ورور دی. او

پسې ځاینیوو سره...

بېلگې: ۱ – لپاره، لخوا، نور دې گران لوستونکي ومومي. دا پسې ځاینیوي له دې څخه څخه نه شي رویانه کېدی یا نهشي راتللی. دا حالتونه دلته داسې لږ ستونځي لري،

دویم: د مخه تکیه اړ نومځاینیوو حالت.

دویم ۱ – کړونې: کتاب راوړم: دلته دا را وړم سره سلې بن دی.

دویم ۲ – د پسې ځاینیوو حالت.

یادونه: دا چې په دې ټولو برخه حالتونو کې د تکیه اړ نومځاینیوو پسې یواځې پسې ځاینیوي دي، نو ما دا حالت د پسې ځاینیوو حالت هم بللی او که غواړی، نو دا د نورو ژبو داتیو حالت ته ورنږدې دی، داتیو حالت یې هم بللی شی.

د مخه تکیه اړ نومځاینیوي: را، در، ور

دویم ۲ – حالت داسې لرو:

را(در، ور) څخه(سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

که غواړی، چې دا بڼه روښانه شي، نو کړی شی د و مخ ته تیرې یا ښایې پسې لیکني سره یې پرته کړی. په دې ،،د حالتونو کتاب،، کې دا ډېر بڼه روښانه شوي دي.

هکچکونې: دلته هم شته. دا کړونې په دواړو نومځاینیوو کې راځي، په همغه ډول لکه په ځانیز نومځاینیوو کې دزه، ما ....

په انکلېتیکي نومځاینیوي کې کړونې حالت په کړنو کې راځي، چې پرېکړونې نه لري او په څټ د پروکلېتیکي نومځاینیوو کې کړونې حالت د هغو کړونو سره دی، چې پرېکړونې ولري.

بله ځانگړننیا په دې کې ده، چې په پروکلېتیکي نومځاینیوو پسې د اړونده حالت پسې ځاینیوي پسې نه راځي. پر دې پوهېدنه باندې چې پر ،،مي،، پسې لپاره او لخوا نه راځي.

حالتونه د پوښتنو په بنسټ

پیل یادونه: د لیکنې دا برخه د الماني حالتونو په بنسټ لیکل شوې وه، چې توپیر یې یواځې په نومیز حالت کې دی، چې هغه په پښتو کې کړونې حالت دی او اکوزاتیو دی، چې هغه حالت پښتو نه لري او د الماني د اکوزاتیو غوندو ژباړه په پښتو د خاوندوالي حالت په گوته کوي او یا د پرېکړوني حالت. اړونده ځای کېنې دې غونډلو ته پام وشي.

نومیناتیو Nominativ (دا حالت د کړوني حالت بلل کېږي) (له لاتین څخه، نومونې یا نومونیز) په گرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې د هر څه له مخه (سمه لیکنه یې: له هر څه څخه دمخه او که یا د هر څه دمخه؟) په جمله کې د شي د نخبونې په چوپړ کې دی، د دې لپاره دا هم تیبیکي دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې لپاره رامنځ ته کېږي (دا په دې مانا چې بي د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دی، چې د ،، څوک-، چا - او څه حالت،، بلل کېږي، د یوه حالت سیستم په توگه رامنځ ته کېږي، چې دا نومیناتیو - اکوزاتیو سیستم بلل کېږي.

بیا: د نومیناتیو (د کړوني حالت) یا د ،، څوک،، چا - ،، او ،، څه شي،، حالت.

مورن د گړنو یا کر له مخې څخه د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړی:

سپین یا هغه کار ته ځي

سپین یا هغه کار ته لار

سپین یا هغه به و کار ته لار شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.....

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لارم

زه به و کار ته لار شم.

زه و کار ته تللی وم.

دويم ډول يې:

زه مڼه خورم

زه به مڼه وخورم

ما مڼه وخوره

ما مڼه خورلي وه.

دا همداسي د دويم کس له پاره ته او تاسي راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړی ه څرگنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پڅه ه ده او که بل ډول يې بولي. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي)

يعنې په دريوارو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کړنې پرته يې په څو کړنو کې نومخاينيوې هم بدليري، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دي.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کاليمينځی خرابيري.

څه شی خرابيري؟ ځواب:کاليمينځی

يادونه: ماته هم دا نومونه توکلي د ليکونې (قلم) خولې ته راځي.نه پوهيرم، چې دا اله، چې کالي پرېمينځي،کاليمينځی، کاليمينځونی يا کاليمينځونکی وپولو. او که نه،نو کالي مينځلو اله. ځنگه مو چې خوښه وي.

جينيتيو Der Genitiv

جينيتيو د الماني گرامردويم حالت دی.

دا به مور په پښتو کې هم اسي روښانه کړو، چې د خبرو بايد وي:

لومړی: دا حالت د ملکيت حالت يا د ، ،،دچا،، حالت په نامه هم ياديري.

يادونه: په نوميز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دی.

بیلگی: ،، د گاونډي کور،،.

دا د چا کور دي. دا د گاونډي

،، د يوه لرې زنگ غبر،،.

د جينيتيو (دا حالت جينيتيو نه دی. دا داتيو حالت دی، د جنيتيو د نومخاينيو پوهې دنبدلون پر ،، د ،، باندې کيږي) ،، پر څه (شي) باندې،، حالت:

هغه پر غلا باندې تورن دی.

هغه په څه (شي) تورن دي؟ ځواب: په غلا

Der Dativ داتيو

داتيو د الماني ژبې دريم حالت دی يا په جمله کې دريم حالت په گوته کوي. داتيو د ،، چاته حالت،، هم بلل کيږي.

د داتيو له پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کيږي، چې چا ته؟

بیلگی: زه دې ميرمن ته د يادښت کتابچه ورکوم. چا ته د يادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: و ميرمن ته.

هوگی سوغات سپين ته ورکړ.

هوگی سوغات چا ته ورکړ؟ ځواب: سپين ته

زه زما (دما) ملگري ته يو کتاب سوغات ورکوم.

چا ته سوغات ورکوم؟ ځواب: زما ملگري ته.

اکوزاتيو Akkusativ

غوره يادونه: اکوزاتيو حالت په پښتو کې نه شته، نو هغه غونډلې، چې دلته مو د اکوزاتيو لپاره راوړي يا د مخه راوړي وي، هغو ته دې پام وشي، چې دا به د خاوندوالي او که د کړونې يا پرېکړونې حالتونه وي.

يادونه: د دې حالت اړونده حالت ليکنې په نورو حالتونو برېښي.

دلته د دي د روښانتيا لپاره چې د خاوندوالي يا پرېکړوني حالت دی. په ورځني پښتو ژبلار کښي کي دا د دويم الف او دويم ب حالتونو سره ترتيبيري. د دي د روښانتيا له پاره په پښتو کي پوښتنه کيري، چې ،،څه (شي)،، يا څوک او که ،،د چا،، نو دا له دي امله د څوک حالت هم بلل کيري.

ښاغلی سپين خپل ورور گوري

ښاغلی سپين د چا ليدنه کوي يا څوک گوري؟ ځواب: خپل ورور

دا پورته غونډاله د مور په پښتو ژبه کي داسي ورځني نه ده، نو دا څنگه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه و خپل ملگري ته يو کتاب ډالی يا سوغات ورکوم.

د حالتونو نوی څېړن-پوهه

بيا ژبلاريزه نوي څېړن-اند يا څېړنپوهه:

پښتو د ژبلارې له مخي څخه هم يوه هکيکونکي ژبلاريزه او نه (پوره) څېړل شوي ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زک دسپتمبر ۲۶ د سهار ياشپي ۴ بجي. فکر مي ټول د پښتو په ژبلار کي دی او په ژبلار کي دي **څېړن اند** (د څېړني په بنسټ اند ته) ته ورسيدم:

پښتو يوه ډير ښه روښانه ژبلار لري. دا چې ژبلار په ژبو کي د ژبي د جوړښت شته لاري څېري، نو زه تل له يوه اند څخه وبل ته ځم او د نوي څېړنپ، هي سره مخامخ کيږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره گډوم.

په پښتو چي زه تراوسه پوري له پښتنو څخه ليکل شوي ژبلار سره داسي لږ بلدنيا لرم او د پښتو ژبلار د ترتيب لپاره مي زيات د ژبلار لپاره الماني ادبيات کارولي او بيا هغه، چي د دباندنيو له خوا ليکل شوي، نو هرو مرو د زيات فکر وړ دي، ځکه چي د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپير سره لري، چي يو له بل څخه گټه اخستلکي دي شي، خو ورته والي به ونه لري يا ډېر کم.

زه چي د ما په څېړنو کي تر اوسه پوري وپوهيږم، هغه دا ده، چي مور په حالتونو کي ډېرې ستونځي لرو، چي په هکله يي ما هم ډېرې ليکني کړي او دا هم تل د تېرو ليکنو په بشپړ ډو.

اوس خپلي دې راته پيدا موخي اند ته، چې كړى شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو كړونى او نه كړونى په خاى په څلورو حالتونو ووېشو او يا په دوه حالتونو داسې چې دا نه كړونى حالت بيا درې برخې ولري. دا به نو گران لوستونكي او هيله ده ژبپوهان په گډه سره برابر كړى شو.

د پښتو حالتونه لنډ بي له ډېرې شننې:

لومړى - كړونى : نومويونه (نومونه او نومځايڼوي): زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بيا اړتيا هم نه وي. (۱)

بېلگې:

لومړى ۱ - زه مري خورم. ما مري خوړه.

لومړى ۲ - ته مري خوري. تا مري خوړه.

لومړى ۳ - هغه مري خوري. هغه مري و خوړه. او داسې نور هم....

دويم: پرېكړونى: هغه نومونه يا نومځايڼوي دي، چې څه پرې كيږي، لكه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسيا كوي.

يادونه: د كړونى او پرېكړونى په منځكي دا توپير دى، چې كله، چې كړونى په زه پيل شي، نو پرېكړونى يې ما دى او په څټ، چې كړونى ما وي، نو پرېكړونى زه دى.

بېلگې: دويم ۱ - ته (ما، هغه) وهي. تا (زه، هغه) ووهم.

دويم ۲ - هغه (ما، تا) وهي. هغه زه ووهم (ته ووهلي).

گومان مي دى، دابه بسيا وكړي.

يادونه: په نورو حالتونو كې د زه، ته، هغه.....

دريم: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نومويونو(نومونو، نومځايڼوو) سره د خاوندوالي مورفيم ،، د ،، د مخه راځي.

بېلگه: دما(دتا، د هغه) كتاب.

څلورم: د پسيځايڼوو حالت:

بېگي:

څلورم ۱ – له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم ۲ – پرما باندي

پنځم ۳ – په ما کي.

څلورم ۴- و ما ته.

څلورم ۵ – تر ما پوري. او نور.....

په څلورم کي څخه، سره، .. کي، باندي، پوري، ته ... پسي ځاينيو دي او، له، تر، په، پر، و ... د پسي ځاينيو اړونده مورفي مونه دي.

گورو، چي دلته د نومويونو د مخه د بېلا بېلو پسي ځاينيو اړونده مورفي مونه راځي، نو له دي امله دا د پسي ځاينيو حالت بللی شو.

په څلورم کي څخه، سره، .. کي، باندي، پوري، ته ... پسي ځاينيو دي او، له، تر، په، پر، و ... د پسي ځاينيو اړونده مورفي مونه دي.

څنگه کړی شو دا روښايو؟

د تکيه اړ نومځاينيو په بنسټ

۱ - پسي تکيه اړ: مي، مو، دي، يي: دا پسي تکيه اړ نومځاينيو د يوه نوموي پسي راځي

۲ - د مخه تکيه اړ: را، در، ور : دا د مخه تکيه اړ نومځاينيو د يوه پسي ځاينيو او يواځي د پسي ځاينيو د مخه راځي، نو له دي امله د پسي ځاينيو حالت يي بولم.

و ۱ ته - دا پسي تکيه اړ يا اينکلينيکي نومځاينيو دري حالتونه لري يا دري حالتونو کي راځي يا جوړوي:

۱۱ - دانومځاينيو، چي نومويونو پسي راځي، که د مخه نومځاينيو يي د پرېکروني په حالت کي وي، نو پخپله دا پسي نومځاينيو يي کړونی دی.

بېلگه: کتاب مي واخسته. دلته کتاب پرېکروني دی او مي کړونی. يا

سپين يي وواهه.

۲ ۱ - سپين يې وهې. دله سپين کړونى دى او ،، يې،، پرېکړونى دى.

دا د اوس مهال له هغه کړنو يېونو سره راځي، پرېکړونى نه لري.

۳ ۱ - که د دې نومځايڼيو د مخه نوموى د دې نومځايڼيو پسي د يوه خوي سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دى.

کتاب مي سره پوښونه لري.

و ۲ ته -

۱ ۲ - دا نومځايڼيو که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوريز کړنو يېونه دي، چې و مور ته د دې اوس موخي له امله دا همدومره بسيا کوى. لکه: راوړم، دروړم او نور

۲ ۲ - که دا نومځايڼيو د پسيځايڼيو د مخه راشي، نو دا له دې امله د پسيځايڼيو حالت دى او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پورې، باندې، کې، ...).

گورو دا دلته يواځې له پسيځايڼيو څخه د مخه راځي.

که غواړئ داسې هم کړئ شي، چې ووايو:

پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکو يا کړونى او نه کړونى حالتونه، چې دا لومړى يې کړونى او پسي درې يې نه کړونى حالتونه وېلو. دنورې روښانتيا لپاره پوره ليکنې په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړين څه وښوول، خو اوس اندونه، گوتنيونې، سمونونه او وړانديزونه سره گډ کړو.

ما د دې ليکنې سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د حالتونو په هکله ليکنو ته پايټکى (د پاى ټکى) کښېښود. تاسو ټول دې راته بريالي وى.

د پښتو حالتونو د ستونځو بيو بر يا

څنگه دې لاس ته راوړنې ته بريالى شوم؟

دېر خوښ يم او باور وکړئ، چې ورته پام مي شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د دېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مي خوب کډه وکړه. د ما دېر څه، چې څه مي کړي يا څه بايد وکړم، د شپې په چرت يا د شپې په فکر

گرنجولو- مه راپورې خاندی، دا تکیه کلام لکه چې کارول کیري- کې را پیدا کیري. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه یوه اړیینه یادونه وکړم.

اړیینه یادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه یم او بل د لیونتوب یا د زورواکوال گومان مې هم په ځان نه راځي. دا باید روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپیدا اند چا په پوهنیزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې باید سم وگڼل شي او که داسې وي، نو بیا مور ټولو ته د دې بریا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د مور ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنیزه څېړنو په بنسټ یې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بیا به هم دا هڅول د ما بریا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم یا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خیر یم، هغه به هم رامیدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بریا په څرگندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو یو کتاب برابر اوه.

دې بریا ته مې نو څنگه لار ومینده؟

--- د حالتونو په څېړنو مې پیل وکړ، چې د ما په لومړنیو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې یې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه نه لروده. بیا مې ځنو ملگرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولار یا کروني حالت) او اوبلیکوس (پروت یا نه کړون ی حالت) حالتونه دي.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د یوه ځوان د م ک ملگري لیکنه یا ماته په کمنت ولیکل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نومویونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت یو مورفیم وي او خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دا له، په، پر، او.... هم باید د کوم حالت یا حالتونو مورفیمونه وي او پرته له نومویونو څخه به خپلواکه پوهېدنه ونه لري. گومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اینکلیتیکی حالت (پسي تکیه اړ حالت) سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتیا ځکه نه شوه راوستلی چې دې پسي او د مخه تکیه اړ نومځایینوي هم ورسره مل څېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځایینوو را، در، ور چې پروکلیتیکی

یا د مخه تکیه اړ نومخاینوی دی، پر مرسته باندې دا فکر پیدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه، د، د حالتونو مورفیمونه دي او دا د (را، در، وړ) (څخه، سره، کره، ته، پورې، کې او نور) کارونې له امله بیا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پیدا شو، چې پښتو نو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کلینیکي (تکیه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکلینیکي (پسي تکیه اړ) او پروکلینیکي (د مخه تکیه اړ) نومخاینوي لري، نو دې پای ته راوړسېدم.

د دوه حالتونو کړونې او نه کړونو څخه بیا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا بریاوې هم لوي څښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتو پوهان یې وایي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا یواځې د حالتونو اړونده مورفیمونه دي، چې پرته له، نوموړیونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه میندني چې دي، له نوم څخه یې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو باید پام شوی وي.

یوه غوره خبره داده، چې د مور تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کولو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسمیت کې دننه شوه او بیا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - قانوني شوه، نو دا د یوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بیا بیا ستایم.

پرتله کونه

له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پیل کوم، د اړتیا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو مخ ته کيږدم:

دمورزیات یا نږدې ټول لیکونکي اولیکوالان ژبپوهان د شیانو یوله بل سره پرتله کونه او په همدې ډول یې د پرتله کونې خویو جگېدنه په ،، تر،، کوي. مور،، تر،، پوره څپرلې، چې څه شی او څنگه کارول کيږي.

لومړی: رمورلیکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کيږي یعنې

سپین تر شین(هغې هغه، هغوي، تا، تاسو، ما، مور) (ډېر - ، خورا -) بنکلی دی.

دویم: په پیداېښتي ډول یې، چې د مور هیوادوال په بیلابیلو ځایونو کې کاروي:

هغه د ،، له ... څخه ،، سره پرتله کيږي.

پوښتنه : له دوي، تاسو... او ... څخه کوم ښکلی دی؟
 سپين له شين (هغې هغه، هغوي، تا، تاسو، ما، مور) څخه ښکلی (ډېر - ، خورا -) دی.
 دريم: سپين (را، وړ، در) څخه ښکلی (ډېر - ، خورا -) دی.
 په پورته ليکنه کې دا د ،، وړ څخه،، په ځای ځني لیکوالان کله کله ،، تر يا نوره ،، ليکي
 يعنې:

که پوښتنه وشي، چې له سپين اوشين څخه کوم ښکلی دی اوسپين وړ څخه ښکلی وي،
 نو وايو: سپين تر شين ښکلی دی. دلته ،، تر څخه،، نه وايو.
 تر د هغه مهال، ځای اويوه څه د پای په نڅېبه کوني سره يعنې ،، تر... پوري،، سره توپير
 لري.

گورو چې دا پورته ،، تر يا تري،، د ،، وړ څخه،، په ځای راغلی.
 موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چې موخه وړ څخه د ... پای وي، نه کيږي، دا په دې
 مانا چې په لاندې کې ،، تر،،
 سپين تر (ما، هغه، تاسو او ...) ښکلی (ډېر -، خورا -) ښکلی دی، ناسم دی.

يادونه: يعنې دا ،، تر،، هغه اړیکوی نه دی، دا له يوڅه يا چا يا شي څخه ښکلی دی، چې
 زيات کسان يې ليکي: ترې ښکلی.... چې دا ترې هغه د ،، وړ څخه ،، په موخه يا مانا
 دی.

لنډ بيا

پرتله کونه يا نسبت:

مور په پښتوگي نسبت ته څه وايو؟

(څه ووايو سم نه دی، ځکه دا مورنه وايو، دا څه ورته ويلکيږي، دی. له دې امله: څه
 وايو، دی).

يادونه: د مور ځني ادبيان ليکي، چې: پرتلنه دا ناسمه ده، ځکه چې دا پر تله کول دي، له
 دې امله پر تله کونه او نه پر تلل. چې بيا به پرتلنه وي.

پرتله کونه: پرتله کونه په خټه کې داسې دي: سپين و تور ته ستر دی. دا پرتله-کونه د ،،

ته ،، له پسي-ځاينوي کيږي

دلته هم شيان سره پرتله کيږي

دا چې نسبت پښتو نه دی، نو کارونه يې کيدی شي له عربي څخه بل ډول وي، خومور يې
 هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه په عربي خو مور ډېر نه پوهيږو.

په گڼونو کې لويوالی، کوچنيوالی او برابروالی سره پرتله کيږي.

۲ نسبت و ۴ (ته) کوچني (دی)

په کسانو يا شيانو کې، لويوالی، ښکلا، پلنوالی، ...

کسان یا شیان:

الف نسبت وب (ته) بنکلی (جگ، پلن، ...) دی.

تناسب: گنونو کی:

د دوه گنونو پرتله کونه که داسی وی، لکه د **نورودوه** گنونو، نو وایو:
۲ نسبت ۴ متناسب ۳ نسبت ۶ ته
یا یی اندول ۲ پر ۳ برابر دي له ۳ پر ۶ سره. یا دا لاندی
دوه و ۴ ته داسی دی یا برابر دي لکه ۳ و ۶ ته

نسبت به نو په پښتوڅه وی؟

په گنونو کی پرتله کونه:

۲ و ۵ ته کوچنی دي

کسانو یا شیانو کی

سپین و شین ته بنکلی (جگ، ...) دی

د ننگرهار انگور د کابل و انگورو ته ځواړه (تروه، ستر...) دي
نوگورو، چې د عربي، نسبت، د پښتو، و...ته، سره اندول دی.

تناسب به نویه پښتو څه وی؟

۲ و ۴ ته داسی دي لکه ۳ و ۶ ته

یعنی ۲ په ۳ برابر دي د ۳ پر ۶ سره.

سپین و شین ته داسی جگ (بنکلی، ...) دی لکه برگ و خرته.

په پورته کی نوتناسب د برابر په مانا دی

یا داسی هم وایو چې:

سپین و شین ته په جگوالی کی داسی ځان نیسی، لکه برگ و خرته.
گورو چې دلته تناسب ته د پښتو اندول، ځان نیونه، کیدی شي.

که شمیر پوهنی ته پام وکړو، نومتناسب د برابر په پوهی دنه راځي.

الف و به ته داسی جگ دی، لکه پ و ت ته

یا

الف و ب ته برابر جگ دی لکه پ و ت ته.

تناسب داسی هم لیکو.

$$a/b = c/d$$

پخوا موداسي هم ليکه:

$$a:b::c:d$$

گومان مي دی انگرېزي کي يې اوس هم داسې ليکي.

لاس ته راوړنه: گورو، چي پرتله کونه د،، تر،، سره نه کيږي.

بيا: سپين و شين ته بنکلی دي يا

سپين له شين څخه بنکلی دی.

ناسم: سپين تر شين بنکلی دي.

خو سمي پرتله کوني له پاره ليکو، چي : سپين و شين ته بنکلی دی يا سپين له شين څخه بنکلی دی.

نو د،، تر،، سره پرتله کونه نه شي کيږي.

Adjektiv mit Postposition

خويويونه د پسي ځاينيو و سره:

و .. ته چمتو پاتي کيدل: ته و څه ته تر اوسه پوري چمتو نه يې. يا: ته د څه لپاره تر اوسه پوري چمتو نه يې؟

د واده لپاره

ته وڅه ته چمتو نه يې

و واده ته.

پر څه باندي قهرېدل: پر چا باندي هيڅ وخت نه شي قهرېدلی؟ د ما پر بچيانو باندي.

و څه ته چمتو کيدل: هغه و څه ته توانمند نه دی؟ و کار کولو ته.

Nomengefüge

نظم ته راوړل يا سمول: دا بيرته و نظم ته راوله! يا سم كره! دا بيرته و نظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هيله ده، چي ما ارام پرېږده.

و پای ته لار شه: هرڅه يو وخت و پای ته ځي.

يو پوستپوزېشن هيڅ وخت يواځي نه وي. تر لږو ځانگړو پورې دا (يعني پ) د يوه نسبتې وى پسې راځي.

هم د ليكلووي، خو له يوپخوا څخه يي زه په هغه گرامري پوهېدنه نه پوهيدم، نولومړى مې بايد ځان ورباندې پوه كړى وى، بيا مې هر گرامري نوم بايد د پيژند سره څيرلى وى، چي دا ليكنه بيا نوره هم غزېدله.

دا دې په ياد وي، چي داهم يوه اوږده موضوع ده، چي گران ژبپوهان پرې پوهيږي؟

Postpositionen پسې ځاينوي

يادونه: په الماني ژبه كې پر پېوزېشنونه شته يا ډېر دي، خو پښتو پر پېوزېشنونه نه لري، د پښتو ژبه يواځي پوستپوزېشنونه لري او د الماني پر پېوزېشنونه كه په پښتو وژباړل شو، نو ټول يي پوستپوزېشنونه دي.

-- د نوم/شينووم اخوا يا له نوم/شينووم څخه لري كي دنه :

بېلگه: له سينغاري څخه اخوا هغه کوچنى وچه (ټاپو) ليدلى شوه. له جلال اباد څخه لري.

-- له نومځاينوي سره:

بېلگه: ځمري نن له ما كره شپه كوي. ځمري نن له ماسره دى

-- له خوينووم او نوم/شينووم څخه د مخه:

بېلگه: هغه د پستو، سرو شگو له منځ څخه و اوبو ته وځغليد.

له ادورب سره:

بېلگه: هغه د شاله خوا څخه غونډوسکه تر منځگړدی پورې غورځوي.

اړیکویونه په نخبه کوي:

- یو ځای (دباندي، لاندي)

- یو وخت (څخه، ترڅ یا منځ)

- یو ډول او رقم (ټیک او ټیک...).

-یو لامل (سره (سره له دي)، امله)

د حالتونو و روښانونو ته د مخه غوره پیلیدونې:

له تکرار سره مه تنگېږي!

۱ – نومځاینيوي: په انگریزي او الماني د نومځاینيوو بڼه بدلېږي او د بڼه بدلېدنې سره یو حالت په گوته کوي، په پښتو کې بڼه بدلېدنه نه شته، خو د دې پرځای باندي د کړوني نومځاینيوي سره یا حالت بدلون سره د ،،ما،، ومخ ته یو اړونده مورفيم ورزیاتېږي، چې هغه د ،، ما ،، سره یوه د هغه حالت نومځاینيوی جوړوي یا د هغه پوهېدنه بدلون یا د هغې پوهېدنه د حالت اړوند بدلوي یا له حالت سره برابروي. پسي راځي. ښايي اړتیا ورتهنه وي وروسته راغلي.

که نومونه یو له بل سره یو گډوله نوم جوړ کړي، نو دا یو بې مختري او دا بل بې پسي – یاو وروستری دی، خو دا سې څه په مختري کې نه گورم، لکه وروسترو کې، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د ورسره راغلي خوی یا نوم یا له بل کوم وي سره د هغه پوهېدنه بدلوي

هغه ډېرې له پښتو سر د مور ستونځې او که د پښتو ستونځې په حالتونو کې دي. پر حالتونو باندي مو خبرې کړي یا به دلته له دې څخه وروسته په وغږېږو. اوس یواځې داستونځې، چې ولي دي، دا لږ روښانه کوو

په نورو ژبو یا چې زه پرې پوهېږم، الماني او انگریزي کې د کړنویونو، خویویونو او د نومځاینيو بڼه بدلېږي. په پښتو کې پرته له کړنویونو د دې نورو دوه وو دنومویونو او خویویونو بڼه نه بدلېږي، نو باید پدې پښتني داسې یو بل ژبنیز یا ژبلاریز څه وي، چې ځان د هغه حالت سره برابر کړي، چې ستونځې همدا پیدا کوي.

۲ - د کړنويونو بڼه بدليري. لکه ځم، لارم، خورم، خوري، ومي خور.

۳ - خويويونه: لرو جگ، تور. دلته هم د نورو ژبو په څير د دي جگيډنه وي، چي هغه پر ډبر، ډبر بڼه، خورا، خورا بڼه او زبنت ډبر باندي کيري.

۴ - د نومځاينيو لپاره هم بايد ژبنيزي لاري وي، چي د هغو په مرسته نومويونه د حالت سره برابر شي.

په انگرېزي او الماني کبني د حالتونو اړوند، چي هغه يي حالتياکونکي دي، د نومځاينيو بدلېډنه يا بڼه بدلېډنه او که غواړي گردان داسي دي:

I, me; may und deutsch: Ich, mein, mir, mich

و دي ته به په حالتڅيرنو کي فکر وکړو، چي دا نومويونو بڼه بدلون يا په پښتو کبني يي هغه انډول هم په حالتونو کبني څنگه راځي.

-- د مورفيمونو پيژند او ونډه يي د نومځاينيو پوهيډنه، چي و نومځاينيو ته حالت اړونده پوهيډنه ورکوي:

دا مورفي مونه دي، چي خپلواکه پوهيډنه نه لري او د نومويونو سره يوځاي د هغوي پوهيډنه د حالت سره اړوند بدلوي. د خاوندوالي لپاره دا مورفي م، د، دي او د داتيو يا د پسيځاينيو حالت دي، چي هغوي سره مورفي مونه، چي دا هم خپلواکه پوهيډنه نه لري او دي حالت سره د نومځاينيو دنده جوړوي او دا دي: له، په، پر، تر، و دما و فکر ته نور نه راځي، گران لوستونکي دي ورته فکر وکړي.

هغه ژبنيز توکي يا ويونه چي د حالتونو لپاره خوراغوره يا بنسټيز دي، هغه پسيځاينيو دي.

پسيځاينيو Postposition يا اړيکويونه

پيلياډونه: له دي ځايه د مور لپاره يا د پښتو ژبي لپاره هغه غوره برخه له دي امله پيليري، چي ما تراوسه پوري داسي د دي اړيکويون يا داسي بڼي ليکني د خپرونو له لاري هم ونه ليدې. دا چي دا د ځاي، مهال، نومونو او شيانو په منځ کي د اړيکو څرنگوالي باندي خبري کوي، نو له دي امله اړيکويونه هم.

يادونه: باور و کړی، چې دا ټول کار ما د ،، تر ،، په خپلو پولو کې د رابندولو له امله وکه، چې یواځې او یواځې د مهال، ځای او ... پاي په گوته کولوله پاره راځي اونور يې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبي د ټولولاروسره مخامخ.

پسې ځاینيوي: د بنوونځي په ژبلا ريزو ادبياتو کې اړیکو یونه يا پسې ويیونه هم بلل کيږي، یو ويیدول دی، چې یو رابند ټولگی جوړوي او د منځپانگ وي او په گرامري نښونو کې ځاینيوی شوی. پسې ځاینيوي په قانونمندی کې د یوه نومويونو گروپ يا ډله غواړي او له دې سره یو حالت لیدور په نڅښه کوي. دا چې پر نومويينو پسې ځای نیوی راځي، له همدې امله پسې ځاینيوی هم بلل کيږي او

دا یوه ډله ده، چې ځایيز، وختيز، څنگه والي، راتلونکی، سره له دې، اړيبنوالی پوهېدنې لېږدوي يا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي.

د دې لپاره چې دا غوره موضوع بريالی و مخ ته بوزو، اړيبنه بولم دا د یوه لښتکي له لارڅخه روښانه کړم:

۱ -نوموييونه	۲ - حالت د اړوند مورفيم سره نوموييونه	۳ اینکلی-تی کي نومويون	۴ -پسې ځاینيوي	۵ - اړونده غونډلي او پروت لښتکی
زه ، هغه	له ما، له تا، له هغه...	را، در، ور	څخه، سره، کره	ځم، ځي ۱
سپين	په کور	---=---	کي	دی ۲
کتاب	پر مېز	را، در، ور	باندي، پوري	ایښي ۳
ما	و سپين	را، در، ور	ته	وويل ۴

ته	تر کور	را ...	پورې	لارې	۵
----	--------	--------	------	------	---

يادونې ۱: له ما څخه هرو مرو کېدې شي ډېر پسي ځاينيوې پاتې وي، خو هغه ستاسو دنده ده. لار روښانه ده.

يادونه ۲

-- که ولرو (۱ ، ب) نو اولار لښتکې ورکوي او ب پروت لښتکې

-- (۳ ، ۱) او (۴ ، ۱) داسې هم ليکلې شو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، کې باندي، ته، پورې او نور؟)

روښانونه:

د ښه روښانې يا رڼې روښانونې لپاره داسې و مخ ته ځو:

يو: (۳ ، ۱) او (۴ ، ۱) داسې د (۵ ، ۱) غونډله جوړوي، چې د (۴ ، ۱) له يوه پسي ځاينيوې څخه نه شو تېرېدلی (حذف)

دوه: د ۳ - په مرسته مو د مخه ليکنو کې ۲ - روښانه کړي وو او له دې لارې

درې: له (۴ ، ۱) څخه (۲ ، ۱) ټيک يا سيده لاس ته راځي. په دې پوهېدنه، چې که په (۴ ، ۱) کې هر پسي ځاينيوې ولرو، سملاسي ورڅخه همغه د اړوند مورفيم سره يوځای په (۲ ، ۱) کې نومويونه راکوي.

--- که دا د حالت اړونده مورفيمونه او دا اړونده نومويونه يوځای حالت اړونده نومويونه وپولو، خو گومان مې دی، کومه تېروتنه يا ناسمون به ځان پسي ونه لري.

څلور: همداسې که له دوه کوم د اړونده مورفيم سره اړونده نوموي ولرو، نو سملاسي پوهېږو، چې

د ۴ - کوم پسي ځاينيوې يې اړوند دی.

--که ولرو (۴ -، ۳) نو دلته ور څخه ،، باندې،، او همداسې ،، پورې،،
پوهېږو.

نو که پسي ځاينيوى (۴ -، ۵) ولرو اړونده نوموى د اړونده مورفيم سره (۲ -
، ۵).

که ولر (۲ -، ۳)، نو سملاس ورڅخه (۴ -، ۳) پوهېږو.

او همداسې نور

که د يوه ژبني ويى يا توکي يا مورفيم هغه د کارونځاى او پر هغه باندې
پوهېدنه چې درته روښانه شي، بيا له هغو څخه په غونډلجوړونه کې ناسمون
نه راځي، دا دمور ستونځي په دې حالتونو کې سره اوبى کيږي.

پسي ځاينيوى:

۱ - د خاوندوالي حالت لپاره دا دي: لپاره ، لخوا. (د مخه ؟؟) و ماته نور دما و فکر ته نه
راځي، خو که په دې حالت کې له ،، د ما،، پسي نوم يا نومځاينيوى را شي، نو بيا
پسي ځاينيوى نه شته.

۲ - د داتيو يا د پسي ځاينيوو حالت لپاره: څخه، سره، کره، پسي، ته ، کښي، باندې، پورې،
دمخه (؟)....

لاندي شيان شته دى:

خاوندوالي شي، داتيو شى، **خاوندوالي شى**، اړيکويز شى.

خاوندوالي شي (گرامري دويم څنگه والى يا پېر)

پوښتنه: د چا؟ د څه؟

بېلگه: ژونديو د مرو دعا وکړه.

ژونديو د چا دعا وکړه؟ هغوي د مرو دعا وکړه.

يادونه: دا څنگه والی (پېر يا حالت): مورن اوس په دې توانېدلي يو، چې حالتونه په پښتو کي ومومو

داتيوښی (دريم څنگه والی يا پېر) يا د پسيځاينيو وښی

پوښتنه: له چا، له څه؟ (سره، څخه، کره)، وچا، وڅه؟ (ته)، په چا، په څه؟ (کښې)، پر چا، پر څه (باندې) ..... هيله ده، چې د نورو په ميندلو کښې به مرسته وکړی.

يادونه: دلته د خبرو ډېر څه شته او هغه، د ما نوې موندنو، کي ښه روښانه شوي.

قلم و ملگري ته ورکوم.

قلم وچا ته ورکوي؟

و ملگري ته.

قلم له ما سره دی.

قلم له چا سره دی؟

له ما سره.

قلم له سپين څخه اخلم.

قلم له چا څخه اخلي؟

له سپين څخه.

نن له سپين کره وم.

نن له چا کره وم؟

له سپين کره.

يادونه: دې ته په چا، په څه؟ او پرچا او پرڅه؟ هم ورزشات کړی او همداسې وچا، وڅه؟

دلته څه نور هم د ويلو شته، چې دا به بيا ورزشات کړم.

دا لاندې د پښتو په پرې کړوني او د خاوندوالي حالت کي راځي،

پوښتنه: څوک، چا، څه (شى)؟

بېلگه: هغه مي وواهه.

نن د ما ملگري گورم.

هغه و چا ته دوه موټر ورکوي؟

هغه دا وما ته راکوي.

هغه نن څوک گوري؟

هغه نن دما ملگري گوري.

نن د ما ملگري گورم.

Das Prädikat پرېديکات يا غونډالوينا

پرېديکات وايي، چې دا شى څه کوي يا يې په تېر وخت کې څه وکړه. د پرېديکات پسي د پوښتنې سره پوښتي: دا شى څه کوي؟ سړى يوه برخيزه او دوه برخيزه پرېديکات سره توپيروي. په لومړۍ بېلگه کې پرېديکات بېديري دي. سړى پوښتي: هلک څه کوي؟ په يو دوه برخيز پرېديکات کې يوه دوه برخي شوى پرېديکات مخ ته لرو، که په غونډاله کې له يوه پرېديکات ډېر وي. په لاندې غونډاله کې دوه برخيز پرېديکات خوندي دي:

- هلک بېديري

- نن غرمه هلک بېده شو.

په دې غونډاله کې پرېديکات دي: هلک بېده شو. که پرېديکات برخي ويونه رابند کړي پاراغونډ کړي يا په غيږ کې ونيسي، چې هغه پرېديکات اړوند نه دي، نو سړى د پرېديکات غيږ يا غونډال نوکانو غږيزي.

د پوښتنې سره ،، دا شى څه کوي؟،، کړى شي ته پرېديکات وټاکي. ته دلته د پرېديکات ټاکنو لپاره يو جوړه غونډالي ميمي.

- په شيبو شېبو وريري. پوښتنه: دا څه کوي؟ پرېديکات: وريري.

- ما له ځمکلاندې څخه کتابونه راوړل. پوښتنه: ما څه وکړل؟ پرېډيکات: (...) راوړل.

- دوي په جگ غږ خاندې. پوښتنه: دوي څه کوي؟ پرېډيکات: (...) خاندې

خاوندولي- ، داتيو شی

شيان پوره کېدونکي غونډالغري دي او کېدی شي له ډېرو ويونو جوړ وي. په يوهغونډاله کې کېدی شي، ډېر شيان خوندي وي. دا کېدی شي په بېلا بېلو گرامري يا ژبلاريزه څنگه والي يا حالتونو کې وي او داسې د خاوندوالي شی، داتيو شی يا خاوندوالي شی په څېر وي. ته د شيانو پوښتنه کوي، چې ته د ژبلاريزو حالتونو يا څنگه والو پوښتنه وکړي:

- خاوندوالي شی : د چا؟، د څه؟

- داتيو: له چا؟، له څه؟ وچا؟، وڅه؟، په چا؟، په څه؟، پرچا؟، پرڅه؟... او داسې نور

دلته هم مور دتا لپاره يو څو بېلگې چمتو کړي. دا شيان داسې د غونډالغرو په څېر تاکي:

زه د بنکلو کلونو ياد لرم. پوښتنه : د څه ياد لرم؟ خاوندوالی: د بنکلو کلونو.

- سپين و ځمري ته يوه سپينه پياله سوغات ورکوي. پوښتنه: څوک يا څه سپين و ځمري ته سوغات ورکوي؟ نومز شی: يوه سپينه پياله.

- زه د ما له ملگرو سره مرسته کوم.

پوښتنه: زه له چا سره مرسته کوم؟ داتيو شی: د ما له ملگرو سره.

Das Postpositionalobjekt اړيکويز شی

اړيکويز شی يو شی دی، چې د اړيکوي له لارې، يوه مخويي سره تړلی وي. د نورو شيانو بل ډول کړی شي اړيکوی (يا اړيکگر) په خاوندوالي، داتيو څنگه والي کې وي. دا اړيکوييز شی کړی شي د دي پوښتنو سره وتاکل شي.، د چا، د څه، وچا/ وڅه ...او داسې نور

اړيکويي شی د اړيکويي له مخې پېژندل کيږي. د بېلگې په توگه په لاندې غونډله کې: زه د ما له ورور سره ولمنځتون ته ځم.

د اړیکوي د شي پسي پوښتنه داسي ده: زه له چا سره ولمنځتون ته ځم؟

د اړیکوي شي لپاره نورې بېلگې:

زه دما و ملگري ته درېږم. زه وچا ته درېږم؟ د ما و ملگري ته.

هوگی د زړه له کومي د هغي په سیتار لوبې کوي. هوگی په څه باندې د زړه له کومي لوبې کوي؟ د هغي په سیتار باندې.

Das Postpositionalobjekt

اړیکویز شی یا پسي ځاینیوي شی:

دا لاندې غوندالي، چې ما لیکلي وې، تر هغي پورې مې دا پښتو حالتونه نه پېژندل، پام وکړی، چې دا لاندې غوندالي کله د پښتو یوه او کله به بل حالت کښي وي، مننه.

پوښتنه: له چا یا څه سره؟ د څه په هکله؟ پر څه - یا پرچا باندې؟ په چا- یا په څه کې؟ و چا یا وڅه ته؟ تر چا یا څه پورې؟ (اړیکوي سره پوښتنه)

بېلگه: ښوونکي له زدکونکو سره د کار په هکله خبرې وکړې. ښوونکي له چاسره خبرې وکړې؟ ښوونکي له زدکونکو سره خبرې وکړې.

پر څه هکله باندې (له څه شي څخه) ښوونکي خبرې وکړې؟

ښوونکي د کار پر هکله بادي خبرې وکړې.

په خنو څنگه والو کې روښانه نه ده توپیر کړي، چې ایا یو خپلواک غوندالغری (اړیکویز شی) یا یو ورزیاتونه (اړیکویز اتریبوت) مخ ته پروت دی.

د گومان په څنگه والي یا حالت کې دواړه شونتیاوې شته.

Adverbiale Bestimmungen ادوربال ټاکنې

ادوربال ټاکنې هم د غوندالپوره کونو سره سر او کار لري. هغه د کړنو ټیک څنگه ولي روښانه کوي. لاندې ادوربالټاکنې سره بېلوو:

-- د ځای ادوربالټاکنې (لوکال) روښانه کوي، چې څه پېښیږي. د دې پوښتنه د ،، چېرته، ، ، وکومځای ته، ، یا ،، له کوم ځای څخه؟ سره کيږي.

-- د وخت ادوربال ټاکنې (تمپورال) روښانه کوي ، چې کله څه پېښېږي. د دې پوښتنه د ،، کله؟، ، ،، څومره اړد وخت،؟ يا ،، څومره زيات،؟

-- د ډول او څېر ادوربال ټاکنې (مودال) روښانه کوي، چې يو څه څنگه شوي وي. د دې پوښتنه ده، چې څنگه.

-- د لامل ادوربالټاکنې (کاوزال) وايي، ولې يو څه پېښ شوي دي. د د پ، شتون ويونو سره پوښتنه کوي، چې ولې او له څه امله.

سره له دې چې ادوربالټاکنې او اړيکوييز شيان ورته کېدې شي، خو سړی کړی شي د پوښتنويونو په مرسته يو له بل توپير کړي، لکه ولې يو څه پېښ شوي دي.

د ادوربالټاکنو د ټاکل لپاره يې بېلگه.

-- ځمړی د خرابې هوا له امله ښه خوږه نه دی. پوښتنه : ولې ځمړی ښه خوږه نه دی؟ کاوزال ادوربال: د خرابې هوا له امله.

-- غوټی او ځمړی د اوبو و غاړې ته تللي. پوښتنه: غوټی او ځمړی چېرته تللي؟ لوکال ادوربال. د اوبو و غاړې ته.

-- هغه له (زورند) ټيټ سر سره کورته راغی. پوښتنه: هغه څنگه کور ته راغی؟ د (زورند) ټيټ سر سره.

-- زه نن سینما کې يم. پوښتنه: زه کله سینما کې وم. تمپورال ادوربال: نن.

اتريبوت د غونډالغري برخې په څېر

اتريبوت خپلواکه غونډالبرخه نه ده. هغه يوې غونډالغري ته زياتونه ده او ځانله ځای نه لري. اتريبوت کېدی شي په بېلابېلو بڼو رامنځ ته شي.

Adjektiv-Attribut خوييز اتريبوت: که يو نوم د اتريبوت له لارې نږدې ټاکل کېدی شي، نو دا خوي وی يو اتريبوت دی. لکه د بېلگې په توگه: کوبښني زدکونکی.

Genitiv-Attribut خاوندوالي اتريبوت: دا اتريبوت يو د خاوندوالي او اړوندوالي يو څه ته ښايي او له دې سره د خاوندوالي په حالت کې دی: د زدکونکي قلم.

و دې لاندې ته يادونه:

مورن په پښتو کې مخځاينیوی نه لرو، نو دا لاندې غونډالي به د څه وي؟ فکر ورته وکړی.

Präpositionales Attribut اړیکويز اتریوت:

دا اتریوت که اړیکويز شی له یو اړیکوي سره تړل کيږي لکه د بېلگې په توگه:
زدکوونکي له تورو بوتانو سره.

ادوربال اتریوت: دا ادوربال اتریوت له یوه ادورب څخه جوړ دي، دا یوه ویی ته زیاتوالی انځوروي، لکه د بېلگې په توگه: دا هلته پوښتنې ډېرې مرستندوي دي.

Apposition اپوزېشن: یو اپوزېشن و یوه نوم ته یوه ورزیاتونه ده او پخپله هم له یوه نوم انځوريزي یا جوړ دی او د یوې بېلېدنځېبې له لارې سره رابنديږي.

بېلگه: مېرمن هوگې، چې د ښوونځي مدیره ده، ډېره سخته ده.

Konjunktiv und indirekte Rede تړنوی او ناسیده خبرې (وینا؟)

د کړنوونو سره اړوند یوه بله گرامري کاتیگوري داسې په نامه مودوس دی. دا وی یو رېښتینی پیښه، یو امر، مگر یوه غوښتنه هم یا یوه کېدنه یا شونتیا وایي یا افاده کړي. تړنوی د حالتونو لپاره راځي، چې تراوسه رېښتیني، مگر کېدونکي دي. له دې امله دا امکاناتېبه هم بلل کيږي. په ناسیده خبرو (وینا) کې هم یا شرطییزو غوندالو کې، دا کارونه مومي. خو دلته یو څو توپيرونه شته، له کومه لامله، چې تړنوی ۱ او تړنوی ۲ سره باید توپیر شي.

دا لاندې تکرار برېښي، خو نوي څه لري.

Konjunktiv I تړنوی ۱: راتلونکی ۱ په ناسیده خبرو کې پیداکيږي، خو په کره کارونو کې (چاته غږ کول، له چا غوښتل).

-- پلار ویل، چې هغه د دې لپاره وخت نه لري.

-- هغه دې خوښ ژوندی وي! (کره کارونه)

Konjunktiv II تړنوی ۲: دا ته هلته کاروي، چې ته یو څه غواړي، او هم په ناسیده خبرو کې، په شرطی غوندلو او یا په ځانگړې توگه په درنښت جوړو جوړښتونو کې.

-- هغه به غوښتلو، چې که (کاش چې) دا څه گرمه وی. (هیله).

-- کړی شم له تاسو هیله ولرم، چې وما ته یو څه له ځان سره راوړي. (هیله منده یا مؤدبه غوښتنه)

-- که ما د موتړبیولو اجازه لرلی، زه به اوس تللی وی (شرطي غونډله).

(Adjektiv (Eigenschafts-wort) ادورب (خویوی یا صفت)

..... ،، ځنگه ویونه،، خور، شین، بنکلی، ستړی، کوچنی، چټک، برگ (په غوصه).

(Adverb (Umstands-wort) ادورب (ځنگه والي وی)

-- لوکال – یا ځاییز - ادورب: (پو)چېرته، ، کین، هلته، دلته، مخته، هرچېرته یا هرځای، دباندې او نور

-- تمپورال - د وخت ادورب: تل، تراوسه، له هغې، هېڅ (کله)

-- مودال – د ډول(رقم) ادورب: بنایي، په خواشیني، ټیک،، کم، ډېر، کله کله.....

-- کوزال – د لامل ادورب: له دې امله، له دې سره، د دې لپاره

پرونومیال – حالت لپاره ویونه: په دې، ترڅ، داسې چې، (په) څه باندې

ناتاکلي پيژند نخبه (د نر-بنځي والي لپاره): یو، یوه

(Diphthong (Zweilaut) دوه غریز: یو دوه غریز له دوه بېلابېلو غبرلرونکو څخه لکه یو، دوه، بیا او نور.

(Imperativ (Befehlsform) امر بڼه: کښېنه! ولوله! وخوره! چپ اوسه! ځان بدل کړه!

(Indikativ (Wirklichkeits-form) رېښتین بڼه: نړۍ بنکلي ده. انسانان مري.

(Interjektion (Empfindungs-wort) احساساتويي: ای، او هو ، وی، پوو.

کېدی شي څه تکرار وي، خو هر تکرار کښې څه نوي څه هم میدنل کيږي او ترې تېرېدنه و ماته څه ستونځمنه برېښي. په بڅښنه.

رکتوس او اوبلیکوس یا ولاړ او پراته حالتونه.

پیل یادونه: ما په دېرواره حالتونه لیکلي، هغه هم په دې د پښتو حالتونو کې خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني څخه توپیر لري. ما پخپله دېرې لیکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې حالتونه وڅیړو:

په پښتو کې دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او اوبلیکوس

Ca|sus rec|tus، د رکتوس – ، کرونۍ - یا ولاړ حالات

ويي پيژند: (ژبنيز نوميز Nominativ ولاړ... (دا چې پښتو اېرگاتيو ژبه ده، نو نوميز حالت نه لري او دا په پښتو کې کرونۍ حالت دی)) کرونۍ حالت کلیمې سرچینه: لاتین “casus rectus” ،، نېغ، ولاړ حالت یا څنگه والی یا بنه يي کرونۍ حالت، ، همغه پوهنيز يوناني “ptōsis orthē” مخ ته لرو.:

مخامخ ويي يي Casus obliquus اوبلیکوس حالت دی. کرونۍ حالت رېکتوس حالت دی: دا کرونۍ حالت دی، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ويل کيږي.

— په بنسټيزه توگه و دې ته مخامخ يا برعکس او دې نورو حالتونو ته کاسوس اوبلیکوس دی، چې څنگيز، ننوتی، پروت، ... حالت دي، .

(Caus obliquus (Deutsch) اوبلیک څنگه والی:

ويی تربپوهې دنه/ پيژند:

۱ – ژبنيز: نه ولاړ -، پروت -، ننوتی - ، وتلی او يا کورن څنگه والی (حالت). له دې امله به بسيا وکړي، که نه کرونۍ حالت يي وپولو.

اوبلیکوس نه کرونۍ حالت يا پروت څنگه والي دا لاندي څنگه والي خوندي لري:

بلواک څنگه والی: جينيتيو، داتيو، ابلاتيو او دا اوس هم غريزد کلیمې بنسټ: له لاتينبلواک حالت يا – څنگه والی، چې يوناني تربپوهې دنه يي هم همدا ده بلواک کازوس، اوبلیک کازوس، ناولار، زورند يه پروت څنگه والی.

۱ – کازوس اوبلیک جينيتيو، داتيو دي. دا مي په بل ځای کې څيړلي، چې په پښتو کې نور څنگه والي هم شته، لوريز، .. د پوره څرگندوني لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته ځو:

یادونه: که دا لاندې بیا هم راغلي وي، لوستل یې بد نه دي.

Enklitische Pronomina اینکلیتیکی نومخاینیوي.

د مخه تکیه اړ - یا اینکلیتیکی نومخاینیوي یوه کیدنه لري، چې له یوه کرنوي سره ورزیات یا ورسره ونښلي یا ورسره ويلي شي. کرنوی + ځانیز پسي تری. ډېر زیات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په ډېرو لیکنیزه ژبه کې تری ډډه کیري یا دا د کرنوي سره یوځای په یو بل کې سره وېلي یا ولې شوي، چې یو نوی ويی منځ ته راوړي چې د دې ترنې سره پرېپوهېدنه هم پوره کوي.

د بېلگې په توگه: اینکلیتیکی نومخاینیوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کرنوي سر ورزیات شي.

یادونه: و به گورو، چې له دې نومخاینیو سره هم حالتوه روښانه یا بنوولکېدی شي. دا دې د حالتونو په برخه کې وکتل شي.

گډوله کونه

– کرنويي + ځانیز پسي تری په وینیزه او لیکنیزه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

– ځانیز مختري نومخاینیوي یا اینکلیتیکی نومخاینیوي + کرنوی، چې دا دواړه به لږ و څیړو.

دا نومخاینیوي، نو څنگه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړي عکسونه درته ښایم. که غواړي و تا ته عکسونه ښایم.

دا نسبتې وی و پسي ځاینیوي یا پوستپوزېشن،، ته،، ته یو اوبلیک دی. او د الماني داتیو څنگه والي ته انډول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (چېرته) دنده لري. بیلگه: و کور ته ځم.

پرمیز(حالت) باندې (اړیکوی) د انگورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړیکوی) انگورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړیکوی) و تا(حالت) ته (اړیکوی) دروره.

گورو، چې ټول اړیکویونه پسي ځاینیوي یا پوستپوزېشنونه دي.

دا مي تر اوسه پوري سنترپوز پشونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفي مونه دي، لکه ،د، د خاوندوالي مورفي م.

د اينکليتيکي نومخاينيو څلور دندې:

زه دي، ته مي، هغه مو، دا يي....

دا څلورواړه په يوه گډوله يا لړۍ څنګيزه غونډاله کي

زه دي دلته راوغوښتم، چې ته مي وليدي او هغه مو، چې وليده دا يي وويل:

لوريز نومخاينيو

لوريز نومخاينيو: نومخاينيو را، در، ور يوه لور غوره کوي، نو له دي امله لوريز نومخاينيو.

لرو: - (را، در، ور) (سره، څخه، کره، ته، پوري، کي، باندي، ...)

په پورته کي په لومړي نوکانو کي نومخاينيو دي او په دويم کي اړيکيو نه يا پسي خاينيو دي، چې په نومخاينيو پسي ترلي راځي. دا بيا داسي هم ليکلی شو:

له ما، له تا، له مور، له هغه..... سره (څخه، کره) ، و ما ته، و تا ته، و هغه ته، پر ميز باندي ياپر هغه باندي.... په کور کي

داسي له يوه توري جوړ نومخاينيو شته، مور چې يو څه کوو، په پای کي د هغه کړوني پسي نومخاينيو (انکلي تيکي نومخاينيو بلل کيري) په ليکنه کي يي پيژند شته)) ورزياتوو يا ورسره نښلوو

و پورته ته ډېره اړيښه يادونه: دا له يوه توري جوړ نومخاينيو، چې ما ليکلي، سم نه دي. دا نومخاينيو نه دي. دا د کړنويي بنه بدلون دي. دا لاندي هم همداسي. دا مور د مور په ادبياتو کښي مداسي بللي، خو داسي نه دي.

بي لگي يي: ځم، ځو، ځي، ځي، ځي (د دريم کس ن، ښ يو او ډېرو لپاره). دا پورته د کړنو يوونه بڼه بدلون دي او په پښتو کښي کړنو يوونه بڼه د بدليري.

دا يو ويبيزي يا له يوه ويبي جوړي پوره غونډاله ده: ځه!

له يوه ويې جوړې غونډالې کېدې شي، له کړنويی څخه جوړې وي، لکه همدا پورته. که څوک ووايي چې. ځم. خو دا سمه ويينه يې ده: زه ځم.

پوښتنه: څوک ځي؟

ځواب: زه ځم.

دا پورته راپورته شوي ستونځ له دې لاندې پيژندونو سره اوبی شوي:

— له بلې لور له داسې کړونو سره در، در، وړ نومځايڼويي مخ ته تړل کيږي او کړنويي پسي هممهال دا د -م، -ي، -ی او نور هم تړل کيږي او داسې يوووييزې پوره غونډالې جوړوي: درځم، راځي، ورځم او نور. دا به د روستارو او مختار او - مشوره. څنگه ونوموو، خو دا هم پسي تړلي دي، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري او نه د ورسره تړلي له لارې کومه پوهېدنه غوره کوي، خو هغه د پسي تړلي پوهېدنه غزوي. دا لوريز نومځايڼويي، کړنويي سره د مخه تړلي او پسي تړلي يې دا اېنکلييکتيکي نومځای نيوي دا يوه کړنويي او دوه وو نومځايڼويو سره په گډه يوه يووييزه غونډاله جوړوي.

يادونه: په دې هکله مې - د ما نوې ميندني کې- هم پوره ليکنه شته

Ablativ (Deutsch) ابلاټيو يا بي‌لي‌دنه

ويي پيژند: لاتين ژبلار: ابلاټيو د پرېديکات نږدې پيژندني ټاکلو په چوپړ کې دي. دا حالتونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کيږي. دا داسې کارول کيږي
Ablativus instrumentalis اله ييز ابلاټيو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه ياڅه شي سره،؟،، د څه له لارې څخه،؟،، له چا سره يوځای،؟

Ablativus separativus - د بي‌لي‌دني ابلاټيو: د بي‌لي‌دني ابلاټيو و پوښتنې ته دی، چې: له کومه څخه،؟،، له څه څخه،؟

Ablativus comparationis

د پرتله کوني ابلاټيو له و چا ته يا نسبت و چا ته سره.

ځمري و چا ته جگ دی؟ يا ځمري نسبت و چا ته جگ دی؟

غونډاله پيچلي برېښي، خو ژبلاريز او پوهېدنيزه سمه ده. فکر غواړي.

Ablativus limitationis

د کليمې د رابندونې ابلاتيو رابېلېدنه د پوښتنې، په کومه اړيکه کې،؟

Ablativus locativus

ځايټاکنيز ابلاتيو و پوښتنې ته ،، و چېرته،؟

Ablativus temporalis

د مهالټاکنې ابلاتيو و پوښتنې ته ،، کله،؟ ، د، د کوم وخت په دننه کې،؟

Ablativus mensurae

د ډېرۍ - يا ست- يا څومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، پر څو باندې،؟

Ablativus qualitatis

د څنگه والي يا خوي ابلاتيو.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په ځنو ادبياتو کې د خاوندوالي مورفيم بلل کيږي او ځنې يې بيا په بلابېلو لاملونو د مخاينيوې (پرېپوزېشن) بولي، خو دا چې دا يو مورفيم دی او خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفيم يې سم دی. بېلگه: د کور بنکلی باغ.

Vokativ د غږ کولو حالت

په پښتو کې د غږکولو په حالت کې د ناغږيزو تورو پسې يوه ،، ه ،، تړلکيږي (دا خو ځانله د دې سره نه دی، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې يې په گډه فکر وشي.

بېلگې: ورور، وروره،

سړی، سړيه

ملگری، (اې) ملگریه.

د بنځينه وو لپاره :

بېلگې: مور، مورې،

خور، خوري

د ډېر لباره په ټوليزه توگه باور لري، چې غريز/ ډېر = اوبليک/ډېر

بېلگې: گران ملگري، گرانو ملگرو!
بنځي/ (اې) بنځو!

پسې نومځينيوي د خبرو دې، خو ما په دې هکله پوره ليکنې کړي، نورې نه پرېکوم، خو ستاسو پام يواځې دې ځنې ځانيزو نومځينيوي ته رااړوم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دې ټولو حالتونو پوره خبرې شوي.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځينيوي)

اشاري نومځينيوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځينيوي: هغومره، دغسې، داسې، هغسې، همدا، همداسې، همدغسې...
دومره، هومره، دومره... څومره داسې، داسې، همدا، همداسې، همدغسې دا،
دغه، دغې، هغه، هغې

لوريز نومځينيوي: د اړيکويوني سره دا لوريزې ټوټې د پوستپوزېښن د لوريز نومځانيوو کيږي. سره تړاو يا تړنه.

دا لوريزې ټوټې: را، در، ور دي، چې د پرېپوزېښن په څېر د اړيکويونو په څېر د کړنوييو سره نښلي يا ويلي کيږي. يو څو بېلگې...

پوښتنو مخځينيوي:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم... څومه، څنگه، څرنگه

Indefinitpronomina ((ناټرلی نومځينيوي))

څوک، څه، څو، کوم، يو شې، يو څوک، يو چاته، د يوه چا، څومره، ځنې، هر، ټول، نور، هيڅ

په ژبلار يا گرامر کې ناترلي ياخپلواک نومخاينيووي د نومخاينيو دا لاندې ډله جوړوي (برخډله مي ليکله وه، خو د لاندېډلې او برخډلې په منځ کې مي توپير ته پام نه وو). د وي دوي مو يوگڼو يا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ايدنتيتي يا پېژندنه له نږدې څخه نه ده ټاکل شوې يا د ناکلې گڼون (تعداد) افرادو همداسې په افرادو (يوگڼو کسانو) باندې شتونوينا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناترلي نومخاينيووي د مخ ته تړلو ويونو سره:

هېڅ څوک، هرڅوک، لږڅه، يو څه ، يوڅوک

Unbestimmter Artikel ناکلې پېژند نخښي (ن،بن)

۱ – رکتوس: (ن،بن)يو، يوه

۲ – اوبليکوس: (ن،بن)يوه، يوي

يادونه: ۱ – داپورته داسې برېښي، چې گوندي د بېلگې په توگه يوسړی راغی. يوه بنځه راغله او

۲ – يوه سړي وويل. يوي بنځي وويل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلارې له مخې او د رکتوس او اوبليکوس د پېژند له مخې بايد رکتوس وي، نو اوبليکوس به يې څه وي؟

اوبليکوس: له يوه سړي. له يوي بنځي. دلته ،،له، د يوه مورفيم په څېر راغلی، يو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوي مخامخ کېدنه ده. له دې د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړنې او د خبرو به پوره څه په کې وي.

مور د نورو ژبو څخه گټه اخلو، په زياتو ځايونو کې د نورو ژبو څخه گټه اخستل کېدی شي، خو سره ورته ژبنيزې لارې سره نه لري.

په پښتو کې: ځم، ځو، ځي، ځی ... او وړ خو مور مي (دې، يې) په پښتو د کړنوي پسي، م، ي، ي ترلي او د خاوندوالي نومخاينيوو پسي بيا مي، دې، يې مو د مخه وڅېړل.

بیا دا اړینه یادونه: دلته م.ی.و او نور توري دي له یوه توري څخه جوړ سافیکسونه یا پسې تړلي دي، چې د کړنویونو د بڼه بدلون له امله د کړنویونو پوهېدنه بدلوي.

د دې یو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د کړنويي اخر کې دا ورسره زیاتېدنه د کړنوي پسې تړلی یا سره ویلي شوي شته، خو د خاوندوالي نومځای نیوي خپلواک شته دی.

دا نور نومځاینيوي به د څنگه والي یا حالت نومځاینيوي وپولو او گورو، چې د اینکلتيکي نومځاینيوو سره توپیر لری.

Vokativ (د غږ کولو حالت) (بیا لنډ)

یو چاته څه ویل یا ورته غږ کول په پښتو کې د یوه ځانگړي غږېني په څېر جوړېږي. په ټولو نارینه نومونو کې، چې په زور اچووني ی پای مومي په پای کې ه پسې نښلي تر نارینه نوم پورې چې زور پرې نه اچول کېږي، چې په پای کې یې یې پسې نښلي. په دې باندې نور زیاته لیکنه نه کوم، خو یو دوه بېلگې راوړم. دا نور چې کوم اخر توری په څه بدلېږي او یا څنگه کېږي، هغه تاسو راپیدا کولی شئ. لرو. خمري. غږ: ځمريه. لرو: خوږه، غږ: خوږې مالی بیا هم ملالی. هغه لارې هم تاسو ورته ولیکئ.

Reziproke مات

رامات شي حالتونه د ،،یو،، او ،،بل،، له لارې یا سره جوړېږي. بېلگې: یو له بل سره. یو له بل څخه. یو بل ته او نور.

Interrogativsatz پوښتنغونډاله

پېژند د اوکسفورد ژبې څخه: اېنټېروگاتيو غونډاله څه ده؟

پوښتنغونډاله (Interrogativsatz یا Erotema) یوه غونډاله ده، چې د هغې دنده ټیپيکي پوښتنگونه ده. د پوښتنې ویېنډول د دې په چوپړ کې دی، چې یو معلوماتي ځواب ترې لاس ته راوړو. پوښتنغونډاله داسې ده، لکه ویناغونډاله او غوښتنغونډاله، یو د غونډالي ډول.

د اېنټروگاتيو نومځاینيوو او نسبتي نومځاینيوو په منځ کې څه توپیر دي؟

Relativpronomen یا نسبتي نومځاینيوي د نومويو په ځای کارول کېږي. دا یوه غږغونډاله (نسبتي غونډاله) لارښودوي او د یوې په سر یا پورته ترتیب شوي غونډالي

يوه نوم (يا نومخاينيووي) نښلوي يا تري. اپنټروگاتيو نومخاينيووي يوه پوښتنغونډاله (اپنټروگاتيو غونډالي) لارښودوي او د غبرکوني غونډالو په څېر هم کارېدلی شي.

بېلگې؛

کتاب، کوم (هغه) چې زه يې لولم، ستریکېدونکی دی.

دا د باور نه دي، څه چې ته ماته وايي.

اپنټروگاتيو غونډالي پوښتنغونډالي لارښودوي، کېدی شي دغبرغونډالي په څېر هم راشي.

بېلگه: چا به دا فکر کړی وی!

ځنی نومخاينيووي کېدی شي نسبتې – او اپنټروگاتيو نومخاينيووي وي .

بېلگه: څوک، چا، څه (شی)، کوم، کومه، د يوڅه لپاره.

دا کېدی شي چې وکارول شي.

اپنټروگاتيو غونډاله – ناسيده پوښتنغونډاله.

۲ - ښونکی زدکونکي پوښتي، چې چا دا کړکی ماته کړې ده.

۲ – ښونکی زدکونکي پوښتي، چې ايا له دوي څخه کوم دا کړکی ماته کړې ده. اپنټروگاتيو غونډاله (ناسيده پوښتنغونډاله) يوه ځنگغونډاله يا که غواړی ځنگيزه غونډاله ده. د پوره کونکي پوښتمې په څېر (۱-) ځنگغونډاله د يوې پوښتنغونډالي په څېر پيل کيږي. د پرېکړه غونډالي په څېر (۲-) دا د ايا له لارې يا سره پيل کيږي.

يادونه: په دې ټولو ليکنو کې کمښت شته، چې بايد تل گران لوستونکي يا ډېر کار پرې وکړي.

د اپنټروگاتيو غونډالو برخکلمې

۱ – غږډوليزه پوښتنغونډاله، ۲ – پرېکړيزه پوښتنغونډاله، پوره کېدونکي پوښتنغونډاله.

بېلگې:

۱ – يوه پوښتنغونډاله ده، ، چې ټيک د غږډونکي د معلومات کنډو يا تشيا خوندي لري، او دا هممهال د خبرو و مل ته انځوروي، چې دا تشيا ښکته کړي.

(۱) غونډاله: ،، (ايا) ته نن راځي؟،، يوه اېنټروگاتيو غونډاله ده.

(۱) اېنټروگاتيو – يا پوښتنغونډاله له غونډالنځبني،،؟،، سره په نځبڼه کيږي، که دا يوه سر – يا بنسټغونډاله وي.

ځني پوښتنغونډالي د پوښتنغونډالي په چوپړ کې نه دي، دوی (يو څه ته) رابلنغونډالي دي، لکه د بېلگې په توگه: نه غواړي تر اخره يا تر پای (بلاخره، يا بالاخره) رېښتيا نه پري پوهيږم. په بڅبڼه(؟؟) پورې راشي؟،، يا ،، بيا هم يا: تر اخره پورې نه غواړي راشي؟،،

دریمه برخه

په پښتو کې له ويونو څخه تېرېدنه نه شته

په پښتو غونډلو کې له ويونو څخه تېرېدل يا حذف(؟؟) ژبلاړيز نه دي.

د مور ډېر يا ټول ژبپوهان او ژبمینه وال په دې اند دي، چې گوندي پښتو کې د ځنو ويونو ويلو او ليکلو ته اړتيا نه شته او کېدی شي ورڅخه تېر شو (حذف ؟؟؟).

راځی ، چې دې ته لږ فکر وکړو ، چې په پښتو کې له ويونو تېریدی شو او که نه؟

--- د پيداېښت پر بنسټ باندې يا - له لوري څخه: دا چې ژبه پيداېښتي ده، نو له پيداېښتي پيداېښت څخه خو تېرېدل د پيداېښت سره په مخامخوالي کې دی.

دپيداېښت سره سم د پښتو ويونو څخه تېرېدل، نو له دې امله ناسم دي.

--- دې ته دې پام وي، چې ژبه د مشورو او گوټپورته کونو له لارې نه ټاکل کيږي، ځکه چې پيداېښت نه ټاکل کيږي، دا دي، چې څنگه دي. کله هم چې يو څه د مشورې له لارې شوي، ناسم شوي، نو ناسم او پوره ناسم شوی، چې بېلگې يې ډېرې دي، خو دوه به يې له تاسو سره شربکي کړم.

۱ – ژبپوهانو غوښتل، چې گوندي د عربي مایع لپاره به په پښتو کې څه نه وي، هغه ته يې اوبلن نوم وټاکه، چې اوس هم دمور ليکولان يا له راډيو-تلويزيون د ټينټې-دوني يا غاز لپاره اوبلن واوړم، پوره زورېږم او همداسې يې د ستاندارد، سويه او سټحي لپاره د کچي کارول، چې دا هم ناروا دی، کارول او د دوي ټاکل پوره ناسم دی. سړی له دې څخه

داسې بايد وپوهيږي، چې دوي پر دې باندې نه پوهيږي. ما ته به ډېره بخښنه کوي، زه په رښتيا د خپلو پښتنو پوهانو ډېر درناوی کوم، خو دلته نو بل څه وليکم؟

هغه څه چې بهيږي، بهيږي دوي دي. دا تل لرو اوساندارد او سويه نه د کچوني څه لري، او له دې امله ورته نه کچون اله او له همدې امله نه کچيږي. دامې يوه ورځ له راديو څخه واورېدل، چې ،،په جلال اباد کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو، او سمه بده راته وېرېښې ده.

ما چې څېړنه په کې کړې، دا له ويونو څخه تېرېدلو ستونځې هم ټولې دپښتو په څلورم حالت کې دي، چې اوس به يې سره روښانه کړو.

د دې روښانونه هم ډېره ساده او د پيداېښت په مټ پوره روښانه ده.

داسې به و مخ ته ولاړ شو او له پيل څخه به پردې اړونده غونډلو باندې پيل وکړ:

لومړی:

-- په ما باران ورېده.

-- ما باندې باران ورېده.

-- پر ما باران ورېد.

-- پر ما باندې باران ورېده.

دويم:

-- په کور يم او همداسې

-- کور يم.

-- کور کې يم.

-- په کور کېني يم

-- له کور لام.

-- د کور نه لارم.

-- له کور څخه لارم.

دابې لگي بسيا کوي.

ولي مور په دې پوهېږو، چې موخه مو څه ده او ولي هغه موخه به له ژبلارې له لارې سمه يا نيمگړې سمه برېښي؟

ور څخه تېرېدل يا حذفول ژبلار ده او که څنگه؟

ژبلار له ژبې څخه راوړي او نه ژبه له ژبلار څخه. دې ته مو تل بايد پام وي.

-- ولي نو دا ستونځې تر اوسه پورې نه وي اوبې شوي؟

ژبه مو پنځه زره کلنه، خو دپوهني ډگرته دا شاوخوا اوي کاله کيږي، راوتلي او دا هم داسې په نيمه نيمخوره توگه يا داسې په خويېدا، چې پخپله پښتنو يې هم د څېړلو توان دومره نه لاره. په هر صورت د دې شرايطو لاندې اوس هم دمور ژبې د مور د ژبپوهانو په هلو ځلو او د ډېرو رېږو پر گاللو باندې يې دومره د پام وړ وده کړې. په هغه وخت کې د مور ژبپوهانو دومره امکانات هم نه لرل، چې پرته له عربي او په ځانگړې توگه فارسي، د نورو ژبو له ژبلار څخه کار واخستلی شي. د ژبلار لپاره خو له نورو ژبو څخه نور څه و لاس ته نه راځي، خو داپېژندونه بايد سم راواخستل شي، چې هغه اوس کېدونکي دي.

که تاسو د مور د پښتو ژبې ټولې د بېلابېلو پوهنو پوهنيزې ليکنې وگورئ، نېمگړې نه، چې له ترنويونو او اړيکويونو څخه پرته پښتو په کې نه شته.

مور د ژبې پر غني کولو پسې گرځو، خو د خپلو ويونو په ساتلو کې ناتوانه يو، چې دا د خپلو پښتو ويونو ساتل مو بايد لومړنۍ دنده وي.

له ما څخه مې تل ليکنې اورديږي، خو لند داسې مخ ته ځو:

د مور څلورم حالت مو د پسي ځاينيو حالت بللی او گورو چې ستونځې په همدې کې دي، نو غواړم لومړی تازه د پسي ځاينيو پيژند راوړم.

پسي ځاينيو: د ښوونځي په ژبلاريزو ادبياتو کې اړيکويونه يا پسي ويونه هم بلل کيږي، يو وييدول دی، چې يو رابند ټولگي جوړوي او د منځپانگ وي او په گرامري نښونو کې ځاينيو شوی. پسي ځاينيو په قانونمندی کې د يوه نومويونو گروپ يا ډله غواړي او له دې سره يو حالت ليدور په نښه کوي. دا چې د نومويونو پسي ځای نيوی راځي، له همدې امله پسي ځاينيو هم بلل کيږي او دا يوه ډله ده، چې ځاييز، وختيز، څنگه والي،

راتولونکی، سره له دې، اریښوالی پوهېدنې لېږدوي یا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي. لکه: څخه، سره، کره، لپاره، پورې، کښې او نور

////////////////////////////////////

یادونه: دا لاندې لیکنه کېدی شي تکرار وي، د دبڅښنه دې وي.

تکیه اړ - او ځانیز نومځاینيوي

داسې یو څه به د نومځاینيوو او حالتونو بڼه روښانونه نوره هم وڅیږو.

له هرڅه څخه د مخه د حالت Kasus پېژند: په پښتو کې څلور حالتونه لرو، کړونې، پرېکړونې، د خاوندوالي حالت او د پسي ځاینيوو حالت، کاسوس یا حالت څېړي چې نوموځاینيونه د غونډلې د نورو توکو سره څه اړیکې لري او دا نوموځاینيونه څنگه له حالت سره ځان سنبالوي. په نورو ژبو له بېلگې څخه یې په الماني ژبه کې نومځاینيوي بدليري، خو په پښتو کې دا دنده د حالت مورفېمونو نیولې، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري، خو د نوموځاینيون سره مل ځان د حالت سره سنبالوي یا برابروي او که سموي او دا دي: ،، د ،، د خاوندوالي لپاره د نوموځاینيونو دنده بدلون لپاره مورفېم.

،، له، تر، پر، په، و،، د پسي ځاینيوو لپاره د نوموځاینيونو دنده بدلون لپاره مورفېمونه.

دې ته بیا بیا وته نیسم، ځکه چې زیات ناسمونونه همدلته راځي، چې دا مورفېمونه یواځې او یواځې په همدې ټاکلو ځایونو کارول کيږي او بس.

اوس راځو نومځاینيوو ته: مور په پښتو کې دوه ډوله نومځاینيوي لرو:

لومړی - ځانیز نومځاینيوي او کارونې یې

دویم- کلپټیکي یا تکیه اړ نومځاینيوي او کارونه یې. دا نومځاینيوي په رېښتوني په یوه څه پسي تکیه اړ وي او یا ان چې ورپسي سلپښ - یا نښتي وي.

گډه کارونه او د کاره-ونو پرتله- کونه یې.

و لومړي ته : دا په دوه برخو وېشو:

پیل یادونه: زه به یواځې د لومړي کس نومځاینيوي یا - لپاره نومځاینيوي وکاروم.

لومړی ۱ - یوگن: زه، ته، هغه، هغې...

لومړی ۲ – ډېرگن: مور، تاسو، هغوي

لومړي ۱ ته: دلته د هر کس لپاره دوه دوه نومځاینيوي لرو:

لومړی ۱ ۱ – زه، چې د کړنو یونو لپاره د اوس او راتلونکي وخت لپاره کارول کيږي او د هغه کړنو یونو لپاره، چې پرېکړونې نه لري، د تېر وخت لپاره هم.

زه ځم، زه لارم، زه خورم، خو... نور لاندې.

لومړی ۲ ۱ – ما، چې د تېروخت د هغه کړني لپاره کارول کيږي، چې پرېکړونې ولري، په دې پوهېدنه، چې دا کار په یو څه د څه د کړو سره سرته رسيږي. ما وخور(ه)

و لومړی ۲ ته: د ډېرگرو د کړنو لپاره دا نومځاینيوی ،، ما، مور، ...، نه بدليږي. مور(تاسو، هغوي) وخورل (لارو) .

یادونه: پوښتننومځاینيوي دي: څه، چا. که مور دلته پوښتن نومځاینيوي د زه او ما په ځای وليکو، نو دا چا د کړوني لپاره راځي او په پرېکړوني کې نه راځي. بېلگه: څوک څوک وهي. چاڅوک وواهه.

و دویم ته: تکیه اړ نومځاینيوي په دوه ډوله دي:

دویم ۱ – د مخه تکیه اړ نومځاینيوي دي: را ، در، ور

دویم ۲ – پسي تکیه اړ نومځایميوي:مي، دي، بي، مو(دا د مور او همداسي د تاسو لپاره کارول کيږي)

و دویم ۱ ته- دا دوه ځایونو کې یا دوه ډوله کارول کيږي یا که له کړونو او نه کړونو سره نومځاینيوو(رېکتوس - او اوبلیکوس) حالتونو څخه و مخ ته لار شو، نو په دواړو کې کارول کيږي.

دویم ۱ ۱ – که دا نومځاینيوي د کړونو په څېر ويونو و مخ ته راشي یا ورسره نښتي یا سلېش وي، نو د کړنو یونو سره لوريز کړنو ییونه په گوته کوي، لکه راځم، راځي، ورځي، ورځي، ورځي....

بله بېلگه: راکوي، ورکوم، درکوي او نور.

و دویم ۲ ته: دا هم دوه ډوله کارول کيږي یا بنه يي په دوه حالتونو کې کارولکيږي.

دویم ۲ ۱ – دا تکیه اړ نومځاینيوي تل په یوه نوم، نومځاینيوي او یا یو څه پسي تکیه وي.

که دا نوم یا دا یو څه یانومخاینیوی د پرېکړونې په حالت کې وي، نو پسي کرنه راځي یا که کرنه پسي راشي، نو دا پسي ترلی نومويي یا څه يې پرېکړونی دی.

بېلگه: ته مې ووېلي، زه يې گوزار کړم. هغه دې راوړ. کور مې واخست.

یادونه: گورو، چې مورپه پښتو کې همدا دوه نومخاینیوي، زه او مالرو، چې د کروني او پرېکړوني لپاره کارول کيږي. له دې څخه داسې پوهیږو، چې د لومړي او دویم حالت یا د کروني او پرېکړوني حالت لپاره.

دویم ۱ ۲ - که ولرو: (را، در، وړ) (څخه، سره، کره، پوري، باندي، ته....)

دلته دا پوره یو حالت دی، چې کېدی شي د پسيخاینیوو حالت يې وپولو، ځکه، چې دا و مخ ته تکیه اړ نومخاینیوي، تیک وپسيخاینیوو ته تکیه دي او نه بل څه ته.

دا اوس د ځانیز نومخاینیوو سره څنگه لیکو؟

له ما سره (څخه، کره، پسي) = را سره (څخه، کره، پسي) له دې لرو چې:

را = له ما

تر ما پوري = را پوري دلته بیا را = تر ما

په ما کې = را کې له دې لرو: په ما = را

پر ما باندي = را باندي له دې څخه لرو: پر ما = را

و ما ته = را ته. له دې څخه لرو: و ما = را

له پورته څخه لاس ته راځي، چې: له، په، پر، تر، ته، باندي..... مورفي مونه دي، چې خپلواکه پوهیږنه نه لري، خو د اړونده پسي نوم یانومخاینیوي دنده بدلوي. دلته د،، ما،، چې د کروني او پرېکړوني لپاره په بدل ډول کارول کيږي، دلته يې دنده، له،، د،، سره، چې،، دما کور،، لیکل کيږي او،، د ما،، د خاوندوالي نومخاینیوي کيږي او همداسې د پسيخاینیوي حالت کې هم د،، ما،، دنده د (له، په، پر، تر....) سره په اړونده ډول بدليږي.

په پورته پسيخاینیوي حالت کې دا هم غوره ده، چې:

۱ - له،، له،، سره: څخه، سره، کره، پسي ټاکلکيږي او له څخه، سره، کره پسي سره،، له،، یواځنی ټاکلکيږي.

۲ - له ، تر ، سره ، پورې ، يو يواځنى ټاکلکيري. (دا يو وياخنى په دې پوهېدنه چې تر يواځي هلته راځي، چې پورې يې پای کې راځي او پورې هم هلته راځي، چې تر وي ، تر کور پورې، بل ډول ناسم دی او بس).

۳ - همداسې له پر سره باندې او په څټ له باندې سره پر .

۴ - له ، و ، سره ، ته ، او په څټ

دا اړيکين دي، چې بيا هم گوته ورته ونيسو، چې، له، تر، په، پر، و او که نور په مدي ژبلاريزه ډله کې راځي، بل ځای کې ځای نه لري، د مورن ژبپوهان او ژبمینه وال يې دا ، تر ، دېر کله ناسم کاروي.

يوه غونډله او شننه يې:

بنځه و خپل ورور ته د خپل مېړه خولۍ ورکوي.

په پورته کې بنځه کړونې، و خپل مېړه ته (د پسې ځاينيو حالت پوره کونه)، د خپل مېړه (خاوندوالي حالت پوره کونه)، خولې (پرېکړونې حالت) ورکوي (کړنه).

پای لاس ته راوړنه: مور د دې ليکنې سره داسې وبنوده يا بنه يې: بيا نوره هم روښانه کړه، چې پښتو څلور حالتونه لري: کړونې، پرېکړونې، خاوندوالي او د پسې ځاينيو حالت (دې ته دې پام وشي، چې څنگه بنه نومول کيږي).

يوه غوره يادونه: د مور دېر ناسمونونه له همدې مورفيمونو له ناسم کارونې سره و منځ ته راځي، نو ما هم لږ زيات پام و همدې ته وکړ.

و دويم: ۲ ۲ ته: که ولرو: کور مي کوچنی دی، نو دا د ځانيز نومځاينيو سره داسې ليکو: د ما کور کوچنی دی، په دې پوهېدنه چې د ، ما ، سره يو بل مورفيم ، د ، مل شو او ، ما ، دنده يې بدله کړه.

د مخه مو په ليکنه کې وليدل، چې هلته ، مي ، د ، ما، په پوهېدنه وو.

د ژبې د پيداېښت په بنسټ پوهېږو، چې لرو: د ما کور کوچنی دی. دلته خو بې له ، د ، څخه، چې ، ما ، يواځې وي، څه نه پوهېدل کيږي او ، د ، هم ديوه مورفيم په څېر خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو له ، ما، سره يو ځای د خاوندوالي نومځای نيوی کيږي (دلته دې فکر وشي، چې دا ، د ما، نومځاينيو شو او که ؟؟؟؟) چې د خاوندوالي حالت غوره کړ.

دلته لیکو چې: دما کور کوچنی دی. دا به د خاوندوالي حالت و بولو، چې دی.

دلته نو ،، د ،، څه شی دی او دنده یې څه ده؟

بیا: دلته ،،د،، یو مورفیم دی او کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دنده یې باید بل څه وي او هغه داده، چې دلته د ،، ما ،، دنده بدلوي، چې دا ،، ما،، په مرسته د خاوندوالي نومځاینیوی شو او د ،، ما ،، دنده یې د کروي څخه و د ،، د ،، سره مل د خاوندوالي – یا نه کروي نومځاینیوي ته راوسته.

دا بیا روښانه په گوته کوو، چې ،، د ،، یواځې او یواځې همدا دنده لري او بس.

دا حالتونه د پوښتنو په بنسټ رامنځ ته کيږي

یادونه: دا لیکنه مې هم څه وخت د مخه لیکلې، چې دامې لانه وو څېړلې، چې پښتو اېرگاتیو ژبه ده.

پیل یادونه: په پیل یادونه کې دا په پام کې ونیسو، چې ما دا حالتونه د الماني حالتونه څېړلې، چې پښتو حالتونه یې ورسره سر نه خوري، خو کټه مې ترې احستې او پل پهلې به به دې لیکنې کې د دې ستونځو لپاره هاوې گورو (ستونځوبی لکه گروبی)

نومیناتیو Nominativ (له لاتین څخه، نومونۍ یا نومونیز)

یادونه: دا چې پښتو اېرگاتیو ژبه ده، نو نومیز یا نومیناتیو په پښتو کښې نه شته او دا نومیز په پښتو کښې کړونی دی.

په گرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې له هرڅه څخه دمخه (دمخه مې ناسمه،، د هرڅه له مخه،، لیکلی وو) په جمله کې د شي د نخبونې په چوپړ کې دی، د دې له پاره دا هم تپیکي یا نومونیز دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کيږي (دا په دې پوهېدنه، چې بې د بل له واکه).

یادونه: یوې له د مخه تېرې یادونې سره مور نومیز حالت په پښتو کې نه لرو او دا په پښتو کښې کړونی حالت دی.

لنډ: دا حالت دی، چې د ،، څوک،، چا – او څه حالت،، بلل کيږي، د یوه حالت سیستم په توگه رامنځ ته کيږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیو سیستم بلل کيږي.

بیا: د نومیناتیو یا د ،، څوک،، چا - ،، او ،، څه شي،، حالت.

مورن د گړنو يا کر له مخې د دوه ډوله ليکنو سره مخامخ يو:

لومړی:

يوه يادونه پسې شته

سپين يا هغه وکار ته ځي

سپين يا هغه و کار ته لار

سپين يا هغه به وکار ته لار شي

سپين يا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.....

سپين يا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لارم

زه به و کار ته لار شم.

زه و کار ته تللی وم.

دويم ډول يې:

زه مينه خورم

زه به مينه وخورم

ما مينه وخوره

ما مينه خورلي وه.

لنډه يادونه: وروسته به وگورو، د ،، زه کار ته لارم،، په ځای به سم ،، زه وکار ته (و)لارم،، سم وليکو. د ژبلاړ او په ژبلاړ کې د ما د نوو ميندو په بنسټ (دا دې هملته) همغلته (وکتل شي).

دا همداسې د دويم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي) په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړی ه څرگنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پخه ه ده او که بل ډول يې بولي. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي، چې په پښتو کې نه شته)

يعني په دريوارو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کرنې پرته يې په څو کړنو کې پوښتنو مخاينيوى هم بدليري، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دي.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کاليمينځی خرابيري.

څه شی خرابيري؟ ځواب: کاليمينځی

يادونه: و ماته هم دا نومونه توکلي د ليکونې (قلم) خولې ته راځي. نه پوهيرم،، چې دا اله، چې کالي پرېمينځي، کاليمينځی، کاليمينځونی يا کاليمينځونکی و بولو. او که نه، نو کالي مينځلو اله. څنگه مو چې خوښه وي.

د کاسوس رېکتوس او کاسوس اوبليکوس کارونه

يادونه: دا لاندې څېر نبرخه نيمگري ده، خو وروسته په نورو ليکنو کې پوره شوي.

کاسوس رېکتوس د نوميز او اکوزاتيو حالت لپاره د اوسمهال لپاره کارول کيږي. يوه ځانگړنه شته او هغه داسې ځانيز نومخاينيوو کې اوبليکوس د الماني و اکوزاتيو ته کارول کيږي. کاسوس اوبليکوس تل کارول کيږي، که يو ادپوزېشن په نوم تکیه کوي. ځانگړني په پوستپوزېشنونو کې شته، چې ،، کې، باندې، ته، د پاسه، زيات په رکتوس کې وکارول شي. کاسوس اوبليکوس د تېروخت ښه کې نوميز حالت کې هم کارول کيږي.

يادونه: دلته دې اندونه سره گډ شي. دا څېر نه بل ځای کې پوره څېرل شوي.

دا نسبتې وى و پسي ځاينيوى ياپوستپوزېشن ،، ته،، ته يو اوبليک دی. د الماني داتيو څنگه والي ته انډول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څير د موخه لور (چېرته) دنده لري.

بيلگه: و کور ته ځم.

پرمېز(حالت) باندي (اړیکوی) د انگورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه
(اړیکوی) انگورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړیکوی) و(تا) حالت) ته (اړیکوی)
دروره.

گورو، چې دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور
چې راځي، دا د حالتونو مورفي مونه دي، لکه ،،د، د خاوندوالي مورفي م.

دلته ټول اړیکویونه پسي ځاینيوي يا پوستپوزېشنونه دي.

د مور ستونځي له ژبلار سره چېرته دي؟

مور په رېنتيا په خپله ژبه کې ډېرې ژبلاريزې ستونځي لرو. ما چې خپل څه باندي دوه
کاله د مخه ليکلی وو، اوس و ما ته په ځانگړې توگه په حالتونو کې ډېرې ستونځي ليدل
کيري، چې په اوسنيو ليکنو کې مې سمې کړي.

ما ليکلي وو: زه باغ ته ننوتم. باغ نوم دی. دا حالت ،،باغ ،، کروي دي. ،،ته،، پسي
ځاینيوی دی، نو بايد چې له نوم څخه د مخه د دي پسي ځاینيوي اړونده مورفيم ورزيات
شوی وي، چې غونډله سمه شي او هغه د يوه ،، و ،، له نوم سره د مخه بايد ورزيات شي.
اوس به يې سم وليکو: و باغ ته ننوتم. نوره به هم ښه وي، که دا زه ورزيات شي، چې ،،
زه و باغ ته ننوتم،، دوه نورې غونډلي.

پخوا مې ليکلي: باغ ته ننوتم، باغ کې ...، د باغ نه ووتم. دا کليوالي دي، خو معياري يا ښه
يې ژبلاريزې ناسمي دي. دا به سمې داسې وليکو: و باغ ته..، په باغ کې...، له باغ څخه...

په دې هکله مې ليکنې شته.

د ما يوه هيله: که هر چا يو څه سم وليکل، خو دا د بل چا لپاره پروا ونه لري او ودې مني
او ناسمون يې تل بايد سم شي.

لاندي به کليوالي ليکنې او معياري ليکنې سره يا ښه د حالتونو غونډلي سره په گډه
وگورئ:

زه باغ ته ننوتم   زه و باغ ته ننوتم.

زه باغ کې يم.   زه په باغ کې يم.

زه د باغ نه لارم او نور.   زه له باغ څخه لارم(ولارم)

دما سره له ما سره
 په ميز شته پر ميز باندي شته
 ما پورې راشه يا تر ما پورې راشه
 تر ما راشه. تر ما پورې راشه
 انگليسي نوموږونه، چې د يوه حالت اړوند دي

بيا او بيا ليکم، تر منځ...، تر مخه، ... او او دا ټول ناسم دي. ،، تر،، يواځې او يواځې د پسي ځاينيو مورفي شم دی، چې دا پسي ځاينيو ی يې ، پورې دی او پس.
 دا مو هم بايد په پام کې وي، چې پښتو يواځې او يواځې پسي ځاينيو ي لري او دا دي:
 پورې، ته، سره، څخه، کره، باندي، کې، او نور يې تاسو وليکۍ.

پښتو او ژبلاريزي نااوبی ستونځي يې

پښتو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده.

ولي ځوانه؟

په افغانستان کې تر ۱۹۳۰ زک پورې د افغانستان رسمي ژبه يواځې فارسي وه. په هغه وخت کې د پښتو يوه ټولنيز خوزښت بنسټ په جوړېدو (۱۹۳۱ زک) ، په (۱۹۳۲) د کابل پوهنتون او په (۱۹۳۷ زک) کې د پښتو ټولنه جوړ شول، په ۱۹۳۶ زک کې د سردار هاشم خان د حکومت په دوره کې پښتو دولتي رسمي ژبې ته پورته شوه، سره له دې، چې په هغه وخت کې پخپله پښتو هم دومره پام ورته نه دی کړی. په ۱۹۶۴ زک د لويې جرگې لخوا پښتو سراسري ژبه ومنل شوه او ملي ژبه هم شوه.

له دې څخه داسې برېښي، چې پښتو ژبې د کار وخت- په داسې لږه سويه- له ۱۹۳۶ زک څخه بايد پيل شوی وي او قانوني ، د قانون له مخه يې دا په ۱۹۶۴ زک بيا ومنل شو، چې په دې وخت کې ورته پښتانه مشران هم داسې لږ را بيدار وو.

سرلښکر يې:

دا خپله دنده بولم ووايم، چې سر لښکر يې همغه له اول څخه خدای (ج) بختلی ارواښاد وزير محد گل خان بابا وو، چې د هغه وخت د واکوالو سره يې د يوه ورور په څېر

اړیکې لږودې، په ژبه او هیواد مین انسان وو او د دې توان یې لاره، چې د ارواښاد رېښتین صیب له خبرو یې دا پنځه د پښتو ستوري هر یو ارواښاد خبیبی، اورښاد بینوا، ارواښاد رښتین، ارواښاد خادم او ارواښاد رشاد روزلي او د وینا له مخې یې سیاسي ستر ملاتړ وو، خو سره له دې هم دې ژبې لاتراوسه هغه خپل قانوني ځای په دولت کې نه دی نیولی.

د پښتو ژبې وده

له پورته څرگندونې څخه همدا لامل څرگندېږي، چې پښتو ژبه مو په هره پوهنیزه ریښه کې هم پوره ستونځې لري د ژبې تر ژبلار یا گرامر پورې. د پوهنیزو پوهنتون او د ښوونځي د کتابونو پښتو خونديونه نه لرو، هغه مسلکي وییونه یې ټول لا تر اوسه پورې عربي دي، چې پښتانه یې د پوهېدنې سره د پوهېدلو ستونځې هم لري، خو دوی هم په هغه وخت او لاتراوسه څه نه کوي یا څه نه شي کولی، پرته له ما څخه، چې د شمېرپوهنې څلوبيست کتابونه می په پښتو ژباړلي او لیکلي د داسې څه فزیک سره، د پښتو د دوه گرامرونو سره او همداسې څه نورو کتابونو سره، دا چې دا کار څنگه شونی وو، دا به په بل ځای کې ولیکم (باور وکړئ او لوړه کوم، چې دا می د ځان ستایلو له امله نه لیکم، خو د نورو یې و دې کار ته راهڅونه می موخه ده).

دا هم باید په کلکه ووايم، چې په داسې حالاتو او دې لږ وخت کې، که څه هم دولتي پوره پاملرنه دومره نه ده ورته شوې، دې ژبې او د هغه وخت دمور ستورو د نورو هغه وخت ځوانانو په مرسته دې ژبې ته پوره کار کړی.

دلته می – له دې لیکنې سره- هغه بنسټیزه موخه په پښتو ژبه او ورسره لرلو ستونځو یېو کې ده.

د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټیزه ستونځې:

زه به د مور ستونځې په حالت (پېر، کاسوس یا د الملني فال) کې وڅېړم او په نورو برخو کې هم د دې ستونځو لاملونه ورته دي.

دا چې ژبه مو یوه زړه ځوانه ژبه ده، نو گرامر یې هم باید د ژبې ځوانۍ ته ورته یا ورسره ځوان وي، دا په دې پوهېدنه چې ژبلار مو له پخوا څخه راته نه دی پاتې - که وي، نو پوره ناپوره به وي- او همدا اوس مو باید چمتو کړی وي. دا چې خپل گرامر مو لا تراوسه نه لروده او لږ تر لږه په معیاري توگه، نو باید دا ستونځې مو د نورو ژبو په مرسته اوبی کړې وی، چې هغه زیاته ونډه په کې فارسي یا عربي ژبې باید لږودې وی، ځکه چې مور د هغه وخت ژبپوهان ټولو د هر مسلک هر څه مو باید له فارسي رانیولي

وی او هغه موڅه نومونه همداسې مسلکي، چې لرو یا لرودل هغه لا د مخه له فارسي- چې د مور یواځنی رسمي ژبه وه - رانیولی وي، نو د مور د هغه وخت پوهانو ته اړین نه برېښېده یا نه پرې پوهېدل، چې د فارسي د ښه بلدتیا له امله پښتو انډول ورته ولټوي او ومومي. پښتو چې د زده کړې ژبه نه وه، خو نه دا چې نابنده بلکه پردی برېښېده. مور د نورو ژبو په مرسته د پښتو گرامر هم د پښتو د جوړښت سره سم د پښتو ژبلاړ ترټیوو، خو د پښتو د نوي منځ یا میدان ته راوتلو له امله مو د پښتو ژبي سره هم باید ستونځي شته وي، چې هغه بیا د گرامر په لیکلو کې راڅرگندېږي. په دا وروسته وختونو کې هم، که پرته له عربي مو له نورو ژبو څخه د مرستې اخستلو له امله او د گرامر د توپیروالي له امله، گرامري ستونځي منځ ته راځي، چې زه به یې په دې لیکنه کې هغه څرنگوالي ته گوته ونیسم او همداسې له بلې لورې مور د پښتو ژبلاړ یا گرامر د نورو پښتو ژبپوهانو له ژبلاړ څخه رانیسو او هغو دا کار ځکه سم نه شي کولی، چې دوي پښتو زده کړي، بې له دې، چې سم یې و ژبلاړ ته ورننوځي. د دې څرنگوالي ته به هم گوته ونیسم.

په پښتو کې د حالتونو یا پېر سره لرلي ستونځي

پیل یادونه (ځان ستایېنه نه ده، خو اړین راته برېښي، چې هرڅنگه وي لږ تر لږه ستاسو پام دې دما لیکنو ته راوړم): ما له ښوونځي څخه را په دېخوا له پښتو ژبي سره زوره مینه لروده او ان چې په څلورم ټولگي کې - دامې په یاد دې، چې - د یې گانو سره بلد وم او نږدې دا اخر شپاړس کاله مې په ژوره توگه د ژبي سره کړونې کار پیل کړی او دا هره ورځ ډېر ساعتونه، چې لاس ته راوړنه یې د دوه ژبلاړ کتابونو لیکل وو، په ژبه کې سمونونه (هغه ویونو ته کتنه شوې، چې مور یې ناسم کاروو، دا له سلني څخه نیولې، چې په پښتو ژبه کې ځای نه لري، تر اوبلن پورې، چې د ،، بهیدونکي،، په ځای یې ډېر ناسم کاروي او دا چې د سويي او معیار لپاره کچه کارولکېږي، دا مې باید باور وي، چې د مور لیکنو کې څوک یا ژبپوهان نه پرې پوهیږي او دا سی نور هم). د دوه ژبلاړ کتابونو سره مې ژب اړوند اته کتابونه لیکلي په ketabton.com کې یې گران لوستونکي لوستلی شي او دا مې هیله هم ده، چې که دما لیکني سمې نه وي، نو .....

اوس هغه ما ژبلاړيزي لرلي ستونځي:

بېلگه به همدا له حالتونو څخه راوړو:

مور لیکو: د هغه نه، د هغه څخه، له هغه څخه او

د هغه سره، له هغه سره.

ما په ،، له ... څخه او د... سره،، باندې يوه ستره ليکنه وکړه، چې دا مې په همدې دوه ډوله ناسم وليکل، چې گوندي دا يو دي ،، له،، سره وي او دا بل دي له ،، د ،، سره وي.

دا تر هغې پورې راته سمه برېښېده، چې پوه شوم دا ، د ،، د يو مورفيم په توگه د يوه نوموي (نوم، نومخاينيوې) سره راځي، چې د هغه واکوالی ښايي، له دې پوهېدنه داسې ده، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی، لکه د هغه کتاب يا همداسې د سپين کتاب، نو دا راته له هغې څخه وروسته سم برېښېده او پسي بيا په دې اند شوم، لکه د مور ټول ژبپوهان تراوسه پورې، چې دا له... څخه دی، دا په دې پوهېدنه، چې دا يو سنترپوزېشن دی، په دې پوهېدنه چې نوموی يې په منځ کې راځي او د مور ټول ژبپوهان يې ،، سربل او اوسربل بولي،، ، چې زه په رښتيا نه پرې پوهېږم او نه مې چېرته ولوستل، چې ولي.

دا بايد ووايم، چې د مور ټول پوهان او همداسې ژبپوهان هم ډېروخت د يوه څه پوره پېژندنه ورکوي او هغه کاروي، چې دا مو هم يوه بنسټيزه ستونځه ده.

اوس هم داسې انگېرل کيږي، چې هغه د انگرېزي *from* او الماني *von* لپاره مور د پښتو انډول ،، له،، بولو يا داسې شايد کله، کله،، څخه يا نه ډېر کم او که وي، نو له دبانډنيو ژبپوهان څخه به ،، له... څخه،، او له ما څخه هم زيات ،، له... څخه،، ليکل - يا بلل شوی وي، چې ،، دما،، وروسته، چې دا د ما ميندنه ده، لږ گوته ورته ونيول شي او ليکنې پرې يو څو لرم، چې د کتلو وړانديز يې کوم، چې دا په ژبه کې راته د ما يوه ستره لاس ته راوړنه هم برېښي.

له دې سره مې باور دی، چې مور د پښتو ژبې د دې اړخ ستونځوبيو لار ميندلې وي، چې گران لوستونکي دې هيله ده په غور ولولي.

مور په پښتو ژبه کې لرو: مور نومخاينيوې لرو: زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او ... نور او دا په همدې څېره يا په همدې ډول په حالتونو کې د کړونو او پرېکړونو او همداسې نه کړونو لپاره، دا په رد بدله بڼه کارول کيږي،

لکه: ته ما وهي، تازه ووهم.

په نورو حالتونو کې بايد يو څه بل ډول وي (پسي روښانه کيږي، خو دا پوره ژور دما په - همدې هکله - ليکنو کې پوره روښانه شوي).

دلته دی، چې د *from* او *von* انډول ،، څخه،، دی، نه ،، له،، او همداسې نه ،، له... څخه،،.

په دې کله وپوهېدم يا مې کله ورته پام شو؟

کله مې چې دې ته پام شو (وپوهېدم؟؟؟) دا دې لا د تاسو تر مرستو پورې وي، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکوس لري او همداسې کليتيکي (تر دې وخته پورې مې هم اينکليتيکي ليکل) نومخانيوي، نو وپوهېدم، چې دا ،، له، تر، په، پر،، او نور خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري او د نومويونو سره يوځای راځي د اړوند حالت لپاره، چې هغه حالتونه يې، چې دا يې د نومويونو سره راځي، اوبليکوس حالتونه دي، چې بې له دې هم ناسم دي او دا ځانله ما، زه، تا ... او نور يواځې هم په هغو حالتونو کې کومه پوهېدنه نه لري. دې ته به هم وروسته گوته ونيول شي.

ولې بايد دما خبره سمه وي؟

د ټولو په سر کې:

دا پوښتنه هم ځکه ليکم، چې د ما دا ليکنې به د مور په ژباړل کې د لومړي ځل لپاره وي، نو وبه انډم، چې ناسمونونه يا لږ تر لږ د ځنو ادبيانو څه شننيز گومانونه به ورته پيدا وي، چې دا بايد د خبرو له لارې اوبې شي.

يو څه چې د هغه ليکنو په هکله پر پوهنه باندې ودانې ليکنې وي، نو تر هغې پورې سمې دي، تر څو پورې يې چې ناسمون پوهنيز نه وي بنسول او روښانه شوی.

د دباندنيو ژبو او د دباندنيو پښتو ژبپوهانو ډېرې گټې او دا د مور غونډې لرلې ستونځې.

مور چې په هره ريښه کې يو څه زده کوو، نو بې له يوې وتلې دباندني ژبې پوهېدنې څخه دا کار ناشونی دی، که دا ژبه هم وي. له بلې ژبې څخه مور پوهنيز نومونه هم زده کوو.

چې داسې وي، نو د مور د ژبې په ريښيزو ليکنو کې ولې ټول ريښه اړوند شيان ويونه او نومونه مو د بېلگې په توگه پښتو نه دي؟

د مخه مو دې ته گوته ونيوه، چې ژبه مو ځوانه ده او د مور مسؤلو کسانو ته دا د عربي نومونه داسې بلد پرېښېدل، چې په پښتو يې زيات نه پوهېدل او يا ورته اړيښ نه برېښېدل او يا يې په کې بېخي فکر نه کاوه، دا چې ولې ډېر نور لاملونه هم لري. دوی ورسره اړيښ د خپل پښتو وي په څېر بلد وو. دا حالت تر اوسه پورې ځکه داسې دی، چې هغه ډېر د ليک لوست خاوندان مو لا تر اوسه په همغه ډول روزل شوي او دا خپله ژبه ورته پخپله يا دومره پوره نه برېښي او انډې، چې دا يې د ژبې وي، خو دې ته فکر نه

کوي، چي د خپلي ژبې ويونه يې له منځه ځي. ژبه غزونه سمه ده، خو نه د خپلي ژبې ويونو پرېښودنه.

ژبلاريزې ستونځې هم په همدې توگه. مور د نورو ژبو په ژبلار يا نورو ژبو نه پوهېدلو، او د همغه له فارسي يا عربي ژبې له ژبلار مو گټه اخستي، چي هغه بيا د مور د ژبې له ژبلار سره ډېر توپير لري.

بخښنه. ليکنه را څخه غزيرې. اوس بېرته وموځي ته.

مور له دبانديو پښتوپوهانو څخه - دا اوس دما ورته پام شوي- پښتو ژبلاريز څه هم زده کوو. دا چي دوی يا نور ژبپوهان يې په نورو ژبو پوهيرې او په هغو کې لولي، نو د پښتو سره غبرگ (هغه غبرگ يا غبرگون، چي د مور ژبپوهان يې د څه موخي لپاره ليکي، ناسم دی) گرامري توکي له هغو ژبو رانيسي. ما هم له همغو ژبو دا وماته تر اوسه پورې نا څرگند ژبتوکي لکه چي ژبه مو دوه حالتونه، رېکتوس او وېليکوس لري، زده کړل او همداسي کليتيکي نومخانيوي، چي په مټه يې ليکني اوس تاسو سره په دې ليکنه کې شريکوم.

هغوي هم د پښتو سره دا ستونځې لري، چي له von څخه ،،له،، پوهيرې، چي نايډ دی. لنډ دا مور ورسره نابلدو کارولو سره دوي هم بايد نابلد وي. دوي ژبه بايد له مور څخه زده کړي، خو دوي د خپلو ژبو کره ژبلار لري، خو پښتو بيا دوي داسي کله بېرته ورکولی شي، لکه پښتانه ژبپوهان.

کوم سم، ناسم او ولي؟

زه بېکاره يم (بېکاره نه يم، خو څه کار نه لرم)، له دې امله چي د اند سره ناسم څه وگورم، نو څه پرې ليکني ته يې ځان اړ بولم.

لاندي پوښتنه کي سم او ناسم څنگه مومو؟

۱ - سپين د طالبانو له بند تر ازادېدو وروسته

۲ - سپين د طالبانو له بند څخه د ازادېدو وروسته.

۳ - سپين د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۱ - ته: ناسم دی، حُکله چي: دلته له مورفيم، تر،، خُخه خه نه پوهي دل کيري او،، تر،، پرته له نوم يا نومخای نيوي، خه نه وايي يا خه ور خُخه نه شي پوهي دل کي دی. په دي هکله مي دبري زياتي ليکني کري.

۲ - سبين د طالبانو له بند خُخه، د ازادېدو وروسته.

و ۲ - ته: پرېکړه پسي: که،، روف د طالبانو له بند خُخه وروسته،، وي، خو سمه به وي. دلته نو بيا په

،، ...د ازادېدو وروسته،،، دلته هم دا،، د،، د خاوندوالي مورفيم دی او په دي ويېنبرخه کي سم نه دی، دا خُنگه بايد وي؟

له ازادېدو خُخه وروسته، دا بيا بېرته دا ليکنه ناسمي.

له دي امله ۲ - ناسم. نو

۳ - سبين د طالبانو د بند له ازادېدو خُخه وروسته.

و ۳ - ته: ولي بايد سم وي:

حُکله چي دا بند د طالبانو دی او نور نو د بند،، له ازادېدو خُخه وروسته،، سم دی.

بله بېلگه: د سپينغر د کور له لي دلو خُخه وروسته

راخي، چي و دي ته نور هم په گډه پام وکړو.

په ژبه کي د سم او ناسم بنوونه

د م ک ملگرو خُخه مي دا لاندې پوښتنه کري وه:

روزه موني کمرغه.

کوم سم دی او ولي؟

۱ - يما، يتا، د هغه

۲ - زما، ستا، د هغه

۳ - د ما، د تا، د هغه

دلته يې ځواب

له ټولو راته گرانو دم ک ملگرو لوي څښتن مو راته روغ لره. د دې به بڅښنه کړی، چې ستاسو يو اند او د ما بل اند دی. زه به دا خپل اند داسې روښانه کړم:

مورن د يوڅه د روښانه کولو يا د سم ښولو لپاره دا دوه غوره ډښوونې څه لرو.

ژبه پيداېښتي ده، نو ښوونه به يې په پيداېښتوالي کې څېړو

-- پيداېښتوالی

-- ټوليزوالی (که يو څه پيداېښتي نه وي). ځنې ښونې چې کيږي، د هغه غوښتونې د ټوليزوالي په بنسټ کيږي.

-- بل ډول ځوابونه يا ښوونې هم شته، چې هغه دلته بيا سيده او ناسيده ښوونې دي، چې ډېر نه پرېغږېږو.

-- پيداېښت کې تل پيداېښتي لارې شته، چې له هغو څخه هر څه روښانه کيږي. دا چې ژبه پيداېښت دی، نو هرو مرو بايد د هر څه لپاره يوه لار ولري.

-- مورن خو دا درې ډوله کليوالي ويښې لرو. دا خو درېواړه د پيداېښتي ژبلاړې له امله سمې نه وي او که غواړی معياري نه وي.

-- د ټول دم ک ملگرو ځوابونه ورځني وو او ځنې وايي، چې د پښتو ټولني د پرېکړې سره سم دي.

-- دا چې زيات کسان دي دويم ته سم وايي، نو هرو مرو دې دا سم هم نه وي، که ناسمون يې ښودلکې دی شي.

-- دا چې کومه ټولنه پرېکړه کوي، دا به ووايم، چې دا هم لار نه ده. که ژبه پيداېښت وي، نو بايد د سمون لپاره يې پيداېښتي لارې شته وي.

-- غواړم دا وښاييم، چې دريم سم او ژبلاړيز دی. ولي؟

-- مورن پوهېږو، چې ،، د، د خاوندوالي يا اړوندوالي مورفيم دی، نو له دې امله دريم ژبلاړيز سم دی.

-- توليزوالی: د دې دليل راورل نور اړين نه دي، خو په زياتو پوهنو کې دا هم له غوره دلايلو څخه راورل کيږ، چې له پيداېښت سره همغږی دی. نو که داسې وي، دا د ، د ، ، داوندوالي مورفيم له امله دا توليز هم دی او په ټولو کې دا گډ هم دی.

-- يوه بنوونه يا يو دليل تر هغې پورې سم دی، تر څو يې چې ناسموالی يا په بل ډول مخامخوالی نه وي ښوول شوی. دا پوهنيزې لارې چارې دي. له دې همداسې پوهيږو.

رابه شو اوس سيده ناسيده ښوونو ته.

-- سيده بنوونه: ۳ - م سم دی. دا به ښايو. ومو ښوول، چې ۳ - م ځواب د پيداېښت سره سم دی او همداسې توليز دی

-- ناسيده بنوونه. که مور وښايو چې ۳ - م ناسم دی، نو بايد ۱ - م يا ۲ - م سم وي.

دا د پورته دواړو پيداېښتي او توليزوالي ښوونو سره مخامخوالی دی، نو دا ناسم دی او ۲ - م.

دلته می تاسو لږ د شمېرپوهنې ښوونو سره هم ستړي کړی.

هيله ده، چې مرسته وکړی، چې يوې لاس ته راورني ته راشو.

د پښتو ستونځي او ستونځوبي

د پښتو زپلاريزې ستونځي چېرته دي؟

د پښتو ستونځي د نورو په څنگ کې (، ، ترڅنگ، ، ناسم دی) د مور د دباندنيو ژبو څخه ..... رانيونه کې

--- دا زياتې ستونځي په حالتونو او پسې ځاينيو کې (و به گورو، چې پښتو يواځې پسې ځاينيو لري).

ستونځوبي يې په دې کې دي، چې مور بايدله باندنيو ژبو څخه د لارو ميندلو په هکله گټه پورته کړو، خو د خپلې ژبې ژبلارې د لارې په بنسټ بيا خپلې ستونځ اوبی کړو.

هغه ستړي برخي، چې د ما په اند مو دستونځو سره مخامخ کوي، يوه يې حالتونه دي او بل مخ-، پسې - يا سنترځای نيوي، چې و به گورو مور يواځې پسې ځاينيو لرو او بس. دريم يې کېدی مختري او ورستري ياپسې تري وي، چې زه ډېر څه په کې نه لرم.

دا چي زه په الماني پوهېږم او درې، نو داسې لږ به بيا پښتو له دې ژبو سره پرتله كوم او په مټه به يې خپلې ژبې ته سم څه په خپله ژبه كې لټوو او دا چې ژبې پيداېښتي دي، نو هرو مرو د هرې ژبې انډول په هغه خپله لار يا ژبلار شته. په دې هكله مې پوره ليكنې كړي، خو بيا هم:

لومړۍ: په لومړي پل كې به د الماني حالتونو ته پام راوگرځوو: په الماني كې څلور حالتونه ياڅنگوالي شته، چې بي له شنني او يواځې بېلگې وركوني سره به بسيا ومنو.

۱ : نوميناتيو (پښتو يې كړنه يا كړونۍ): زه راغلم. زه خورم.

په نوميناتيو يا نوميز يا كړوني غونډلو كې مو دوه ډوله - وخت اړوند-؟؟؟؟ كړوني زه او ما سره بدليري. كړنډلونونه لرو.

-- هغه چې دا نوميناتيو زه او ما يې په اوس او تېر مهال بدليري: دا هغه ويونه دي چې ته يو څه كوي او پرېكړوني (او كه نه كړونۍ؟؟) ته اړتيا لري يا پرېكړونۍ لري.

زه ږوډۍ خورم. ما ږوډۍ وخوره.

زه لرگۍ رااڅلم. ما لرگۍ راواخست.

زه لرگۍ وهم. ما لرگۍ وواهه.

-- هغه چې په نوميناتيو غونډلو كې يې زه په ما نه بدليري: هغه غونډلي چې نوميز كړوني ته اړتيا نه لري يا پرېكړونۍ نه لري. ؟؟؟ ترانزيتيو او اينترانزيتيو، ؟؟؟ كې دې پام وشي؟؟؟

-- زه راځم، زه راغلم.

-- زه ودرېږم. زه ودرېږم.

۲ - پرېكړونۍ: دا په يو څه يا چا څه كيږي.....

مرسته !!

--- په را(در ور) څخه(سره، كره، پورې، ته، كې، باندي...) كې دا را، در، ور اينكليتيكي نومخاينوي دي، چې د پروت حالت يوه حالت په نخښه كوي او دا ټول د الماني ژبې داتيو حالت ته ورته دي.

--- په تلل کې، که د تلل په ځای راتلل وليکو، نو لیکو چې: زه راغلم، ته راغلي او هغه راغی،...

گورو چې دلته - غلم، -- غلي، -- غلي او همداسې را، در، ور په دې ويونو کې څه پوهېدنه نه لري، نو لاس ته راوړنه به دا وي، چې دوی يو د بل مختري او ورستري دي يا به دا ووايو، چې دا راتلل، ... يو خپلواک کرنوی دی او دا راغلم او نور يې بدلونونه دي، نو له دې څخه بايد داسې وپوهيرو، چې دا بايد د هغه حالت د را، در، ور سره بدل نه شي.

دلته دې گران ژبپوهان او نور مينه وال مرسته وکړي، چې همداسې يا بل ډول بايد و بنوول شي يا ونومول شي.

پروت حالت

په پښتو کې اوبليکوس - يا پروت حالت لرو، کله چې نوم او نومځاینيوی سره اړونده ادپوزېشن - (که پسي ځاینيوی يا پوسټپوزېشن) ولري.

دا پيژند چې اوبليکوس اړوند ادپوزېشن (مخځاینيوی، سنترپوزېشن او پوسټپوزېشن) ولري، خو د ما د څيړنو له مخې پښتو يواځې د اړونده اوبليکوس حالت لپاره يواځې پوسټپوزېشن يا پسي ځاینيوي لري.

د دباندنيو ژبو څخه داسې شنني لرو، چې نومويي اوبليک حالت کې دی، که اړوند يې يو ادپوزېشن ځای شوی وي.

دلته دې ته اړتيا شته، چې وگورو، اړونده حالتونه کوم ادپوزېشنونه لري.

ما په خپلو ليکنو کې دا بنوولي، چې مور د اوبليکوس يا پروت حالت کې يواځې پسي ځاینيوي لرو.

د دې بنوونو له مخې، چې پښتو ژبه ادپوزېشنونه له ډلې څخه يې سنترپوزېشنونه ولري، نو مور به په لاندې غونډلو کې

له ځملي څخه (سره، کره)

تر تا پورې

په کور کې

اونورو

که ولرو: له...څخه(سره، کره) ، په... کې. تر... پورې سنترپوزېشونه وي، خو دا مختري يې د نومويونو اړونده مورفيمونه دي، چې خپلواک څه ترې نه پوهېدل کيږ او دا د نومويونو پسې چې راځي، پوستپوزېشونه دي.

مختري، وروستري، سربل او اوستربل(زه په رښتيا نه پرېپوهېږم)

غوره ستونځي

په پښتو ژبلار - ژبه کې دمور غوره ستونځي او د ټولو ژبپوهانو، ژبپوهاندانو، ژبمینه والو او ليکونکو ستونځي څه - او کومې دي؟

دا ټولې ستونځي، چې بنسټيزي دي او تراوسه پورې ورته چا پام نه دی کړی، هغه حالتونه يا څنگه والی او که غواړي اړيکوبيزي ستونځي دي، چې په پښتو کې نه - نه بشپړې څپرل شوي او يا نه سم ترېپوهېدلي. دامې زياتې روښانه کړي او اوس به يې هم داسې لنډې په گوته کړم.

د ما مېدنې: په لومړي سر کې مې دې ته پام شو، چې د پښتو په حالتونو کې مور يواځې پسې ځاينوي يا پوستپوزېشونه لري. اوس مې د لومړي ځل او لومړي کس په څېر دې ته هم فکر شو، چې پښتو يواځې دا داسې وروستري يا پسې تړلي يا نښلول شوي لري، خو مختري هم نه لري. دا خو د ما له لوري داسې لږ زياتی هم برېښي، خو داسې ده.

لکه - وال: ليکوال، غروال، کوتوال او همداسې. ليوالتيا، زړورتيا، سپينوالی، توروالی. دا چې کوم يې له کومو ژبتوکو سره راځي، هغې ته دې گرانلوستونکي هم پام وکړي او زه به يې هم وليکم.

د پښتو څنگه والي، پېر يا حالت ته د مشوري لپاره.

دا څنگه والي (پېرونه، حالتونه) د پوښتنو په مرسته په لاندې توگه روښانوو:

۱ - نوميز څنگه والی: (څوک، چا)، (څه)

۲ - د خاوندوالي څنگه والی: (د چا، د څه)

۳ - داتيو څنگه والی: ۱ - (له چا) ، (له څه)، ب - (وچا)، (وڅه) پ - (په چا، په څه)، ت - (پر چا، پرڅه)....

دلته دې پام او خبرې پرې وشي، چې دا څنگه ونومو، يا نومول شي (که وي). دې نورو کې -گومان مې دی - ستونځي نه شته.

۴ - اکوزاتیو څنگه والی (دا حالت په پښتو کښې نه شته): (چا، څوک، څه)

اړینه یادونه: اکوزاتیو حالت- دا چې پښتو یوه اېرگاتیو ژبه ده- په پښتو کښې نه شته. هغه غونډلې، چې دلته راغلي یا به د خاوندوالي حالت وي او یا د پرېکړونې. دې ته همدلته هم پام وکړی.

گورو، چې ۱ - او ۴ - یو ډول دي، خو ۱ - د کړونې په څنگه والي او ۴ - د پرېکړونې یا نه کړونې په څنگه والي کې دی.

پوښتنغونډاله جوړوو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لار او په څه کې پر څه باندې څه یې د څه پرسر کېښود؟

(سپین) «۱» (له تور) «۲» سره (د تور) «۳» (له کور) «۴» څخه (د ځلمې) «۵» (وکور) «۶» ته ولاړ او (په کوټه) «۷» کې (پرمېز) «۸» باندې (کتاب) «۹» یې د چوکۍ (پرسر) «۱۰» باندې کېښود.

د الماني ژبلاړ له مخې به «۱» نومیز، «۲»، «۳»، «۴»، «۵»، «۶»، «۷»، «۸» او «۱۰» داتیو، «۳»، «۵» واکوالي او «۹» اکوزاتیو حالتیونه یا پېرونه او که غواړی حالتته دي.

دا پورته پېرونه یا حالتته په پښتو: ۱ - په پښتو کې رکتوس یا کړونې حالت دی او دا نور ټول اوبلیکوس یا پراته، ژورند یا ښهېي: نه کړونې حالتونه دي او نور.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږیز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې یو څه ستونځې اوبی کړې وي.

یادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره څنگه والی لیکلی، باور وکړی، چې دا حالت هم راته پېچلی برېښي، چې له عربي به سم وي او که نه؟

پرتله له دې په دې پېر هم نه پوهیږم، چې دا به حالت ته وايي او که څنگه؟

که دې کې هم هر څنگه پرېکړه وي یا وه، نو یو کار به مو سرته رسولی وي. هیله ده چې اندونه سره گډ کړو.

ما په خپلو لیکنو کې په ځانگړې توگه د حالتونو او اړیکو یونو له امله، چې په هکله مې یې څولیکني کړي، پوره ناسمونونه هم کړي، خو دا هغه ناسمونونه دي او گومان مې دی دا اوس به مې لږ د واک لاندې راوستي وي او سم به وي او دا لا تراوسه پورې د مورن ژبپوهانو همغښتي لیکي، سره همغښتي شوي نه یو، خو بیا هم د ژبپوهانو مرستې ته اړتیا شته.

زه تر اوسه پورې په دې اند وم، چې گوندي دا لاندې چې څه لیکم، سرکوم پوزېشنونه یا اړیکو یونه به وي، خو راته جوته شوه چې داسې نه ده. وهر یوه ته به پام وکړو، خو دا ولې؟

زه چې څه د پښتو گرامر په هکله لیکم، هغه د الماني په مرسته دي او نه پوهېږم، چې په پښتو کې به دا هم په دې غزونه لیکلي او څپرل شوي وي، که نه؟

ما په خپلو پخوانیو لیکنو کې هم دا هر څه د وړاندیز په توگه لیکلي دي، خو دا چې په پښتو کې یې په هکله ماته څه نه دي څرگند او یا نه شته، نو تېروتنې به په کې وي او دانو یواځې یو کس شاید ونه شي کړی، مرستې ته اړتیا شته.

که تاسو د څنگه والي یا حالتونو او همداسې د پرې – پوست – سرکومپوزېشن په هکله پوره څه لری، نو هیله ده، چې دابه راته زما په برېښنا پته راولېږی، چې زه به مو د مننې پوره وړی وم.

په ژبلار کې نوي میندني

پیل یادونه: ژبه پیدایښت دی او څوک په پیدایښت کې گوتې نه شي وهلی او که دا کار وشي، نو هر ورو به ناسم وي. دا په دې تریبپوهېدنه، چې ما هم دلته له ځان څخه څه نه دي پیدا کړي یا جوړ کړي، هغه د پیدایښت څخه را پیدا څه مې سره شنلي یا روښانه کړي، هیله ده چې سم به مې میندلي وي.

هیله ده، چې ویي لولی، مرسته وکړی، د پښتو ژبلارې د ودې لپاره.

په پوهنیزه څېړنه کې باید مخامخوالی نه وي، دا په دې پریبپوهېدنه چې باید رد نه شي.

نن د ۲۰۲۱ ز کال د مارچ ۳۱ – م په درې بجو مې خوب کډه وکړه، د همغه خپل چرت له امله، خو د ژبې په هکله مې میندني وکړي، چې له دې امله ورته خوښ یم.

دا لیکنه په څو برخو وېشم او په لاندې توگه یې له تاسو سره گډوم:

لومړۍ: د ماڅوانی اند د ځنو اړیکو وینو یا که غواړی، د ادپوز پښونو په هکله

دویم: څنگه والي یا حالتونه

دریم: دا اوس می ورته د دې لیکنې په هکله پام شوي نومځاینيوي، یا مرستندوي نومځاینيوي او یایې که هرڅه د بللو وړاندیز کوي. دا دوه برخې لري.

څلورم: پښتو- لږ تر لږه په داتیو حالت کې - یواځې پوستپوز پښونه (پسي ځاینيوي) لري.

پنځم: له الماني، انگرېزي څخه مو د ادپوز پښونو په پخوانۍ بڼه ناسم پښتو ژباړلي دي

و لومړۍ ته: د ما پخوانی اند، چې دا ځني گډوله اړیکو یونه به گوندي سنترپوز پښونه وي:

له... څخه (سره، کره)، په ... کې، پر... باندې، تر... پورې، و ... ته او نور. گومان می دا هم وو، چې گوندي پښتو به مخ - پسي - سنتر ځای نیوي ولري. په دې هکله می لیکنې شته.

دابه په لیکنه کې روښانه شي.

دویم: څنگه والي یا حالتونه، چې لنډ یې بیا له تاسو سره گډوم.

د پښتو څنگه والي، پېر یا حالت ته د مشورې لپاره.

د الماني ژباړل په مټه یا مرسته دا څنگه والي (پېرونه، حالتونه) د پوښتنو په مرسته په لاندې توگه روښانوو: دلته یواځې د پوښتنو له لارې.

۱ - نومیز څنگه والی: (څوک؟، چا؟)، (څه؟)

۲ - د خاوندوالي څنگه والی: (د چا؟، د څه؟)

۳ - داتیو څنگه والی: ۱ - (له چا؟)، (له څه؟)، ب - (وچا؟)، (وڅه؟) پ - (په چا؟)، (په څه؟)، ت - (پرچا؟)، (پرڅه؟)، ب - (ترچا؟)، (ترڅه؟)،

دلته دې پام او خبرې پرې وشي، چې دا څنگه ونوموو، یا نومول شوي (که وي). دې نور کې- گومان می دی- ستونځې نه شته.

۴ - اکوزاتیو څنگه والی: (چا، څوک، څه (دا د کړوني ....))

يادونه: دا د اکوزاتيو حالت په پښتو کې نه شته، خو هغ

گورو، چې ۱ - او ۴ - يو ډول دي، خو ۱ - د کرونې په څنگه والي او ۴ - د پرېکړونې يا نه کرونې په څنگه والي کې دی.

پوښتنغونډاله جوړوو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لار او په څه کې پر څه باندې څه يې د څه پرسر کېښود؟

داسې يې ځوابوو يا روښانه کوو:

(سپين) «۱» (له تور) «۲» سره (د تور) «۳» (له کور) «۴» څخه (د ځلمې) «۵» (وکور) «۶» ته لار او (په کوټه) «۷» کې (پرمېز) «۸» باندې (کتاب) «۹» يې د چوکې (پرسر) «۱۰» باندې کېښود.

د الماني ژباړل له مخې به «۱» نوميز، «۲»، «۳»، «۴»، «۵»، «۶»، «۷»، «۸» او «۱۰» داتيو، «۳»، «۵» واکوالي او «۹» اکوزاتيو حالتويونه يا پيرونه او که غواړئ څنگه والي دي.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږيز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې يو څه ستونځې اوبې کړې وي.

يادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره څنگه والی ليکلی، باور وکړئ، چې دا حالت هم راته پيچلی برېښي، چې له عربي به سم وي او که نه؟

پرته له دې په دې پېر هم نه پوهېږم، چې دا به حالت ته وايي او که څنگه؟ که دې کې هم هر څنگه پرېکړه وي يا وه، نو يو کار به مو سرته رسولی وي. هيله ده چې اندونه سره گډ کړو.

اوس راځو:

و دريم ته: دا اوس مې ورته پام راگرځېدلی نومځايښوي.

دا کوم دي؟ دا را، در، ور دي او مې، دې، يې، چې د کارونو يې بېلابېل ځايونه شته.

دا په دوه برخو وېشو

الف: الف ۱ – مورن په پښتو ژبه کې د خاوندوالي لپاره مرستندوي يا پوره او که هرڅنگه يې بولي نومځای نيوي لرو:

مي، دې، يې. د دې، يې، نارينه، بنځينه او ډېر هم همداسي دي او د،،مي، دې،، لپاره وايو چې،، مو،، . پوښتنه دا ده چې به د دواړو لپاره وي او که د يوه لپاره.

دا هم په دوه ډوله کارول کيږي

الف ۱ ۱ – که ووايو: کور مي (دې، يې) سپين دی، نو پوهيږو، چې دا د خاوندوالي نومځای نيوي دي او که ووايو:

الف ۱ ۲ – که ووايو: کتاب مي (دې، يې) واخست، نو دلته دا بيا نوميز حالت دی. دلته بيا د کړوني په څېر رامنځ ته کيږي. هيله ده، چې په دې هکله به هم کران مينه وال مرسته وکړي.

الف ۲ – همداسي د داتيو لپاره هم دا لاندې نومځايڼيوي لرو:

را، در، ور، چې زيات يې هم همداسي دي.

د دې لپاره به يې الماني او انگرېزي انډول راوړ او وبه گورو، چې دا هم همغښتي موخوردې
ب – څنگه والي يا حالتونه.

ب ۱ – د خاوندوالي څنگه والی يا حالت

انگرېزي نومځايڼيوي د خاوندوالي لپاره

His yours my

الماني.....

Sein dein mein

انډول پښتو يې د ساده يا نيم – يا خاوندوالي نومځای نيوو سره.

مي دې يې

پښتو پوره يا ورسره بلد نومځای نيوي

دما دتا د هغه... او نور

يادونه بنځينه او ډېر يې په پام کې نه دي نيول شوي.

(My (mein) house (Haus

کور مې

دماکور

ب ۲ – د داتيو څنگه والی يا حالت

را – ، در – ، ور – (څخه، سره، کره، باندي، لاندي، کې، پورې، ته، ...)

که الماني ته مو پام راوگرځوو، نو دا پورته اړيکويونه ټول د داتيو په څنگه والي کې دي.

له ما – ، له تا – له هغه (هغې) – (څخه، سره، کره) او

پر... باندي، پر (ما، تا، هغه...) باندي او پورې، په (ما، تا، هغه، ...) کې، تر... پورې،
و... ته

(و....) په کندهارۍ گړدود کې په روښانه توگه شته

کور مې، – دې، – يې،

انگرېزي نومخري د داتيو لپاره

him you me

الماني نومخري د لپاره

Ihm dir mir

پښتو نومخري نومخاينيوې) د داتيو لپاره

را در ور

دا پورته، مرستندوی (؟) نومخاينيوې د يو او ډېرو لپاره هم دي او ټيک همهغه د الماني او انگرېزي په څېر د داتيو حالت ښايي او دا لاندي يې بل ډول دي.

له ما له تال هغه او نور

د حالتونو څيړني له مخي پای لاس ته راړنه او گومان مي دي، چي داپرېکړه- که راسره ومنل شوه - نوي وي.

څلورم: پښتو ژبه يواځي او يا لږ تر لږه د داتيو حالت کي يواځي پوستپوزېشنونه لري.

څه پوهيږو، چي دا پوستپوزېشنونه دي؟

دا له... (څخه، سره...) او همداسي دا په... کي او پر... باندې، تر... پوري او نور سنترپوزېشنونه نه دي؟

هغه اړيکويونه چي د را، در، ورسره راځي، برېښي چي پوستپوزېشنونه دي.

نو دا له، په، تر او نور نو بيا کوم ژبني توکي يا ژبني څه دي او همداسي خپلواکه ترپي پوهيږنه هم نه لري. دابه روښانه کړو. دا يواځي د يوه نومخري سره پرېوېدنه لري يا يي پهواک کي دي او بس.

که منلي موي، چي، د، د، د خاوندوالي مورفيم دي او له مي، دي، يي څخه همداسي برېښي، نو دلته هم دا، له، په، پر، تر...، د داتيو حالت مورفيمونه دي او يا د ما، دتا، دهغه،... سره يوځای داتيو حالت ورکوي.

بل لامل يي دا دي، چي دا له،... په را، در، ورسره کي دننه يا خوندي دي.

يو څو بېلگي:

له ما(تا،-هغه...) څخه ولاړ. را (در، ورسره) څخه ولاړ.

تر تا پوري درورسيږي. درپوري در ورسېږي.

يادونه: که دا سم وي، نو گورو، چي تر مورتل ناسم او زيات کاروو.

پنځم: له الماني، انگرېزي څخه مو د ادپوزېشنونو په پخواني بڼه ناسم پښتو ژباړلي دي، داچي دا له، په، پر، و، تر نو په الماني او انگرېزي داسي نه دي؟

ما تراوسه پوري داسي انگرېرل:

۱ - له... څخه، يا ځانله له vor; from

۲ - تر يا تر ... (پورې) bis; until

۳ - په ... کې im, in

۴ - پر ... باندې يا پر auf, of

۵ - و ... ته zu, to

۶ - له .. سره mit, with

د Vor, bis, in, auf, zu لپاره د پښتو دي:

څخه، پورې، کې، باندې، ته

يوه بېلگه: سپين راڅخه در روان شو او په لنډ وخت کې درپورې در رسيرې.

شپين له ما څخه و تا ته در روان شو او په لنډوخت کې به تر تاپورې درورسيري.

دلته دې اړوند دې ته هم پام راوړل، درواړول، ورواړول شي، چې دلته لکه راغی، درغی، ورغې هم شته.

دا د څېړلو خونديونه راته پېچلې، خو له ردولو يا مخامخوالي راته ازاده يا خپلواکه برېښي.

بيا لنډ: له، تر، په، پر، خپلواکه پرېپوهېدنې نه لري او د اړيکيوونو يا پسې ځاينيوو په واک کې دي..

هيله ده، چې پر دې باندې به يو له بل سره گرمې خبرې ولرو.

د پښتو حالتونو د ستونځوبيو بریا

څنگه دې لاس ته راوړني ته بريالی شوم؟

دېر خوښ يم او باور وکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي يا څه بايد وکړم، د شپې په چرت يا د شپې په فکر گرنجولو-مه راپورې خاندی، دا تکيه کلام لکه چې کارول کيږي- کې را پيدا کيږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه يوه اړيښه يادونه وکړم.

اړيښه يادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه يم او بل د لیونتوب يا د زورواکوال گومان مې هم په ځان نه راځي. دا بايد روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپيدا اند چا په پوهنيزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې بايد سم وگڼل شي او که داسې وي، نو بيا مور ټولو ته د دې بريا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د مور ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنيزه څېړنو په بنسټ يې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بيا به هم دا هڅول د ما بريا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم يا هيڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر يم، هغه به هم راميدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بريا په څرگندولو به هم هيڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو يو کتاب برابر اوه.

دې بريا ته مې نو څنگه لار ومينده؟

--- د حالتونو په څېړنو مې پيل وکړ، چې د ما په لومړنيو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې يې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه نه لروده. بيا مې ځنو ملگرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولار يا کروني حالت) او اوبلیکوس (پروت يا نه کرون ی حالت) حالتونه دي.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د يوه ځوان پوه کامران منگل ليکنه يا ماته په کمنت وليکل، چې ،، د ،، د خاودوالي مورفيم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نومويونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت يو مورفيم وي او خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دا له، په، پر، او.... هم بايد د کوم حالت يا حالتونو مورفيمونه وي او پرته له نومويونو څخه به خپلواکه پوهېدنه ونه لري. گومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل يې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اينکليتيکي حالت (پسي تکیه اړ حالت) سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتيا ځکه نه شوه روا ستلی چې دې پسي او د مخه تکیه اړ هم ورسره يوځای څېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاینيوو را، در، وړ چې پروکليتيکي يا د مخه تکیه اړ نومځاینيوی دي په مرسته دا فکر پيدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه، د، د حالتونو مورفيمونه دي او دا د (را، در، وړ)(څخه، سره، کره،

ته، پورې، كې او نور) كارونې له امله بيا د وخت په تېرېدو سره دا فكر هم راته پيداشو، چې پښتو نو يواځې پوستپوزېشنونه لري.

كله چې د كلتيكي (تكيه اړ) كلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنكلتيكي (پسي تكيه اړ) او پروكلتيكي (د مخه تكيه اړ) نومخاينيو لري، نو دې پاي ته راورسېدم.

د دوه حالتونو كروني او نه كرونو څخه بيا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا برياوې هم لوي څښتن په برخه كړي، چې له، پر، او نور - لكه دباندي او افغاني پښتوپوهان يې وايي- پرپېوزېشنونه نه دي او دا يواځې د حالتونو اړونده مورفيمونه دي، چې پرته له، نومويونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه ميندني چې دي، له نوم څخه يې پوهېږو، چې په ژبه كې شته څه دي، چې هغې ته مو بايد پام شوی وي.

يوه غوره خبره داده، چې د مور تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت كې ډېر كار كړی، ځكه چې پښتو ژبې ته د كار كړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ك كې داسې په نامه په رسميت كې دننه شوه او بيا په ۱۹۶۴ ز ك كې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - قانوني شوه، نو دا د يوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي كار زه بيا بيا ستايم.

بای یادونه:

مورن بايد ومنو چې:

لومړی: ژبه پيداېښت دی او نه لكه چې وايو: قرارداد.

دويم: ژبه مو پنځه زره كلنه ځوانه ژبه ده. ځوانه په دې پوهېدنه چې نږدې له نوي كلونو څخه راپه دېخوا او له ۱۹۶۴ ز ك څخه وروسته يې هغه خپل رسمي ځای د قانون په څلورديوالي كې نيولی، خو په عمل كې اوس لا هم ترې لري ده، خو دا بايد ووايم، چې وده يې پوره بڼه ده.

درېم: زه چې گورم، په ژبه كې مو هغه ډېرې ستونځې په حالتونو كې دي.

زه به له دې ليكنې سره و ځان ته دا اجازه ورکړم، چې دا د حالتونو ستونځې مې له ډېرو ستونځو څخه وروسته اوبی كړي دي.

-- په ليکنه کې تکرار له دې امله هم راغلی، چې هره ليکنه په بېلا بېلو ورکړو حالتونو په هکله ليکل شوي، چې ماته بيا د داسې کار سمه راټولونه او ترتيبونه نه کېدونکي وېرېښېده. توان نور دومره نه دی.

-- د ټولو ژبو ژباړې يو له بل سره پوره توپير لري لکه چې ژبې سره توپير لري، خو و خپلې ژباړل ته د نورو پرمختللو ژبو څخه د نوي ميندونو په څېر گټه اخستل کېدی شي او هلته يو نوي څه چې کنل کيږي مور ته هم د خپلې ژبې د ودې لپاره يو فکر راکوي.

د پښتو ژباړيزه څېړنه کې مو څه ته بايد پام وي؟

د ژبې معيارېکېدنه کله کېدونکې ده؟

د ژبې معيارېکېدنه هغه وخت کېدلی شي، چې زسمی وي او د دولت له خوا څخه يې ملټر وشي.

مور د څه ډول ليکنو سره مخامخ کيږو او له هغه څخه بايد څه ډول گټه واکلو؟

مور لرو:

۱ – تاريخي ژبه.

۲ – کليوالي ژبه او

۳ – معياري ژبه

د مور موخه دا ده چې ژبه مو هغه معياري حالت غوره کړي، چې په خواشيني يې بايد ووايم، چې لا تراوسه پورې نه ده معياري شوي، لاملونه يې نه راوړم، خو که خبرو ته مو سره اړتياوه، پرې غږېدلی شو.

په ژبه کې حذف او که حذف(وؤبخښی، چې راته برگ نه شی، خو عربي مي – په خواشيني بايد ووايم نه ده زده، خو هڅېږم، چېله موخه تر شوني پولې پورې په پښتو ويونو هم روښانه کړی شم - نه ده زده) يا پرېښودل او يا ورڅخه تېرېدل نه شته.

دا پرېښودنه پر څه پوهېدنه باندې ده؟

که همدا حالتونه راواخلو نو د ،، له کابل څخه و کور ته ځم. داسې لیکلی شو: د کابله کورته څو دلته که ،، څخه،، او ،، و ،، ونه لیکل شي، نو دا دې پروا ونه لري. دا کېدی شي په دېرو ډولونو ولیکلی شو، خو دا دچا خوبهنه ده او نه له دې امله، چې گوندي سړی پر پوهېږي. بېرته همدې ته راځو، چې دا د ژبې دسم بنوولو لپاره ژبلاړیز لامل نه شي کېدی، پیدایښت نیماگر تیاوي نه مني او ناسمې دي.

ژبه چې په معیاري توگه څنگه جوړه ده همغسې جوړه ده او بدلون یې ناپیدایښتي دی.

په ژبه کې تاریخي وییونه، دا په دې پوهېدنه، چې هغه او دغه لیکوال داسې یا هغسې لیکلي، نو باید سم وي (په دې پوهېدنه، چې باید معیاري وي) او یا دا چې هغه او دغه ژبپوه لیکلي، نو باید همغسې وي، دا دواړه د یوه څه لپاره د بنوولو بسیا نه کوي. دا چې ژبه نوې ده، نو ژبلاړ هم نوې څپرل کيږي او دا څپرته د ژبې د جوړښت په بنسټ کيږي، چې هغه سمه څپره یې سمه ده یا هغه معیاري لیکندول یې باید سم وي او هغه سم دی.

خبرې نورې نه اوږدوم او په دې لار کې مور ته د لا ډېرو بریاوو په هیله.

دوه پړانستي غوښتنلیکونه:

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و ریاست ته دوه پړانستي لیکونه!

ډېرو درنو د پوهنتونو د پښتو استادانو، د پوهنې وزارت او د علومو اکاډمي استادانو ته یو پړانستي غوښتنلیک.

سر له نن څخه مې وړاندیز دی، چې دا د پښتو د حالتونو، چې په پښتو کې څو حالتونه دي د بنوونځي په درسي نصاب کې او همدا ډول په نورو پوهنیزو پروگرامونو کې ورگډ شي، چې ډیر اړین دی:

مور په پښتو کې څلور حالتونه لرو، چې دا لاندې دی:

لومړی: کرونی حالت: دا هغه حالت دی، چې څه په کې کيږي، او یا کرل کيږي.

دا حالت د هر کس یا کسانو لپاره دوه نومخاینیوي لري، چې زه، ته، هغه .... او ما، تا، هغه ..... دي. زه به دلته همدا یو زه او ما سره دا څپرته یابنه یې روښانه ونه و مخ ته بوزم.

الومړی – هغه کرنه چې کيږي، په هغې کې د وختونو په هکله نومخاینیوي نه بدلیږي.

لکه: زه پاڅېږم او زه پاڅېدم. دلته د اوس او د تېروخت نومځاینیوی همغه، زه ،، دی.

۲لومړی – دا هغه کړنه ده، چې پرېکړونې لري او له دې امله کړل کېږي. په دې حالت کې وخت اړوند نومځاینیوي بدلېږي او په لاندې ډول:

۲لومړی ۱ – زه ډوډی خورم. د دې اوس وخت لپاره، چې ډوډی پرېکړونې ده.

۲لومړی ۲ – ما ډوډی وخوره. دا د تېرو وخت لپاره د ،، زه ،، په ځای ،، ما ،، راځي، چې دلته هم ډوډی پرېکړونې ده.

دویم: د پرېکړونې حالت: په دې حالت کې پر یوه څه یا چا باندې څه کېږي یا کړل کېږي.

دا حالت هم د لومړي حالت په څېر دی، خو د نومځاینیوو دندې یې دلته بدلېږي.

۱دویم: دا هغه حالت دی، چې پرېکړونې یو کړونې لري.

۱دویم ۱ – ما غورځوي.

۱دویم ۲ – زه دې وغورځولم.

۲دویم ۱ – زه غورځېږم او

۲ دویم ۲ – زه وغورځېدم.

دا به دواړه اوس په یوه غونډله کې یوځای راوړو، چې کړونې او پرېکړونې په یوځای وي.

ما ته غورځوي. زه تا وغورځولم.

دریم: خاوندوالي حالت: په دې حالت کې یو د ،، د ،، مورفیم، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، د یوه نوموي سره یوځای راځي او د یوه چا یا یوه څه خاوندوالی وښايي:

لکه: دما کور یا د سپین کور. دا د کور خاوندوالی د مورفیم، د ،، سره څرگندېږي.

یادونه: له دې امله په زما، یمان او د ما کې د ما سم او معیاري دی.

نومونه: ،، د ،، د خاوندوالي حالت مورفیم.

څلورم: د پسي ځاينيوو حالت:

په پښتو کې دا هغه د ژبي ستونځمنه برخه ده، خو که له دې سره سم کار و مخ ته بوتلل شي، کومې ستونځې نه زېږوي او راتلونکې ليکنې مو له ناسمونو ساتي.

دا به لومړی د کلتيکي دا په دې پوهېدنه، چې دلته د اينکلتيکي نومځاينيوو سره وليکو:

يو - (را، در، وړ) (څخه، سره، کره، کې، باندې، پورې، پورې، ته... که نور ومخ ته راغلل، نو لار يې همدا ده، کومې ستونځې نه لري).

دوه - دااوس د دې نور نومځاينيوو سره ليکو:

۱دوه - (له ما، له مور، له تا، له تاسو....) (څخه، سره، کره...)

۲دوه - (په ما، په مور، په تا، په تاسو،...)

۳دوه - (پرما، پرتا، پر هغوي....) (باندي، پوري(۱))

۴دوه - (تر ما، تر تا، تر هغوي،....) پوري (۱)

۵دوه - (وتا، وما، وهغه،...) ته (۲)

.....

په پورته ليکنه (۱) کې دا ويی ،، پوري،، دوه بېلابېلې پوهېدنې لري: دا د تر تا پوري کې دا ،، پوري،، پوله په گوته کوي او دا بل ،، پور،، د يو څه پوري، چې يو څه نښتي وي، لکه د ما په کاليو پوري ختې وتپل شوي.

په (۲) کې ،، و ،، و پښتنو ته يا و ځني پښتنو ته داسې نابنده برېښي، خو گومان مي دی په کنډاري ويينو کې شته، خو همداسې دی.

اوس يې لږ روښانونه.

په پورته ليکنه کې له، په، پر، تر، و او ... ټول د اړونده حالتونو مورفي مونه دي، چې يواځې د نومځاينيوو سره د اړونده پسي ځاينيوو لپاره موخه وړ او اړونده پوهېدنه لري.

دا داسې ده، چې هر يو له دې مورفي مونو يو ټاکلی يا څو ټاکلي پسي ځاينيوو لري او په خټ هر يو پسي ځاينيوو يو ټاکلی اړونده د حالتونو مورفي لري.

لږ روښانونه: يو حالت مورفيم کېدی شي چې پسي ځاینيوي ولري، خو هر پسي ځاینيوی،
تيک يو د پسي ځاینيوو حالت مورفيم لري.

د يوې پرېکړې لپاره: په پورته کې گورو، چې دا له، په، تر، پر ... د حالتونو مورفيمونه
دي او يواځې او يواځې په ،، دوه -،، کې د اړونده حالتونو سره راځي.
،، حالت مورفيمونه، راته بڼکلي نومونه برېښي. وبه ليکم، چې بڼکلي نومونه ده او
همداسې ده.

،، دوه -،، يواځې او يواځې يوه شمېرپوهنيزه کلمه ده، چې داسې ور څخه پوهېږو:

حالت مورفيم سره اړونده حالت پسي ځاینيوي او يوه اړونده حالت پسي ځاینيوي لپاره تیک يو
اړونده مورفيم شته يا تنظيم شوی، چې بل هر ډول راوړنه يې ناسمه ده.

په پوره پام: دا مو د ټولو ناسمونونو مخه نيسي، لکه تر ټولو... تر منځ، تر څنگه، چې
پورې ورسره نه وي او نور.

لنډ: له دې داسې پوهېږو، چې دا مورفيمونه - که حالت مورفيمونه يې وپولو بڼه به
وي - په بل ځای يا له نا اړونده نورو پسي ځاینيوو سره راشي، نو هرو مرو به ناسم وي.

داسې لږ د الماني سره پرتله کونه:

په الماني ژبه کې د هر حالت لپاره ځانگړي نوم ځاینيوي شته. لکه

ich, mein, mir, mich

خو په پښتو کې مور د دې بدلونونو لپاره اړونده مورفيمونه لرو، چې هر يو يې خپله
ځانگړې روښانوندنه لري.

پای یادونه: الف -،، د،، د خاوندوالي حالت مورفيم دی.

ب -،، له،، په،، پر، تر، و... د (اړونده پسي ځاینيو) د پسي ځاینيوي حالت
مورفيمونه دي او له دې څخه بله دنده نه لري او بله هر ډول کارونه يې ناسمه ده.

هيله ده، چې له دې سره به مو د پښتو ژباړېزو ستونځو بيو لپاره يوه بڼه روښانونه گرانو
لوستونکو ته وړاندې کړي وي.

که دا ليکنه درته د يوه پښتو ډاکتر ليکنه نه برېښي او له دې سره به يې ارزښت درته کم
وبرېښي (سمه خو ده) نو کړی چې و ماته د ما د ټولو پښتو ليکنو په چوپړ کې او په

ځانگړې توگه د حالتونو میندنې، چې د پښتو پېژنې، هغه کې یوه غوره میندنه ده یوه د پښتو دوکتورا هم راکړی. باور وکړی، چې د پښتو په تاریخ کې دومره کار او سم کار و پښتو ته شوی دی. گوری، چې لیکني مې په رېښتیا ځانگړې دي. ما د پښتو دوه گرامرونه لیکلي، په پښتو کې نا سم راننېاسل شوي ویونه او نورې لیکني.

هییییییله ده، چې ځانپالنه یې ونه بولی، زه هر کار چې کوم، هغه د ما د ځان لپاره دی، چې ځان روغ وساتم او دا دنده یې له سره کړي. خپل کار په چا نه خرڅوم او نه په چا کوم احسان اچوم، خو له تاسو سره یې گډونه اړینه بولم، گومان مې دی، چې و چا ته به په دې کې زیان هم نه وي، چې دا به بیا ناروا کار وي.

دا زه چې وړاندیز کوم، هرو مرو یوه ساده خبره نه ده. د دې باورې کېدو لپاره کېدی شي یو د پښتو پوهانو، د نورو پوهنو کسان او همداسې د علومو اکاډمي له خوا څخه یو کنفرانس ترتیب شي، چې په هغه کې زه د خپل لیکلي وړاندیز سمون او اړینوالی روښانه کړم، دا راته هرو مرو برېښي.

د دې حالتونو په څېړلو کې مې د نور په څنګ کې ډېر کلونه کار کړی، چې هغه په برېښنا کتابتونو کې هم شته – ketabton.com - او د اړتیا په وخت کې یې زه ورلېږلی هم شم.

که تاسو په هکله د مالیکني وگورئ، نو درته روښانه به شي، چې ما و دې لار ته د رارسېدو لپاره څومره ستونځې گاللي دي، خو لاس ته راوړنه یې پوره روښانه ده، چې پوره ورته خوښ یم.

د فوق العاده ډاکټرۍ راکړې غوښتنلیک!

په پښتو د ما د سترې او بې بدیلې بریالۍ څېړنې په هکله د دې کار لپاره د فوق العاده ډاکټرۍ راکړې هیله!

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و درنو پوهاندانو او ټولو استادانو ته په درناوي!

لکه چې گوری، ما په دې اخوا نږدې اولس کلونو کې د پښتو په څېړنه کې زیات کار کړی او ډېر اثار یا لیکني مې خوري کړي، چې دا ټولې د پښتو تاریخ په اوږدو کې لومړنۍ او یواځنۍ پوهنیز کار دي، د ژبې له لارې به دا هم ووايم، چې لیکني مې رېښتیا هم پښتو او ځانگړې دي.

په دې ټولو لیکنو کې هغه ستر کار دا دی، چې ما د څېړنو په بنسټ ماته دا بریا هم په برخه شوې، ومومم، چې پښتو هم په خورا روښانه او پوهنوره توگه څلور حالتونه لري،

چې له دې سره مو له یوې خوا څخه د ژبې ستونځې له منځه ځي او له بلې خوا دا د ژبې د ژبلار او ژبپهني هغه غوره برخه او پوهنیزه بډایې ده، چې نوره هم پوره کيږي.

دا د یوه مسلک په پوهنیزه څېړنه کې یو ډېر ستر کار دی، چې باید د پوهانو له خوا یې ستایېنه او پېرزوینې وشي او هغه د یوې فوق العاده ډاکټرۍ ورکړه ده.

دا هیله مې د ځان لپاره نه ده، دامې د کار د لاس ته راوړنې له امله ده، چې وځپلې ژبې ته په درنښتوگورو او نور پښتانه ژبمینه وال هم مینه ورسره پیدا کړي. که چېرې د ما غوښتنه نا سمه او ناروا وه، نو هغه په ډېرو ستونځو ولاس ته راوړې د شمېرپوهنې ډاکټري دې راڅخه واخستل شي او په مطبوعاتو کې دې هم په پراخه توگه د ماغندنه وشي.

اېرگاتیو ژبې

د الماني اکوزاتیو او پښتو اېرگاتیو یو څو غونډلې د پښتو د اړونده غونډلو سره پرتله کونه یا د غونډلو یو په بل اړونه، دا چې پښتو په کومه ژبېله پورې اړه لري، د ژبلار په مټه پېژندل کيږي، نو ما مخه دې ته دومره غوره نه ورکاوه او ځان مې هم ورسره هېوختاوه، خو د ځنوم ک ملگرو د گوتنیولو له امله مې دې ته هم داسې لږ پام راواړاوه او غواړم لږ کار په کې وکړم یا لنډ

دا چې ژبه په کومه ژبېله کې ده، دا د ژبې جوړښت څخه راباسل کيږي. مور ته اړین دا دی، چې ژبلار مو له ژبې څخه سمه را وباسو، چې له امله د ما دا اخرنۍ لیکنې و ماته ښې مناسب برېښي.

Ergativität اېرگاتیویټي (لاتین: erga مخامخ، نږدې)

اېرگاتیویټي یا لنډ اېرگاتیو په ژبپوهنه کې د غونډالبر خو حالت په نخښه ونو سیستم دی، چې دا و یوه نومیز-اکوزاتیو ته مخامخ دی. په اېرگاتیو سیستم کې د ترانزیتیو غونډلې نوم یا ښه یې نومويي په اېرگاتیو حالت کې دی، په داسې حال کې چې اېنټرانزیتیو غونډله کې اېسولتیو حالت غوره کوي یا لري.

په یوه نومیناتیو-اکوزاتیو ژبه کې لکه الماني، د دې مخامخ دواړه په همغه حالت (نومیز حالت، بېلگه: *Der Mann geht – Der Mann sieht den Hund* پښتو یې : سړی ځي- سړی سپی گوري). په پورته غونډلو کې گورو، چې سړی په کړوني حالت کې دی، چې پرېکړونی نه لري، خو په دویم حالت کې پرېکړونی لري یا د الماني په څېر

اکوزاتیو نه دی. بل ډول یې لیکو: (په بڅښنه، چې وهل په کې راولو او د سړي او سپي پرځای باندې نومځاینیوي ولیکو). الماني:

Er geht- Er schlägt mich هغه ځي، هغه ما وهي. ،، هغه،، په دواړو حالتونو کې کړونۍ دی او دویمه غونډله یاغونډلبرخه کې ،، ما ،، پرېکړونۍ دی. له دې څخه داسې پوهیږو، چې پښتو اکوزاتیو ژبه نه ده. د اېرگاتیو لپاره یې لاملونه همداسې دي.

دا کېدی شي د الماني اکوزاتیو غونډلو څخه هم څرگنده شي، چې د الماني اکوزاتیو حالتونه د پښتو په کومو حالتونه بدلېږي.

لنډ بیا: ترانزیتیو (پرېکړونۍ نوموښوونه یا وپوښه، چې په یوه څه، څه کېږي، لکه خوړل): لکه په الماني کې schlagen په پښتو کې وهل. دا ویی په الماني کې د نومیناتیو اکوزاتیو حالت کې راځي، خو په پښتو کې د کړونې پرېکړونې حالت کې راځي، لکه

الماني: Er schlägt mich

په پورته غونډله کې Er کړونۍ او mich اکوزاتیو دی، خو په پښتو کې :

هغه ما وهي. هغه کړونۍ، ما دلته پرېکړونۍ دي. دې ته دې پام وي، چې په پښتو کې ،، ما ،، د کړونې او په دې حالت کې د پرېکړونې دواړو لپاره راځي.

بیا دا په یاد راوړم چې د پښتو ژبلار سمه د پښتو ژبلار له لارې څخه ولیکو، هر څه په کې روښانه کېږي. اېرگاتیو د نومیناتیو/ اکوزاتیو ژبو سره په همدې بنسټ پرتله کېږي، چې دا روښانونه یې بې له دې، چې دا نوم راوړم روښانه دي.

په لاندې غونډلو کې هوسۍ د زورېدونې رول لري. له دې داسې پوهیږو، چې هوسۍ په دې غونډلو کې کړونۍ رول نه لري

„(Aktiv,, (Der Vater schlägt Hosei.“

۱. پلار هوسۍ وهي (کړونۍ)

„(Passiv,, (Hosei wird vom Vater geschlagen.“

۲. هوسۍ د پلار له خوا څخه وهلکيږي. (نه کړونۍ یا پرېکړونۍ).

په لومړۍ غونډله کې پلار کړونۍ دی او هوسۍ د الماني د اکوزاتیو حالت کې ده او د پښتو په نه کړونې – یا پرېکړونې حالت کې ده.

په دويمه غونډله کې پر هوسۍ باندې څه کرل کېږي، خو اوس هم د برېکړونې يا بڼه يې نه کړونې په حالت کې ده.

يادونه: د دې روښانونه لږ ستونځمنه ده، خو داسې به وليکو، چې په لومړۍ غونډله کې يو کړونۍ شته، دا په دې پوهېدنه، چې دا اېرگاتيو غونډله ده او په دويمه کې کړونۍ نه شته. يا داسې:

سپي ملنگ وخور

پام، سپی خوري

په دويمه غونډله کې .....

به لاندي کې الماني غونډلي د اکوزاتيو مخځاينيو سره دي.

Du kannst das durch mich bekommen

ته کړی شي دا د ما له لارې - يا له خوا څخه ولاس ته راوړي.

دا د خاوندوالي حالت دی

Die Steine liegen entlang meines Hauses

تيرې د ما د کور پر اوږدو يا اوږدوالي باندې پرته دي

dieses Buch ist für mich bestimm

دا کتاب د ما لپاره ټاکل شوی

Er ist gegen mich

د الماني اکو حالت دی او لاندي ژباړه يې د پښتو د خاوندوالي حالت دی.

هغه د ما مخامخ دی

Er geht ohne mich

هغه بي له ما څخه ځي.

Rund um mich

د ما پر شاوخوا باندې

يادونه: دا دې د پورته غوندلو پر بنسټ باندې هم په گوته وي، چې اکوزاتيو د اکوزاتيو مخځانيو سره کېدې شي، د پښتو د خاوندوالي يا هم داتيو يا د پسيځاينيوو حالت غوره کړي.

گوري، چې دلته د پورته روښانه کول په پښتو ستونځمن دي، که دا پوښتنه ولرو، چې زه و دې سړي ته څوک يا څه شي بېرته ورکوم؟ ځواب، به دا يا د هغه خولې وي) او دا د ښوونځي ژبلار کې د څوک حالت هم بلل کېږي.

د اکوزاتيو د بېلگو څنگه والی په پښتو

د الماني اکو حالت په پښتو کېني کړونۍ، نه کړونۍ- او همداسې د خاوندوالي حالت دی: زه يو بېوزله سړی همداسې بد ميندم لکه نه کوم سړی (نه سړی، راته لږ ښه ونه برېښي).

بله بېلگه: د الماني نوميناتيو د پښتو کړونۍ حالت: يوه بده ازموينه همداسې بده ده لکه د پوهنځي پرېښودۍ درس.

د الماني اکوزاتيو د پښتو کړونۍ حالت: زه يو خراب کارځای همداسې بد ميندم لکه نه کارځای.

د پوستپوزېشن په څېر هغه وييونه پوهېږو، چې چې نور وييونه يو له بل سره په اړيکو کېني راولي. لکه څخه، سره، و ، پورې او نور.

(*einem Bericht zufolge*“ (+ Dativ,,

له يوه خبر پسي

(*meiner Meinung nach*“ (+ Dativ,,

د ما پر اند باندې يا د ما له فکر څخه.

(*den Fluss entlang*“ (+ Akkusativ,,

د سيند پر اوږدو باندې

(*des Geldes wegen*“ (+ Genitiv,,

د پیسو له امله

په پښتو کې لومړی د پسي ځاینیو حالت دی او دا نور د خاوندوالي حالتونه دي.

ما په دې خپلو اخیښو لیکنو کې و ښووله یا ښه یې ومیندله، چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

له پورته پښتو غونډلو څخه داسې برېښي، چې پښتو غونډلو کې یواځې پوستپوزېشنونه ځای شوي او لکه پوهېږو چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

په پای کې مو دا یوه اړینې لاس ته راوړنه ده چې:

د ژبو ژبلاړیزه څېړنه په دې پورې اړه نه لري، چې گوندي دا ژبه په کومه ژبېله کې راځي. ژبلاړ پخپله د همغې ژبې په لار باید ولاړ وي. دا د ژبو ډلې چې پېژندل کېږي یا په ډلو وېشل کېږي، بنسټیز توپیر یې په حالتونو کې دی، چې له همدې امله د ژبو یوه ډله نومېناتيو/ اکوزاتيو او بله ډله یې نه اکوزاتيو ده یا اېرگاتيو ده، چې پښتو هم له همدې ډله څخه ده. ما چې اوس داسې لږ د اېرگاتيو له پېژند او داسې لږ د څېړنې لاندې نیولې، نو پوهېږم، چې دا وروستی څېړنه یا څېړنې مې په همغې لارو ولاړې دي او کوم بدلون ته هم په کې اړتیا نه پېښېږي، نو په ژبه کې باید د ژبلاړې کړنلار سمه او له ژبلاړیزو لارو سره برابره وي.

یوه یادونه به دلته ولرو، چې ژبپوهنه هم یوه پراخه یا ستره پوهنه ده، چې په یو څو کتابونو کې هم نه پوره کېږي، چې یو توانمند مرکزي دنده لرونکي څه ونه لري، چې تر هغې پورې مور هم ورته ناکړوني نه شو کېښي ناستلی.

یوه غوره څرگندونه:

ما ډېر یا نږدې اولس کاله له دې څخه پیل وکړ، چې د پښتو یا په پښتو کې ناسمونونو باندې څه ولیکم، چې دا کار مې وکړ، خو له دې سره سم د ژبلاړیزو یو لړ ستونځو سره مخامخ شوم او اړ شوم، چې ژبلاړه کې هم داسې لږ څه کار وکړم، چې په پای کې مې درې د پښتو ژبلاړ کتابونه او نور په ژبه اړوندې لیکنې وکړې، چې ټولې په ډېرو برېښنايي خپرونو کې خورې شوي، چې د هغو له ډلې څخه درنې خپرونې ټول افغان، تاند، دعوت خپرونې دي او د کتابونو په څېر دا لیکنې د کتابونو سترې برېښنايي زېرمون په کتابتون کوم کې خورې شوي، چې زه ورڅخه د زړه له کومې خوښنه کوم.

يو څه بايد وکړم، چې روغ وم، خو نه پوهېږم چې څه؟ که رېښتيا ووايم د پښتو ليکنو سره هم ستړی شوم (اولس کاله هم ډېر وخت دی او هره ورځ مي ډېر ساعتونه کار کړی)، که څه هم چې کار په کښي ډېر دی.

که څوک مي د ليکنو سره ستړي کړي وي، نو وما ته دې بخښنه وکړي.

که دما حالت څېړنو په هکله ليکنو ته پام وکړو او د نوميز/اکوزاتيو ژبو توپير د اېرگاتيو ژبو و توپير ته سره وگورو، نو همداسي کېدی شي، لکه څنگه چې پېژند کې شته.

کرونی حالت، چې د الماني د نوميناتيو سره ورته يا برابر دی او پرېکرونی حالت، چې د ترانزيتيو کروني سره وي، د پښتو کرونی حالت دی يا د پښتو د کروني حالت ته ورته دی. د خاوندوالي حالت او د اتيو يا د پسي ځاينيو حالتونه همداسي دي، لکه د الماني گينيتيو او داتيو حالتونه.

يو بل غوره توپير د دواړو حالتونو په منځ کې نومځاينيو هم دي، چې په المني کې بڼه بدلېږي، خو په پښتو کې دا تسيا بيا د اړونده مورفي مونو سره ډکېږي لکه، ، د ، د ، د خاوندوالي مورفي م او ، له، تر، ...، د داتيو غوندو سره اړوند مورفي مونه دی، چې د ، ، ما ، سره يوځای د ، ، ما، پوهېدنه د حالت سره سمه بدلوي.

د الماني جينيتيو: Mein Buch

پښتو د خاوندوالي حالت: د ما کتاب.

په پښتو کې ، ، ما ، د مورفي م ، ، د ، په مرسته او ورسره خپل د ، ، ما ، پوهېدنه و ښودلای، ته واروله.

، د ، ، خاوندوالی مورفي م دی.

د الماني ژب داتيو:

Von mir, mit mir, bis mir, zu mir

د الماني اکوزاتيو: auf mich

دا د پښتو داتيو کيږي: پر ما باندې.

پسي ځاينيو يا داتيو حالت پر پښتو باندې انډول يې د پروکليتيکي يا د مخه تکیه اړ نومځاينيو سره:

(را، در، ور) (څخه، سره، کره، پسي، کي، باندي، پوري، ته...)

که پورته ته وگور، نو وینو، چې دا کت مت يي په پښتو اړونه د المان داتيو ته ورته دي
د نوميزو نومخاينيو سره:

له ما څخه (سره، کره، پسي) ، په هغه کي، پر تا باندي، تر هغه پوري، و تا ته .....

په پورته کي گورو، چې له ،، ما،، څخه دمخه له، په، پر ، و او ..... لرو. دا چې ،، ما،
تا، هغه .... ،، لرو او دا د کرونو لپاره راځي، نو دا ،، ما ،، څنگه نه کړوني يا
پرېکړوني، دا په دي پوښنه، چې د پښتو داتيو، ا گينيتيو کيږي، چې بايد له کړوني حالت
څخه را واورې. دلته دا ،، له، پر، او دا پورته نور چې لرو، کومه پلواکه پو هېډنه نه
لري او دا نورو ويونو ته د خپل ځن سره يوه بله پوهېډنه ورکوي، که دا ،، له، ما،، =
mir کيږي او همداسې دا نور هم. د ما تېري ليکنې کتلي شي.

دا چې څو ليکنې غبرگې کوم او خونديونې يي سره نږدې دي، دا سي له گډوډي کيډي په
دي کي راشي، خو هڅېږم، د ناسمونو مخه نيول شوي وي.

د پام و: له هغو م ک ملگرو څخه، چې د ما په ليکنه کي ژبلاريزې يا نورې ستونځې او
ناسمونونه ورته برېښي، هيله ه د ما د پوهېډني لپاره هم داسې روښانه په گوته کړي.

که ليکو، چې دابنه نه دي يا دا داسي ده دي، نو بايد ور سره مل وليکو، چې ولي، له يو بل
سره د پوهېډني له امله ستاسو له ستونځو هم مننه

ډاکتر ماخان مېړی شينواری

افغان- او دباندي پښتو پوهان

له پيل څخه څو اړيني يادوني:

۱ - يو هيواد او ښه يي د يوه هيواد وگړي، چې وروسته پاتي وي، نو هغه په پوهنه او
هره پوهنه کي هم وروسته پاتي وي. مور ژبه هم لکه څنگه چې ده - د ژبلارې له لاري
څخه بېرته داسي نه ده ورکړي لکه چې لاري ورته لرو.

۲ - مور د خپلې ژبې د هر اړخيزه ودې لپاره - لکه څنگه په نورو پوهنو کي - هم له
نورو ژبو څخه گټه اخستلو ته پوره اړ يو، خو په يو څه بايد ډاډه وو، چې مور په خپله

ژبه باندې له هغوي (د نورو ژبو له پښتو پوهانو) څخه ښه پوهېږو، مورن چې له هغوي څخه زدکړه کوو او باید وپې هم کړو، هغه د ژبلاړيزو کلمو د پېژندونو دي، چې هغه باید له هغو راواخلو او خپله ژبه ورسره، د خپلې ژبلاړې په لار سنبال کړو.

مورن خپله ژبه هم بې له دباندنۍ ژبې مرستې څخه پرته و مخ ته نه شو بيولی، که څوک غواړي، پر خپله ژبه باندې و پوهيږي.

اوس به و خپلې موخي ته راشو:

دېر واره يا تل افغان پښتو پوهان، چې خپلې ليکنې باوري کوي، نو د دباندنيو پښتو پوهانو ليکنې راوړي. ما د دېرو د باندنيو پښتو پوهانو ليکنې په ويکيپيډيا او نورو د پښتو لپاره په ليکنو کې وکتلي او دا پوره د خوښۍ ځای دی، چې دېرې دي.

دوي دواړو ډلو ناسمونونه کړي او يا نه پوهيږي (که نادرښت وي، د دې دېرې بڅښنه غواړم، دا ځکه ليکم، ژبپوهان دې ته راوهڅوم، چې د ما په دې هکله ليکنې رد کړي)، چې د ژبې جوړښت سم بېرته ورکړي يا سم ورکړي. زه هم نه شم ويلی، چې دا ناسمونونه چا له چا څخه رانيولي او په دې ناروغۍ مورن ټول اخته يو.

زه دلته يواځې هغه ناسمونونو ته د گرانو لوستونکو پام رااړوم.

د مورن ستونځې چېرته دي؟

و به گورو، چې د مورن دېرې ستونځې په حالتونو کې دي، چې څو ليکنې په لرم او دابه دلته لنډ بيا د دوي د ليکنو په بنسټ وڅيړو. هغه د هوشيارو خبره، چې موتی د خروال نمونه ده.

ما داسې لږ څه د يوې پښتو ليکنې څخه را کاپي کړې، چې داسې څه ترې راواخلو بسيا به وکړي. دا غونډله به راوړو:

بېلگه: د ،، په،، سره ليکو چې ،، په لار،، يا په لاره: لاندي الماني او پښتو يې:

„auf dem Weg“ په لار يا په لاره

بېلگه يې له پيل څخه راوړې، چې د ،، په لار،، لپاره ،، په لاره،، هم ليکلی شو

دا غونډله نو بايد د الماني غونډلې پر بنسټ باندې ليکل شوې وي، نو بسيا کوي، چې د ليکونکي له خوا يې د پښتو اندول وڅيړو.

د الماني غونډله کې و مور ته د خبرو auf دی، چې څه ترې پوهېږو.

په پورته لیکنه کې د الماني auf د پښتو په ،، په ،، زباړل شوی او همدا رنگه یې په لار یوه ه ورزیاته کړې او لاره یې ورڅخه جوړه کړې، چې په دواړو کې د الماني auf پوهېدنه سمه نه ده ورکړ شوې. له بلې لور څخه ،، په ،، له داتیو حالت سره راځي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو داسې لیکل یې ناسم دي.

د دې لپاره بېلگه: په کور کې. بل ډول دا غونډله نه راځي یا یې په بل ډول راوړل ناسم دي.

ناسمونونه دواړه ډلې کوي او دا غوره نه ده، چې څوک دا ناسمونونه کوي، خبره داده، چې مور باید یواځې په ځانونو باور پیدا کړو، نور د مور لپاره ژبه نه شي بڼه یا سمه کولی. وبخښی ژبه خو سمه ده، خو ژبه دسمې ژباړې میندنه ده

دوی هم په خپله ژبه کې یو څه لري هغه گوري او زه یې د ده په ژبه کې هغه اریین څه گورم، خو زه یې بیا پر خپله ژبه باندې له ده څخه بڼه باید ولیکم او اوس یې له اولس کاله وروسته یا هلو ځلو بڼه لیکم او باید بڼه یې ولیکم، چې ور باندې یا پر دې باندې باوري یم.

دوی لیکي، چې دا ستونځې یواځې په څرکوم پوزېشن ،، په... کې،، کې او همداسې په له ... څخه، له ... سره، تر ... پورې، پر ... باندې او نورو کې دي. رېښتیا وايي، ستونځې رېښتیا همدلته دي، خو دوي لا تر اوسه پورې په دې نه دي پوه شوي، چې ولې او څنگه دا ستونځې دي؟

لنډ سمون: په پښتو کې مور یواځې پوستپوزېشنونه یا پسي ځاینيوي لرو، نو دا هېڅ ستونځې نه دي.

د داتیو حالت جوړښت

له هر څه څخه به لومړی دا ووايو، چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه یا پسي ځاینيوي لري او بس.

نو و الماني لیکنو ته: دوي دباندني او افغان ژبپوهان ستونځې یا ځانگړتیاوې په ،، په ... کښې، ،، او همداسې ټولو نورو د داتیو حالت پسي ځاینيوو او حالت مورفېمونو کې گوري، دا د مور ستونځې هم دي. دا ما په خپلو لیکنو کې تر هغې پورې، چې پر دې حالت داتیو باندې سم نه وم پوه شوی لیکل. نو اوس گورو، چې دلته د رېکتوس ستونځې نه شته، ستونځې دا دي، چې مور په ځانگړې توگه د ژباړل حالتونه نه دي پيژندلي او د ژبې هغه لویه برخه ستونځې مو دلته دي

بېلگې يې .:

زمونږ کره خو. سم يې: له مور کره خو:

دا به لږ روښانه کړو ، چې ولې:

لومړۍ: ،، د ، د خاوندوالي مورفيم دی، چې بيا بايد وليکل شي: د مور کره خو.

دويم: کره خو! څښتن نه لري.

درېم: مور په پښتو کې تکیه اړ نومخایونه لرو، چې له هغې سره يې تللی (چې دا سي ويينه به سمه وي او که ؟ فکر به ورته وکړو). کور: کور مې په کابل کې دی، خو نه شو ليکلی، چې کره مې.

ليکلی شو: راکره، خو نه شو ليکلی کره..

که دلته له هرکوم تکیه اړ نومخاینيوي سره سم راته، خو بيا د همهغې ډلې دی.

همداسې په لاندې کې: ته و يو چاته ليک استوي او نه يو چا ته. په دې هکله د ما دا اخرنی ليکني کتلی شی.

دی عبدالرحمن ته ليک وراستوی. سم يې

دی و عبدالرحمن ته ليک وراستوی

-- له ،، د ،، سره د خاوندوالي يا جينيتيو جورښت هغه ويينه، چې د خاوندوالي مورفيم ،، د ،، يې ومخ ته نه راځي. ،، د ،، پرپېوزېشن .. . دا ناسم دي. سمونونه به يې د الماني په برخه کې وليکو ، دا به دلته ووايم، چې ،، د ،، پرپېوزېشن نه دی. ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی. الماني، پښتو

د دې لپاره دوي ليکي:

Handbreit, Spanne، لوېشت (دلته د خاوندوالي څه نه شته)

د الماني انډول پر سمه پښتو باندې: د لوېشت سور يا لوېشتسور، غزونه (سور)

Reihe, Serie. لږ:

دا یواځې نومونه دي او بس. که یو څه په یوه لړ یا لړۍ پورې اړه ولري یا د لړ یا لړۍ وي، نو لیکو: د لړ ... یا د لړۍ... بېلگه: گوری، چې ژباړه یې یو پر بل باندې ناسمه کړې. دلته د خاوندوالي څه نه شته، چې ،، د ،، ورسره راشي. دوي لیکي:

jene Gruppe von Wissenschaftlern

د دوی لخوا یې پوهېدنه: هغه ډله پوهان

له پورته پښتو څخه یې سمه الماني:

jene Gruppe der Wissenschaftler

له الماني څخه یې سمه پښتو: له پوهانو څخه هغه ډله یا هغه ډله له پوهانو څخه. دلته پښتو، الماني یو په بل ناسم ورکړل شوي.

Zu mir دا د الماني داتيو حالت دی

او پښتو پوهېدنه یې. ،، وما ته،، ده. دلته وما د mir په پوهېدنه او د zu

پوهېدنه ،، ته ،، ده او په څټ.

ولي وما؟

ما کړوني دی، چې دلته نه شي راتللی، ځکه چې دا پښتو کي داتيو يا د پسي ځاينيوو حالت دی، دا ،، و ،، د اړونده حالت یو مورفيم دی، چې پخپله خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو له ،، ما ،، سره یوځای د داتيو حالت نومځاينيوی دی. دا په دې پوهېدنه، چې ،، وما، = ،، mir ،،

پسي: ich habe dich geschlagen

پښتو اندول یې: ما ته وو هلي. دلته ،، ما ،، کړوني دی او ،، ته ،، پرېکړونی دی، چې د الماني اکوزاتيو د پښو په پرېکړوني واوښت. او په یاد دې وي، چې dich په الماني کي د اکوزاتيو نومځاينيوی دی.

دوی لیکي: einer von anderen; von einander

دوی د پښتو اندول لیکلي: ،، یو له بله،،.

په دې هکله مي ليکنه کړې، چې په پښتو کې له ويونو څخه تېرېدل ناسم دي، ، يو له بله ، ، ناسم دی او سم يې يو له بل څخه دی.

د الماني پښتو انډول: له يو بل څخه بېل شو. يو له بل څخه بېل شو.

د پښتو نومخاينيوې او حالتونه: د يو گرو لپاره: زه، ما د کړوني او پرېکړوني ځانيز نومخاينيوې دي، خو په بدله بڼه کې او دا په لاندې ډول:

کړونېحالت يا ترانزيتيو حالت کې: زه وهم، ما وواه

کړوني حالت يا اينترانزيتيو حالت کې: زه ځم، زه لارم.

پرېکړونۍ - يا اينترانزيتيو حالت کې: ما وهي، زه ووهم

د ډېر گرو لپاره په دواړو حالتونو کې همغه مور، تاسو، دوي..... دي.

اوس پرېکړه لږ ستونځمنه کيږي، چې ايا دا اوس دواړه په رېکتوس او اوبليکوس کې يو يا يو ډول وگورو او که د يوگرو لپاره چې توپير په کې شته سره بېل وگورو. دما اند خو دا ده، چې دا په يوگونو کړونو کې بېل دی، نو سره بېل دي.

په الماني ژبه کې د حالتونو سره نومخاينيوې بدلېږي، خو په پښتو کې نومخاينيوې نه بدلېږي. په پښتو کې د حالتونو او په خاوندوالي او داتيو حالت کې د اړونده حالت او د داتيو حالت کې د پسيخاينيوو اړونده مورفي مونه د ځانيز نومخاى نيوي ، ، ما ، ، سره ور زياتيږي او د دواړو گډه ليکنه د پسيخاينيوې اړوند پوهېدنه بدلوي، د الماني حالتونومخاينيو په څېر.

په بڅبنه داسې لږ دي د ما نه، خو د ليکنو لږ ستاينې نه وي: د ما ليکنې يواځنې دي، ځکه په پښتو کې په دې هکله ليکنې نه شته او که ما سهوه کړي وي، خوش به شم او راته و يې ليکي.

راځی، چې پښتو سمه زده کړو او

گرانو ژبپوهانو!

ليکوالانو او پښتو مينه والو! هر ځای کې چې ليکونکي د ژبې د ژبلاړيزو ناسمونونو سره مخامخ کيږي، نو مسؤليت يې د ژبپوهانو په غاړه دی، چې لږ تر لږ يې د ليکنو وروسته ورته سم کړي.

راځي، چې پښتو سمه زده کړو او ژبلاريزه سمه يا پر ژبلار باندې يې سمه وليکو.

په بختنه که داسې لږ ستوغ پيل مې کړی وي، خو موخه مې همدا راپارول دي.

موخه: يا بايد و ما ته همداسې ستوغ ځواب راکړی، که ناسم څه مې وليکل او يا - که سم وي - بايد د سمون لپاره له هره اړخه کار واخلو او د ما د سمونونو ملاتړ وکړی.

-- د ژبې په ژبلار کې و سم ليکلو ته لار هوارول د ژبپوهانو دنده ده. تل يې بايد دي ته پام وي، چې د ناسمون په حالت کې د ژبلار په مټه او د هغې پر مرسته باندې يې سمه وليکي.

دا کار تر اوسه پورې نه دی شوی، که د ما لخوا به هم تاسو له ستونځو سره نه مخامخ کېدی. که په ژبه کې ناسمونونه گوري، نو پر هغه څه باندې يې چې ما راټول کړي او ليکلي، مخه نيول کېدی شوه. اوس بايد د پښتو ژبلار سره سم و هر څه ته ژبپوهان پام وکړي.

پښتو - لکه نورې ژبې هم - ډېره بڼه او روښانه ژبلار لري، خو په دې لار کې پوره کار نه دی شوی. زه بيا ټينگار کوم، چې په پښتو کې له دې ليکنې څخه پرته د حالتونو او نور ژبويونو په هکله مې هم پوره ميندني کړي او ستاسو و مخ ته مې ايښوولي، چې د هغې په مرسته هم د داسې تيروتنو مخه نيول کېدی شي.

خبرې راليدوم: دا ډېر کلونه کيږي، چې د دې يو څو غونډلو سره تاسو ته د سمون د وړانديز په هکله په اخ و ډب کې يم، خو نه څوک د ناسم او نه د سم څه وايي. هيله ده، چې راځي نور يې سم وليکو، که دلايل مې ژبلاريز نه وو، هغه هم په کلکه رد کړی، خوښ به شم او له جنجال څخه خپلواک. باور وکړی، چې زه د دې ناسمونونو سره پوره زورېزم.

لولم:

لومړی: تر ټولو ستر (بنکلی، جگ او ...) فوټبالر .... مړ شو.

دويم: تر ډېره برېده .....

دريم: وروسته تر هغه چې طالبانو په ...

څلورم: تر ډېره د داعش فعاليتونه ترويجوي

له دې د مخه به يو څو- د دې موضوع اړوند -- اړيښي پيژندنې راوړم.

د پښتو حالتونو څلورم حالت باندې يو څو کرښې:

دا د ما په ډېرو ليکنو او اخرنې کتاب کې پوره روښانه شوي، خو

لنډ: په پښتو کې تر، له، په، پر، و... يو سي لبي مورفي مونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او هر يو يې د حالت اړونده له پسي ځای نويو سره مل له نومويونو څخه د مخه راځي. د دې موخه دا ده، چې د نومځاينويي- چې په پښتو کې تل په کړوني - يا پرېکړوني حالت کې دی- دنده بدله کړي. دې ته ځکه تيا ده، چې په پښتو کې نومځاينويي بڼه نه بدلوي يا نه گرانيزي.

لکه: تر ما پورې، يا له ننګرار څخه تر کابل پورې. دا په دې پوهېدنه، چې تر پرته له داسې کارونې، چې ،، پورې،، ورسره نه وي، په بل ځای کې نه راځي او کارونه يې و ناسمونونو ته لار پرانيزی.

د نورو لپاره که غواړئ تاسو غونډلې وليکي، خو لنډ يې د تکیه اړ نومځاينويو سره:

(را، در، و) (سره، کره، پسي، څخه، کې، باندې، ته ...).

خويويونه:

د خويويونو Das Adjektiv لنډه روښانونه.

له لاتين څخه، پوهېدنه: ،، ورزياتونه،، دا بڼه ورسره جوړېږي، ځکه چې د نومويونو سره يو څه ورزياتيزي. دا دي ،، ښکلې،، ،، خواشيني،، ،، رنگه،، ،، هوار،، .

دې ويونو ته په عربي کې صفت وايي او له دې امله پښتو پوهانو ستاينوم بللی. دا خويويونه هم بلل کيږي او يا ورسره ويونه.

ما په خپلو ليکنو کې دا خويويونه بللي او دا يې د ما په اند بڼه نومونه ده. خويويونه په پښتو کې د نومويونو ومخ ته ليکل کيږي. په پښتو کې خويويونه بڼه نه بدلوي. په پښتو کې خويويونه جگيږي، خو په پښتو کې د پای ورزياتوني سره نه. په پښتو د دې زياتونو يا جگيډنو لپاره ځانگړې ژبويينيز توکي شته لکه، ډېر، خورا ډېر يا زښتډېر.

دا سړی جگ (ډېر جگ، خورا ډېر جگ، زښتډېر جگ) دی. د جگ پرځای باندې هر يو خويوي راتللی شي.

يا حالتونه، لکه لوند، وچ ...

په غونډلو کې: سږ کال خورا ډېر انگور شوي دي.

.... ډېر جگ سړی. زښتډېر گړندی بایسکل ځغاستی.

د خویویونو سره یو کس، یو حیوان یا شی کره پېژندل کيږي.

کېدی شي د یوه کس لپاره پرلپسې څو خویویونه راشي. لکه: هغه سپین، جگ، سور کمپسی سړی، چې راروان دی.

اوس نو خپله موخه روښانه کوو.

و لومړي ته:

،، تر ټولو،، لاندې څه نه پوهیږئ کيږي؟ که وپوښتو، چې له ،، تر ټولو،، څخه به څه وپوهیږم، خو زه څه ورڅخه نه پوهیږم.

په ،، تر ټول ،، ،، تر ،، مورفیم دی، چې چې خپلواکه پوهیږنه د نومویونو د مخه راځي چې پسي یو اړونده یا تل همغه پسي ځاینیوی راځي او ،، ټول،، خوي دی. نو له دې امله ،، تر ټولو ،، د پوهیږني څه نه لري. دا په دې پوهیږنه، چې له دې د پوهیږني لپاره یو څه یا څوک رابنی او اړونده پسي ځاینیوی، چې یو څه و بنوولی شي. .... تر ټولو جگو خلکو پورې مې ځان ورساوه.

که دا د پرتله کوني له امله کارول کيږي، نو د پرتلي لپاره داسې لیکو: ... و نورو فوتبالرانو ته ستر (ښکلی، جگ او ...) او یا له نورو فوتبالرانو څخه ستر (ښکلی، جگ او ...) وو مړ شو.

گومان مې دی دلته خبره د پرتله کوني نه ده، دلته خبره په ستر (ښکلی، جگ او ...) کې ده، چې دا ستر (ښکلی، جگ او ...) جگوي.

-- تر ټولو ډېر لیدل شوی. دا هم موخه ور نه دی او ناسم دی. دا به وي: ډېر خورا ډېر، زښتډېر لیدل شوی سړی.

-- د گاناډا ځوان د نړۍ تر ټولو لوړ سړی گڼل شوی. دا غونډله هم څه نه وایي.

دا به داسې سمه ولیکو: د گاناډا ځوان په نړۍ کې ډېر - خورا ډېر - یا زښتډېر لوړ سړی گڼل شوی. یا د گاناډا ځوان د ټولې نړۍ و جگو ځوانانو ته ډېر - خورا - ، زښتډېر جگ سړی دی.

دا ستر (بنکلی، جگ او ...) خوي ويونه دي، چي په پښتو کې يې بڼه نه بدلېږي او د دې خويونو د جگې دني لپاره ډېر، خورا ډېر او زښت ډېر لرو. دا به نو داسې وليکو: ډېر (خورا ډېر ، زښتډېر) ستر (بنکلی، جگ او ...) فوتبالر مړ شو.

دا گوره کوتلي او ډېره ساده ليکنه ده.

و دويم ته: تر ډېره بريده... ډېر برید يا ډېره پوله نه شته، نو له دې امله څه ورڅخه نه پوهېدل کيږي. ډېر د ډېرگڼو لپاره راځي او پوله يا برید يوگڼی دی، چي له دې امله ناسم دی. سم يې: تر ډېرو برېدونو پورې يا له برید څخه ډېر يا خوا، تر لري برېده پورې يا تر لويه بريده پورې او داسې نور.

بيا دواړه لنډ: ،، تر ټولو ستر،، نه شته او همداسې ،، تر ډېره بريده،، هم نه شته.

او يا هم تر ډېرې کچې، يا د کابل په کچه.

کچه د معيار يا سويې پر ځای باندې کارول ناسم دي.

،، تر اغيزې لاندې،، دلته هم ،، تر ،، ځای نه لري. دا ،، لاندې،، بايد د يو څه لاندې وي او دلته به دا ،، لاندې،، دلته ،، د اغيز لاندې،، دی.

دا هم: ،، د بيجينگ او رياض ترمنځ،، دلته هم ،، تر ،، ځای نه لري. سم يې: د بيجينگ او رياض په منځ کې.

-- او تمرينونه تر سره کوي. دلته هم ،، تر ،، څه نه دي ورکړي او سم يې: او تمرينونه و سر ته ورسول يا تمرينونه و پای ته ورسول.

- د نورو علومو تر شعاعو لاندې. سم يې: د نورو علومو د شعاع لاندې.

- د هغو ژبو تر تاثير لاندې راغلي. دلته هم د ،، تر ،، پر ځای باندې نه راځي

- چي تر بل هر چا زيات ژبپوهنيز اثار يې ليکلي دي.

سم يې: ... و بل هر چا ته يې زيات ژبپوهنيز .....

مور بايد وپوهېږو، چي کرڼه، خويويونه، پسي ځاينوي او نور ژبني توکي کوم دي او بايد ويې پېژنو، چي څنگه سم کارول کيږي.

راځی په گډه وهڅېږو، چې پښتو مو د ژبلار په څلور دیولي کې راوغاړو، نو بیا د ناسمونو مخه نیول کېدی شي.

د پښتو ژبي ستونځې- د ما په اند- ټولې په حالتونو یا د پښتو څلورم حالت او همداسې په خویو بیونو کې دي، چې ما دا په خپل اخري کتاب کې روښانه کړي. که څوک د خبرو څه لري، کړی شو د برېښنا پټي له لارې څخه هم سره په اړیکو کې شو.

هیله ده، چې په دې هکله بې پروا پاتې نه شی.

دا پلمه مه نیسی، چې لوستي رېښه مې پښتو ژبه نه ده.

ما په دې لار کې ډېر کار کړی او نږدې تر لسو کتابونو پورې مې په دې هکله لیکلي.

د تاسو د ټولو له مرستې څخه ډېره مننه او ستړي مه شی

د ولس ژبه، که -په پوهنه کې ورځنی شوي- پردی ژبه؟

مورن په ولس کې- داسې به ووايو چې - له پېداېښته غونډاری او غونډوسکه لرو. داروښانه کوو، چې داڅه شی دي، لکه د نړۍ د نورو ژبو په لکسیکونو کې چې روښانه شوي دي.

غونډاری:

یادونه: شمېر پوهنیز فرمولونه نه راوړو.

په ځمکچپوهنه کې غونډاری د غونډارې هوارې او غونډارې تن یا بدن لپاره کارول شوی نوم دی.

-غونډاری یوه هواره لري. گوډونه او کونجن نه لري او ناپای ډېر اړخونه اړخونه لري(د گردیو کرښې).

- هغه خپل منځ ټکي ته سیومتریک ده همداسې محورسیومتریک، که محور له منځتکي تېر وي.

- د غونډارې لویه گردی هغه هواره ده، چې د غونډارې له منځتکي تېرېږي. د هغې گردی نیمې د غونډارې نیمې ده او لویه گردی غونډاری هم نیموي، نو غونډارې نیمې یې بولو.

- غونډاری د یوه تن په څېر سوچوچ د غونډوسکې بڼه لري.

- کوچنی گردی ټولې د غونډالې منځ کې هغه کردی دي، چې په غونډاري کې د لویې گردی کوچنی دی.

- د غونډاري ټوټې یا غونډاري غوڅې شوې ټوټې هغه تنونه دي، چې د وېشنې له لارې د لوي او کوچنی گردی د ټوټونې منځ کې پرتي دي.

- که د غونډاري ټوټه نیمه غونډاری وي، نو سری د نیمغونډاري غږیږي.

- د غونډاري ډکې د هغې د هوا یا فضا منځپانگه پيژندل شوي، هغه چې د غونډاري د پاسهوارې لخوا رابنده ده.

بل غونډاري ته ورته بدن یا تن

غونډوسکه.

غونډوسکه له څرمنې یا له مصنوعي (نه پیدایښتي) موادو څخه یو گرد، په ورسره بلده ډول غونډارېډوله، ایلاستيکي لوب اله یا سپورت اله ده، چې مور به له رینجارو جوړوله. د غونډوسکو په څنګ کې د کلکو موادو جوړ لوبغونډاري هم شته، لکه لرګی یاوسپنه او نور.

د پيژند له مخې غونډاری او غونډوسکه ورته ځمککچیز تنونه دي، چې د لویو بېلابېل الات هم لري.

په ورسره بلده یا نورماله توګه غونډوسکې له هوادکو پوښونو ډکې وي، چې د پمپولو له لارې د یوه ټاکلي زور لاندې ډکيږي. ځانګړې یې د بېلګې په توګه د هاګي او د ګلف غونډوسکې دي.

دمور. موخه:

دمور د ټولو پوهنیزو څانګو ټول مسلکي یا ریښه اړوند ویونه زیات یې عربي او ځني یې فارسي دي. په دې خبرې نه ګډو، چې ولې. د ټولو هغو ویونو، چې هغه په دغو پردیو ژبو کې پیدایښتي شتون ولري، هغه هرو مرو په پښتو کې هم شته دی.

که مور – لکه په نورو ژبو کې چې شوی- خپل یو نوم یا یو څه څیړو، نو دا سي مخ ته ځو یا باید لار شو، لکه دا د نورو ژبو ویونکي.

مور به یې دلته یواځې دوه بېلګې راوړي.

اوس مو موخه دا ده، چي دا نو ولي كره و بولو او همداسي په ځمكچپوهنه كي دكري لپاره، چي بپرته همدا غونډوسكه ده يا غونډاري، غونډوسكه يا غونډاري ونه ليو. نور پوهنيز ويونه هم همداسي. مور او تاسو خو به هم يو خت كي په لكسي كونونو كي دا خپل ويونه او نومونه داسي په شننيزه توگه روښانه كوو، چي يو شي څه شي دي.

د غونډاري بېلگي: د نسوارو غونډاري، باغكي، دلوبو غونډاري هم شته، چي غورځولكيږي او يوې ټكلي موخي ته د نردېكي دو سره يي كټونكي څرگنديږي ياروښانه كيو او كه غواړي معلوميري. همداسي مردكي، چي مور به غوزان په كټل او يا چورلتي چي له لرگي به جوړه وه.

د غونډوسكي بېلگي: د مور د هيواد په پېلابېلو ځايونو كي د لويو لپاره كارولكيږي. په لرگي وهلكيږي، په ديوال يي ولي او نور. مور به دا له رينجارو جوړولي، يابنه يي په كور كي به راته ميندو او نورو خپلوانو داسي گردې گنډلي. نوري بېلگي: د پښو غونډوسكه. د واليبال غونډوسكه او همداسي د هاكي او نوري د لوبو غونډوسكي.

ايا مور هم دا د هاكي او جلف كړي و بولو؟

داپورته تنونه مو چي ياد كړل، دا ټول بايد بيا كره وبلل شي، چي د ولس لپاره دپوهې دني لپاره به پوره ستونځمن او دليک كسانو لپاره به پوره نابلد يا تري تېرېدونكي وي، چي گوندي داد ژبي غنا ده، خو دا د ژبي په خپلو ويونو ناتوانول دي، چي په پاى كي بايد له منځه لاړ شي.

خبره په ښه او بد كي نه ده، خبره په اريينوالي كي ده.

دا به ښه برېښي، كه ووايو، چي د غوزانو گټلو كره؟

د پښو لوبو كره، چي عربي يي كره القدم دي.

يوه غونډوسكه چي د ،، باسكتبال،، لوبه پرې كيږي، د باسكتبال كره و بولو يا كره؟

او همداسي د غوزانگټلو مردكي په ځاى د غوزانگټلو كره ووايو يا وليكو او يا د نسوارو كره يا دانوري د لوبو كړي او كه څنگه؟

اخرى پوښتنه: ولس دي له دي پيداېښت وركړشوو نومونو څخه تېر شي او كه دا د ليكلوست خاوندان دي، چي تراوسه – په خواشيني بايد ووايم – لا دومره ډېر هم نه دي او دا كار هم ورته ساده دي، تېر شي؟

زه په دې اند يم، چې دا راته هرڅه ساده کوي، خو پوهېږم، چې له زده کړو څه څخه تېرېدل هم پوره ستونځمن دي.

که چېرې دا کار - چې بايد له بنونځيو پيل شي- کېده نو هرو مرو به پنځه کاله وخت ونيسي، چې په هغو کې دواړه نومونه وکارول شي او بيا نو پښتو نومونه پاتې شي.

ستاسو د سترېکې دو بڅېښنه به راته کړی.

اوکسومورون Oxymoron

نه پوهېږم څه به مې کتل خو د دې پورته وی ،،اکسیمورون،، سره مخامخ شوم او هسې مې په داروېښانه-ونه پيل وکړ. په دې ترڅ کې گورم، چې د نورو په ادب کې د کارونو ويونو سره داسې مخامخ شوم، چې پرته له هغې له پرېپوهيدنو اکسیمورون نه شو روېښانه - يا شنل کېدی. دلته مې دا ټول سره گډوډ راوړل، چې هسې زما په اند دا مور ورسره په ادب کې نابلدو څه سره يواځې او يواځې داسې مخامخ شو او وگورو، چې دا ژبه څومره ستره اړتيا څيرني ته لري. تاسو، پيداېښتي ده، چې هر وی، چې هر يو يې يوه کره موضوع ده، پخپله هم په ن ج کې کتلې شی او نور يې ښه روېښانه کولی شی. زما ليکنې زه له الماني رانيسم، نو ويېنه او ليکنډول به يې هم الماني وي، خو وبه هڅيرم، چې انگرېزي يې هم راوړم.

دې ليکنې ډېر سترې کړم. هيله ده، چې تاسو به سترې نه کړي.

اوکسومورون يو ستايل اله ده چې هر ډول ليکنځونديو نو کې ميندل کيږي، نو له دې امله په لوريک(۱) نه دی رابند، بلکې په ايپيکي(۲) او رومانتيکي کارونو کې هم پيدا کيږي. دا اکسيمورون له دوه کلمو جوړ دی، چې ځانونه يو بل سره مخامخ کوي يا تر دې چې دا يو بل ردوي. دا پخپله په دننه کې ردونکی اکسيمورون غوښتونې دی او د يوه شي په ټکي شوي حالت کې انځور دی، چې يوه بيلگه يې کينه-مينه(په کرښه تر نه يې په دې مانا چې يو وی دی) دی.

د بيتونو سره شعر Lyrik

شعر چې يو څه روېښانه کوي Epik.

بيا:

په اکسیمورون کې دوه ویونه یا کلیمې د منځپانګې له مخې سره مخامخ دي یا یو بل ردوي سماندیزه مخامخ ټوټه یې پلېوناز موس (۱) دی، چې په هغې کې دوه ویونه همغه یا برابر څه روښانه کوي. دا وی اکسیمورون یوناني دي او له دې لاندې منځ ته راځي

.(“ὄξύμωρος, aus *oxys* „scharfsinnig“ und *moros* „dumm

پښتو مانا یې اکسیو تیزلیدی او مورون بې عقل یا تیزلیدی، ښه یې تیز انده احمق یا زیرک احمق

په گوته کونه له دې امله پخپله یو اکسیمورون دی، ځکه چې مانا یې د منځپانګې له مخې پخپله یو بل سره مخامخ دي یا یو بل ردوي (تیزفکریز حماقت):

(Pleonasmus^(۱))

دا یو یوناني وی دی، چې پښتو تری پوهېدنه یې،، له اړتیا زیات،، دی

یو پلېوناز موس یو رېتوریکي (د خبرو د هنر) څرګندیدنه ده، چې د یوې جملې په دننه کې هغه د ډیر واره وینا یوه ویګروپ یا هم د یو یوګوني کلیمې له لارې په نڅښه شوی وي. تل هغه وخت چې یوه ژبني الات، کارول کېږي چې هغه د دې تراوسه ویل شوي څخه پرته نور معلوماتي مواد نه ورکوي. دا وی د ټولو له پاره مناسب دي، چې د یو چا په یوه وینا کې پلېاناموس ته پام را وګرزوي. په پښتو کې یې دا بیلګه راوړی شو: لکه ،،سره لمبه،،

د پلېاناز موس له پاره بېلګې: ګردې غوندوسکې یا ګرد غونډاري، یخ شوی یخ ارامه پټه خوله، رنگه رنگونه ((یې انګریزي دی Stilmittel (stylistic devices)

ستایل الہ stilmittel

ستایل الہ د بېلګې په توګه متافر یا بیضوي یا هګی (او ډېر نور) دي. دا ټاکلي ډولونه دي چې په تکستونو (خونډیونو) لکه شعرونو، لنډو نکلونو او پخوانیو کیسو او دا سې نورو کې منځ ته راځي. دا یو وین الہ یا افاده الہ ده، چې یو څه ټاکلی وایي یا افاده کوي.

متافر ته = په وروني موخه تری پوهیدني څخه تر څیرې پورې خبرې، د بیلګې په توګه سپی په هرکاره کې لیونی کیري، دا د په کینه کېدلو یا قهرېدلو له پاره کارول کېږي.

یا هم ستایل الہ ،، سیمبول،، یا سیمبولي،، چې یو شی موخه-څیرې په څیر انځوروي، لکه اوبنګي د خپګان له پاره، زره د مینې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

يا زياته خبره (هغه خبره، چې له رښتيا كيدلو لري وي) لكه، د اوبښكو ډنډ، د انسانانو بهيدنه،

هر ستايل اله ځانگړې مانا لري، چې د يوه څه له پاره ولاړه ده يا د يوه څه له پاره ځاى نيسي، كيدى شي، چې د يوه ستايلدول له پاره هم وكارول شي.

Metapher

μεταφορά metaphorá متافر (زړه يوناني

وړنه يې نږدې مانا ده او (د ځانگړو شتيلمواد يا - الو په څير كارول كيري) ژبنى وپيښه ده، چې د هغې سره وي (يو وپيله) ده د هغه د خپل اړونده مانا اړوندوالى په يوه بل كې وړل كيري يا وردننه كيري ، بې له دې چې بې له يوه سيده پرتله ونې اړيكه د په نخبه شوي او په نخبه كيدونكي منځ كې روښانه شي.

ډنډه:

دا بنسټ وپيښه يې د يوه څه له لاري ځاي په ځاى كيري، چې روښانه، ليدور او ژبيز بډاى بايد وي. د بيلگې په توگه ونه تاج (د ونې تاج) د ونې د څوكو له پاره، يا دښتكتښتنى د اوبښ له پاره. كله كله متافر ژبنيزې تشياوي هم ډوكوي، چې د ستونځمنو ليكنو روښانه ليكنو را نغاړلو له پاره وي

متافر د ورته والي اصولو او د يوه ټاكلي او له دې سره جوړو شوو د ورته والي، منځپانگيز او نه د گاوندى څرگندېدنو يا برېښېدنو منځ كې اړيكو څخه كار اخلي، له موږ سره چې د دوي په منځ كې ماناوړنه لاس كې اخلي يا رانيسي.

همداسې كيدى شي د يوې لنډې (څيره-ډوله) پرتله ونې له پاره ترې كار واخستل شي . بېلگه: ملالى يوه ځمري ده، په دې مانا چې ملالى دومره توانمنه ده لكه ځمري. د لته د دې څيروونكي حيوان نوم ملالى ته يووړل شو يا وركړ شو...

متافر ته = په وړوني موخه ترې پوهيدنې څخه تر څيرې پورې خبرې، د بيلگې په توگه سپى په هر كاره كې ليونى كيري، دا د په كينه كېدلو يا قهرېدلو له پاره كارول كيري.

يا هم ستايل اله ،، سيمبول،، يا سيمبولي،، چې يو شى موخه-څيرې په څير انځوروي، لكه اوبښكي د خپگان له پاره، زړه د مينې له پاره او كوتره د روغي له پاره.

يا زياته خبره (هغه خبره، چې له رښتيا كيدلو لري وي) لكه، د اوبښكو ډنډ، د انسانانو بهيدنه،

هر ستايل اله ځانگړې مانا لري، چې د يوه څه له پاره ولاړه ده يا د يوه څه له پاره ځای نيسي، کيدی شي، چې د يوه ستايلدول له پاره هم وکارول شي.

Oxymoron; paradoxon, Contradictio, Antithese

اوکسيومورون، پارادوکسون، کونترادکڅيون په ادیکتو کې، انتیتيزي

د شتيلموادو تيره بيلونه زيات وخت لږه شونې ده. په ټوله کې په الماني درس کې زيات وخت کې سره بدليري. له دې مله غواړو دا پولې بيا سره روښانه کړو.

لومړی: اوکسيومورون له مخاميزو يا متضادو يووالو يا واحدونو څخه جوړيږي، چې د دوي برخوال سره مخامخوالي يا تضاد کې راځي. له دې سره يوه وينا توانمنده (که توانمنه؟) کيدی شي. دا يووالي کيدی شي يوگوني يا ځانله ويونه وي يا د يوه گډوله وی په دننه کې وي.

دويم: پارادوکسون: يو (برېښيدونکی -) مخامخوالی يا تضاد دي. دا بيا ځنگيزه ده، چې ايا يوگوني جوړښتيز څه سره مخامخ دي يا متضاد ردوي. غوره يې دا ده، چې پارادوکسون منځپانگير کار نه ورکوي يا لومړی په دا دويم ليد موخه ور کيږي

contradictio in adiecto : دريم

کونترادکڅيو په ادیکتو کې د اکسيمورون يو ځانگړی حالت دي. په دې کې يوه ستايل اله د يوه ادجکتيو او يوه سوبستانتيو څخه جوړه ده. دواړه ويونه يو د بل مخامخ دي او په پای کې لو بل ردوي.

Antithese انتیتيزي

هر اکسيمورون کيدی شي د انتیتيزي په څېر وپېژندل شي. خو انتیتيزي هڅيري هم چې د منځپانگيز مخمخوالي او ټولې غوندالي له مخې هم

اکسيمورون ځان د دوه ويونو په مخامخوالي رابندوي

د اکسيومورون له پاره بيلگي

پيدايښتي ده، چې يو شتيلمواد د بيلگو له لارې ښخ روښانه کيدی شي، نو له دې امله غاورو، يو څو بيلگو له اکسيمورون او کونترادکڅيو ادکتيو څخه په کيله کړو.

اکسومورا له ژبې او ټولې ورځی

لږ ډېر دی

دې ډکيا زه غريب کړم

بېره له تلوار سره

غمگين خوښ

Adjektive

لاتين مانا يې: ورزيات شوی) خوي ويونه: دوي روښانه کوي، چې يو شی يا يو څه يا کسان... څنگه جوړ دي. دا د څنگه وي په نامه هم يادېږي، ځکه چې دوي پوښتي چې يو شی څنگه جوړ دی.

په ادیکتو کې کونترادیکټيو د اکسيومورون يو ځانگړی حالت

Contradictio in adiecto als Sonderform des

Oxymorons

زگړويز درد

گرده څلوری (مربع)

تور شيدې

گونگه چغه

تیاره وه، سپوږمۍ ځليده

په شنو اوږو (ورېدونې) ډهليز (دهليز، چې شني اوږې پرې شوې وي)

کله چې موټر (لکه) برېښنا تيز

ورو په کونج راتاو شو

دنده ولاړ کسان ناست وو

پټه خوله (غلی) په خبرو کې ژور

يادونه: په نوکانو کې ليکنې زما يعنې د ژباړې دي)

دا شعر کیدی شي د ۱۸۵۰ زک وي او په ډېر احتمال د ساکسو له وگرځې له دې سره ډېر اکسيومورا جوړېدی شي، د کومو سره چې بيتونه يانيمبېتي هکېکوکونکې اغيز بندي.

سيستم څه شی دی؟

اجازه دې وي، چې دا يو وی يعنې سيستم، چې ټولپوهيدونی دی، خو بيا هم له تاسو سره کډ روښانه کړم. دې ته له دې امله راوهڅيدم، چې وگورو، دوي يا دا پرمختللي نړی هر يو وی- چې فکرکيري، دا خوروښانه دی- څومره څيري او روښانوي.

سيستم (زور يوناني وی σύστημα *sýstēma* د ډېرو يوگونو برخو څخه يوځای ايښوولشوی ټول) په ټوليزه توگه رابندور پيداېښتي يا هنري ،، جوړښت،، په نځېنه کوي يا په گوته کوي، چې له بيلابيلو برخو څخه جوړ دی، کوم چې د ټاکلو منظمو اړيکو په بنسټ يو له بل سره د گډ ټول په څير راورلکیدی شي.

د دې وی يا کلیمې يوواليز پيژند نه شته، ځکه چې د هر مسلک له مخې يې پيژندورکول توپير لري. په دې پسې نو دا مخ ته تللي غونډاله د يوه خوراغت کډ پروېشوني يا - ونوالي په موخه يو ذهنيت دی. د يوگونو پارامترونو لاندې روښانه ونه کيدونکې ده.

- فضايی يا / او د يوه سيستم وختيزي پولي کیدی شي د هغه تنيزوالي يا د ټاکلو توانونو له لارې فزيکي روښانه کړای شي يا تشریح کړای شي (ريښتوني/مادي/ ټاکلي سيستمونه) - يا سوچه انديز يا فکري جوړشوي، موخه-چوپريز (د موخې په چوپر کې) پيداېښت يا طبيعت وي (اديال يا خيالي/ نه مادي/ نظري سيستمونه).

پيداېښتي - يا طبيعي سيستمونه:

ټول پيداېښتي سيستمونه په ريښتوني پېښوي يا منځ ته راغلي (ريل يا واقعي) سيستمونه دي، چې د موخه-وري له انسانپيداکوني anthropogenen اغيزې پرته منځ ته راغلي او ځان پخپله ساتونکی يا خپلځانساتونکي دي. (بيلگه: Quantensystem, Atom, Molekül, Lebendes System

, Zelle, Organsystem, Psyche, Ökosystem, Planetensystem ,

مصنوعي يا هنري سيستمونه:

مصنوعي يا هنري سيستمونه هغه دي، چې د انسانانو له خوا په کې فکر شوی او جوړ شوي وي. دا کیدی شي مادي يا نامادي پېداېښت وي، خو زیات وخت دواړه سره یوځای کوي. د دې په منځ کې سړی (ریښتوني) تخنیکي سيستمونه (بیلگې: کارالات، ماشينونه، شمېرونې (کمپيوټر)) سوسیاال یا ټولنيز سيستمونه (سوسیاال گروپونه، کورنۍ، نژاد، ټولنې، عقیدوي ټولنې) او سوسیاالتخنيکي سيستمونه (بیلگې: معلوماتي سيستمونه، انټرنټ يا نړیوال جال).

یو ګډوله له پېداېښتي او هنري يا مصنوعي ریښتوني سيستمونو بیوتخنيکي سيستمونه (بیلگې: مالماتنه او مالروزنه، پاکي جوړښتونه) کانالیز اېشن، مصنوعي زرونه) او سوسیاال ایکولوژي سيستمونه انځوروي (بیلگې: کلتوري کرنيزي ځمکې، ساتنچاپیريالونه)

-- مادي سيستمونه هر یو یې د خپل ډول له مخې د هغه د چاپیریال په ښکاره - ، بند - او رابند سيستمونو وېشل شوي. سيستمیوري د بنسټیوري لرونکو سيستمونو جوړښتول او خوزښت یې د څیړنې لاندې نیسي.

نامادي يا ناشییز سيستمونه ځانله او ځانله مصنوعي جوړشوي، فکري سيستمونه دي، چې یې له انسانه ،، ټیله شوي،، له لارې کوم دینامیک نه راپیداکوي او شتون یې د مادي سيستمونو په واک کې دی (بیلگې: د کلمو سيستمونه، کواوردیناتسیستم، د اکسیومونو سيستم، مودلي او تیوري).

د یوه سيستم جوړښتوټي (توکي، برخي) داسې ټاکلکیري، چې یو له بل بیلابیلي يا رابندی، بیلابیلي دندی يا پوښتني په سيستم کې پوره کړي. په څټه کې هر په خوبنه ریښتوني (ستورو، ونو، غرو، جوړښتیرخو) يا فکر پرې شوالات (غرونه، نخبني، زېړندي، سیمبولونه) د یوه سيستم برخه کیدی شي.

یو سيستم کړی شي برخسیستمونه ولري او هم پخپله د یوه پراخ سيستم (Supersystem) برخسیستم وي.

ډاکترماخان میری شینواری که دا و پای ته راشي، نو ښه به وي.

نیولوجیزم Neologismus

منلي انجنیر صیب ستانه میرزهیږ په م ک کې وړاندیز کړی وو، چې د علومواکادمي له خوا دې یوه ډله جوړه شي، چې دا نیولوجیزم زما په اند د څیړنې، پراخونې او ورسره بلدوني اوبلدېدنې کار مخ ته یوسي. زه داسې لږ پوهیدم، چې گوندي دا خود نوو وینو سره

سر اوکار باید ولري، خوبیا می هم وغوبنتل، چې خان داسې لږ څه پرې وپوهوم، نو د الماني ن ج له لاري می دا لیکنه برابره کړه، چې له تاسوسره یې هم په مینه گډوم.

دا لیکنه به دوه برخي ولري، چې لومړی به یې د نیولوجیزم سره خان بوخت کړي او دویمه به یې نیولوجیزم ته د پښتو اړتیا په هکله وي او په دې اړوند به د ژبپوهانو کار څه وي او که نوري اړتیا به مو اړیښي وي.

که زما د لیکنو سره څوک داسې لږ بلد وي، نو دې ته به یې هم پام شوی وي، چې زما په لیکنوکې پردې ویونه کم لیدل کیږي، پرته له هغه پوره اړینیونو، چې پښتو انډول ورته نه پیداکیږي، چې هغه به هم زیات پیداښتي ویونه نه وي او هغه به هم د هغې اړونده ژبي د ودې له مخې منځ ته راغي وي.

یوه داسې ځوان پښتون راته لیکلي وو، چې گوندې زما لیکنې یې لوستلي، خو ډېر ساده دي.

لومړی برخه

نیولوجیزم:

یو نیولوجیزم Neologismus په یوې ژبتولني کې په ټولیزه کارونه کې د مخه تری تیرشوی یعنی د پرېښودو ژبني ویونو بیا نوې کارونه ده، وایي

- یو نوی راپیدا کړی وی (نوی وی) په همدې توکه یو همداسې ویینه (افاده) یا

- یوه نوې مانا، چې د هغې سره همدا اوس لرلی وی، په همدې توگه پخپله ویینه (افاده) باندې سمبالیري (نوي مانا) یا دا نوې مانا ورته ورکولکیږي، یا هم دا وی په همدې توگه ویینه پخپله، چې نوې مانا غوره کوي.

که دا دیوې ژبتولني په دننه کې پراخونه ومیندي یا د ژبتولني په دننه کې وزغلي، او د ژبوونو کتاب (ډکشنري) یې را واخلې او د دې ژبي ژبپانگه کې ځای ونیسي. د نیولوجیزم له پاره کرکتریسټیک یا خوږغوره-والی یا خوږیتاکونکی دی، چې ویونکی دا په یوه وختواتن کې د نوي په توگه خپلوي. کوم ویونه (لا) نیولوجیزم دي، په دې پورې اړه لري، چې له کوم وختکې څخه سړی د یوې ژبي ویونپانگه (ویونو پانگه) په پام کې نیسي یا څیږي. د دې په څنگ کې په ټولیز-ژبنیز ستاندارد ویونکتابونو(د ویونو کتابونو یا ډکشنري) رانیولشوي نیولوجیزمونو له پاره په ډېرو ژبوکې ځانگړي ویونکتابونه، چې دوي ځانله یا ټیک د همدې ویونپانگه(که ویونوپانگه؟) څیږي شتون لري. د نیولوجیزم ویني (افادې) ته د زرې یوناني ویونه „neus, νεος“،، نوی، او λόγος logos

Wort „،، وی،، بنسټ ته پراته دي، چې په پښتو يې نویوی (نوی یا نوی وی) بللی شو.

د دې کلیمې جنجالپر اېلم ته

دا د نیولوجیزم وی یا کلیمه په ژبپوهنه کې نه بیخي ساده یوونوالی یا یواندوالی نه لري.

Hadumod Bußmann (هادومود بوسمن) داسې پیژند ورکوي:

نوی په کار اچولشوي یا نوی منخ ته راغلي ژبنيزې ويښي،، داسې ويونه په ويجوروني، ويپوروني یا د ماناورونوالي له لاري منخ ته راځي. ځانله د نیولنگويستیک Neurolinguistik یا نیوژبپوهنه (نوی ژبپوهنه) کې د دې وی له پاره د دې وی یا کلیمې د نوی پېداېښت منل منخ ته راځي یا د دې وی منل منل کيږي.

هلموت گلوک Helmut Glück له یوي لور نیولوجیزم له نویپېداېښت سره برابر وټاکه یا کینود او په چوڅونی،، ویپو پېداېښت،، سره په حواله نیولوجیزم، دا ورکړلشوي بیلگې مگر تیک د ويجوروني، پوروني یا ماناورني حالتونه دي. د ژبپوهني ورځنیوالي یا رواج کې که هرڅومره ناوخته نو د ۱۹-مې پيړۍ پای څخه،، ویپېداکونه/ ویپېداکوني،، له یوي لوري او،، ويجوروني،، بلي لور ته توپيروي.

بیلونه

د ژوندی ژبي خیرېکونکي هره ورځ نوی ویونه جوړوي یا پېداکوي، چې د هغوی سره دوي سملاسي یا توکلي بلنتشیاوي یا نومونتشیاوي ډکوي یا بندوي. زیات له دې ویونو تیک یوځل په کار لویږي. زیات وخت د دې ویونو موخه په دې کې ده، چې د هغه سره یو نومونحالت پوره کړي.

د نیولوجیزم ډولونه

د نیولوجیزم لاندې ډولونه کیدی شي سره توپیر شي.

نوویونه(نوی ویونه)

ویښي او ماناوي نوی دي. د نوی ځوان وخت بیلگه یې د لنډخبر لیرل له پاره وتونوی *sim* له SMS څخه دی.

نوي ماناوي

يو زور وی ټيک يوه نوي مانا (پسي يا بله مانا هم) اخلي. په دې توگه گوندي له يوه زاړه وی د بيلگي په توگه مورک *Maus* په يوه ،، تخنيکي الي، د شميروني ورشو،، کي هم خای په خای شي.

نوي کمپنیشنونه يا نوي گډوله لکينه:

دلته هغه کارونپونه سره يوخای کيږي (Internetcafé انترنتکافي , لپتاپ بکس ,Laptop-Tasche ,انالوگ ساعت Analoguhr).

نيولوجيزم او ژبنورم

که نوی وی کاروني ته ريشي، نو خبرپکوونکی زيات وخت د نورم د نه باورتيا سره مخامخ کيږي.

ويينه، مانا اوکیدی شي د ډېرمانوالي

- ويينډول يي لومړی په ورځنی کارونه کي ساتل کيږي. په ځانگړي توگه پورويونو کي دا زيات پيښيږي، خو نه تل، يوه د اعياروني(چمتوکوني) پروسه پيښيږي، چي د هغي سره د تری پور شوي ژبي ويډول د فينومينسيستم سره سر وځوري. د دې له پاره بيلگه ډونلډ Download دی

په ژبه کي پردي ويونه خای نيسي، ځکه چي په الماني همداسي پښتو ژبه کي ورته انډول نه پيدا کيږي.

Kunstwort مصنوعي وی يا هنري وی(هنرووی)

د هنروي سره هغه وی په نخښه کوو، چي د يوي ژبي د ويجوروني پيداښتي الاتو سره جوړ نه وي او د يوي بلې ژبي څخه هم نه وي پور شوی. دا يوه نوي ريښه جوړوي اوزيات جگسومبوليک يا زيات نمونه-بيز (نمونيز؟) دی. نوي جوړ شوي هنرويونه زيات وخت د نيولوجزمونو په حيث باوري وو.

د شعرونو ترتيب او بيتونوکي سړی زياتوخت د هنرويونوسره مخامخ کيږي.

جوړښتنومونه

د هنرويونو له پاره زيات جوړبښتمونه: د ويونپيلو (د ويونو د پيل) يوځای راکښنه، يوځای ايښوونه، او د گرافيمونو Graphemen د گډوله کوني لندونه.

يوځایر اکښنه:

په دې د هنرويونوکي دوه يا زيات ويونه و يوه وي ته راکښلکيري (،، سره ويلیکول،،)، چيرته چې سره يوبل باندي اوښتوني برخه لري کيري. د دې له پاره بلابيلي په نخښه-وني شته، د بيلگي په توگه، يوځای راکښنوی، سره ويلیکولوی، گډوله-وی....

بيلگي:

- Teuro له *teuer* (گران) او *Euro* (يورو)

- Demokratur له *Demokratie* او *Diktatur*

- Grusical له ډاروونکي *Grusel* او *Musical* موزیک څخه

- Informatik له *Information* او *Automatik* (يا *Mathematik*) څخه

اينفورماتیک په نامه پوهنځی شته اولوستل يي وايي چې له شميرپوهني ستونځمن دي. مور د کمپيوترساینس په نامه پوهنځی لرو، نه پوهيرم، چې هلته به څومره د اينفورماتیک سره سراوکارلري، خوگومان مي دی، چې دومره ډېر به نه وي.

- Mechatronik له *Mechanik* او *Elektronik* څخه.

دا يوه نوې د موټرو مسلکي زده کړه هم ده، ځکه د نويو موټرو ماشينونه ټول په همداسي الو سمبال دي، چې مييناترونیکان ورسره سر اوکارلري.

- Glokalisierung له *Globalisierung* او *Lokalisierung* څخه.

Zusammensetzung von Wortanfängen

د ويونو پيلې سره يوځای ايښوونه

دا هنرويونه د سيلبولندويونوسره خپلوان دي:

بيلگي:

- Modem له *Modulator* او *Demodulator* څخه

- Moped له Motor او Pedal څخه. دا د ډېډي اوبایسکل څخه جوړ په پینووهن-الاتو ځي یا بیول کيږي.

- Chipitts له Chicago او Pittsburgh څخه

- Haribo له Hans Riegel Bonn (هانس ریگل نوم دی، چې له بون وویا دی(؟)) څخه. دا یوه خوړه دخوړو جوړه میوه ده، چې کوچنیان یې په مینه خوري.

- Milka له Milch شودو او کاکو Kakao څخه جوړ څه دي. خواړه خو هر وروډي.

Abkürzungen لنډونې

لنډونې هم کیدی شي هنرو یونه وبلل شي بیلگه:

„Nato“ د North Atlantic Treaty Organisation لپاره لنډونه.

دا لومړۍ برخه زموږ له پاره دلته همدومره بسیا کوي او اوس راځو دي

دویمې برخې ته:

د پښتو ستونځې او نیولوجیزم:

د پښتو د پوهنیزې ودې له امله او که غواړی، د نه ودې له امله د پښتو ژبې ستونځې هم زیاتې دي. مور او تاسود دي لیکنې سره داسې لږ سر نیولوجیزم ته وربنکاره کړ او ومو لیدل، چې دا نیولوجیزم د یوې ژبې ویونکو د ودې سره هم سیده تر او لري

هنرو یونه او نیولوجیزمونه

ټول هنرو یونه نیولوجیزمونه نه دي. یوه ویکتابیزه (د ډکشنري) نڅښه یو اوږد وخت د نیولوجیزم په څیر گڼل کيږي. د زیاتې پراخیدنې او د کارونې دوام سره د ټولژبنیز وپیانگې د ورسره ورځني یا اري ژبې برخه گرځي.

دا چې په پښتو کې به نیولوجیزمونه کوم وي، زه ترې نه یم خبر اونه پرې پوهیږم، د دې دې ماته بڅښنه وي، خو هغه ویونه چې مور بدل کړي یا د نورو ویونو په ځای، چې گوندې مور یې پښتو کوو چې تاسوته به هیله ده زما د لیکنو معلومي وي- هغه - په پوره خوشینی باید ووايم - چې له هره اړخه ناسمي دي لکه:

مايع ته اوبلن ويل اود سلمې په ځای سلنه کارول، د ستاندارد، سطحې سويې په ځای کچه کارول او داسې نور.

دلته به مې هم وړاندیز دادی، چې د نورو ژبو په مرسته به هرې پوهنې ته وده ورکوي او هلته په نورو ژبو کې زیاتوخت د پیدایښتي ویونو له پاره مور په پښتو انډول پیدا کولی شو او که نه نو بیا د همغې ژبې همغه وي لیکو او که په عربي انډول باندې یې پوهیدو، نو هغه هم له نورو بڼه دی.

یادونه: ځان پالنه دې نه وي، خو دا به ووايم، چې په نږدې څلوېښتو کتابونو کې، چې راټولوني او ژباړې دي، ما شمیر پوهنه په پښتو لیکلې، دا په دې مانا، چې په پښتو یعنې ټول مسلکي نومونه په پښتودي اودا ما جوړ کړي نه دي، دا نیولو جیز مونه نه دي، دا مور په ژبه کې لرلي ویونه دي، چې ما به لومړي ځل ترې کار اخستی وي یا به مې لومړي ځل په کار اچولي وي او له دې امله د زیاتو گوټنیونو سره مخامخ هم یم، خوباور لرم، چې دا به هغه خپل ځای نیسي. ماته غوره دا برېښي، چې زما په اند ناسمون په کې نه شته او که وو، نو هغه به د راتلونکو ځوانانو دنده وي، چې سم یې کړي.

زموږ لومړۍ دنده: کتابونه له نورو ژبو په پښتو ژباړل، دا په دې مانا، چې مسلکي ویونو ته هم د پښتو انډول پیدا کول لکه د مشبوع له پاره مور یا ماره لیکل او داسې کتابونو ډېرول.

بیا زما تل ځوانانو ته مشوره: که غواړو وپوهیږو او پوهه مو نورو ته ورکړی شو، باید په یوه پرمختللي د باندني ژبه بڼه وپوهیږو.

دا مو د ستونځو بڼو لار نه ده

زه – لکه د تل په څېر – د ژبپوهانو او په ژبه کې د نوښت مینوالو څخه بڅښنه غواړم، چې دا د دوي د ژبسمون او نوښتونو سره هم اندی نه یم، خو باور وکړی، چې دا څه چې زه لیکم هم، د ځان غوښتني او ستایني له امله نه دي.

دا چې ژبه مو نوې د دولت د ژبې په څېر میدان ته راوتلې، نو دا ستونځې مو تر یوه وخته پورې شته. دا ستونځې ټولې ژبې لري، هغه چې ډېرې پرمختللي ژبې هم دي. دا ستونځې چې مور یې په ژبه کې گورو، داسې ستونځې دي، چې مور ورسره سم ژوند کړی شو او لکه څنگه چې د نورو ژبو خاوندان د خپلو ژبو سره په دې هکله ستونځې نه لري او یا نه دي راپیدا کړي، مور یې ورسره نه لرو او له مور څخه هر یو هم لکه د نورو ژبو خاوندان د سمپوهې دني له امله د ستونځو سره نه مخامخ کیږو، نو باید راپیدا یې هم نه کړو.

یوه بله یادونه: زه چې د خپلو خوانو لیکوالانو او ژبپوهان لیکني لولم، نو باور وکړی، چې ورته خوښي ږم. دوي توانمنده کسان دي او زه ورته د راتلونکي له پاره ډېر ښه لید لرم او د نوري توانمنديکي دو هیله یې لرم.

ستونځي مو څه دي؟

نوري ستونځي څنگه زېږوي؟

زموږ ژبپوهان او ژبمینوال، چې سره کښېني او د خوب ته تللو وخت چرت کې لارشي او یو څه ورته فکر ته راشي، چې بدلو یا سمون یا پیداکېدنه کې فکر لار شي، نو سملاسي غواړي یو څه ورته پیدا کړي او یا کله، کله یو زدکړيال یا زدکونۍ تری دیوه څه په هکله وپوښتي، نو دی باید دې پوښتني ته یو ځواب پیدا کړي، داسې نه ورته وايي، چې دا خو د نړۍ په ټولو ژبو کې دا ستونځي شته.

یو څو بېلگې به یې دلته راوړم:

لومړي. پوښتل کيږي، چې: هغه راغی او هغه کتاب ولوست. دا خو نو یو ډول ه گاني دي څنگه به پوه شو، چې دا به نو څنگه سره توپیر کړو. مورن خو د عربي په برکت یو گوډی الف لرو سملاسي دا استاد د یوي ه په سر یو گوډی الف وروټی.

دویم: یو ژبمینوال دښې په چرت کې وي او فکر ته یې راشي، چې دا د فارسي صدم خو د پښتو د سلم غوندې دی، خو راځه دا سلن کړه. دلته نو ژبلار، سم اند، د شمېرپوهني لار ته فکر نه کړي او هغه سهار بیا ټولو پښتنو خپله د لیکني لار گرځولي وي.

دریم: پښتانه پوهان سره کښېني او وايي، چې دا مایع خو عربي دی، دا باید په پښتو شي (دا کېدی شي او انډول یې باید وي، ځکه دا پیداښتي وی دی)، نو یو وايي، چې مورن خو ورته په پکتیاکي اوبلن وایو، نو سملاسي دا اوبین شي. دا ځکه چې دا ژبي مینهوال خو نه پوهېږي، چې دا مایع څه پیژند لري او د فزیک له مخې یې دا پیژند څنگه ورکړل شوی دی. هغه نوم اوس څور په درسي کتابونو کې هم کتل کيږي او اوبلن غاز هم وايي، بې له دې چې په اوبلن وپوهيږي او یا په مایع.

څلورم: د غلامی کړی، چې وايي ماتې کړی، نو سملاسي وايي، چې دلته خو باید یوه یې بدله شي.

بیا دلیل راوړي، چې یو غږ او دوه یې گاني. دا ژبلار نه ده دا ژبلاري په مخامخ لار ده، خو دا اوس هم زموږ هغه وتلي ژبپوهان او په ژبه کې پوهان همداسې سمه ناسمه لیکي.

که په کړی او کړی کې ستونځه وي، خو د دې یوه په ک کې ده، چې ځانله سیلې لري، دا خو د ی کار نه دی، خو وایي، چې د مرچو تاو له کوچو باسي. دلته خو گوره باید ک ته یو څه ورپه غاړه کړي او نه ،، ی،، په گوډي الف وزوروي.

که مور داسې خوبونه گورو نو رځی چې دا سي یو څو بېلگي يې راوړو:

لومړی: ولي ولي ولي؟

دلته نوموی، پوښتنوی او کړنوی دي، چې هر یو یې هر یو کېدی شي. پوښتنه به نو د درنو ژبپوهانو دا وي، چې نو مور څنگه پوه شو، چې کوم یې کوم دی؟

په پورته کې خو ا دوه نه داچې یو ډول لیکل کيږي، یو ډول ویل کيږي هم او دادریم کې د ویلو له لارې بېلوالی شته، هلته به نو دې د پوښتنوی د و سره یو څه کوو یا به الف پرې د پاسه تپو او یا به نو نه پوهیږم.

دویم: د تره (د پلار ورو) او تره (هغه د بادرنگ په څېر خوندور) په منځ کې به نو له ه پرته د سیلې له لارې توپیر کوو او کوم به کوم نوم وي؟ دلته نو باید په یوه ت څه و تپو، چې دواړه نومونه هم دي.

راځی چې یوه بېلگه - زما له لوري کېدی شي یوه بي سم انده بېلکه وي - خو راوړو.

افغانستان کې لومړی الف بل ډول ویل کيږي، چې د نوبت له امله باید یو گوډی الف ورباندې سور کړو، که څنگه؟ او پرته له دې څنگه باید وپوهیږو، چې دا ن هغه د عربو په څېر زېر لري، زور او که یا پېښ. مور خو په شمېروني کې همدا یو گوډی الف لرو، چې په هر توري يې سورولی شو.

دریم: د ترور (د پلار یا د مور خور) او ترور (چې چاته یو څه ورپېښ شي او ترور یوې او بلې خوا ته گوري) په منځ کې به هم څنگه توپیر وکړی شو؟

یوه پوښتنه: مور وایو، چې دوه وونه لرو. ایا مور یې چې یو ډول لیکو، د کومو ستونځو سره یې مخ کړي یو؟ چې تراوسه یې د ستونځو سره نه یو مخ کړي، نو له دې وروسته، چې مور پسې پښتانه خو لا ښه باید وپوهیږي، دوي به نو څنگه له ستونځو سره مخامخ کړي؟

یوه په یادو راوړنه: یوه ورځ څوکسان سره ناست وو، چې په غبرگون خبرې شوي، نو دې یوه وویل چې گوندې دا وی د ده له لوري روځنی شوی، دا یې نوبت وو. ما ورته وویل، که ووايو چې: .. غبرگون و نه ښوده دا به ښه وي او که ووايو چې .. څه و نه ویل، چې تل سم دی او ترې پوهېدنه یې هم سمه ده.

پای یادونه:

ز مور د فارسي ورونه پوهیږي، چي شیري او شیر سره نه بدلوي او دوي تراوسه د دي یوې سره ژوند کړی او له دې امله یې ځانونو ته نورې ستونځې نه دي زېږولي او همداسي د night سره انگرېزي ژبو ولسونو هم کومه ستونځه نه ده لرلې او نه چا نايکت یا نايغت او یا بل څه ویلی او دا په پېړيو همداسي ده.

زما په اند به مور هم سور، سور او سور، سور سره نه بدلوو.

سور(رنگ)، سور (چای)، سور (د یوه پټي)، رباب سور. دا دوه دروند ،، و ،، لري او دا بل یې سپک ،، و ،، خو بیا د دي نورو دوو سره څه کوو، چي مغه ،، و ،، لري؟

دا پورته لیکنه مي د لاندې لیکنې له امله وکړه:

ما دا څو ورځي د مخه د پوهنتون د یوه استاد لیکنه ولوستله، چي د یوه زدکړي پوښتني ته یې بیا په ،،ه،، گوډی الف ترلی وو، نو دا لیکنه مي په ورزیاته کړه، کي دی شي تکرار یې ډېر وي، خو غورځول مي یې زړه نه غواړي.

زه په دې اخرو وختونو کي ،، ه ، ا ، و او ی،، گورم، یا مي ورته اوس پام را اووښتی، چي په ککره یاڅنگ کي یې ورته گوډی الف سور کړی، نو له دې امله مي داسي لري او وړي لیکنې ته زړه راپورته کړ، د یوه سوال سره، چي مور د پښتو له پاره باید نورې ستونځې ونه زېږوو.

د دي ستونځو سره مو ژوند کړی او دا د هیڅ څه مخه هم نه نیسي او ټول پرې پوهیږي. کله کله زموږ گران ژبپوهان او نور لیکوالان لیکي، پښتو د دي د نورو ژبپوهانو له پاره ساده شي. دا مو نه دنده ده او نه یې باید دنده وگرځوو، دا څه چي لرو، دا به د نورو ژبوالو سره هم گډوو. لکه مور په نور ژبو څنگه پوهیږو، دوی هم زموږ په ژبه همداسي پوهیږي شي. مور ته زموږ له پاره په لومړی لیکه زموږ ژبه غوروالی لري.

یادونه: زه دلته داسي لږ ستونځي لرم، چي دا غوروالی او که غوره والی ولیکو، خو که هرڅنگه وي هم ستونځي ورسره نه شو پیداکولی.

زما هیله همدا ده، چي راځی نورې ستونځي به نه زیاتوو.

لکه پورته مي چي گوته ورته ونيوله، زموږ لیکوالان او ژبپوهان او همداسي نور د اند او نظر خاوندان په دي اخرو او یا هم شاید له پخوا د غبرلرونکو تورو د لیکلو سره ستونځي لري او یا ستونځي راپورته کوي. دا ستونځي د نړی په ټولو ژبو کي شته او دا د پرمختگ مخه نه نیسي او نه د ژبي خاوندان ورسره کومه ستونځه را پورته کوي یا لري.

مورن خو پرته له دې هم په ژبه او هره ريښه کې پوره ستونځې لرو، چې هغه بايد اوبې (حل) شي، نو له دې امله زه هم غواړم په دې ستونځو لږ دگرانو لوستونکو سره خپل اند گډ کړم.

مورن درې غبرلرونکي توري لرو (او که ه) په ورزياته کړو، نو څلور به شي.

لومړی: ايا الف دی. د الف غروي شته خو به ماته له دوه ډوله شايد ډېره وېرېښي، خو و به نيسو، چې دا دوه خو هر ورو شته او د نورو غبرلرونکو تورو سره خو يې -که ورسره مل راشي- نور هم د غبرډولونه ډېرېږي، نو که دا سره د ليکنې له مخې بېلوو . د بېلگې په توگه که ولرو باور (د دې سمه د غرونو روښانونه به بيا داسې وي، چې د با څخه پرته وو ته هم يا الف يا يو بل څه وليکي، چې سړی پوه شي، چې جگ ويل کيږي او نه دېږيښ سره او نه د زېر سره) دا مو ژبه ده پوهيږو، چې څنگه يې لولو.

دويم: دا دوه و وونه خو لرو، چې دروند وو لکه تمباکو (که تنباکو؟) او سپک وو، لکه زانگو. دلته هم شايد ځني پښتو پوهان يا د ويلکي دني مينوال و غواړي، چې د يوې نڅېښې له لار يې سره بدل کړي.

ځني ليکنو کې گورو، چې په ا هم گوډی الف ليکي او په ،،ه،، هم، همداسې په ،،و،، هم، پيگاني خو لا څه کوي، چې پنځه شوي خو دي او که دا لار وي، نو بايد لږ تر لږه خواته شي.

ايا پښتو غبرلرونکي توري پرته له دې اړونده غرونو نورې دندي لري؟

يا ايا د غبر لرونکو تور په مرسته، کړنه او نوم ټاکلی شو؟

نه. نورې دندي نه لري. د دې له مخې څوک څه شی ټاکلی نه شي يا نه ټاکل کيږي، خو دوي، د ډېرگونو او يوگونو نومونو او همداسې د نارينه او ښځينه نومونو منځ کې د روښانوني دنده لري.

د دوی له لارې څه نه ټاکل کيږي. دلته گوره د پېژندنې يا ور پېژندنې نه ليکم، ځکه دا پېژندنه بيا پخپله يوه دنده ده. دا روښانونه راته سمه برېښي. بېلگې يې: لکه د پيگانو له لارې، چې نارينه، ښځينه، يو او ډېر روښانه کيږي يا راته څرگنديږي، که پيژندل کيږي وليکم، نو کېدی شي دلته بيا نورې پوښتنې رامنځ ته شي، خو يو کار چې هيڅ وخت د ژبلار له لارې نه کيږي، هغه دا دی، چې د هيڅ توري يا نور هم غبرلرونکي توري له لارې او همداسې ی له لارې کړنه او نوم نه ټاکل کيږي، دا په دې مانا، چې کړوال او نوموال غبرلرونکي توري نه شته، چې لارې يې کړنه او نوم سره ټاکل کيږي او بېليږي.

د دې له پاره نه ټوليزه لار شته او نه د ژبلاړي له لارې. دا سي هم نه کيږي، چې يو غږ لرونکی توری او دوه ډوله ليکل، دا هم ژبلاړ نه ده.

د کړنو سره د کړوني بڼه بدلېدل:

يادونه: که په لاندې کښې مو کړونی وليد، نو موخه ترې کړنوييونه دې او نه څوک، چې څه کوي.

په پښتو ژبه کې د کړنو ډولونو سره د تېر وخت او اوسمهال له پاره د کړنوييونو بڼه د ځنو کړنو له پاره بدليږي او دا هم يوه لار لري:

لومړی : هغه کړنې، چې پرې کړوني ته اړتيا نه لري، په هغو کې د کړوني بڼه نه بدليږي. بېلگې يې: تلل، کښېناستل، درېدل او نور

بېلگې يې گران لوستونکي پخپله راوړلی شي

دويم: هغه کړنې دي، چې د هغو کړلو له پاره پرېکړوني ته اړتيا شته. په هغو کړنو کې د اوس مهال او د تېر مهال له پاره د کوونکو بڼه بدليږي. بېلگې يې: وهل، خوړل، او نور

پښتو ماته يوه توانمنه، خو داسې لږ د نورو له پاره ستونځمنه ژبه برېښي، خو که الماني او يا داسې ويل کيږي، روسي ته پام راواړوو، هغه هم همداسې ستونځمني ژبې دي، خو زده کيږي او زه هم لاتراوسه په الماني ژبه د ډېرو ناسمونونو سره مخامخ کيږم. المانيان. زموږ په غم کې نه دي، چې ژبه کې نور بدلونونه راولي.

د داسې لږ څه بوختياله پاره:

يوه بله موضوع مې زړه دی، چې له تاسو سره گډه کړم او هغه د هغه څه له امله ده، چې موږ يې دواړه لرو:

موږ لرو: ،، زما، زموږ، ستا، ستاسو، او هم لرو: ،، دما، دموږ، دتا، دتاسو،، زموږ ورځنی شوی ،، زما او نور دي، خو ايا د ژبلاړ له لارې هم داسم دي او که دا ،، دما...،، سم دي؟

دما له انده او څيړنې له مخې خو ،، دما، دموږ، دتا، دتاسو،، سم دی. ليکنه مې په دې هکله په تاند او دعوت منلو خپرونو کې خوره شوي او د ژبلاړ کتاب ، چې په لنډ وخت کې به خور شي، هم وي..

له سړې سينې مو مننه او راته روغ او هڅاند اوسئ.

پښتو ته ناسم راننېاسلشوي ويونه

او له ژبپوهانو څخه هيله

دا داسې لنډ، بې له اوږدې شننې راوړم. دا ټولې ليکنې د تاند او دعوت په منلو پانوکي خورې شوي او هم دا کي هم کتل کيډي شي ketabton.com زما په همدې نامه کتاب په

څنگه پوهېږو، چي دا يا يو وي ولي ناسم دي؟

لومړی: يو نوم، يو وي يا کوم توری، چي د هغه ورکړ شوي نوم يا بل څه خوي ونه لري، ناسم دي.

دويم: يو نوم يا بل کوم وي، چي ټوليز نه وي او ټوليز کيډي نه شي، ناسم دي.

درېم: د ژبلاري سره په مخامخوالي کي راځي.

څلورم: د هر څه د سم او ناسم لپاره، چي بنووني او دلایل راوړل کيږي، بايد له مخامخوالي خپلواک يا ازاد وي

پنځم بيا د پورته لنډ: پوهنيز دليل کوم دي؟ هغه دليل، چي له مخامخوالي خپلواک يا ازاد وي او ټوليز باوري وي.

داسي پيل کوو:

يو: سلن نه شته: د سلم له پاره سلن راوړل ناسم دي. دا د ژبي او شمېرپوهني له لاري او ټولگيز هم نه دي او دا دي هم په ياد وي، چي دا سلنه شلکلن ناسمون دي، له دي د مخه دا ناسمون نه وو.

دوه: اوبلن: دا هم ناسم د بهيدونکو له پاره کارول کيږي. اوبلن يواځي او يواځي د واورو خوي دي او بس.

دا هم ناسم دي:

روغتون، چې مور د ناروغانو ځای ته وايو ناسم دی. سم يې ناروغتون، روغتون يا روغنی دي.

روغنی ماته ډېر ښه برېښي.

د کورنيو چارو وزارت ناموخور دی، موخوريي د دننيو چارو وزارت.

دي وگوري.

دي وگوري. Ketabton: com هغه گران لوستونکي، د دي اونورو سمونونو سره مينه لري، نو

يوه يادونه:

دا ما ته يوه بايزه او بي ارزښته خبره نه برېښي، دا مو ژبه ده، څوک هم چې دا ژبه ناسمه کاروي، بايد سمون ته راوبلل شي

مور پوهنيز مرکزونه لرو. له هغو څخه غواړم، چې دا په غور وگوري او هر يو چې ناسم وو، دا په دي مانا چې که يو هم، نو دوي حق لري، چې ما ته مناسبه جزا وټاکي او سمه ستره جزا به داوي، چې دوی راڅخه د ډاکټري شهادتنامه واخلي او که نه، نو بيا دي راته د ژبپوهني ډاکټري راکړي، دا پرې ارزي.

او له ټولو ليکلوست خاوندانو هيله کوم، چې د دي پرېکړې ملاتړ وکړي، دا د هر يوه کار دي او ټول د دي ناسمونو سره گير دي، د علومو اکادمي د پښتو څانگي او پوهنتونونو پوهنيز کادرونه دي دي کار ته راوبولي.

په پای کې دي د يوې يادونې اجازه وي او هغه دا چې: دا پوهنيزه ځانپوهنه نه ده، چې په يوه پوهنيزه ليکنه، د سمې او ناسمې پرېکړه وغواړو او مور ورته چپه خوله پاتي شو، که په هر لامل هم وي.

تاسو ژبپوهان دي پرېکړې ته په مينه رابولم.

باور وکړی، چې زما ملگري او پيژندکلي، چې ښه عالمان او په ژبه کې وتلي کسان دي او سلنه يا بهېدونکو ته اوبلن ووايي او دا،، تر،، ناسم وکاروي، ډېر زورېږم. او رښتيا ډېر زورېږم. که دوي ته دا سم برېښي، نو زه به د دوي له پاره هم ارام شم، هغه دي مور ته راوبښايي، چې کوم پخواني او کوم جوړشوي دي.

. زموږ ځنې د ادب مينه وال په دې اند دي، چې زموږ ژبپوهان دي، ځانونه داسې لږ د نيولوجيزم سره بوخت کړي، خو زه په دې اند نه يم. موږ دا خپل لرلي او نه مينلي ويونه، چې د مسلک په زور و ميندل، دا بهنو پور هبرياليتوب وي، ودې ته نوي ويونه پيدا او جوړ کړو. تاسو ماته يو څه وښايي، چې د هغه نوم جوړېدې شي او موږ يې نه جوړوو..

ستاسو د ټولو له سرې سينې ډېره مننه.

له ،، واحد،، څخه موږ څه پوهيږو؟

موږ په دا دومره مهال کې واحد د فزيکي کچونو لويو يعنې متر، کيلوگرام او نورو ته وايو، چې دا ناسم دی او تل ناسم وو، خو يا مو ورته فکر نه دی شوی او يا مو د سمون په باوريوالي باندې ځانونه نشو پوهولی. زما هم له هغه وخته ورته پام شوی، چې په ليکنو او ژباړو کې پيل وکړ، چې له دې امله مې په خپلو ليکنو کې لويو ته واحد نه دی ويلی. دا پيداېښتي ده، چې په نورو وتلو ژبو کې دا هر څه سم روښانه او بلل شوي، چې په پښتو اندول يې بايد وليکل شي، خو دا هم په خپله ژبه د باور کمې او هم په ځانونو دباور کمې دی، چې د سمون زورتيا مو تر اوسه نه ده کړې. واحد يوه ته وايي او بس

له دې څخه د مخه يو څو يادونې:

لومړی: د ما وړانديز: که څوک غواړي يو پوهنيز څه وليکي، چې ټولني ته يې وړاندي کړي، بايد په اول کې دا د يوې وتلي دباندې ژبې راوښيي. په پوره خوشنۍ بايد ووايم، چې موږ لا تر اوسه پوهنيز څه په خپله ژبه کې نه لرو يا پوره نه لرو او دا مو له دې امله ناسمون سره مخامخ کوي. که دا کومه ليکنه له دباندې وتلي لکه انگرېزي ژبې څخه راوژباړو، نو د انگرېزي يونيت په ځای به واحد ونه لیکو، نو له دې امله – که غواړئ ښه څه وليکي، نو يوه وتلي ژبه به د پوره توان سره زده کړئ او پهنيزې ليکنې ترې راوبارئ. موږ د ټولو پيداېښتي ويونو لپاره په خپلو ژبو د پيداېښت سره سم پهنيزې ليکنې ترې لرو

دويم: موږ که يو څه خبرو ته راچوو، نو پيژندئ يې بايد راوړل شي، ښه روښانه، ټولپوهور او ټولپوهيز.

زياته شننه د سرې څخه لار ورکوي، لنډ او بي له کومو زياتونو بايد هغه موخه ورکړل شي .

درېم: که د بل چا د ليکنو پر ناسمون باندې خبرې کوو، نو هغه ليکنه بايد راوړو او بيا يې په خپل اند هغه سمون ورته وړاندي کړو.

داسې بايد نه وي، چې د هغه څه مې ولوستل بڼه نه وو، يا ترې سمه گټه نه اخستل کېده. دا بايد و بشوول شي، چې د هغه ليکنه کې کوم ناسمونونه وو او دا څنگه سمې دلی شي. د دې له پاره بايد بڼه روښانه او پوهور دلايل راوړل شي.

څلورم: په ليکنه کې بې له اړينو څه بايد سملاسي خپلې ليکنې باندې پيل وکړو

اوس راځم خپلې موخي يعني ،، واحد،، ته.

زه چې زموږ د ليکوالانو اندونه او د واحد پيژند د دوي په اند د دوي په ليکنو کې گورم، ورته خواشيني شم، چې له دې امله دې ليکنې ته راوهڅول شوم، که څه هم دا زما پېپخوانيو ليکنو او همدا ډول د شمېرپوهنې ويونو کتاب کې هم شته. .

موږ چې لا تراوسه واحد کاروو، نو موخه ترې تل د يوه څه د کچولو لويې لکه متر، کيلوگرام او ساعت ته ،، واحد،، (؟) وايو، يعني که اوږدوال يا يو بل څه کچوو، نو هغې د کچونو الو يا کچون الو له لارې، چې هغه روښانه پيژند او نوم لري، دا په دې مانا چې که اوږدوالی کچوو، نو دا په متر کوو، چې دا د کچونې واحد بولو، چې دا پوره ناسم بلل دي. په پوره خواشيني بايد ووايم، چې موږ اوس هم دا پخوانی ناسمونونه همغسې ناسم کاروو. د دې کار هغه ستر لامل دادی، چې موږ هغه د دباندنيو ژبو رانيولو څه ته هم فکر نه کوو، چې په هغو کې دا څنگه دی، خو موږ په همدې ،، واحد،، پاتې شوي يوچي زه غواړم دا لږ روښانه کړم.

زه غواړم، چې ستاسو په ليکنه کې دا ،، واحد،، لږ روښانه کړم او مسلکي پيژند يې له تاسو سره گډ کړم، هيله ده، چې دا به

راته وبخښي، کوم ځانيز څه په کې نه لرم او هيله مې زموږ او ستاسو همغږيزوالي دی

دا په پښتو کې ورځنی شوی وی ،، واحد،، موږ له عربي ناسم رااخستی دی. د ،، واحد،، ترې پوهېدنه بل څه دي وهغه ته چې موږ ترې پوهېږو. د واحد پښتو انډول ،، يو ،، دی چې پسي دوه، درې او نور راځي او بس.. دا چې موږ ورته واحد وايو موخه ترې ،، يو،، نه دی. يو يو دی او نور څه نه وايي او همداسې لکه دوه، درې او نور هم. يو که د يوه څه سره يوځای شي، نو بيا هغه شی يو هغه څه دی، لکه يوکتاب يا يو متر، - کيلو، - بجه او نه دوه يا درې او نور..

موږ په فزيک کې ويلې، چې د فزيکي لويو د کچلول له پاره زموږ په بللو،، واحدونه،، کاروو، چې ،، واحد،، يې ناسمه نومونه يا بلل دي.

دا نو څنگه سموو؟ موږ وتلو ژبو ته څو او د هغو څخه دا سم رانيسو:

د کچونلویو د څومر هوالي لپاره، چې کاروو، دا په نورو

ژبو کې لکه انگرېزي کې

Die Einheit دی او الماني کې unite

او همداسې يې عربي مانا، وحدة، دی، چې مورن يې پوره ناسم، واحد، بولو. له دې دريو اړو ژبو څخه د دې پښتو اندول، يووالی، دی، چې ما په خپلو ليکنو ويون بللی، چې گوندي دا به همدا يووالی وي او که څنگه؟

مورن ته دا يووالی، چې ما، يوون، بللی، لږ بلډول برېښي، نابلد دی او گومان مو راځي، چې گوندي دا يووالی، خو يو بل څه دي. دا همداسې دی او نه يې بل څوک پيدا کوي، که نه هغه به همداسې لکه دا، واحد، ناسم وي. دا ويډول دی، دا په ټولو ژبو کې همداسې دی، د پښتو اندول يې هم همدا دی، ما نه دی پيدا کړی او نه دومره توان لرم. د دې روښانه ولو لپاره داسې مخ ته ځو:

فيزيکي لويې څه شی دی؟

فيزيکي لويې اوږدوالی، دروندوالی او مهال دي او د فزيکي لويو د څو والي او څومره والي د روښانولو له پاره يووالي متر، کيلوگرام، ساعت دی، چې لوي او واړه يووالي بيا لري. که مورن او تاسو د هر څه اوږدوالی کچوو، نو په متر به دا کار کوو او دا متر له دې امله يو يوواليز يووالی دی، چې هر ډول اوږدوالی پرې کچيري او بس.

Grad Celsius, Kelvin und Fahrenheit د تبې يووالي :

دا پورته د تبې يووالي يا يوونونه دي، چې يو بل اړول کيري يا اړولکې دی شي.

رښتيا د سره شريک کړم هغه بل يې زما له ياده ووتلو. په پوره بڅښنه .

د هرې بلې لوي له پاره د کچولو يووالی شته لکه د موټر زور، چې په اسزور کچيري او داسې نور

اوس به نو راشو، دې د ژبپوهنې يووالو ته، چې دلته به څنگه وي؟

ژبه معياري کونه

معياري ژبه نو څه؟

معياري ژبه بايد د كليوالي ژبې سره توپيرونه ولري، ژبه بايد خپل گرامر ولري او يوي کتابونه او د اړتياو لپاره په معياري ژبه يا لوره ژبه او يا اکادميک ژبه د لوستلو او مرسته اخستلو لپاره پوره پانگه ولري

تراوسه چې په پښتو ژبه کې څه شوي، دا ځانله يا يو يوکس کړي او دا هر موږو ستر کار، خو ډېر کم دي.

لنډ ورځنۍ ژبه يا كليوالي زپه، چې په هغه ژبه چاپيريال کې، د ټولو پښتو سره په ويلو او ليکلو توپير لري او لوره يا معياري ژبه هغه وي، چې د هغې ژبې ټول ويونکي پرې ليکنه اولوستنه کوي.

دانو په څه پوهېدنه؟

دا په دې پوهېدنه، چې د ختيز، سهيلي او لوديځ افغانستان خلک په خپلو كليوالي ژبو غبريري، چې سره توپير لري، خو معياري ژبه دا ده، چې ټول يو ډول ليکل پرې کوي.

لنډ: معياري ژبه د هغې ژبې د خلکو د پوهې لاس ته راوړنو اړتياوې پوره کوي.

دريم ته: پوهنيزه ژبه هغه ده، چې د اړتيا ټولې پوهنې لکه د مخه مو چې گوته ورته ونيوله، پوره کړي. دا داسې بريښي، چې د ژبې سوچه کونه او د ژبې معياري کونه په خټه کې د ژبې پوهنيزه کيدنه ده.

پام:

د ژبې معياري کيدنه يا کونه بايد په دې موخه نه وي، چې يوخيالي - بي له کوم ژبني او سم انديز دليل - څه ژبې ته ورواچوو، چې گوندي يوڅه خوشو.

لکه:

،، غني د ترمپ د خبرو په غبرگون کې وويل،، يا ،، ... غبرگون وښوده،، نه پوهيرم، چې ،، په غبرگون کې وويل،، کې به د ليکونکي موخه څه وي، خوماته څه نه وايي. دا به نور کسان ووايي، چې دا يا هغه يا دغه موخه لري. دا چې موخه يې که هرڅه وي، خودا يوه سمه وينا نه ده، چې څوک ترې څه پوه شي.

دا چې ژبې سره غبرگې دي او د يوې ژبې اړول په بله ژبه اوس - زمور له پاره - اړتيا ده، بايد دا خپلې ژبې انډول په بله ژبه هم په همغه انډول واپرولى شو، چې دا موږو د دي ،، غبرگون،، سره وران کړ.

که د غبرگون په خای،، گړنگون،، هم ولیکو همدا یوډول به ترې پوه شو. نو اوس باید و
اندو، چې موخه به څه یې وي.

وايو: غني د ترمپ د خبرو په هکله یا مخامخ، او یا په پلوی څه وویل یا غني د ترمپ د
خبرو په هکله خپل اندڅرگند کړ.

دا نوڅنگه کيږي؟

دا داسې کيږي، چې د بنونځي څخه نیولې تر پوهنتون اوله دې وراخوا د هغې ټولني
اړتیاوې پوره کړي، دا په دې مانا، چې ته پوهنيزې څيړني هم باید په خپله ژبه وکړی
شي.

مور لا تراوسه دې ستر کار ته پوره هلي ځلي کول مخ ته لرو، خودا کار د حکومت دی او
په ځانله یا یو څو کسانوسرته نه شي رسيدلی

زه دا ليکنه دلته راښودم او د نور خبرو له پاره نور اړينې ليکنې هم شته، چې باید خبرې
سره په وکړو، هيله ده چې د تاند درنه پاڼه یا خبرونه به په دې لار کې مرسته وکړي، چې
ددرناوي وړ.

لاس ته راوړنه: پښتو سوچه کونه، - معياري کونه او - پوهنيزه کونه همغه پښتو پوهنيزه
کونه ده.

ايا دا کار شونی دی؟

پښتو ژبه د نور وژبويه څير پوهنيزه کيدی شي، چې پای کې يواځې دوه بيلگي د
شمير پوهني او فزيک څخه راوړم.

له شمير پوهني يا نوره هم ښه له ځمکچپوهني څخه:

کره، قوس، قطر، وتر، قطعه، قطاع، سطحه، محيط

پښتو يې (خو ورپورې خاندی مه، دا همداسي دي، که زموږ زړه غواړي اوکه نه):

گردی، لينده، نیمي، ټوټه ونې، ټوټه، برخه، هواره، چاپيريال.

له فزيک څخه:

يادونه: دا پښتو نومول يې اړين دي اوکه نه؟

په اړيکونو کې نه غږېږم. موخه دا ده، چې په پښتو کې ورته انډول لرو او که نه.

لومړی: (برېښنا) تړون

په کوټو کې چې برېښنا څراغ روښانه کوو، نو انگرېزي ورته سویچ Switch په الماني ورته Schalter وايي، وهو يا کيکارو. که دا په پښتو کې يا نور هم ښه، په پښتو ورته

انډول لټوو، نو لومړی بايد وپوهیږو، چې دا د فزیک له مخې څه دنده لري، د دې نورو ژبو موخه به همدا وي او که څنگه؟

د فزیک له مخې دا هغه اله ده، چې دوه سیمونه ((برېښنا) وړونې) سره تړي او يا د مرکيدو وخت کې يې سره بیرته بیلوي. پوښتنه دا ده، چې دا که مور د سویچ په ځای «تړون»، وپولو، نو موخه ور به نه وي؟

د پورته انگرېزي او الماني ژبو ویونو له پاره انډول همدا «تړون»، دی.

دا چې داسې بلل يې ښه کار دی او که نه يا په داسې بلنوسره هم انده يوکه نه، په دې باندې خبرې نه کړو، خو دا همداسې دی، دا تړون دی اونه بل څه.

ژبه قرار داد دی او که څنگه؟

ځنې په پښتو کې ناسم ورځني شوي ويونه چې له چا سره خبرو ته راوچوو اوناامون ته يې گوته ونیسو، چې دا نومونه موخه ور نه ده، نو سملاسي اورو، چې ژبه خو قرار داد دی، دا په دې مانا، چې که مور يو څه ناسم ووايو او دا خلک همداسې ناسم واخلي او ورځني شي، نو هغه د قرار داد له مخې بيا منلي گڼل کيږي، چې بيانو بايد سم وي.

مور خو لا تر اوسه د ژبسمون له پاره کومه ژمنه ټولنه نه لرو، چې دا کار سرته ورسوي او که وي هم، زموږ د ژبې د ځوانی له مخې کيدی شي ځنې ناسم ويونه موږ يې ته راننوتې وي.

تر هغه ځايه چې زما تجربه ده، مور تر اوسه ژبې ته کوم داسې وی نه دي راننباستی، چې هغه دې د هغه وي غوښتونی خوي ورکړي.

زما تجربه – په ډېره خواشینی بايد ووايم – داسې ده، چې مور په ژبه کې يوکره پيژند لرونکي يا پيژندل شوي وی د يوه بل کره پيژندلرونکي وي - چې پيژند يې هم کره روښانه وي - په ځای ناسم ځای په ځای کوو. دا نو قرار داد نه شي کيدی.

مور دې موضوع ته داسې خپل پام رااړوو:

لومړۍ:

هغه ويونه چې له پيداېښته نور وژبو کې شته نږدې ټول يې مور هم په خپله ژبه کې لرو، چې مور يې بايد په خپله ژبه کې راپيدا کړی شو او دا کار د مسلک او په ژبه پوهيدنې له امله شونې دی.

بيا: دا کار مسلکي کسان، چې د مسلک برسیره په يوه بله دباندنۍ ژبه هم ښه پوه وي.

که څوک داسې نومونو باندې د پښتو په انډول - د مسلک او ژبې له مخې - نه پوهيږي اودا بيا غواړي په پښتو انډول ونوموي، نو ناسمون ورسره لهپيله مل دی.

مور يې دلته يوه بيلگه رااړوو:

د مایع اوبلن بلل. ايا دا به نو هم بيا قرارداد وي او که څنگه؟

يادونه له دې د مخه چې په دې بيلگه روښنايي اچوم، د فزيک له مخې د تنونو نومونه لڼد اخلم، چې په درې ټولگيو وپشل شوي، بي له زياتې شننې:

۱ - د کلک تنونو ټولگی، چې زری يې يود بل څخه پخپله نه بيليري.

۲ - د تښتيدونکو تنونو يا غازونو ټولگی، چې څنگه ازاد شي يوې اوبلې لورته ځلي.

۳ - د بهيدونکو تنونو ټولگی، چې بهيري.

ز مور ژبپوهان، چې د مایع په پښتو انډول - د مسلک له مخې هم - نه پوهيدل، دا يې اوبلن وبلل، چې پوره ناسم اود مسلک څخه لرې دی.

اوبلن څه پيژند لري؟

گورو چې اوبلن ځان ته کره پيژند لري. دا د دوه هايډروژن اويوه اکسيجن خوي دی، چې لا اوبه هم نه دي او په کلکو بدنونو کې گڼل کيږي.

اوبه واوره کيږي، چې کلک بدن يا تن دي، دا واوره بيا اوبلنه کيږي، چې نرميري، خولا تراوسه کلکه ده او اوبه شوي نه ده.

که د دې تودوخي نوره هم جگه شي، نو دا اوبلنه واوره بيا اوبه کيږي.

دې ته دې د گرانو لوستونکو پوره پام وي، چې دا يواځې او يواځې د اوبو خوي دى او د تنونو د کوم ټولگي خوي نه دى، دا په دې مانا، چې شرومبي يا شيدى نه اوبلنيري او نه کوم غاز يا تبنتيدونکى اوبلنيري. دا په دې مانا، چې اوبلن غاز نه شته.

نو لنډ: ټول هغه تنونه چې بهيري بهيدونکي تنونه دي او نه اوبلن. دا بهيدنه يې گډ خوي دى.

دا نو قرارداد نه دى، چې نوم د بل نوم ځايناستى کيږي او ان د يوه ټولگي تر نوم پورې.

د پيداېښتي نومونو يا ويونويو بله بيلگه: سلم ته سلن ويل هم ناسم دى، دا د ځنو کسانو د يوه ناسمي مينې په بنسټ همداسي بې له پرې پوهيدنې او کوم دليله منځ ته راوړل شوي.

دا هم کوم قرارداد نه دى او نه قرارداد کيدى شي.

دويم:

ځنې داسې نومونې لرو، چې د هغې له پاره له پيداېښته سم نوم، د نورو ژبو په مرسته لرودى شو، خو دا چې زموږ د ژبې سمه وده له څه باندې شپيته کاله را په دې خوا ده، چې له دې امله ځنې ناسمونونه په کې راغلي، چې اوس ښه برېښي، خو د ناسمو نومه ونو په ډله کې بايد راشي.

بيلگه ۱ :

روغتون ته په ټولو ژبو کې د پښتو انډول ناروغتون يا رغننون يا رغنځى ويل کيږي، چې له خوي او ژبې له مخې يې همدا سمه نومه ونه هم ده.

دا هم قرارداد نه دى، خو دا چې مور ډېر يا له سره داسې بللى، اوس يې بله نومه ونه راته پردى برېښي.

بيلگه ۲ :

د کورنيوچارو وزارت، چې بايد د دنننيو چارو وزارت بلل شوى وي، خومورداسې بللى. د کورنيوچارو وزارت هم بايد ولرو، چې د کورنيو چارو سره سر اوکار لري.

يادونه: په دې ناسمونو کې دليل نه شي ويل کيدى، چې دا روحياتو له امله ښه يا بد برېښي، په ژبه کې هر څه شته، چې ځنې به په ځنو کسانوښه او په ځنو بد اغيز لري.

دا هم د قرارداد سره سر اوکار نه لري.

دويم:

هغه نومونه چې د انساني ټولني د ودې سره د پرتلي له امله منځه ته راغلي:

زه يې دلته يادونه كوم. زما په بله د مخه تيرې ليكنه كې شته اويواځي نومونه يې اخلم،
كره پيژند لري او پر ځای يې د يوه بل كره پيژند وی تاسم كارول كيږي.

بيلكه:

ستاندارد، سطحي، سويي، ... ته كچه ويل پوره ناسم دي.

زموږ په ژبه كې خودا ټول ناسم بلل شوي ويونه د يوه كس د شپې د چرت څخه راوتلي او
سهار بيا دا نورو كسانوراخستلي او ټوليز شوي.

د ژبو د اسانتياو له پاره د نورو ژبو پوهان هم د ليك بڼه بدلون اونورونوبتونو له باره
كار كوي.

دا څو كاله دمخه د المان دولت له خوا پنځه ميليارده يورو وټاكل شو، ځني بدلونونه په ژبه
كې راغلل، چې د نوې بڼې ليكنو له پاره پنځه كاله وخت ورگرشوی وو، چې په بنوونځيو
او نورو دفترونو كې دا نوې بڼه ورځنۍ شي. په دې كې ورسره سوېس اتریش او
لييننتشتاين هم گډ وو.

زه يې يوه بيلگه راوړم:

پخوا دوي فيل Elephant ليكه او اوس يې Elefant ليكي.

كه گران لوستونكي مرسته كوي او د قرارداد په توگه سم نومونه غوره شوي وي، هيله
ده، چې ويې ليكي.

ايا موږ پيداېښتي پوهنې پښتوكولې شو؟

موږ لا تراوسه چې په پيداېښتي پوهنوكې پوهنيز څه لولو، هغه عربي دي. پوښتنه دا ده،
چې ايا موږدا پوهنې په پښتو ليكلې شو، دا په دې مانا، چې ايا موږ د دې پوهنو پوهنيزو
ويونو ته هم پښتو انډول لرو او دا پيدا كولې شو. دا نومونه پيدا كوونو، خو پوښتنه دا ده،
چې ددې له پاره نومونه په پښتو شته او كه څنگه؟

دا پوښتنه به په هوځواب کړو، ځکه چې هره ژبه د پوهنيزه کيدوتوان لري، خولومړی بايد ځان په هغه پوهنه پوه کړو او بيا په هغه وي، چې د باندنی ژبه کې شته او پښتو اندول يې پيدا کوو.

په همدې ځای کې دې اجازه وي، ووايم، چې ما په شمير پوهنه کې نږدې څلوېښت کتابونه په پښتو کړي، دا په دې مانا چې هغه مسلکي نومونه مې په اندول پښتو کړي، بې له ستونځو او همداسې مې په فزيک کې درې کتابونه ژباړلي، چې يوله هغود ښوونځي د کتابونوسرليکونه دي، هغه فزيکي ويونه مې نه د ډکشنري په بڼه، خو په پښتومي د الماني ويونو ته اندول پيدا کړی يا ميندلی

دا په پښتو يا د پښتو نومونوسره مو پوهنه هم ساده کيږي، چې دلته د يوڅو بيلگو سره ستاسو لنډ پام را اړوم. دا په ورزياته کړم، چې ما هيڅ وخت نوم له ځانه نه دی پيدا کړی او اندول مې لتولی او پيدا کړی دی.

په دې هکله اورېدې خبرې نه کوم، لنډ يوڅو بيلگي له تاسوسره گډوم.

مشبوع به نوڅه وبولو؟

مشبوع داسې پيژند لري:

-- هغه محلول چې نور همغه څه په ځان کې نه شي حل کولی، مشبوع بلل کيږي.

مورن وايو: يو څوک چې ډېر خوراک وکړي هم ورته وايي، چې مشبوع شوی او ميږي، چې ډېر واښه وخوري. نو وايو چې ميږه ټنډه شوې .

يو څوک چې نوره مړی نه شي خورلی، خوموروي او همداسې نور ژوي مږيږي.

کوچنيانو ته هم چې مور ډېر خواړه ورکړي، راگرځوي يې.

ځنې خواړه دي، چې سړی يا څوک ښه په مږيږي، نو وايو، چې دا خواړه مړونکي دي. گومان مې دی، چې د کلي خلک وايي مړوخه دي، نه پوهيږم سم به وي او که څنگه، ځکه چې مړوخه گومان مې دی هغې ښځې ته هم وايي، چې ميږه لري.

په همدې توگه مو محلول يا حل ،، اوبی،، بللی، نومشروع ته به څه ووايو؟

لکه چې ژوي مږيږي، خو همداسې يو اوبی هم مږيږي.

مورن نو پورته پيژند اوس په پښتو دا سي لیکو:

هغه اوبی چې نورڅه ځان کې نه شي اوبی کولی (دا گوره اوبه کولی نه بولو) مور وي.

مشبوع = مور

بیا وایم، چې دا بل ډول نه شي بلل کیدی، دا په دې مانا، چې نومونه به نه جوړوو، هغه خپل نومونه به رابرسیره کوو یا له کټلاندي څخه راباسو.

له شمیرپوهني څخه یوه بیلگه:

ما خو نږدې ټوله شمیرپوهنه په پښتو لیکلي، خو بیا به هم یوه بیلگه له تاسو سره گډه کړم:

دایره، چې د دایرې د منحنی یوه لږه برخه قوس بولو او وتر او قطر لرو او داسې نور.

په پښتو یې:

گردی (مورېي په هسکه مینه کې گردی بولو)، هغه وره د گردی د کږې برخې ته ،، لینده، وایو.

دایره = گردی

قوس = لینده

وتر : هغه کرښه ده، چې له گردی یوه ټوټه بیلوي، نو دا له دې امله ټوټه وونی (ټوټوونی) بولو (بولوي نه، دا ټوټوونی دي).

وتر = ټوټوونی

ټوټه یا چې قطعه ورته وایو: د گردی هغه هواره ده، چې د لیندې او ټوټوونې منځ کې پرته ده.

قطعه = (گردی) ټوټه

نیمی: هغه کرښه چې گردی نیمې نو دا به نیمې نه وي؟

قطر = نیمې (اړین نه ده چې کرښه ورسره یاده کړو، پوهیږو چې دا کرښه ده).

گردی برخه یا قطاع (دا د قطاع نوم هم ډارونکی دی): دا د گردی برخه ده، چې د دوه وړانگو او گردی لیندې منځ کې پرته ده.

قطاع = (گردی) برخه

ورانگه = شعاع

له فزیک څخه

سیم یا څه، چې برېښنا وړي، نو هغه هر ورو، (برېښنا) وړوني دي او له دې امله یې برېښنا وړوني یا لنډ وړوني بولو.

دا د بنسټیزې د فزیک نږدې ستره برخه مې پښتو ته را اړولې. په دې هکله مې لیکنې په کتابتون. کوم کې کتلې شې.

دا د گرانو لوستونکو له پاره یو څه وړاندې کيږي، چې کتل او اندونه سره یو کول نه، سره نږدې کول یې زما هیله ده او نه بل څه.

نومونه یا ویونه باید پیدا نه شي. هر څه چې په پېداېښتي توگه په بله ژبه کې شته، په پښتو کې هم شته.

دوه پوښتنې دي:

لومړۍ: یو څه ته په پښتو نوم ایښول (دا به د خبرو وي)

دویم: د یوه څه په مانا ځان پوهول (دا باید وي)

نو که د دې ویونو مانا ولیکویعني مخکتاب، نړیوال جال، ملفون، شمیرونی، دا به اړین وي. دا چې څنگه یې وپولو، دا باید په پام کې نیولشوي وي، چې تخریب په کې نه وي.

بیلگې:

۱ - مور په کورونو او کوټو کې یو جوړښت لرو، چې برېښنا پرې روښانه کوو او مړه کوو. دا جوړښت د یوه واړه اړمگوتې یا یوې تختې او یا د یوه څرخ په څیر وي. دې ته انگرېزي سویچ، الماني شالتر وايي. ددې دنده داده، چې برېښنا وړوني یا سیمونه سره یوځای کوي او بیلوي. د یوځای کیدوسره برېښنا په برېښنا وړونو یا سیمونو کې بهیږي او څراغ روښانه کيږي او د بیلیدوسره برېښناگروپ مړکيږي. دا نو (برېښنا) تړونی بولو او دا نوم همداسې دی.

۲ - پورته مو برېښنا وړوني نوم ولیدل، دا هکپک کیدونکی نوم نه دی، دا برېښنا له یوه ځایه بل ځای ته وړي، نو وړوني دي.

گورو، چې زموږ ژبه د پوهنيزه کيدو توان لري او هره ريښه په پښتو کيدی شي او هغه داسې، چې هر څوک پرې بڼه وپوهيږي.

زما اخري وړانديز دادی، چې نومونه به له ځانه نه جوړوو او يو کره پيژندل شوی وی به د بل کره پيژندل لرنکي وي په ځای نه ځای په ځای کوو.

قرارداد زما، يما، دما دا درې نومځايڼوي د همغه يوه نومځايڼوي له پاره ويل کيږي، پوښتنه داده، چې ايا دلته يو قرارداد اړيښ دی؟ نه. ځکه چې دلته هم د ژبلاړ له لارې هغه سم ترې راوباسو. دا به نو څنگه وي؟

پرتلنه او پرتله کونه او د عکس العمل پښتو

د ځنو ليکوالانو ليکلو کي مي پرتلنه ولوستله او دا مي م ک کي خوره کړه، چې پرتلنه او که پرتله کونه. ځنو ملگرو او همداسې په يوه ناسته کي د ژبميناو او ژبپوهان سره په خبرو کي دا ويونه رامنځ ته شو، چې دا پرتلنه او که پرتله کونه يا پرتله ونه سم دی او همدا ډول دا هم رامنځ ته شوه، چې عکس العمل ته به په پښتو

څه وايي، يعني د پښتو اندول يي؟

زيات وخت، چې د پښتو ويونو باندې خبرې راځي، نو زما د پيژندگلوی له ډلي د ځنو په ژبه کي ورځني مگر د پرديو ويونو د پرپيوهېدنې پوښتنه کوي، چې يوه ورځ يوه درانه پوهاند هم راڅخه وپوښتل، چې نو د ستونځو حل ته به څه ووايو، چې زما ځواب ورته سملاسي د ملگوبي څخه خولي ته راغی او ستونځوبی مي ورته وويل، چې اوس يي همداسې ليکم هم. اوس راځو خپلي موخي ته:

د شنې په بنسټ زما پرېکړه دلته له دې امله نه ده، چې گوندي دا د عکس العمل پښتو اندول دي ورځني شي يا وکارول شي، خو موخه دا ده، چې وپوهيږو، د دې اندول په پښتو کي شته او که وي، نو هغه به څه وي وي؟

دا دوه څيړنيزي موضوعات به داسې پيل کړو:

لومړی: پرتلنه که پرتله کونه؟

الف: پرتلنه: د تلل نوم تلنه ده. شيات تلل کيږي، خو اندول يي، چې برابر دي او په څه کي برابر دي او که برابر نه دي. دا تلل شوي شيان سره پرتله کيږي هم شي، چې گډ خويونه ولري. دې ته به کيږي شي د پسي موضوع څخه بيا بڼه روښانه شي.

ب: پرتله كونه: دا وی یواځې د دې له پاره نه كارول كیږي، چې د شيانو دروندوالی سره پرتله كوي، چې كوم دروند دی او څنگه سره پرتله كیږي يعنې پرتله سره ایښول كیږي.

پرتله كونه په دې پرېپوهېدنه ده، چې دوه یا ډیر شيان په هغه كډ خوي كې سره برابر دي او كه څنگه. د دې روښانولو له پاره د هر یوه خوي هغه انډول كچوونی یا كچ اله په كار ده، چې دا هغې كچونې وروسته بیا كتل كیږي، چې سره برابر دي او كه څنگه.

یو: كه چېرې وغواړو وپوهېږو، چې دوه یا ډېر كسان په جگوالي كې سره برابر دي او كه نه، نو څنگ په څنگ یې سره دروو او بیا یې په برابروالي پرېكړه كولی شو. كه د یوځای درولو شونتیا نه وي، نو بیا هر یو د اوردوالي كچ اله باندي، چې یووال یا یوون یې متر دي په كچه كوو او دا روښانونه یې بیاگورو.

دوه: كه چېرې وغواړو وپوهېږو، چې ایا د گلاب گل، كستېرې او كه د خورچ بوي سره همغه دی، كه توپیر لري، نو بویوو یې او بیا پرېكړه پرې كوو.

درې: كه وغواړو، چې یوه منډه او یو ناك سره پرتله كړو، په خوند، دروندوال او همداسې په پلنوالي كې، نو دا د پېلابېلو لارو له لارې كیږي، چې بیا یې په هر یوه مور پرېكړه یا قضاوت كولی شو.

پای یې: گورو چې پرتله كونه د تللو سره یواځې سراوکار نه لري. ځنې ډېرته كوني شيان د پرتلې له پاره تلل كیږي او دا نور یې بیا د بېلابېلو لارو له لارې كچول كیږي، چې د ټولو دا پورتنی نوم بیا پرتله كونه ده. له دې څخه دا پوهېږو، چې پرتله كونه سیده د تللو سره نه شو برابرولی.

نو له له دې امله پرتلنه د پرتله كوني له پاره ناسم بلل دي.

بل غوره بېلووالی یې په دې دی، چې تله نوم دی، چې له دې امله یې د مخه اړیکوی،، پر،، راتللی شي یا ښه یې په تله كې یا پر تله باندي اچول كیږي او تلل كیږي، نو له دې امله تلل یو كړنوی دی، چې د مخه یې د،، پر،، لیکل نه شته، دا په دې ترې پوهېدنه چې دا،، پرتل،، نه شته، نو همداسې پرتلنه هم نه شته.

یادونه: زموږ ځنو د ادب خاوندانو ته دا،، كونه،، لږ ښه نه برېښي، خو په ژبه كې ښه او نا ښه، ښكلي او ... ټول شته، دا دچا د اند او خوند سره سر او كار نه لري، دا ژبه، ده، چې څنگه ده.

يوه يادونه: ز مور ژبپوهان او د ژبې مينوال بايد - که چېرې د پښتو ډکشنري منح ته راتله- د پښتو شننيزه ویکتاب يا ډکشنري کې هم هر يو وی داسې روښانه کړي. او همداسې دا لاندې.

بيا لنډ: تلل کړنه ده او د کړنې د مخه اړیکو، دلته ،، پر،، خای نه لري او همداسې پرتله هم سمه نه ده. خو تله يوه اله ده، چې د مخه يې ،، پر،، خای نيولی شي يا راتلی شي او همداسې پرتله کول او لهدي امله پرتله کونه سم دي.

اوس راځو ز مور دې بلې د خبرو موضوع ته:

دويم:

عکس العمل

پوښتنه: عکس العمل ته به په پښتو څه ووايو، يا به يې څه وبولو؟

د عمل او عکس العمل الماني، انگریزي او لاتین يې:

Aktion ;Reaktion; actio, reaction; actio; reactio

مور به دا لومړی: د يوه ویکتاب څخه له الماني په عربي او پښتو ژباړو، چې وپوهیږو، دوی یو ویکتاب څنگه لیکي، چې مور هم باید بیا د يوه شننيزې ډکشنري له پاره ترې زده کړه وکو. دويم به بیا مور دا د فزیک او نور پوهنو په بنسټ هم داسې لږ روښانه کړو.

لومړی د Reaktion په څټکر نه او عربي ترې پوهېدنه چې عکس العمل دی او په څنگ کې دا لاندې هم.

استجاب، رد فعل، ردود

کیمیایي کارونو کې تفاعل

سیاسی رجعه

په عربي خو نه پوهیږم، خو دا د الماني غونډالي، چې په عربي ژباړل شوي، زه يې الماني څخه پښتو ژباړم، چې داسې لږ هکپکونکي به وبریښي، ځکه چې ورسره بلد نه یو.

.Das ist eine unglaublich primitive emotionale Reaktion

إنه ردُّ فعلٍ بنسبةٍ واحدٍ من مليون

دا له باور لري ساده احساساتي عكس العمل (په څټكرنه (كړنغندنه)) دى

.Vielleicht war die erste Reaktion richtig

ربما رد الفعل الأول كان حقيقياً كناً فقط شخصين على مقربة

كېدى شي لومړى په رد عمل (په څټكرنه) سمه وي

د الماني عربي څخه مو يو څه پښتو كړل، چې په پام كې يې ولرو. نور هم په دې هكله د ليكلو پوره څه شته، خو هغه دې گرانو د ژبې مينه والو پاتې وي. اوس راځو

دويم ته: د عكس العمل فزيكي پيژبند:

كه يوه غونډوسكه په ديوال ولو، نو هغه ديوال دا غونډوسكه په څټ راليري يا په څټ راولي.

دا په ديوال وپښتل عمل دي، چې پښتو انډول يې كړنه ده او دا په څټ وپښتل يې عكس المل دي، چې پښتو انډول يې په څټ كړنه ده.

له دې څخه نو د عكس العمل پښتو انډول په څټكرنه شوه.

بله بېلگه يې ارواپوهنيزه ده: كه څوك په څپيړه ووهي، هغه يا تا بېرته په څپيړه وهي او يا كه دا كار نه شي كولى، نو مخ به يې د وينو په څپړ سور شي. دالته دا وهنه عمل او له دې امله كړنه شوه او دا په څټ وهنه او يا د مخ سره كېدل يې په څټ كړنه ده.

مور دلته په همدې بسيا كوو. له دې څخه دې موخه دا نه وي، چې گوندي همدا بلد دي نه وي، خو دا كار مو بايد كړى وي، وپوهيږو، چې له عكس المل څخه په پښتو څه پوهيږو.

ځنې ملگري او يا په م ك كې هم ډېر كم د م ك ملگري دا ليكي، چې ليكني مي ستونځمني دي او ځنې راته وايي، چې ليكني مي د الماني اغيز لاندې دي، چې تري پوهيږنه ستونځمنه كوي. زه پوهيږم، چې زما ليكنو كې به ستونځي ځكه وي، چې د باندني ويونه كم لري او داسې څه په كې هم راځي، چې مور ورسره بلد نه يو. زما په دې ليكنه كې هم څو ځايه داسې ويونه راغلي، چې ما ورته په بلد ډول بايد معنا يا معنى ليكلي

وي، خو له دې معنا څخه په څنگ تېر شوی يم، چې بنايي شتاسو به ورته پام راوښتی وي.

نه دی، نه کوم، له خوا او که ندی، نکوم... څنگه لیکو؟

انجنیر صیب ستانه میر زهیر شینواری چې په م ک کې هم خورا هڅاند دی او زیات وخت پوښتنې و رامنځ ته کوي، چې سړی یې و ځوابونو یا نوره هم ښه څیرنو ته را هڅوي.

پوښتنه نږدې داسې وه، چې: له خوا، نه دی، نه کوم، سره بیل بیل او که گډ لیکل کیږي.

زه نه پوهیږم، چې په داسې موضوعاتو به خبرې شوي وي او که نه، خو په هر صورت، دا د ټولوکار دی اوزه دا خپل اند له تاسوسره شریکوم.

راځی چې دا موضوع داسې ساده ونه نیسو او لږ یې سره وشاربو. وایي، چې له خبرو خبرې راوځي.

زه هم و دې پوښتنې ته راوهڅولم، چې فکر په وکړم.

له دې څخه د مخه (ما لیکلي وو: د دې له مخه، خوزر می ورته پام شو، چې دا ناسم دی، نو سم یې له دې(څخه) د مخه دی) چې د خپلې لیکنې موخې ته راحم، یو دوه وړاندیزونه:

۱ - کله چې مور له داسې پوښتنو سره مخامخ کیږو او څه په لیکو، نو په هغه باید وپوهیږو.

۲ - داسې دلایل نه راوړو، چې گوندې هغه یې لیکي او کوم لیکوال یا پوه یې داسې لیکي یا هغسي، بی د هغه له دلیل څخه، چې د موضوع د سمون لپاره یې راوړی وي، یعنی ولې گډ یا ولې بیل. دا څرنگه لیکل یې هر ورو یو ژبنيز لامل یا ژبنيزه لار باید ولري، چې د هغې پر بنسټ باندي مور اړ یو، چې هغه راوسپړو.

اوس خپلې موخې ته راځو:

باید و پوهیږو، چې دا څه شی دی او مور یې د ځواب یا څیرني په هکله څنگه و مخ ته ځو؟

موردًا موضوع په دوه برخو وېشو:

لومړۍ: نه دی (ندی)، نه کوم (نکوم)

دویم: دا له خوا او که لخوا دی.

لومړي ته:

مورن دلته اړ یو چې دې لومړي ته دوه برخي ورکړو یا په دوه برخو و وېشو:

لومړی الف: نه والی، چې په نه سره ښوول – یا لیکل کیږي.

همداسې د یوې پوښتنې په ځواب کېنې چې نه والی رارځي، نو هغه په ،، نه،، کیږي ،

چې دلته د نه ،، ه ،، روښانه یا جگه ویل کیږي.

پوښتنه: و کور ته ځي؟ نه! و کور ته نه ځم.

لومړی ب : مخامخوالی یا که غواړی تضاد، چې په نا سره لیکل کیږي

لومړي الف ته: ،، نه ،، د یوڅه یا یو وی نه والی ښایي لکه: ځم، نه ځم، دا هغه سړی

دی، --- نه دی، هغه غلا کوي، --- نه کوي، زه هم غلا نه کوم.

دویم ب ته: مورن په ډېرو ویونو او په ځانگړې توگه خویونو مخامخویونه په نا سره لیکو

او دا نا د هغه څه سره یوځای لیکل کیږي، لکه: هغه وي سره په نوکانو کې یې هغه

مخامخ وی لیکو، لکه: سم (ناسم)، روغ (ناروغ) جوړه (ناجوړه) [جوړه اوناجوړه

ته: هغه گڼونه، چې په دوه پوره وېشل کیږي، جوړه گڼونه دي او هغه،، چې پاتې یې ۱

راځي، هغه ناجوړه گڼونه دي] جوړه گڼونه لکه: ۴ ، ۱۲ ، ۱۸ ، ۵۰ اونور او ناجوړه

گڼوندي، لکه: ۱۱ ، ۱۵ ، ۲۱ ، ۱۲۳ او نور. نوري بیلگې: ارام(نارام)، رښتیا(

نارښتیا).

یادونه: دې ته باید په گډه فکر وکړو، چې نارښتیا اودروغ سره توپیر لري او که نه؟

څوک چې نارښتیا وايي ایا هغه هرو مرو دروغ دي؟

بله پوښتنه: ایا نه روغ اوناروغ یوڅه دي؟

داسي هم لرو: دا نه سړی دی او دا سړی نه دی، چې ترې پوهیدنه یې سره ډېر توپیر لري.

دویم ته: راځی چې وگورو، له خوا څخه څنگه په خبرو کې کارول کیږي. زما، ستا، د هغه، ... یا د یو څه له خوا یو څه کیږي یا یوڅه سرته رسیږي. که زیر شو، نو دلته د یوڅه څخه یوڅه بیلیري، چې دلته خوا ده، یعنې د یو څه یا یو چا له خوا.

دا،، خوا،، ادورب دی یعنې یو څه یا یوڅی څرگند یا ذهني بنایي یا په گوته کوي. که،، له،، ورسره مل شي، نوداسي د ویونوپرلپسي ترې لاس ته راځي، لکه د دولت له خوا څخه...

که زما له خوا یا د دولت له خوا یا د بل څه له خوا وویل شي، نو دا وینا نه ده اوڅه نه په گوته کوي، خو که ووايو چې:

زما له خوا داسې وویل شو او یا د دولت له خوا داسي قوانين ايښول يا ليکل شوي، نو دلته یوه وینا بشپړه شوی.

دلته د وینا څخه هم روښانه ده، چې دا،، له (څخه) دی اودا یواریکوی یا په دې حالت کې،، څیرکومپوزیشن،، دی. د اړیکوي له پاره په تاند کې زما لیکنه شته، هغه کتل کیدی شي. دا نوپه څټه داسي دي.

غونډالي داسي جوړیږي: زما له خوا څخه تا ته کتاب درکړل شو. د دولت له خوا څخه لاري جوړیږي.

ما د،، له... څخه،، لپاره هم یوه لیکنه کړې او هغه په تاند کې خپره شوي.

دې ته باید زړه تنگ نه کړو، چې گوندي دا موضوع څومره وزېده.

هیله ده، چې په داسې څه به گران لوستونکي هم خپل اند روښانه او روښانه دلایل راوړي. ژبه همداسي پوره کبیري او همداسي وده کوي.

له پښتو سره دنورو ژبو زده-کونکو ستونځي:

گرانو لوستونکو!

که ما دا لیکنه یو ساعت د مخه سرته رسولې وی، بل ډول به وی، خوداسې بیا د خوب ته تگ وروسته یا بیا خوب ته د تگ وخت کې ورته هکپک هم شوم او د لیکنې بڼې یا خونډیونې هم بڼه بدله کړه. زه دې کار ته لږ هکپک هم شوم، چې پښتوربښتیا په ځنو برخو کې د نورو ژبو سره پوره توپیر لري او غزېدلې ده، چې له دې امله د نورو ژبو ویونکو له پاره یې زده-کړه لږستونځمنه ده.

زما دې خوب ته تگ کې فکر شو، چې زموږ د پښتو غونډالو د کړنو د ډول سره څنگه نومخاینیوي بدلیري؟

دا اوس لږروښانه کوو:

دلته به له سره داسې پوځه هم راوړو، چې زموږ د نورو ژبو پاپه ځانگړې توگه درې ژبې افغانان ولې او څنگه له پښتو سره ستونځې لري اودا څنگه روښانه کولی شو، چې دا ستونځې اوبی کړو؟

زما دې ته پخوا فکر نه وو، ما غوښتل، چې په نومخاینیوو څه ولیکم، نو دې ته مې راپام شو.

په نورو ژبو یا لږترلږه په درې اوالمانې کې د کړونې له پاره په رول کې د راتلونکې، تلونې- لنډ - او اوږد تیر وخت له پاره بدلوننه راځي، خو په پښتو کې دابل ډول دی، چې دلته لږرنا په اچوو.

درې بیلگې به راوړو، بیا به خبرې پرې وکړ.

لومړۍ بیلگه: تلل

زه ځم.

زه به لاړ شم

زه لاړم.

زه تللم

زه تللی وم.

په دې بیلگه کړنه وخت-اړوند بدلیري او کړونی نه بدلیري.

د دا ډول کړنو ډولونه او کوموالی باید وڅیرل شي اوروبانه شي، چې کوم او څنگه بدلیري (گردانیري).

پوښتنه: په تلنه اوتگ کې به څه توپیروي؟

دویمه بیلگه: لیدل، کتل، که دا سره په گډه بڼه بدل کړو.

زه گورم..... زه وینم

زه به وگورم.... زه به وینم

ما کتل..... ما لیدل

ما وکتل..... ما ولیدل

ما کتلي وو..... ما لیدلي وو

دا بڼی او کین د دویمي لیکي وروسته سره بدلیدلی هم شي.

په پورته کړنو ،، لیدل،، او هم ،،کتل،، کې گورو، چې دا د نورو غونډې بلدي گرامري لاري نه لري، چې له لیدل څخه گورم او کتل رائي. موربايد نورداسي بیلاري کړنو ویونه هم پیدا کړو او هغه ځانگړي وڅیرو.

پوښتنه: داسي ویونه په نوروژبوکي هم شته، خو هلته یې موخه سره بیلیدلی شي. پوښتنه دا ده، چې ایا ،، لیدل،، او ،،کتل،، همغه څه یا کتمت دي او که څه توپیر سره لري؟

د دې روښانه-ونه راته لږ اړینه برېښي او بیا دا لتول یا پلټل سره څومره نږدېدي؟

دریمه بیلگه: غونډالی د کړني، کړوني او (پرې) په کړوني سره.

بخښنه دې وي، چې د وهلوبیلگه راوړم، دا وهل موپه ذهن کې داسي کلک ناست دی، دا وهل او ...، خو اوس مې لیکلي اوبیایي سمون راته لږ ستونځمن برېښي

دریم الف- د لومړي کس له پاره:

۱ - زه تا وهم

Ich schlage dich

۲ - زه به تا وهم، خو

Ich werde dich schlagen ,

۳ - ما ته ووهلي

Ich habe dich geschlagen

۴ - ما ته ووهلي

Ich schlagte dich

۴ - ما ته ووهلي وي

Ich hatte dich geschlagen

د پورته او لاندي دري تاسو وليکي، د وړانديزونو سره

دریم ب - ددويم کس له پاره
ته ما ووهي.

ته به ما ووهي.

تازه ووهلم.

تازه ووهلم.

تازه ووهلي وم.

دلته نو کومه ژبلازده، چې لومړي کي يواځي کړنه بدليري او نومخاينيوى نه بدليري او په دې نوروکي بيا وخت-اروند نومخاينيوى او کړنه دواړه بدليري؟ خبره څه کي يا چيرته ده؟

دا د نومخاينيوو بدلیدني له پاره هم کړنه ونډه لري يا د کړني په غاړه دى.

مور دا بدلون د دې ډول کړنو په بنسټ کوو:

لومړى: کړنى، چې هغه يوڅه ته اړنه وي، دا په دې مانا، چې دا کړنى پرې کيري، که ووايو، چې خپلواکي وي.

دويم: هغه کړنى دي، چې هغه يو بل څه ته يا د يو بل څه له امله دي.

لومړي ته: د دې کړنو بيلگي دي. تلل، بيدېدل، پاڅيدل. دلته يواځي کړونى دى او د هغه کړنه.

دويم ته: د دې کړنو بيلگي دي: ليدل، وهل، اورېدل. دلته کړنى دي او د کړنو سره مل يو بل څه ونډه لري، که ياد يې شوى وي يا نه، په دې مانا، چې يوڅه به گوري، يوڅه به اورى، يوڅه به وهي، که يو په -کړونى وي او که نه.

د هرې بلې ژبې کسان، چې پښتوزده-کوي، ستونځي يې په څه کي دي؟

دا خبره مو پورته ځواب کړه، چې په پښتو کي گړن-اروند نومخاينيوى هم بدليري.

په پورته کي گورو، چې د پښتو د نومخاينيوى کارونى سره پوره توپير لري.

داسي لږ څه گډې ودې به راشي:

گورو چې د الماني نومخاينيوو کي بدلون نه دى راغلى يا نه رځي، خو په پښتو کي

گورو، چې په راتلونکي او تلن وخت کي د کړوني او پرېکړوني رول د لنډ - - او اوږد تير وخت سره توپير لري او په نورو ژبو يا لږتر لږه الماني اوږدي کي داسي نه ده.

دا هم بايد په گوته شي، چې د کومو کړنوله پاره.

د هرڅه د مخه بايد په ياد ولرو، چې هر د بلې ژبې زده-کونکى (دکونى) خپله لومړى ژبه په دويمه ژبه ژباړي. هغه غونډالې، چې دوى په دويمه ژبه وايي، د هغې له پاره دا

غونډاله په خپله ژبه لږترلږه په فکر کې وايي او بيا يې په دويمه ژبه اړوي. دا کار تر هغه وخته کيږي، چې دويمه ژبه هم ښه زده شي او په ژبلار يې هم ښه وپوهيږي يا د غونډالو جوړولو په لار.

تل په فکرپسي فکر راځي: کرل کيدل دي او که کيدل؟؟؟ يوه کرنه ده، چې کړونى يې نا څرگند دى او په يو چا څه کيږي. ايا دا په-کړونى دى او که څنگه؟ ووهلم؟ دلته زه وهلکيرم دلته وهل کيدل او وهل، دا هم بيا بله لار ده، چې يوه څه کيږي او يو څه کيدل کيږي، دې ته هم بايد په کړنو کې پام وشي.....

زه ليدل کيږم. ته ليدل کيږي. زه ليدل شوى يم. دلته بيا ټاکلى کړونى نه شته.

يادونه: دا ما ته نه دهر وښانه چې زه دلته په کړونى دى او کنه.

نوايا دې ته اړيو، چې په پښتوکې د ليدلو او کړلو توپير هموکړو، که څنگه؟

ايا دا کرنه او کيدنه په نورو ژبو او پښتو کې څنگه دي؟

په الماني او همداسې په فارسي کې دوي بايد داسې ووايي. دوي فکرکوي، چې گوندي په ټولو غونډالوونو کې د کړونى له پاره د درې ،، ما،، له پاره زه راځي، خو داسې،

۳- م يو : زه تاته وهم

۴- م يو : زه تاته وهلى يم

دا ځکه چې دوي دا څه له خپلې ژبې پښتوته را اړوي.

د پښتو پوهانودنده: دوي بايد دا روښانه کړى شي او لارې چارې يې سمې روښانه کړى شي. دې تغيرته بايد دوي له پيله پام وکړي او دا د پښتو زده کوونکو ته له ښوونځي روښانه کړي.

گران لوستونکي به راته دا بڅښنه کوي، چې زه ددې ليکلو څه يادونه کوم. دا به يا د مخه روښانه او ليکل شويوي او که نه، نو ما لږ ترلږه دا لارورته پرنيسته.

دا هره موضوع د يوه پوهنيز کار ليکنه ده، چې پوره روښانتيا ته اړتيا لري او دا هم ښه روښانه شي، چې دا د بلې ژبې کسان دا څنگه اسانه او ښه زده-کولى شي.

يادونه: دا بدلونونه بايد دښوونځي نصاب کې راشي او د نورو ژبورده-کونکوله پاره بايد له پيله دا بدلونونه په گوته شي، چې هغو همغه له پيلهورته پام اوبلد شي، خو:

دا بايد له پيله ټول وڅيرل شي او ژبلاري ته د ژبلاري له يوې لارې برابرشي، چې د خپلې پوهې برسیره، نور هم ښه پرې وپوهول شي.

گڼونه په شميرنيزه بڼه او پر تورو باندې ليکل.

يادونه: د دې نامه لاندې مې يوه ليکنه ولوستله، نو له دې امله دا ليکنه.

موخه ترې گڼونه په ادبي او نور ليکنو کې څنگه ليکل کيږي، ده.

داسې يوه لنډه ننوتنه.

ما دا اوس هم پرته له سلني، چې ناسمه ده، د ليکوالانو زياتو ليکنو کې د گڼونو ليکلو سره يو ډول نه يو ډول ستونځې وليدلې، چې له امله يې غواړم د يوه مسلکي په څېر دا لږ روښانه کړم.

يادونه: که رښتيا درته ووايم، زه په دې درجو او طبقو نه پوهيږم، خو مور، چې د گڼونو څومره والی غواړو راته څرگند کړو، نو د هغې کورونو سره سر او کارلرو، چې دا بويز، لسيز، سليز، زريز او اداسي نور دي.

مور په شميرپوهنه کې د دوه ډوله شميرنيزو کارونو سره سر او کار لرو. گڼل او شميرل.

يادونه: مور د گڼلو کارونه له پام غورځولي او دې گڼلو ته شميرل وايو، چې دا به په همدې ليکنه روښانه کوو.

پيل:

۱ – گڼل: د گڼلو د ويي سره مور له همغه کلې بلد يو، وايو چې دا خلک و گڼه چې څو دي يا

دا پيسې وگڼه!

د گڼلو سره مور دوه څه روښانه کوو:

الف: د یوې لویې څو – یا څوموالیوالی

د گڼلو دنده: ..... څو منه، متره،-ساعته

لومړی: د څه ټاکلو غوښتونو شیانو د څووالي، څوموالي او څومره والي ټاکل دي

دا په څه کېږي. په دې کې شیان گڼل کېږي او دا په گڼونو کېږي.

گڼونه (پیداېښتي -): ۱۰ ۲ ۳ ۴ ۵ ..... ۱۰۰ ...

لوستل: یو، دوه (دوې)، درې، څلور، پنځه، ....

لومړی الف: لکه په یوه لوبښي کې د منو گڼل (شمیرل نه لیکو، وروسته یې روښانه کوو)، چې څو مني دي.

لومړی ب: د شیانو څوموالی: لکه په یوه لیکه کې ولاړ کسانو یو ځانگړی سړی د بېلگې په توگه سپین څوم سړی دی، چې له گڼلو وروسته روښانېږي، چې د بېلگې په توگه سلم سړی دي یا سلم ځای لري یعنې سلم دی (هیله ده، چې د سلم په ځای د سلن ناسمون به مو اوس سم کړی وي).

په ترتیب داسې لیکو:

۱ - م، ۲ - م، ۳ - م، ۴ - م، ۵ - م، .....، ۱۰۰ - م (نه ۱۰۰ - ن)

یوم(لومړی) ، دوهم (دویم)، درېم، څلورم،پنځم، .....، سلم(نه سلن)

یادونه: په پورته کې که دوه وي، نودوهم اوکه دوي وي،نودویم دی. درېم سم دی. زموږ ځنې لیکوالان یې په دوه اوځنې یې په درې بیگانو لیکي،چې ناسم دی.

گڼل. د یو څه څووالي اوڅومره والي له پاره هغه څه گڼو، چې کړنوي یې گڼل دي او هغه څه چې پرې گڼو یې هغه گڼونه (یو یې گڼ) بلل کېږي.

شمیرل: گڼونه چې د کړنو یا د نښلوننڅښو له لارې سره ونښلي یا وتړلشي، لکه زیاتون(جمع)، کمون، ځل اونور، دې ته شمیرل ویل کېږي.

موږ د گڼونو یا عددونو د لیکلو له پاره کورونه (کوټه گۍ یا ځایونه) لرو، چې هغه څنګه لولو بیایې همغښتي لیکنه هم ده.

مور د گڼونو له پاره (ارزښت) کورونه يا ځايونه لرو، چې لومړی کور يا ځای کې له صفر تر نه وليکل کيږي او له دې امله دا ځای يويز بلل کيږي. دويم (ځای ارزښت) کور يا ځای لسيز بلل کيږي، چې په هغه کې، که نور گڼونه پسي را نه شي يا بل ځای ونه لري، نو ۱ څخه تر نهه (۱ - ۹) په کې ليکل کيږي او لس، شل، ...، نوي ځايارزښت لري، نوله دې امله د ځای ارزښت له مخې دا داسې گڼو:

يويز، لسيز، سليز، زريز او ... کورونه لرو چې ارزښتځايونه هم ورته ويلی شو

بيلگه: ۶۱۸ دا شپږ سوه اتلس لولو، چې همدا يې ليکنه ده.

په پورته کې د سليز کور کې شپږ، د لسيز کور کې يو او د يويز کور کې اته دي.

مات يا کسر:

که ولرو: $\frac{8}{3}$ لولو: درې پر (په) اته باندې، يعنې له اتوبرخوڅخه درې برخې يا د يوه يوون (واحد، چې ناسم دی) څخه چې په اته برخو ټوټه شي، درې برخې واخلو. دا داسې لولو: درې پر اته باندې، چې همدا يې ليکنه يا ليکبڼه هم ده.

که د چا پيسې زياتيږي، نو وايي، چې پيسې مې دوه برابر يا يونيم برابره يا درې برابره شوي. دا چې څوک يې ناسم وايي، د هغې ناسم ويلو يا بللو له پاره، نو مورپه ژبه کې کومه لار نه لرو او نه برابروو.

لسميز يا عشاريه:

که ولرو: ۳.۰۸۲ نو دا داسې لولو: درې لسميز (عشاريه) صفر، اته دوه او همدا يې ليکنه هم ده.

مور په تورو د گڼونو د ليکلوسره ستونځې نه شو لرلی، دا يوه پيداېښتي پروسه ده او دا زموږ په ژبه کې هم لرو.

که ولرو ۶۳۵.۸۰۴ نو دا په سليز کور کې شپږ، په لسيز کور کې درې په يويز کور کې پنځه لري او په لسميز کور کې اته په لسميز کور کې صفر او په زرمير کور کې څلور لري او داسې يې په تورو ليکو: شپږسوه پنځه دېرش لسميز اته، صفر، څلور. گورو چې په کوم ځای کې په تورو د ليکلوسره ستونځې نه لرو.

په سلنه مې يوه ليکنه کړې، چې ناسمه ده او سمه يې سلمه ده.

لنډ بيا د پام وړ: مور هر گڼ بي له كومو ستونځو په تورو يا د تورو سره ليكلې شو. څنگه چې يو گڼ دی، نو همغسې يې ليكو.

گران ليكونكي دې پوره پام وكړي، چې د پيداېښت سره په خپلو ليكنو كې ځان د مخامخوالي سره مخامخ نه كړي. زه دلته درې گڼونه په گوته كوم، چې له پيداېښته څنگه دي، نو ولي يې بيا بدلوو؟ مور ل دي امله د ژبې سره بوخت نه يو، چې يو څه نويوالي مو راوستی وي. ژبه هغه په خپل پيداېښتي جوړښت كې نويوالي ته اړتيا نه لري (هيله ده دا نويوالي د نيولوجيزم سره بدل نه كړي) او هغه څه چې د نويوالي اړتيا لري، هغه بيا پيداېښتي د گڼونو اړوند څه نه دي، هغه بيا چې نوي څه گڼونو كې راځي هغه دی او بايد سره بدل وي.

بيا: درېم په دوه يا درې يې گانو يعنې درېيم او يا درېيم، ليكل همدا سي ناسم دي، لكه چې د سلم له پاره د سلن ليكل.

ستونځي لرو او دا هره ژبه، خو د هغو ستونځو سره مور له پيداېښته بلد يو او دا بيا بلدي ستونځي دي او وي به او مور به همدا سي ورسره بلد پاتي شو.

د ژبو پيداېښت، چې غبرگي پيدا شوي:

زه ژبپوه نه يم، خوداسي په اند يم - په دې هكله مي په ن ج كې هم د پوهيدلو هلي ځلي وكړي، خو اند مي همدا پاتي شو، چې په ژبه پوه يم او دا اند تاسو سره گډوم:

د پيداېښت څخه ټولې ژبې يو د بل سره غبرگي دي. كه په انگرېزي كې until ولرو، نو د پښتو انډول يې ،، پوري (لومړی مي تر ليكلي وو، خو هغه ناسم دی)،، دی. كه مور و غواړو په ،، پوري،، ښه وپوهيرو او د كارونې ځای يې راته ښه څرگند شي، نو د انډول لكه until يا د الماني bis د كتنې څخه گټه اخستلی شو. دوی په خپلو ژبو كې ډېر كار كړی او هر څه يې څو لسواړه څيرلي. څنگه چې د يوه څه، وخت يا ځای پای په گوته كوي، په همدې ډول ،، پوري،، هم، چې دا يې يواځې او يواځې د كارونې ځای دی او بس. همدا سي دا ،، پوري،، بايد د ،، څخه،، او همدا سي د نورو ځايناستی نه شي.

يو څه چې پيليري، د هغه له پاره ،، څخه ،، راځي او يوڅه چې پای په گوته كوي، د هغې له پاره ،، پوري ،، راځي، يود بل ځای ناستی بايد نه شي.

بیا یې تکرار.

دا د نړۍ ژبې چې منځ ته راغلي یو د بل سره غبرگي - په همغه وخت یا یوپه بل پسې - د همغو یا ورته ستونځو په هکله منځ ته راغلي، یعنی د ژبو په منځ کې یو غبرگون یعنی موازیت Parallely شتون لري.

په هره ژبه کې د هغې بلې ژبې د وی (لغات) لپاره انډول یا برابر او که غواړی معادل وی یا لغات شتون لري او که نه نو انډول یې یا د بلې ژبې رانیسي او یا یې په خپله ژبه کې په مناسب ډول ورته دا انډول پیدا کوي.

که یو وی (لغات) ورځنی نه وي یعنی کورنی شوی نه وي او غواړو پښتو یې ورته پیدا کړو، نو د نورو زده او پرمخ تللو ژبو څخه په همغه موخه یا برابر دا په پښتو کوو.

لکه د بیلگې په توگه زموږ د کار مسؤولو لیکوالانو د عربي، مایع، په اوبلن ژباړې یا مایع یې اوبلن بلله، چې دا ژبې سره تیری دی اوله مسلک سره خو هېڅ بلدتیا نه شته. په هیواد کې یې واورې هم شته او په دې هم پوهیږي، چې د شیانو دا ټولگی بهیږي او دوي یې د خپلې ناتوانۍ سره اوبلن بولي. دا نور د اوبلن لیکنه کې روښانه دی.

په دې لاندې څیړنه کې ځان داسې لږد گرانو لوستونکو د جنجال سره مخامخ کوم، چې اړیین راته برېښي. (مخ له مخه دې راته بختنه وي).

که یو څه دې له بلې ژبې څخه رانیولي وی موخه ناسمه شوه، نو وی، خوي او که نوم وي نو هم بیا ناسم دی. د بیلگې په توگه، که موږ مو په هیواد کې لا تراوسه (پورې) شفاخانه یا بیمارستان یا د الماني Krankenhaus نه لرو دی یا تراوسه نه وی نومولی، نو د دې لپاره به موږ هم په پښتو کې د ژبې په بنسټ او سم اندیز اړونده نوم لرو دی یا ورکولی، دا چې دا د ناروغانو ځای دی، نو موږ به دا ناروغان بللی وی. یا دا چې دا د شفا ځای دی، کیدی شي رغنتون مو هم بللی وی.

دا نومونې موږ له دې د باندنۍ ژبو څخه نه رانیسو، بلکه دا زموږ په ژبه کې همداسې دي یعنی ناروغ لرو او د ناروغ لپاره باید ځای ولرو، چې دا به ناروغان شوی وی، زموږ مشرانو دا په هغه وخت کې دا د روغانو ځای نومولی. دې ته دې پام وي، چې په ولس کې مو په پیدا پښتې یا طبیعي ډول داسې نومونې نه شته. که دا زموږ د پوهانو کار نه وي او په ولس کې منځ ته راغلی وی، نو باور وکړي، چې دا به د ناروغانو ځای یا ناروغان او یا رغنتون بلل شوی وی، خو دا زموږ د لیک لوست خاوندانو د شفاخاني او بیمارستان په ځای نا سم لیکلی یا راوړي.

داسې څه، چې ناسم ونومول شي، نو بيايي سمه ونه ډېر زور غواړي. له دې امله بايد وهڅيرو، چې هغه څه هغسي ونوموو، چې څنگه دي يعنې د نوم څخه موخه يا شي بايد روښانه جوت شي يا نوره هم ښه نوم بايد له خوي څخه روښانه وي.

يوه بله بيلگه: زه چې د کورنيوچارووزارت کله کله خبرو کې وايم، نوزه ورته تلد، دنننيوچارووزارت، وايم او دا ځکه چې د کورنيوچارووزارت د کورنيوچارو دنده بايد په غاړه ولري او د،، دنننيوچارووزارت، د دنننيوچارو دنده په غاړه لري. زه نهپوهيرم، چې مور د کورنيوچارووزارت څه بولو؟

بيا وايم: پښتانه چې څه ژبې ته را ننبايي بايد دليل يې راوړي. د کومې ژبې په پښتو کې راننوتې څه چې په پښتو کوو، نو په هغه پردې ژبه هم بايد پوه وو او بيا لږ تر لږه په هغه وي (لغات) موخه باندې هم له هره اړخه بايد وپوهيرو.

داسې کيدی شي، چې يو څه يا يو شی يوه ځای کې وی په يوه بل ځای کې نه وي، ځکه چې هلته به يا دا ستونځې نه وي او يا دا د شيانو څرگنديږي، نو بيا د بل ځای نوم بايد وکاروو.

کيدی شي، چې يو څه په بيلو بيلو ځايونو کې په بل نوم نومول شوي وي، چې دواړه يې سم دي او دا په ټولو ژبو کې داسې شته.

بله بيلگې

د دنننيو چارو وزارت ته د کورنيو چارووزارت وايو، چې ناسم دی.

بله بيلگه:

له سلو ديرش له پاره اوس زموږ ژورنالستان په ډېر ناسم ډول دېرش سلنه کاروي، چې د ژبې تخريب دی. دې ته تل دېرش سلمه ويل شوی او همداسې يې ژبني او شميرپوهنيزه بلل هم دي، ولي نو دا د نږدې شلوکالو راپه دې خوا سلنه شوي؟ اونورو هم په همدې ناسم ډول خپله کړي؟

دا په خپل اړوندځای کې روښانه شوي.

بله بيلگه يې: د ستاندار يا معيار لپاره په پښتو کې نوم نه لرو، نو مور ورته بيا په پښتو کې نامناسب انډول گورو، چې په رښتيا کې بل څه دی (په بل ځای کې خبرې پرې شوي).

ليکني مي خانگري دي

له پيله يوه اريينه يادونه: دا څه چې ما ليکلي، دا مي له الماني ژبي څخه رانيولي او راټول کړي، دا په دې مانا، چې زه نه دومره هوښيار يم او نه دومره پوه، خو يوه وتلي ژبه الماني مي زده او د هغې په مټه او ليکنو مي ليکني وداني دي. دې ژبي راته دا توان هم راکړی، چې د پښتو ناسمونونو ته مي پام را اوښتی او سمونونه يې د دې ژبي په مټه کوم.

بسي:

په دې کې خو زه هم کوم شک نه گورم، چې ليکني مي خانگري دي او په ډېرو ځايونو کې ان تردې، ستاسو د ليکنو مخامخ دي، خو تراوسه مي دا اند دی، چې له ژبلاري سره بېلاري نه دي.

زما په ليکنو کې د هغه پوهنيز څه شننو او څېړنو پرته کوم نومونه يا نور ويونه ما نه دی جوړ کړي، هغه څه چې دي، هغه مو په زبه کې شته. دا چې مور په ښوونځيو کې څه لولو او نه پوهيرو، چې ترې پوهېدنه به يې څه وي، نو د دې پوښتنه هم نه کوو، چې دا به نو په پښتو څه وي او وښايي، نو هغه ښوونکي او يا بل پوه يې هم نه پوهيري، چې څه ترې پوهېدنه لري.

مور تراوسه- دا په خواشيني وایم- پوهنه هم خپله کړې نه ده، دا مو له نومونو سره راپور کړي، دا په داسې ترې پوهېدنه، چې فکر پرې نه کوو او يا نه شو کولی، چې د بېلگې په توگه دا کره چې لولو وايو، دا بهنو پهبښتو څه وي.

هغه څه چې ما د ژبي په توان انډول نومولي، دا همداسې ده او په پښتو کې ورته بل څه نه شو ویلی. دې ته مو فکر نه دی کړی چې پښتو هم همداسې يوه ژبه ده، لکه دا نوري ژبي. په نورو ژبو کې چې څه وي، هغه زموږ په ژبه کې شته، خو ميندل يې د لومړي ځل له پاره داسې لږ ستونځي غواړي.

مور چې کومه پوهنه راپور کړي، نو د هغې هغه خونديونه مو راپور کړي، هغې نومونه مو راپور کړي او خپل نومونه يا ويونو ترې پوهېدنه مو راته پردي يا نا بلد دي.

که د کړي په ځای غونډوسکه يا غونډاری ووايي، نو هغه ناست لوستي کسان درپورې خاندې.

له همدې امله ده، چې که اوس ز مور ژبپوهان له عربي ز مور له پاره ورځني کوم نوم له پاره پښتو نوم غواړي پيدا کړي، نو هغوي دا کار به له دې کوي، چې د هغه نوم په خوي ځان وپوهوي، په دې هکله مي ليکنه شنه، چې،، پښتو ناسم راننباښلي نومونه،، سر ليک لاندې دي.

خبره به نه اوږدوم، اوس به راشم هغې خپلې موخې ته، د ښوونځي ليکنې څنگه دي او دا زما ليکنې، چې له دې امله ځانگړې دي.

د ښوونځي له زده کړې زدکړې په بنسټ به وليکو :

په دايره کې تعريف شوي د دايرې توکي:

دايره، محيط، سطحه، قطعه، قطاع، قطر، قوس، وتر.

دا د ښوونځي نومونه دي، خو ز مور لوي او واړه نه پرې پوهيږي او مور هم نه پرې پوهيږو، چې دا به نو څه وي، خو په هغه ځمکچپوهنيز پيژندې پوهيږو. په مثلث نه پوهيږو، چې په پښتو څه ترې پوه شو.

دا پورته عربي نومونه که واورو، نو نور پرې نه پوهيږو، خو دومره پوهيږو، چې دا په يوه يا يوه پوهنيزه ريښه اړه لري. له بلې خوا دا مور ته هغه له پيله ځکه ورځني او بلد برېښي، چې ليکلوسټ مو په دري کړې- لږ تر لږه هغو پخوانيو- او دا نومونه راته بلد دي يا د دې نومونو سره بلد يو. دا چې په هغه وخت کې او اوس هم زدکړې او لا تراوسه هم په پوره توگه په عربي يا دري دي، نو پښتو ته يې چا فکر هم نه کاوه، ان تردې چې هيڅ چا به له ښوونکي پوښتنه هم نه وي کړي، چې ايا د بېلگې په توگه دي کړي او مثلث ته په پښتو هم نومونه شته او که نه او همداسې يې په پښتو انډول کې ښونکو هم فکر نه دی کړی..

ما د دې په پښتو نومونه ميندلي - دا په دې ترې پوهېدنه، چې ما نه دې ټاکلي او نه يې د ټاکلو توان لرم او نه په دې هکله د شپې خوب گورم، چې د راپاڅېدو سره سم مي بيا نوم ورته پيدا کړی وي- او هغه دالماني ژبې په مرسته. د دايرې له پاره به داسې وليکم يا مي داسې ليکلي:

گردی، چاپېريال، هواره، توتیه، برخه، ټوتووني، وړانگه، نيمی.

که دا د لومړي ځل له پاره واورو، خو ورسره بلد يو، د خپلي ژبي نومونه مو دی، خو که ووايو، چې دا په ځمکچپوهنه کې راځي، نو بيا به ورته هکپک، ځکه شو، چې هغه ورسره بلد ځمکچپوهنيز نومونه نه دي.

که د دې هغه ځمکچپوهنيز پيژند ورکړ شي، نو بيا له چا نه هيريري، خو دا به دا اوس هم دمور له پاره څومره هکپک کونکي وي.

راځي چې يو څه له يوه بلي ريښي هم راورو:

که په يوه مرطبان کې يو ممبران نصب (که نسب) کړو او د ممبران يوه طرف ته يو د مالگي رقيق محلول واچوو او بلي لور ته يې غليظ محلول، چې دا رقيق محلول مشبوع هم وي، نو دلته به دا د اوبو حرکت له رقيق محلول څخه د غليظ مشبوع محلول په طرف وي.

گوري، چې دلته به د پښتو په کې څه وي؟

پرته له هغه ترنويونو به نور څه په کې په پښتو ونه گورو.

يوه يادونه دې همدلته وي: که چېرې همداسې مورن دا پور شوي ويونه وکاروو، نو لري نه ده، چې همدا به مو د ژبي نومونه وگرځي او د پښتو انډول به نور خپله د ورکېدو لار ونيسي.

راځي چې اوس دا په پښتو وليکو:

که چېرې په يوه بوتل يا ساده يې لوبښي کې يوه پرده کيږدو او د پردې يوه لور ته د يو نري ملگوبي واچو او بلي لور ته يو مور تينگ ملگوبي واچوو، نو د اوبو خوزبنت به د نري ملگوبي څخه د ماړه تينگ ملگوبي په لور وي. دې باندي به گوره هغه کليوال پښتون هم پوه شي او زده کړه به يې هم اسانه وي، ځکه چې په لومړي پيژند کې خو بايد محلول، رقيق، غليظ، مشبوع هم زده کړي و دا پوره ستونځمن نومونه دي.

زه په مشبوع هلته پوه شوم، چې په کوم ځای کې مې په ليکلو دا نوم راغی، چې له الماني څخه مې يې بياپه پښتو انډول ومينده.

د ما د لیکنو او ژباړو ځانګړنوالی:

لومړی: ما چې نږدې څلوېښت د شمېر پوهنې کتابونه په پښتو لیکلي، ما هڅه کړې، چې هیڅ یو نوم هم جوړ نه کړم او دا نومونه مې د پښتو ژبه کې میندلي او شته. دا دې ځانله د شمېر پوهنې مینه وال نه، بلکه د پښتو مینه وال هم وګوري، چې د ژبې له مخې څنګه دي.

دویم: ما درې د فزیک کتابونه هم ژباړلي او هغه هم د هرڅه سره په پښتو دي او دا هرڅه په پښتو کې شته، د کېدونې یا شونې پولې پورې.

درېم: ما نږدې شپږ او که د مخه وړ سره کړو نو څو کتابونه او څو مجلې په پښتو لیکلي، له ډلې یې یو د فلسفې کتاب ژباړه ده، چې ماته په زړه پورې برېښي او هرو مرو به د نورو ژباړو او لیکنو سره پوره ډېر توپیر ولري. په دې مې دوه دمخه چې لیکلي وو، هغه مې پوره وغزول، نو له دې امله دوه غزول شوي دي.

په دې کتابونو کې د ګرامر کتاب لا تراوسه ن ج ته نه دې پورته شوي، خو د ټولو لیکنې د تاند او د دعوت درنو خپرونو کې لا د مخه خورې شوي، چې ګرانو مینوالو به لوستي وي.

د پښتو په لار کې د ګرامر لیکنې، چې د الماني ژبې په مټ مې کړي، هم ماته دپام وړ برېښي، خو هغه زه یې چې د ګرانو لوستونکو څخه د لوستلو هیله کوم. سره له دې، چې دا به هم تاسو د مخه په پورته یادو درنو خپرونو کې لوستلې وي – چې دا بیا هم ولولي.

دا د ،، په پښتو کې ناسم ننباسل شوي ویونه، کتاب دی: دا لیکنه - په ډېره بخښنه – ستاسو د ټولو په مخامخ یوه لیکنه ده، او دا ویونه، چې ما په پښتو ناسم بللي، دا نږدې زموږ ټول لیکوالان لیکي، نوله دې امله

هیله: ګرانو ژبپوهان او ژبمینوالو! زه په دې لیکنو سوچ بوچ ځانله یم. دا بدبختي او دا نامنندویه دنده لوي څښتن یواځې زما په برخه کړي. د کتاب په سر کې مې لیکلي، چې: که چا راته دا وښووله، چې دا دې ناسم دی، نو له ما څخه دې د ډاکټرۍ شهادتنامه واخستل شي، که نه د پښتو ژبې ډاکټري دې راته راکړي، چې بیا دا دومره هڅې په دې اړخې.

زما هیله له ټولو لوستونکو بیا په ځانگړې توگه ژبپوهانو څخه دا ده، چې زما لیکنې ولولي او ماته بیا له هغې وروسته په گوټیوني ډول خپل اند ووايي یا ولیکی. که دا ساده نیسی، نوزه به داسې ترې وپوهېږم، چې یا می لیکنې یې ارزښته دي او یا تاسو دي لیکنو ته پوهنیز ځواب نه لری او خولهپه پټوی، چې په دې حالت کې بیا دا پوهنیز اخلاق نه دي او هر ورو به پیره یاستی.

ډېره بڅبننه غواړم، چې څېره ژبه می وکاروله، خو ځان راته په حق برېښي او یا یې تاسو راته داپهڅت یا مخامخ وښایاس. بیه هم په بڅبننه.

د افغانستان علومو اکاډمي پښتو څانگې محترم ریاست او لږ تر لږه د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي محترم ریاست ته په ډېر درنښت.

مور د ولس په زیان یا مو ولسي څه ته زیان رسول، که د هر چا له لوري وي، بابیز گورو اونیسو، خو که زموږ ځانیز زیان په کې وي، نو بیا دزیانرسونکي سره له مریو نیسو.

هرڅوک چې ناروا کوي او دا د ولس سره نو زموږ ورسره په څټکر نه نه شته. له دې امله زه غواړم، زما په تن، بدن او اند د دې کار سره لږ تر لږه په داماته په زړه پرته مسئله کې د پای ټکی کېږم، له دې امله دا لیک:

د افغانستان د علومو اکاډمي پښتو څانگې او د افغانستان د پوهنتونونو د پښتو پوهنځيو محترم ریاستونو او په ځانگړې توگه د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي محترم ریاست ته په خورا درنښت غواړم خپله غوښتنه په لاندې ډول وړاندې کړم:

ما د تاسو او زیاتو پوهانو له خوا لیکنو کې ناسم ویونه راټول کړي او په هکله می لیکنې د تاند او دعوت او نورو زیاتو خپرونو کې خوري شوي او همداسې می د ،، پښتو ته ناسم راننباصل شوي وینه،، د سرلیک لاندې، چې دا ټول ناسمونونه می هلته رایوځای کړي، خپور شوی. دا ژبه زما م هم ده او حیږم، چې ناسمونونه یې په گوته کړم او مسئول یې سمون ته راوبولم، که دا هرڅومر هستونځمن کار هم وي او یا دا چې زه د دې خپلو داسې لیکنو سره ستاسو د لیکنو له امله له تاسو سره تېری دي، چې تاسو یې هم بابیزه باید ونه گڼی او زما د داسې کړنو مخامخ باید ودرېږی، ما پوهنیز محاکمه کړی.....

زه په تاسو دا دعوا کوم، چې یا می دا ستاسو ناسمونونه، چې ما سم کړي ومني او یا زما د لیکنو په ناسم بنودلو راته کلکه سزا را کړی. یو ځل باید وښایو، چې څوک مور ته په ناحق وبلو او ناحق ملامتولو نه پرېږدو.

زما جزا: شهادتنامه راڅخه واخلی او یا د پښتو ډاکټري راکړی.

پښتو یوه هکپککونکي ژبه ده:

پښتو یوه هکپککونکي ژبه ده او همداسي ژبلار یې هم هکپککونکي ده.

د مخه یادونه:

دا لاندې گرامر اړوند وییونه مې په لیکنو کښي شته او په لنډ وخت کښي به یې یوه پوره او معیاري کتاب هم و تاسو ته د کتابتون کوم له لارې وړاندې شي، خو دلته زه یواځي دا د پښتو ژبي ځانگړني څېرم.

زه خو په الماني او پښتو پوهېرم، د انگریزي سره لږ بلد یم او د درې په گرامر هم نه پوهېرم، خو په لاندې توگه به دا هکپکوالی روښانه کړم، په خواشینۍ باید ووایم، چې تر اوسه پورې په دې هکله د مور ژبپوهانو لیکنې نه دي کړي او یا یې دا ځني څه داسي سر سرې راحستي، چې ما په خپلو لیکنو کښي پوره روښانه کړي، خو دلته بېرته د خپلي لیکنې و موخي ته په لاندې توگه راځم:

۱ - د پښتو یو یا یوگن دوه ځانیزنومځاینيوي لري. زه، ما، ته، تا، هغه، هغه. د مور پښتو پوهان دې ما، تا، هغه ته د زه، ته، هغه، اووښتي وایي، خو داسي نه ده او دوی دوه خپلواک په کړنو او پرېکړونو کښي په لاندې توگه کارول کيږي.

۱ ۱ - د هغو کړنو لپاره، چې پرېکړونی نه لري، یواځي زه، ته، هغه کارول کيږي: زه (ځم، لارم، به لارم،...) او همداسي ته او هغه....

۱ ۲ - د هغو کړنو لپاره، چې پرېکړونی ولري، داسي کارول کيږي: زه خورم، زه به وخورم، ما خولي، ما خورلي ده، ما به خورلي وي او همداسي ته او هغه....

۲ - دمور پښتانه ژبپوهان خورم، خوري..... کښي دا -م، -ي، -ي، -ي.... متصل نومځاینيوي بولي، څو داسي نه ده. دا د کړنيونو د بڼه بدلون یا گردان له امله راځي، چې د سفېکسونو یا پسي تړلي -م، -ي، او -ي سره یې پوهېدنه غزيري.

(دلته دي د پښتولو و پېژند ته پام وي، چې د يوه پسې چې وتړل شي، بنسټ وي همغه دی، خو پوهېدنه يې غزيرې)

۳ - که د پوښتننومخاينيو او نورو څخه دلته ونه غږېږو، نو مور په پښتو کښي دوه ډوله نومخاينيو لرو:

۱ ۳ - ځانيزنومخاينيو.

۲ ۳ - کلتيکي - يا تکيه اړ نومخاينيو، چې دا هم دوه ډوله دي:

۲ ۳ الف- پروکلتيکي يا پسې تکيه اړ نومخاينيو لکه مي، دي، يې، مو.

يادونه: د مور پښتوپوهان دا ځواکمن او کمزوري نومخاينيو بولي، خو دلته د زور او کمزوري خبرې نه شته.

۲ ۳ ب- اينکلتيکي يا د مخه تکيه اړ نومخاينيو لکه: را، در، ور،

گومان مي دی، چې دا داسې پوره دمور پښتو پوهانو لخوا نه دي څېړل شوي او يا يې ورته هېڅ فکر نه دی شوی او يا دا په پښتو کې تراوسه پورې نه دي څېړل او روښانه شوي، چې دا اند مي را ته سم برېښي. په ژبلاړو کښي گوته ورته نيولې، خو هغه داسې ډېره کمزوري ده.

د ۲ ۳ ب نومخاينيو لوريز بولي، چې د دواړو پوهېدنه او روښانه ونه يې هم نه ده روښانه کړې.

۴ - دا منځ يادونه هم راته اړيښه و برېښېده: پښتو اېرگاتيو ژبه ده او دوه حالتونه لري:

۱ ۴ - رېکتوس، ولاړ - يا کړونی حالت: زه وهم، ما وواهه او

۲ ۴ - اوبليکوس پروت يا نه کړونی حالت، چې دا هم په دوه ډوله دی

۲ ۴ الف- پرېکړونی حالت: ما وهي، زه ووهلم او

۲ ۴ ب - نه کړونی حالت، چې دا بېرته دوه حالتونه لري:

۴ ب ۱ - د خاوندوالي حالت لکه: د هغه کتاب سور رنگ لري او

۴ ب ۲ - د پسرځاینيو او يا داتيو حالت لکه:

له (ما، تا، هغه، مور، هغوي...) (څخه، سره، کره، پسي، ...) راغی

تر (ما، تا، هغه، مور، هغوي...) (پورې راغی

په (ما، تا، هغه، مور، هغوي...) کښې دا فکر شته (لږ مې پښتونولۍ ته وکتل او دلته مې راغی ونه لیکه)

پر (ما، تا، هغه، مور، هغوي...) باندې ودرېد.

دلته هم یوه اړینه یادونه: ..... باید ولیکلشي....

دمور پښتو ژبپوهان لیکي:.....

اوس بېرته څو او د حالتونو له مخې:

و ۳ ۲ الف ته: دا مې، دې، بې، مو په دواړو حالتونو کښې کارول کیږي. که له پرېکړوني کړنویونو له مخه وي، خو د کړوني او پرېکړني حالت لپاره کارول کیږي او پرته له دې د خاوندوالي حالت لپاره کارول کیږي، لکه مور و هو، مور وهې، چې د کلپتیکي نومځاینيو سره دا سي دی: وهي مو، وهو يي يا داسې لږ نور هم روښانه: سپين مو وهي. سپين مو وواهه. او سپين مو ورور دی.

د مور ژبپوهان د دې د کاروني سره ستونځې لري. د مخه مې کوته ورته ونيوله، چې دا په پښتو ژبلار کښې روښانه - يا نه دي څېرل شوي.

کاروي يې خو بې له هغه ژبلار پوهېدنې څخه.

دلته به د پښتوپوهانو يو څو بېلگې راوړم، که څه هم دا کار راته په زړه پورې نه برېښي او ډېېره هيله لرم، چې راڅخه زړه بدې نه شي. دا به مې هېڅ کله هم موخه نه وي، چې له دې لار ځان وښایم او ځانښوونه مې بدې راځي.

یوه بېلگه:

ليکي: = په يوه ليکنه کېنې پر پسي تکیه اړ نومخاينيو باندې دېر څه ليکل شوي دي، خو زه به يې دا يوه برخه يا يوه بېلگه راواړم يا که غواړئ حالت راواخلم چې، ليکي:

،پلار مې يې وليد: دا هم د تېر غونډې دوه ماناوې لري، زما پلار يې وليد يا د هغه پلار مې وليد؛ خو جوړښت يې نه بدلېږي.،،

زه به و ليکم: - دا پورته يواځې يوه غونډله ده، دويمه غونډله نه شي کېدې او بس. به هېڅ پوهنه کېنې يوه غونډله دوه پوهنيزه نه شي کېدې. دا به هم و څېړو، چې څنگه يوه پوهنيزه ده:

په ،، پلار مې،، پسي کړنوی نه دي، نو دا خاوندوالی دی، داپه دې پوهېدنه چې، د ما پلار. اوس ليکو: د ما پلار يې وليد. دلته په پسي تکیه اړ نومخاينيو پسي کړنويي دی، چې غونډله ده: د ما پلار هغه وليد يا ښه يې: هغه د ما پلار وليد.

... هغه وليد. هغه څه شی وليد؟ د ما پلار او همداسې: پلار مې چا وليد؟

پلار مې هغه وليد يا پلار مې يې وليد.

چا مې پلار وليد؟ هغه مې پلار وليد.

پلار مې يې وليد.

دا چې هرڅومره واړوو او راواړوو، همدا يوه پوهېدنه لري او بس.

و ۲ ۳ ب ته - مختکيه اړ نومخاينيو ي را، در، ور

دا هم په دواړو حالتونو کېنې کارول کيږي.

الف- د کړوني په څېر د ور سره سرېښ لوريزکېدونکي کړنويونو سره سره.

لکه تلل: راځم، درځم، ورځم او نور

بي- د نه کړوني حالت يا د پېښخاينيو حالت کې، لکه:

(را، در، ور) (څخه، سره، کره، پسي، پوري، کښي، باندي او که نور و چا ته په ياد راځي يا راغلل ور زيات يي کړي).

بل هکيکوکونکي لاس ته راوړنه دا ده، چي حالت اړوند لرو:

را = له، پر، په، تر...

گورو، چي دلته دا را د هر ځانيز نومځايينوو کړوني حالت د مونومونو له، تر، پر، په، له لاري د نه کړوني په پوهېدنه پوهوي، با دا کړوني نومځايينوي په نه کړونو نومځايينوو بدلوي. ځکه چي دا پورته مونومونه پوهېدنورونکي دي.

دا به په گوته کړم، چي د نابلدتيا له امله، چي مور تر اوسه پوري په ژبلار کښي ورسره نه يو مخامخ شوي او دا پورته مورفيمونه مخځايينوي نه دي، لکه چي اندل مو.

اړينه بادونه دا د ما په کتابونو او په تېره په دي اخري راټول شوي او څه ورزيات په کتاب کښي ښه روښانه شوي.

يو څو اړين پېژندونه: پسي ترلي پسځايينوي مورفيمونه (يا د ژب کوچني يووالي).

Suffix پسي ترلي: دا د ژبنيو يوونونو هغه ټولگي دي، چي د ويونو - چي بنسټويونه بلل کيري - پسي ترلي دي او د بنسټويونو پوهېدنه غزوي. لکه - والي (لويوالي)، توپ (کوچنيتوب)، - کي (خورکي، مورکي) او نور. پسي ترلي کېدی شي له يوه توري هم جوړ وي لکه: سري (سري).

يادونه: په پښتو ژبه کي پرېفېکسونه نه شته.

مورفيم: د ژبي د گرامر کوچني ژبيوونونه دي، چي خپله پوهېدنه نه لري، خو معنا- يا پوهېدنورونکي دي، چي د مور لپاره غوره يي، د، له، په، پر، تر دي، چي له نومځايينوي ،، ما، څخه د مخه راشي، د هغه پوهېدنه له کړوني حالت څخه و نه کړوني ته وري، لکه : دما، له ما، تر ما او نور.

زه چي گورم، دا د پښتوپوهانو لپاره يو ستر د خبرو او ورباندي د پوهېدنو او ورپوهونو موضوع برېښي، چي خپله ځانونه ورباندي باوري کړي او نورو ته يي

بيا وړاندې کړي (بخښنه دې وي، چې ليکنه د نادر نښت له امله، چې خدای (ج) دې نه کړي، نه ده).

د ډاکټر ماخان ميري شينواري کتابونه يا ژباړې او ليکنې

د ډاکټر ماخان شينواري پوهنيز کارونه، ځانگړي دي، دا په دې مانا چې د نورو پښتو ليکنو سره د پښتو ژبې له مخې پوره توپير لري او سوچې بوچې نوي دي. په لاندې ډول:

۱ – ډاکټر شينواري نږدې څلوېښت کتابونه د شمېر پوهنې ريښه کې په پښتو کړي، دا په دې مانا، چې د عربي ويونو په ځای يا يې نوره هم ښه د مسلکي نومونو انډول پښتو ويونه ليکلي. (دا انډول نومونه په پښتو کې شته، جوړ شوي نه دي)

۲ – په دري کتابونو کې يې فزيک هم په پښتو ليکلی، دا په دې مانا، چې پوهنيز او مسلکي ويونه په پښتو دي، چې دا هم د پښتو ژبې له پاره لومړی ځل دی.

۳ – دوه کتابونه د ژبې په هکله، چې هلته هم د نورو ليکوالانو د ليکنو د سمون سره سر او کار لري، چې نوموړی په کې تراوسه ځانله دی، لکه په دې نورو ليکنو کې هم. ملامتي به د نومړي وي، خو وايي، چې کړنې يې د ژباړل سره سمې او سم انديزې دي.

که ژبسمون، چې بيا هم ډېر غزېدلی او چاپ ته چمتو دی، هغه ويونه د څېل شوي، چې ناسم ژبې ته را ننېاسل شوي.

۴-دوه کتابونه ۱۴ – پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره به په لنډ وخت کې خوره او

۲۴ – د ژبې په چوپړ کې به هم لنډو ورځو کې ستاسو لوستلو ته وړاندې شي.

زما زياتې ليکنې له پخوا په ټول افغان او اوس همداسې هغه زيات يې د تاند په خپرونه او د دعوت خپرونه کې خواره شوي او نور هم دا کار پسې روان دي.

او کتابونه په کتابتون کوم کې خوريري، چې هلته يې بيا د کتاب په بڼه لوستلی شی.

۳۴ – دا اوس پنځه او يا ښير کتابونه نور د ژبې اړوند ، يو د سياست، او يو د غوره خبرو کتابونه خپروني ته چمو دي. (د اوکتوبر اوم ۲۰۲۲)

د ډاکټر ماخام مېري شينواري ليکنې او ژباړې

د ډاکټر ماخان شينواري چاپ او ناچاپ ليکنې، چې هغه زياته برخه يې له ketabton.com څخه خواره شوي:

:(Vienna (Austria 1988

لومړۍ:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact
topological algebra : contributions to general algebra 6 ;
Page 117 – 122

:(Vienna (Austria 1987

دويم: Interpolation und Aproximation durch Polynime in
Universalen Algebren . Diss . Uni. Wien

لاندي د شميرپوهنې پښتوتول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودي
ټولنه، له خوا چاپ شوي دي
:(Bonn (Germany 2000

دریم: د شمیر پوهني ستر کتاب : د شمیر پوهني برسيره د انجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ، همداسي د بنوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کي چاپ او دا نوې ليکنه به يې ځنو ځايونو غزېدلې او ځني ځايونه ترې لرې شوي دي)
:(Bonn (Germany 2003

څلورم: ځمکچپوهنه (هندسه) ، په سلو، زرو کي شميرنه، د گټي - او کټي د کټي شميرنه ، د احتمالوالي شمېر نه کتاب د بنوونځي ټولې اړتياوې پوره کوي
:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیر پوهني انگرېزي - پښتو ډکشنري. (ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیر پوهني الماني - پښتو - او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

Mathematical dictionary German/ Pashto and Pashto/German
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنځيال برابرېون (دا کتاب په دې څانگه کي يو پيل دی، ساده ليکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

Differential equation Translation; An Introduction
Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمير پوهنې فرمولونو ټولگه
Mathematical Formulas
: (Bonn (Germany 2003

لسم: شمير پوهنه له عربي په پښتو
: (Bonn (Germany 1997

يوولسم: د افغانستان په هکله سپينې خبرې: په المان کې
،، د افغانستان روغې او بيا ابادولو ټولنه،، له خو

يادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکټر ماخان شينواري د ،، د افغانستان روغې او
بيا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سياسي مجلې هم را وستلې.
ژباړې او نورې ليکنې:

: (Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de

لاندي د برينکمن ليکنې چې له پرينکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي. دا کتابونه
د بنوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموينې له پاره گټور دي.

دولسم - شمير پوهنه د بنوونځي لپاره لومړۍ ټوک (ketabton:com ته
پورته شوی)

ديارلسم - شمير پوهنه د بنوونځي لپاره دويم ټوک (ketabton:com ته
پورته شوی)

څوارلسم - شمير پوهنه د بنوونځي لپاره دريم ټوک (ketabton:com ته
پورته شوی)

پنځلسم - د احتمالوالي شمیرنه د بنوونځي لپاره (ketabton.com) ته پورته شوی

شپاړسم - احصایه یا ستاتیسټیک د بنوونځي لپاره (ketabton.com) ته پورته شوی

لاندي کتابونه د شتوتگارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتگارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم - انالیزی ۱ (ketabton.com) ته پورته شوی

اتلسم - انالیزی ۲ (ketabton.com) ته پورته شوی

نولسم - کر بنیز الجبر (ketabton.com) ته پورته شوی

شلم - د شمیر پوهني بنسټونه (ketabton.com) ته پورته شوی

یوېشتم - د فرمولونو ټولگه (ketabton.com) ته پورته شوی

دوه ویشتم - فنکشنل انالیز (ketabton.com) ته پورته شوی

درویشتم - وکتور شمیرنه (ketabton.com) ته پورته شوی

نورې ژباړې

څلرویشتم - له grundstudium.info/linearealgebra/www څخه: کر بنیز الجبر (ketabton.com) ته پورته شوی

پنځویشتم - Georg Guttenbrunner گڼونپوهنه یا د اعدادو تیوري (ketabton.com) ته پورته شوی

زما لیکنی

(Bonn Germany):

شپږویشتم - د شمیر پوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړۍ برخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیر پوهنې برخې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د بنوونکو او زده‌کوونکو لپاره پوره گټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلي (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه ویشتم- د شمیر پوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton.com ته پورته شوی)

اته ویشتم - ځمکچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)

دېرشم - دېری پوهنه یا سټ تیوري (ketabton.com ته پورته شوی)

یو دېرشم – د شمیر پوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه دېرشم - د یو څو شمیر پوهانو ژوندلیک (ketabton.com ته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیر پوهنې گډې ودې لیکنی

څلور دېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متأسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیگرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځه دېرشم - د شمير پوهني انگريزي پښتو او عربي + دري ډکشنري

شپږ دېرشم - د شمير پوهني پښتو انگريزي ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

اوه دېرشم - د شمير پوهني پښتو ډکشنري د شمير پوهنيزو ويونو په پښتو روښانه ونه (ketabton:com ته پورته شوی)

اته دېرشم - د زړه له کومې (دا هغه ليکنې دي، چې ځنې يې په نړيوال جالونو کې خپرې شوي دي).

نهه دېرشم - د افغانستان په هکله سپينې خبرې، چې وبه غزيرې.

څلوېښتم - د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه، چې د شتوتکارت پوهنتون ن ج څخه خپريږي: د گروپونو تيوري (ketabton:com ته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزيک د برينکمن ليکنه

له پنځم ټولگي څخه تر اووم ټولگي پورې ژباړل شوی (دا چې زما دويم مسلک فزيک دی، دا ليکنې ژباړم. دا هم د دي ليکوال يوه ډېره ښه ليکنه ده، چې - د شمير پوهني په څير - دلته هم زيات تمرينونه د حل يا اوبيوني سره په کې راغلي او ماته زيات گټور برېښي) او دالاندي د برينکن څخه راژباړلي

يوڅلوېښتم - فزيک لومړۍ برخه (ketabton:com ته پورته شوی)

دوه څلوېښتم - فزيک دويمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:com ته پورته شوی)

درېځلو پښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمير پوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د ښوونځي کتابونو د هر کتاب يوې برخې ناسمونونو ته گوته نيول شوي او ناسمونونه بيا سم شوي دي. (کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلور څلو پښتم – د فزيک کوچنۍ ويونو دکشنري (کتابتون.کوم ته پورته شوی)

پنځه څلو پښتم – پرپوزېشن يا اړيکيو نه. (ketabton.com ته پورته شوی)

شپږ څلو پښتم = ژبسمون (پښتو کې ناسم راننوتې ويونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اووه څلو پښتم – پښتو ژبلار يا گرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته څلو پښتم – ژبسمون (که غواړئ دويم غزېدلي ليکنه) : له پخوانۍ ليکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰. (ketabton.com ته پورته شوی)

تازه ليکلي خو تر اوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله ليکنو په توگه له درې کاله را په ديخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوريري او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتې ويونه څېرل شوي ناسمونونو ته گوته نيول شوي او په دلایلو روښانه شوي، چې ژبمينو الو لهپار هېي لوسته او گوټنيونه اړيښه ده.

نهه څلو پښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰ (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې ليکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

يوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوي

څلورپنځوسم- د نړۍ هوبنيار تياوي.

پنځه پنځوسم - د جبران خليل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- ټوليز سم اند .

اوه پنځوسم: غوره ويناوي. دويمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنپاي

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولي او د بنوونځي لپاره چمتو شوي
برخه.

شپېتم: ژبپوهنه يا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانيو ليکنو څخه راټول او يو
څه ورزياتوني د سمونونو سره.

يادونه: د درې کتابونو خوري وري ليکنې لرم، خو داسې لږ ناتوانه غوندي
يم. که سره سينه مي ورته ولرودي شوه او دا مي د کتابون لخوا تاسو سره گډ
کړي شوي، نو ورته خوښ به شم.

د لوي څښتن څخه ډېر خوښ يم، خپله سترهغوبننته وښاييم، چي پښتو هم
يوه پوهنيزه ژبه ده او دا په شمېرپوهنه کښي، د نږدې څلوېشتو کتابونو
او په ژبه کښي د نږدې لسو کتابونو په شاو خوا کښي او همداسې فزيک،
فلسفه او ټوليز سم اند کښي او دا داسې بڼه روښانه او غزېدلي.

د ډاکټر ماخان ميري شينواري ژوند ته يوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل يې نوم ،،ميري،، وو. د رحما بابا ايسه کي
نومليکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو)

د کورنۍ نوم : شينواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو بي بي
د نيکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نيا نوم: ارواښاده صيره بي بي

د زېږېدو کال: ډاکټر ماخان شينواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپټمبر په ۱۵ نېټه
زېږېدلی دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نيټه يې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش
ه کلونو منځ کې بايد وي، خو تره مې وايي ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زېږېدو ځای: ننگرهار د شينواریو د هسکې مېنې ولسوالي په مورگي کلي کې
زېږېدلی.

د مورگي غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب،
خلاصه، مونیه، گلستان پورې، چې دا مو بیا په بنوونځي هم لوستل، لوستلي،
خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي بنوونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورگي لومړني
بنوونځي، چې دی يې هم د لومړنيو زدکونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه: له لومړي او بيا له دريم تر ۱۲ ټولگي پورې له ۱۹۵۴
تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لېسه کې له دريم تر ۱۲ ټولگي پورې د خپل ټولگي اولنمره
پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون د طب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپټمبر میاشت د بنوونځي برس له لارې اتریش ویا نا ته تگ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویا نا اړوند مودلینګ کې د الماني یا بنه يې
اتريشي ژبې او د دیار لسم ټولگي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وينا پوهنتون کې نوملېکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په
۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکټري په اخستلو بريالی شو (دا نو پوره ستونځي
دي).

له ۱۹۸۷ زک تر ۱۹۸۸ زک د فبروري تر پای د دباندنيو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ د مارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر (صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ زک جون څخه د ۲۰۰۵ زک جنوري پورې د کابل علومو اکاډمي د پیدایښتي پوهنو په څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ زک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بي کاره نه دی او لږ تر لږه له ۱۹۹۷ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان میري په ۱۹۷۲ کې له لري د میرمن ښاپیری سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ویانا ته ورغلی.

ده د میرمن ښاپیری سره په ۱۹۶۳ زک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ویانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ زک دوه بچیان وبخښل، چې څانګه او اباسین نومیري. څانګه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلي.

ډاکټر ماخان مېري شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله
ستاينليکونه:

۱ - د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ - د افغانستان کلتوري ټولنه کولن مېشنېش. جرمني

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**